

Ključni podaci o ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju u Europi – 2019.

Izvješće Eurydicea

Obrazovanje i
osposobljavanje

Ključni podaci o

ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju u Europi – 2019.

Izvešće Eurydicea

Ovaj je dokument objavila Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizualnu djelatnost i kulturu (EACEA, Analiza obrazovnih politika i politika za mlade).

Budete li citirali ovu publikaciju, molimo Vas, navedite sljedeće podatke:

Europska komisija / EACEA / Eurydice, 2019. *Ključni podaci o ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju u Europi – izdanje 2019. g.* Izvješće Eurydicea. Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije.

PDF

EC-03-19-375-HR-N

ISBN 978-92-9484-221-3

doi:10.2797/656144

Tekst je dovršen u lipnju 2019. godine.

© Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizualnu djelatnost i kulturu, 2019.

Reproduciranje je dopušteno pod uvjetom da se navede izvor.

Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizualnu djelatnost i kulturu
Analiza obrazovnih politika i politika za mlade
Avenue du Bourget 1 (J-70 – Odjel A7)
BE-1049 Bruxelles
Tel. +32 2 295 72 66
e-pošta: eacea-eurydice@ec.europa.eu
Mrežna stranica: <http://ec.europa.eu/eurydice>

SADRŽAJ

Sadržaj	3
Popis slika	5
Oznake i kratice	7
Sažetak	9
Uvod	23
Poglavlje A – Upravljanje	29
Više od 30 milijuna djece u EU-u ubraja se u dobnu skupinu RPOO-a	29
Pružanje usluga RPOO-a u ustanovama provodi se u jedinstvenim ili odvojenim sredinama, a iz jedne sredine u drugu prelazi se u dobi od tri godine	30
Zakonom regulirano pružanje usluga u kući provodi se u samo nekoliko europskih zemalja	33
U većini je zemalja ministarstvo obrazovanja mjerodavno za pružanje usluga RPOO-a u ustanovama za djecu u dobi od tri godine i stariju	34
Vrhovne vlasti rijetko predlažu mjere za neometan prelazak djece iz sredine u kojoj se provodi RPOO usmjeren prema skrbi za djecu u sredinu odgojno-obrazovne naravi	37
Predstavnici roditelja obično sudjeluju u donošenju pravila za svakidašnje upravljanje sredinama u kojima se provodi RPOO	39
Privatne (samofinancirajuće) sredine u kojima se provodi RPOO postoje u trećini europskih zemalja	41
Poglavlje B – Pristup	43
1. Dio – Ustroj	43
Osiguranje općeg pristupa – samo je u nekoliko zemalja mjesto u RPOO-u zajamčeno od rane dobi	44
Većina zemalja jamči između 20 i 29 sati RPOO-a	48
U većini zemalja postoji razdoblje bez skrbi za djecu	51
RPOO je besplatan uglavnom za stariju djecu	54
Naknade za RPOO za djecu mlađu od tri godine najniže su u baltičkim i balkanskim zemljama	57
Ciljane mjere za olakšavanje pristupa RPOO-u usmjerene prema djeci koja žive u siromaštvu	59
Potražnja za mjestima u RPOO-u veća je od ponude	62
2. Dio – Sudjelovanje	65
34 % djece mlađe od tri godine pohađa ustanove RPOO-a	65
95 % djece u dobi od četiri godine i starije pohađa program RPOO-a – ostvarena je referentna vrijednost za EU	66
Djeca provode 30 i više sati tjedno u RPOO-u	68
Poglavlje C – Osoblje	71
1. dio – Kvalifikacije i daljnja usavršavanja	71
Potrebne kvalifikacije za odgojno-obrazovno osoblje obično su niže za rad s mlađom djecom nego sa starijom	72
U većini obrazovnih sustava pomoćno se osoblje može zaposliti bez početne kvalifikacije u RPOO-u	74
Ravnatelji ustanova RPOO-a obično imaju diplomu prvostupnika ili više	75
U trećini europskih zemalja ravnatelji ustanova za stariju djecu moraju BITI posebno osposobljeni i imati stručno iskustvo	77
u većini zemalja dadilje u reguliranom pružanju usluga RPOO-a u kući moraju imati završen određeni oblik osposobljavanja	79
U samo sedam obrazovnih sustava uvodno je razdoblje obvezatno za sve članove osoblja RPOO-a	81
U samo pet obrazovnih sustava stalno je stručno usavršavanje obvezatno za SVE osoblje	83

II. dio – Omjer djece i osoblja	87
Maksimalan broj djece po članu osoblja udvostručuje se u dobi između dvije i četiri godine	87
Dadilje u reguliranom pružanju usluga RPOO-a u kući obično čuvaju maksimalno četvero ili petero djece mlađe od tri godine	90
Poglavlje D – Obrazovne smjernice	93
1. dio – Opći okvir	93
U trećini obrazovnih sustava ne postoje obrazovne smjernice za djecu mlađu od tri godine	94
U većini zemalja sredine u kojima se provodi RPOO moraju izraditi vlastiti pedagoški plan	97
Glavna područja za učenje i razvoj djece u RPOO-u slična su diljem Europe	98
Uravnoteženi pedagoški pristupi u RPOO-u	100
Promatranje je ključna metoda za vrednovanje djece u RPOO-u	102
2. dio – Prelasci	105
Dob je glavni kriterij za upis u osnovnu školu	105
U polovici obrazovnih sustava roditelji sudjeluju u odluci o odgodi upisa djeteta u prvi razred	106
U devet zemalja isti obrazovni okvir obuhvaća RPOO i više razine obrazovanja	108
U većini obrazovnih sustava pojedina djeca pohađaju posljednju godinu programa RPOO-a na istome mjestu na kojemu je i osnovna škola	109
Primjenjuje se niz mjera kako bi se osigurao neometan prelazak iz RPOO-a u osnovnoškolsko obrazovanje	111
3. dio – Mjere potpore	113
Najčešći je oblik jezične potpore u RPOO-u govorna terapija	113
Malo zemalja nudi poučavanje djece u RPOO-u jeziku kojim ona govore kod kuće	115
U samo četvrtini europskih zemalja postoje smjernice za učenje kod kuće	117
Poglavlje E – Vrednovanje i praćenje	121
Potpore djeci u učenju često je predmet vanjskog vrednovanja ustanova za stariju djecu	121
U trećini europskih obrazovnih sustava nema propisa o internom vrednovanju ustanova RPOO-a za djecu mlađu od tri godine	126
Djeca rijetko sudjeluju u vrednovanju ustanove	129
Većina zemalja prati širi sustav RPOO-a na temelju rezultata na razini ustanove	133
Literatura	137
Pojmovnik	143
Prilozi	149
Podaci o nacionalnim sustavima	163
Zahvale	209

POPIS SLIKA

Sažetak	9
Slika 1 – Jamstvo za mjesto u RPOO-u godine 2018./2019.	10
Slika 2 – Čimbenici integracija politika RPOO-a.	12
Slika 3 – Ustroj i upravljanje sredinama u kojima se provodi RPOO godine 2018./2019.	13
Slika 4 – Osoblje koje ima najmanje diplomu prvostupnika (ISCED 6) godine 2018./2019.	14
Slika 5 – Obvezatno stalno stručno usavršavanje za sve osoblje i početne tražene kvalifikacije za pomoćno osoblje godine 2018./2019.	15
Slika 6 – Odgojno-obrazovne smjernice vrhovnih vlasti godine 2018./2019.	17
Slika 7 – Stupanj integracije sustava RPOO-a godine 2017./2018.	18
Slika 8 – Glavni predmet vanjskog vrednovanja ustanova RPOO-a za djecu mlađu od tri godine 2018./2019. godine	20
Slika 9 – Mjere vrhovnih vlasti za neometan prelazak djece iz RPOO-a u osnovnu školu te mjesto provedbe posljednje godine RPOO-a godine 2018./2019.	21
Uvod	23
Slika 10: Poglavlja i glavne teme izvješća	25
Poglavlje A – Upravljanje	29
Slika A1 – Broj djece u dobi od rođenja do pet godina u tisućama 1. siječnja 2017. godine.	30
Slika A2a – Oblici RPOO-a u ustanovama godine 2018./2019.	31
Slika A2b – Organizacija RPOO-a u ustanovama godine 2018./2019.	32
Slika A3 – Zakonom regulirano pružanje usluga RPOO-a u kući za djecu mlađu od tri godine 2018./2019. godine.	33
Slika A4 – Vlasti odgovorne za upravljanje ustanovama RPOO-a godine 2018./2019.	35
Slika A5 – Mjere vrhovnih vlasti predložene za neometan prelazak djece u dobi od tri godine između različitih oblika pružanja usluga RPOO-a u ustanovama godine 2018./2019.	37
Slika A6 – Područja na koja roditelji mogu utjecati kao članovi upravnog tijela ustanove RPOO-a godine 2018./2019.	39
Slika A7 – Postojanje privatnih (samofinancirajućih) ustanova RPOO-a godine 2018./2019.	42
Poglavlje B – Pristup	43
Slika B1 – Dob u kojoj je zajamčeno mjesto u ustanovi RPOO-a godine 2018./2019.	44
Slika B2 – Tjedni broj sati RPOO-a prema obliku jamstva godine 2018./2019.	49
Slika B3 – Razdoblje bez skrbi za djecu godine 2018./2019.	52
Slika B4 – Besplatan RPOO i zajamčena mjesta godine 2018./2019.	55
Slika B5 – Prosječna mjesečna naknada za RPOO za djecu mlađu od tri godine 2018./2019. godine.	58
Slika B6 – Raspon kriterija za smanjenje naknade ili prednost pri upisu u ustanove RPOO-a za djecu mlađu od tri godine 2018./2019. godine.	60
Slika B7 – Potražnja i ponuda mjesta u RPOO-u godine 2018./2019.	63
Slika B8 – Stope sudjelovanja u ustanovama RPOO-a za djecu mlađu od tri godine (privremeno) godine 2017.	66
Slika B9 – Stope sudjelovanja u RPOO-u (djeca u dobi između četiri godine i dobi predviđene za početak obvezatnoga osnovnoškolskog obrazovanja) godine 2017.	67
Slika B10 – Prosječan broj sati tjedno provedenih u RPOO-u (privremeno) godine 2017.	69
Poglavlje C – Osoblje	71
Slika C1 – Minimalne razine potrebnih kvalifikacija u RPOO-u (ili obrazovanju) za odgojno-obrazovno osoblje u ustanovama RPOO-a godine 2018./2019.	72
Slika C2 – Minimalne razine potrebnih kvalifikacija u RPOO-u (ili obrazovanju) i broj traženih godina studija za pomoćno osoblje u ustanovama RPOO-a godine 2018./2019.	74
Slika C3 – Minimalne razine kvalifikacija za ravnatelja ustanova RPOO-a godine 2018./2019.	76
Slika C4 – Dodatni uvjeti za ravnatelja ustanova RPOO-a godine 2018./2019.	77
Slika C5 – Minimalne razine kvalifikacija i posebno osposobljavanje potrebno za dadilje u reguliranom pružanju usluga RPOO-a u kući godine 2018./2019.	80
Slika C6 – Status uvodnog razdoblja za odgojno-obrazovno i pomoćno osoblje koje počinje radom u struci u ustanovama RPOO-a godine 2018./2019.	82
Slika C7 – Status stalnoga stručnog usavršavanja za odgojno-obrazovno i pomoćno osoblje zaposleno u ustanovama RPOO-a godine 2018./2019.	84
Slika C8 – Maksimalan broj djece po skupini i po članu osoblja u ustanovama RPOO-a za djecu u dobi od dvije i četiri godine 2018./2019. godine.	88
Slika C9 – Maksimalan broj djece mlađe od tri godine po dadilji u reguliranom pružanju usluga RPOO-a u kući godine 2018./2019.	91

Poglavlje D – Obrazovne smjernice 93

Slika D1 – Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti za pružanje usluga RPOO-a godine 2018./2019.	95
Slika D2 – Obveza ustanova RPOO-a za izradu vlastita pedagoškog plana godine 2018./2019.	98
Slika D3 – Područja učenja i razvoja u sredinama u kojima se provodi RPOO godine 2018./2019.	99
Slika D4 – Pedagoški pristupi u sredinama u kojima se provodi RPOO godine 2018./2019.	101
Slika D5 – Metode vrednovanja u sredinama u kojima se provodi RPOO godine 2018./2019.	103
Slika D6 – Kriteriji za upis u prvu godinu osnovnoškolskog obrazovanja godine 2018./2019.	105
Slika D7 – Donošenje odluke o upisu ili odgodi upisa djeteta u prvi razred osnovne škole godine 2018./2019.	107
Slika D8 – Usklađivanje obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti za RPOO i osnovnoškolsko obrazovanje godine 2018./2019.	109
Slika D9 – Mjesto pohađanja programa u posljednjoj godini RPOO-a godine 2018./2019.	110
Slika D10 – Mjere za neometan prelazak djece u osnovnoškolsko obrazovanje koje se provode na razini ustanove godine 2018./2019.	111
Slika D11 – Pristupi jezičnoj potpori u RPOO-u godine 2018./2019.	114
Slika D12 – Potpora poučavanju djece u RPOO-u jeziku kojim ona govore kod kuće godine 2018./2019.	116
Slika D13 – Glavna svrha poučavanja djece jeziku kojim ona govore kod kuće.	117
Slika D14 – Mjere potpore za roditelje s djecom u RPOO-u godine 2018./2019.	118

Poglavlje E – Vrednovanje i praćenje 121

Slika E1 – Glavni predmet vanjskog vrednovanja ustanova RPOO-a godine 2018./2019.	122
Slika E2 – Vanjsko vrednovanje ustanova RPOO-a za djecu mlađu od tri godine – kategorija tijela koje vrednuje i glavni predmet vrednovanja godine 2018./2019.	124
Slika E3 – Okvir za interno vrednovanje ustanova RPOO-a izrađen na vrhovnoj razini godine 2018./2019.	127
Slika E4 – Sudjelovanje roditelja i djece u vrednovanju ustanova RPOO-a godine 2018./2019.	130
Slika E5 – Praćenje sustava RPOO-a – uporaba prikupljenih rezultata vrednovanja ustanova i ostalih analiza sustava godine 2018./2019.	134

Prilozi 149

☐ Kriterij za određivanje stupnja integracije u sustavima RPOO-a godine 2018./2019. (podaci uz sliku 7)	149
☐ Duljina odgovarajuće plaćenoga roditeljskog dopusta, roditeljskog dopusta za očeve i roditeljskog dopusta (u tjednima) godine 2018./2019. (podaci uz sliku B3)	149
☐ Kriteriji za smanjenje naknade i prednost pri upisu za djecu mlađu od tri godine 2018./2019. godine. (podaci uz sliku B6)	150
☐ Minimalne razine kvalifikacija i trajanje u godinama u RPOO-u (ili obrazovanju) za obrazovno osoblje u ustanovama RPOO-a godine 2018./2019. (podaci uz sliku C1)	150
☐ Minimalne razine kvalifikacija, duljina studija i posebno osposobljavanje za ravnatelja te godine iskustva – uvjeti potrebni za ravnatelja ustanove RPOO-a godine 2018./2019. (podaci uz slike C3 i C4)	151
☐ Minimalno trajanje obvezatnoga stalnog stručnog usavršavanja za obrazovno i pomoćno osoblje zaposleno u ustanovama RPOO-a godine 2018./2019. (podaci uz sliku C7)	153
☐ Maksimalan broj djece po članu osoblja, članu odgojno-obrazovnog osoblja i skupini u ustanovama RPOO-a za djecu u dobi od dvije i četiri godine 2018./2019. godine. (podaci uz sliku C8)	154
☐ Područja učenja i razvoja u sredinama u kojima se provodi RPOO godine 2018./2019. (podaci uz sliku D3)	155
☐ Potpora za roditelje čija djeca pohađaju program RPOO-a godine 2018./2019. (podaci uz sliku D14)	156

OZNAKE I KRATICE

Oznake država

EU/EU-28	Europska unija	PL	Poljska
BE	Belgija	PT	Portugal
BE fr	Belgija – francuska zajednica	RO	Rumunjska
BE de	Belgija – njemačka zajednica	SI	Slovenija
BE nl	Belgija – flamanska zajednica	SK	Slovačka
BG	Bugarska	FI	Finska
CZ	Češka	SE	Švedska
DK	Danska	UK	Ujedinjeno Kraljevstvo
DE	Njemačka	UK-ENG	Engleska
EE	Estonija	UK-WLS	Wales
IE	Irska	UK-NIR	Sjeverna Irska
EL	Grčka	UK-SCT	Škotska
ES	Španjolska		
FR	Francuska		
HR	Hrvatska		
IT	Italija		
CY	Cipar		
LV	Letonija		
LT	Litva		
LU	Luksemburg		
HU	Mađarska		
MT	Malta		
NL	Nizozemska		
AT	Austrija		

Države EEA-e i države kandidatkinje

AL	Albanija
BA	Bosna i Hercegovina
CH	Švicarska
IS	Island
LI	Lihtenštajn
ME	Crna Gora
MK	Sjeverna Makedonija
NO	Norveška
RS	Srbija
TR	Turska

Statističke oznake

(:) Podaci nisu dostupni

(–) Nije primjenjivo ili je jednako nuli

SAŽETAK

POSTIZANJE VISOKOKVALITETNOGA RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA (RPOO-a) ZA SVU DJECU U EUROPI

Rani i predškolski odgoj i obrazovanje (RPOO), odnosno razdoblje koje prethodi osnovnoškolskom obrazovanju, sve se više cijeni kao temelj za cjeloživotno učenje i razvoj. Europski stup socijalnih prava navodi da djeca imaju pravo na pristupačan i kvalitetan rani i predškolski odgoj i obrazovanje.¹ Kako bi svima bilo jasno što to znači, Vijeće je u svibnju 2019. godine usvojilo Preporuku o visokokvalitetnim sustavima ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja.²

Ovo je izvješće drugo izdanje Ključnih podataka o predškolskom odgoju i obrazovanju u Europi te podupire razvoj politika nudeći najnoviju analizu sustava RPOO-a u 38 europskih zemalja. Međunarodno usporedno izvješće sadržava pet čimbenika kvalitete koji su navedeni u Preporuci – upravljanje, pristup, osoblje, odgojno-obrazovne smjernice te vrednovanje i praćenje. Rezultati pokazuju da postoje mogućnosti za daljnji rad kako bi se politike potrebne za osiguravanje kvalitete u tim bitnim čimbenicima čvrsto ukorijenile u sve europske sustave RPOO-a. Opći pristup, visoka kvaliteta i integracija usluga RPOO-a još nisu postignuti u mnogim europskim zemljama.

U Europi za većinu djece osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od otprilike šest godina. Trenutačno u Europskoj uniji živi 31 milijun djece mlađe od šest godina, a ona su potencijalni korisnici RPOO-a. No nemaju svi mogućnost pristupa toj usluzi. U prosjeku 34 % ili otprilike pet milijuna djece mlađe od tri godine uključeno je u RPOO. U samo je sedam zemalja članica Europske unije (u Danskoj, Njemačkoj, Estoniji, Letoniji, Sloveniji, Finskoj i Švedskoj) te u Norveškoj zajamčeno mjesto u javno financiranoj ustanovi RPOO-a za svako dijete od rane dobi (od šest do 18 mjeseci). Dostupnost je znatno bolja za stariju djecu. U gotovo polovici europskih zemalja mjesto u RPOO-u zajamčeno je od treće godine, a u sve više zemalja pohađanje programa RPOO-a obvezatno je u posljednjoj godini, odnosno posljednjim godinama RPOO-a. Stoga je trenutačno postignuta referentna vrijednost programa Obrazovanja i osposobljavanja (ET 2020)³ prema kojoj najmanje 95 % djece treba sudjelovati u RPOO-u od četvrte godine.

Kvalitetan RPOO za djecu mlađu od tri godine još uvijek nije dostupan u mnogim europskim zemljama. Jasan odgojno-obrazovni sadržaj za svu djecu koji provodi visokokvalificirano osoblje, a podupiru dosljedne smjernice uglavnom je prisutan u nordijskim, baltičkim i balkanskim regijama. Te zemlje pružaju integrirane usluge RPOO-a za svu djecu mlađu od dobi predviđene za početak školovanja. No pojedine zemlje i dalje imaju teškoća ne bi li zajamčile mjesto za svako dijete te imaju niske stope sudjelovanja.

Oblik usluga RPOO-a i njihova kvaliteta razlikuju se prema dobnim skupinama djece u većini europskih zemalja. Djeca u većini zemalja središnje i južne Europe u dobi od otprilike tri godine doživljavaju promjenu pri prelasku iz sredine usmjerene prema skrbi za djecu u predškolsku ustanovu usmjerenu prema odgoju i obrazovanju. No tradicionalna podjela između skrbi za djecu i predškolskog odgoja i obrazovanja nije toliko oštra, pa mnoge zemlje uvode odgojno-obrazovne smjernice ili kurikulume za mlađu djecu.

Ovaj sažetak ističe pojedine glavne rezultate izvješća. Ponajprije se opisuju ključne mjere politika kako bi se osigurao pristup, odnosno jamstvo za mjesto, a potom se raspravlja o omogućivanju usluga

¹ Međuinstitucionalni proglas o Europskom stupu socijalnih prava (EU/C428, 13. prosinca 2017., str. 10 – 15). Proglas su potpisali Europski parlament, Vijeće i Komisija 17. studenoga 2017. godine u Gothenburgu u Švedskoj.

² Preporuka Vijeća od 22. svibnja 2019. godine o visokokvalitetnim sustavima ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja (SL C 189, 5. lipnja, 2019., str. 4 – 14).

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2019.189.01.0004.01.ENG&toc=OJ:C:2019:189:TOC

³ Zaključci Vijeća od 12. svibnja 2009. o strateškom okviru za Europsku suradnju u obrazovanju i osposobljavanju (ET 2020), SL C 119, 28. svibnja 2009., str. 2 – 10.

RPOO-a. Jednako se tako ukratko opisuje opseg propisa za usluge RPOO-a u kući (koje pružaju dadije). Taj je dio novi pokazatelj stupnja integracije smjernica u Europi koji se temelji na četiri obilježja – organizaciji ustroja RPOO-a, upravljanju, traženim kvalifikacijama osoblja i odgojno-obrazovnom sadržaju. Ističu se različiti načini na koje zemlje osiguravaju kvalitetu RPOO-a te mjere koje omogućuju neometan prelazak u osnovnoškolsko obrazovanje.

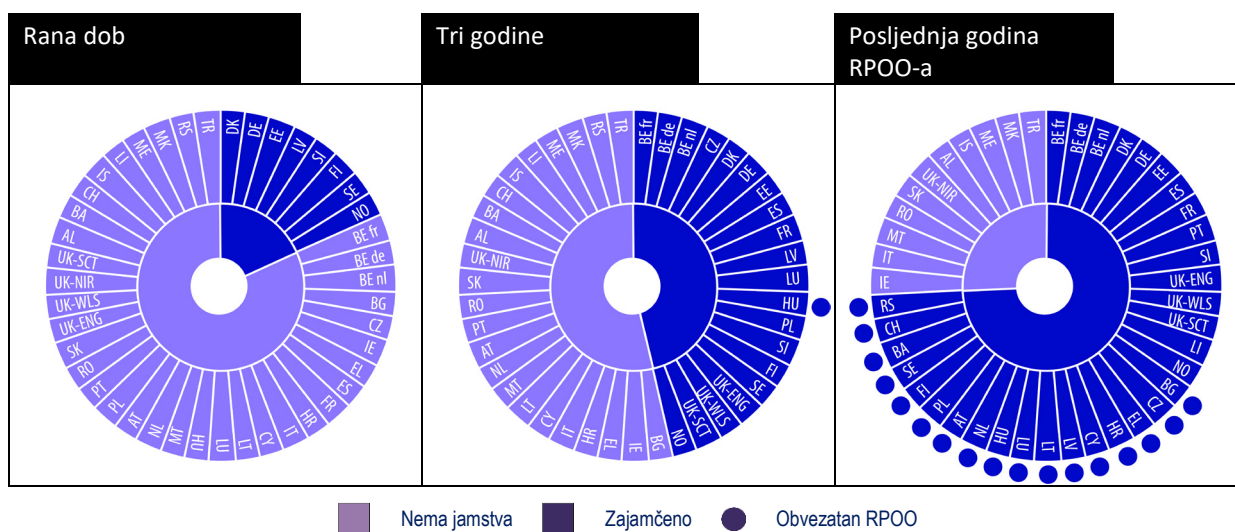
Pristup

Jamstvo za mjesto – dva načina osiguravanja prava na RPOO

Trenutačno u Europi postoje dva načina osiguravanja jamstva za opći pristup RPOO-u. U pojedinim zemljama postoji zakonsko pravo na mjesto u RPOO-u, a u drugima je pohađanje programa RPOO-a obvezatno. Pojedini pristup zahtijeva od vlasti da se obveže jamčiti mjesto u RPOO-u. No postoje razlike. Zakonsko pravo podrazumijeva to da dijete ima pravo na RPOO, ali u nekim je sustavima pohađanje programa RPOO-a obvezatno prema zakonu. Na taj se način razlikuje narav jamstva vezanog uz mjesto. Kad je riječ o zakonskom pravu, javne vlasti moraju jamčiti mjesto za svako dijete u određenoj dobnoj skupini čiji roditelji to traže. Suprotno tomu, u zemljama u kojima je RPOO obvezatan javne vlasti moraju jamčiti dovoljan broj mjesta za svu djecu u dobnoj skupini na koju se ta zakonska obveza odnosi.

U Europi postoje znatne razlike u dobi u kojoj se djeci jamči mjesto u RPOO-u (vidi slike 1 i B1). U samo sedam zemalja članica Europske unije (u Danskoj, Njemačkoj, Estoniji, Letoniji, Sloveniji, Finskoj i Švedskoj) te u Norveškoj zajamčeno je mjesto u RPOO-u za svako dijete od rane dobi (od šest do 18 mjeseci), često odmah nakon završetka roditeljskog dopusta (vidi sliku B3). Mjesto u ustanovi RPOO-a koja je javno subvencionirana jamči se u dobi od tri godine ili malo ranije u tri zajednice u Belgiji te u Češkoj, Španjolskoj, Francuskoj, Luksemburgu, Mađarskoj, Poljskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu (u Engleskoj, Walesu i Škotskoj). Otprilike četvrtina europskih odgojno-obrazovnih sustava jamči mjesta za djecu u dobi od četiri, pet ili šest godina za posljednju godinu ili dvije godine RPOO-a. Često je ta usluga izravno namijenjena pripremi za osnovnoškolsko obrazovanje te je obvezatna.

Slika 1 – Jamstvo za mjesto u RPOO-u godine 2018./2019.

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Za više informacija i napomena za pojedine zemlje vidi sliku B3.

U većini europskih zemalja jamči se od 20 do 29 sati RPOO-a tjedno (vidi sliku B2). Tjedno radno vrijeme često je usklađeno s osnovnim školama što pojačava usmjerenost te usluge prema obrazovanju. Radno vrijeme koje obuhvaća cijeli radni tjedan roditelja dostupno je samo u nekoliko zemalja (u Češkoj, Danskoj, Estoniji, Sloveniji i Norveškoj).

U četvrtini europskih odgojno-obrazovnih sustava ne postoji zakonski okvir kojim bi se jamčilo mjesto u RPOO-u. No u pojedinima su stope sudjelovanja u RPOO-u visoke obično od dobi u kojoj su usluge RPOO-a dio odgojno-obrazovnog sustava. Primjerice, tako je u Malti i Ujedinjenom Kraljevstvu (Sjeverna Irska) od treće godine te u Nizozemskoj od četvrte godine. Na Islandu je RPOO dostupan za djecu od druge godine. No potražnja je ipak veća od ponude tijekom posljednje godine koja prethodi polasku u osnovnu školu u francuskoj zajednici u Belgiji te u Italiji, Rumunjskoj, Slovačkoj, Crnoj Gori i Turskoj (vidi sliku B7).

U mnogim europskim zemljama odnedavno se proširuje pravo na RPOO. Tijekom posljednjih pet godina u pet zemalja (u Češkoj, Hrvatskoj, Litvi, Finskoj i Švedskoj) uveden je obvezatan RPOO za godinu koja prethodi polasku djece u osnovnu školu. Razdoblje obvezatnog pohađanja programa RPOO-a produljeno je s jedne godine na dvije u Grčkoj te s jedne godine na tri u Mađarskoj. Nadalje, zakonsko je pravo na RPOO uvedeno ili prošireno u Češkoj, Poljskoj i Portugalu.

Omogućivanje usluga RPOO-a – one su sve češće besplatne za obitelji s predškolskom djecom

U Europi većina obitelji mora platiti naknadu za RPOO za najmlađu skupinu djece. Dostupnost besplatnih mjesta u RPOO-u znatno se povećava za djecu od treće godine, a ta se tendencija nastavlja sa svakom daljnjom godinom te je gotovo općenita pojava diljem Europe za posljednju godinu prije obvezatnog polaska u osnovnu školu (vidi sliku B4).

Kako bi se osigurao pristup, usluge RPOO-a trebaju biti besplatne te mora postojati jamstvo za mjesto. Bez pravnog okvira koji nalaže pravo na RPOO ta usluga može biti ograničena, a liste čekanja duge sa složenim pravilima prednosti pri upisu. No trenutačno se jedino u Letoniji jamči mjesto u RPOO-u koje je javno financirano za svako dijete u dobi od jedne i pol godine. U preostalim zemljama većina roditelja mora platiti usluge RPOO-a za djecu najmlađe dobi. Prosječne mjesečne naknade (vidi sliku B5) najveće su u Irskoj, Nizozemskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu i Švicarskoj. Primjerice, u Irskoj prosječna mjesečna naknada iznosi 771 euro. Te se zemlje oslanjaju na mehanizme potražnje tržišta za pružanje usluga RPOO-a djeci mlađoj od tri godine iako su dostupne pojedine subvencije za djecu u nepovoljnom položaju.

Većina je zemalja uvela smjernice s pomoću kojih se nudi prednost pri upisu i smanjenje naknade za djecu i obitelji u nepovoljnom položaju (vidi sliku B6). Najčešću ciljanu skupinu čine djeca koja žive u siromaštvu. Najčešći kriterij je prihod kućanstva koji se često kombinira s brojem članova obitelji. Zaseban kriterij (iako je snažno povezan sa siromaštvom) čine samohrani roditelji koji često imaju koristi od ciljanih mjera.

U pojedinim zemljama pružanje usluga RPOO-a u kući nudi prilagodljivost usluga skrbi za djecu

Uz usluge u ustanovama RPOO-a usluge RPOO-a u kući nude se u većini europskih zemalja. Uobičajeno je da dadilje u vlastitu domu skrbe za djecu mlađu od tri godine. Obično čuvaju od četvero do petero djece te dobi (vidi sliku C9).

No dadilje čine znatan dio usluga RPOO-a samo u nekoliko europskih zemalja (vidi sliku A3). Francuska je jedina europska zemlja u kojoj više male djece čuvaju dadilje nego što ih je u ustanovama (*crèches*). U osam zemalja (u Belgiji, Danskoj, Njemačkoj, Nizozemskoj, Finskoj,

Ujedinjenom Kraljevstvu, Švicarskoj i na Islandu) znatan postotak djece mlađe od tri godine čuvaju dailje,⁴ no ipak prevladavaju usluge RPOO-a u ustanovama.

Obično su usluge RPOO-a u kući usmjerene prema skrbi za djecu, a ne prema odgoju i obrazovanju. Za pružanje usluga u kući obično su mjerodavna tijela zadužena za obitelj i djecu te socijalne službe (vidi Prilog B). U petnaest odgojno-obrazovnih sustava ne postoje smjernice za te usluge (vidi sliku D1c).

Integracija politika – put prema visokokvalitetnom RPOO-u

Rani i predškolski odgoj i obrazovanje, odnosno usluge za djecu koje prethode početku obvezatna osnovnoškolskog obrazovanja, čine dvije sastavnice:

- skrb (ili skrb za djecu) – usluga uglavnom namijenjena zaposlenim roditeljima i jamči im sigurnost njihova djeteta dok oni rade
- predškolski odgoj i obrazovanje – usluge s usmjerenom obrazovnom sastavnicom koje služe kao potpora djetetovu razvoju i pripremi za školu.

Tradicionalno je skrb za djecu bila usmjerena prema mlađoj djeci, a predškolski odgoj i obrazovanje prema djeci u dobi koja neposredno prethodi osnovnoškolskom obrazovanju. Trenutačno je sve više prisutan integrirani pristup predškolskom odgoju i obrazovanju te skrbi. Budući da postoje dokazi da integracija smjernica nudi bolje mogućnosti za upravljanje izvorima i ishodima koji se odnose na cjelovit razvoj djece (Kaga, Bennett i Moss, 2010., Europska komisija, 2013.), europske zemlje sve više integriraju smjernice i propise RPOO-a. Slika 2 prikazuje glavne čimbenike politika RPOO-a za integrirani sustav od rođenja do polaska u osnovnu školu.

Slika 2 – Čimbenici integracija politika RPOO-a.

GDJE	KAKO	TKO	ŠTO
Sredina	Ministarstvo	Osooblje	Kurikulum
Jedna sredina do početka osnovnoškolskog obrazovanja	Jedinstveno upravljanje pod jednom vlašću	Visokokvalificirani stručnjaci za djecu mlađu i stariju od tri godine	Odgajno-obrazovne aktivnosti tijekom cijelog razdoblja RPOO-a

Organizacija usluga RPOO-a u ustanovama – jedinstvene ili odvojene sredine

Mjesto pohađanja programa RPOO-a za djecu je središnja točka povezanosti i stabilnosti. Prelazak iz jedne sredine u drugu važno je razdoblje ne samo za djecu nego i za njihove obitelji jer često podrazumijeva promjenu u veličini skupine, drugo osoblje, nova pravila i drukčije oblike aktivnosti. Stoga je razdoblje prilagodbe nužno za djecu, a ustroj sredine glavno je razlikovno obilježje kad je riječ o integraciji sustava RPOO-a u ovom izvješću.⁵

⁴ Važnost pružanja usluga u kući temelji se na nacionalnim podacima i procjenama stručnjaka. Ako su podaci dostupni, pružanje usluga u kući smatra se važnim ako čini najmanje 10 % mjesta u RPOO-u.

⁵ Tim se pristupom koriste i Europska komisija i Međunarodno udruženje za vrednovanje obrazovnih postignuća (IEA, 2016.).

U Europi su sustavi RPOO-a ustrojjeni na dva glavna načina – kao odvojene i jedinstvene sredine.

- 1) **Odvojene sredine** – namijenjene su za mlađu i stariju djecu, a prelazak iz jedne sredine u drugu zbiva se u dobi od otprilike tri godine. Obično su usluge za djecu mlađu od tri godine usmjerene prema skrbi za djecu, a predškole za stariju djecu ističu odgojno-obrazovne ciljeve.
- 2) **Jedinstvene sredine** – namijenjene su za sve dobne skupine sve do polaska u osnovnu školu. U jedinstvenim sredinama skrb i rani odgoj i obrazovanje čine sastavni dio usluga.

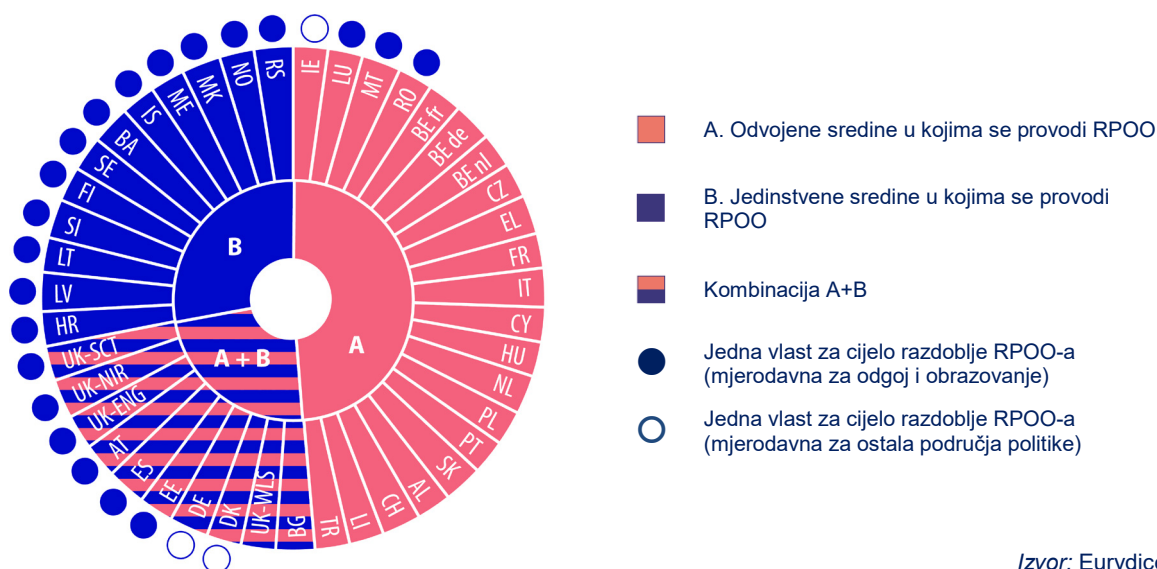
U većini se europskih zemalja RPOO u ustanovama pruža u dva različita oblika sredina prema dobnim skupinama djece (vidi sliku 3). Manje od trećine europskih zemalja u kojima je provedeno ispitivanje ima isključivo jedinstvene sredine. Jedinstvene sredine uglavnom su prisutne u nordijskim zemljama te u nekoliko baltičkih i balkanskih zemalja.⁶ U četvrtini europskih zemalja dostupne su odvojene i jedinstvene sredine (za više informacija vidi slike A2a i A2b).

Stoga u tri četvrtine europskih odgojno-obrazovnih sustava djeca moraju prijeći u novu sredinu što podrazumijeva i prelazak granice ustroja u sustavu RPOO-a. Preporuke vrhovnih vlasti o tome na koji bi se način trebalo baviti tom promjenom rijetke su (vidi sliku A5) i postoje u samo deset odgojno-obrazovnih sustava (u francuskoj i flamanskoj zajednici u Belgiji te u Češkoj, Danskoj, Španjolskoj, Francuskoj, Mađarskoj, Malti, Nizozemskoj i Portugalu).

Upravljanje – model jedne ili dvostruke vlasti

Organizacija usluga RPOO-a i pravila koja se primjenjuju uvelike ovise o prirodi upravljanja. Dodjela odgovornosti za cijelo razdoblje RPOO-a jednom ministarstvu ili vrhovnoj vlasti može pomoći promicati jedinstvene politike i osigurati bolju kvalitetu usluga (Kaga, Bennett i Moss, 2010.). Takav model jedne vlasti prisutan je u većini europskih odgojno-obrazovnih sustava (vidi slike 3 i A4). Nije iznenađujuće to da sve zemlje koje imaju jedinstvene sredine imaju i koristi od takva integriranog sustava upravljanja. U tim su zemljama ministarstva obrazovanja mjerodavna za RPOO.

|| Slika 3 – Ustroj i upravljanje sredinama u kojima se provodi RPOO godine 2018./2019.

Objašnjenje

Za više informacija i napomena za pojedine zemlje vidi slike A2 i A4.

⁶ U Hrvatskoj, Letoniji, Litvi, Sloveniji, Finskoj, Švedskoj, Bosni i Hercegovini, Islandu, Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji, Norveškoj i Srbiji.

U zemljama u kojima postoje odvojene sredine prema dobnim skupinama prevladava model dvostruke vlasti. Stoga je odgovornost za RPOO podijeljena između dva različita ministarstva (ili vrhovne vlasti). Ministarstvo obrazovanja ili neko drugo vrhovno obrazovno tijelo odgovorno je za predškolski odgoj i obrazovanje djece u dobi od tri godine i starije, a za usluge skrbi za djecu mlađu od tri godine mjerodavno je drugo ministarstvo ili vlast, obično ono koje se bavi pitanjima djece ili obitelji. Zemlje u kojima postoje obje sredine – jedinstvene i odvojene – uglavnom slijede model jedne vlasti s integriranim upravljanjem.

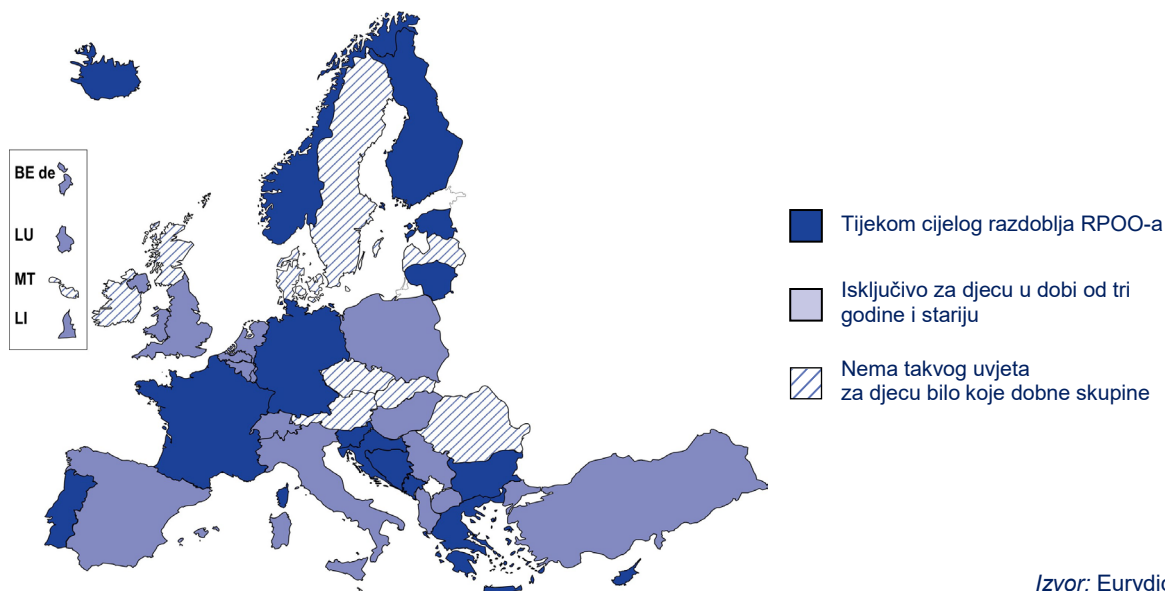
No u Irskoj, Luksemburgu, Malti i Rumunjskoj postoje odvojene sredine za različite dobne skupine, ali jedna je vlast mjerodavna za upravljanje cijelim razdobljem RPOO-a. U Luksemburgu i Malti odgovornost za usluge za mlađu djecu nedavno su preuzela tamošnja ministarstva obrazovanja kako bi osigurala jedinstvenost politike (godine 2012. i 2017.). U Italiji se jednako tako zbiva proces u kojemu Ministarstvo obrazovanja preuzima odgovornost nad RPOO-om iako pokrajine i dalje reguliraju usluge za djecu mlađu od tri godine.

U većini zemalja s integriranim upravljanjem obrazovne vlasti upravljaju RPOO-om osim u Danskoj, Njemačkoj i Irskoj u kojima druge vlasti odgovorne za usluge za djecu ili obiteljska pitanja upravljaju cijelim razdobljem RPOO-a.

Visokokvalificirano odgojno-obrazovno osoblje za cijelo razdoblje RPOO-a

Osoblje RPOO-a podupire razvoj djece, osigurava njihovo zdravlje i dobrobit te ih usmjerava u njihovim dnevnim navikama i aktivnostima. Oblici iskustava djece uvelike ovise o ljudima koji su odgovorni za njih. Visokokvalificirano osoblje koje ima diplomu prvostupnika ili višu vjerojatnije će primjenjivati odgovarajuće pedagoške pristupe, stvoriti poticajno okruženje za učenje te pružiti dobru skrb i potporu. Visoki minimalni uvjeti za osoblje RPOO-a bitni su i za povećanje ugleda i plaće za stručnjake koji imaju ključnu ulogu.

Slika 4 – Osoblje koje ima najmanje diplomu prvostupnika (ISCED 6) godine 2018./2019.

Objašnjenje

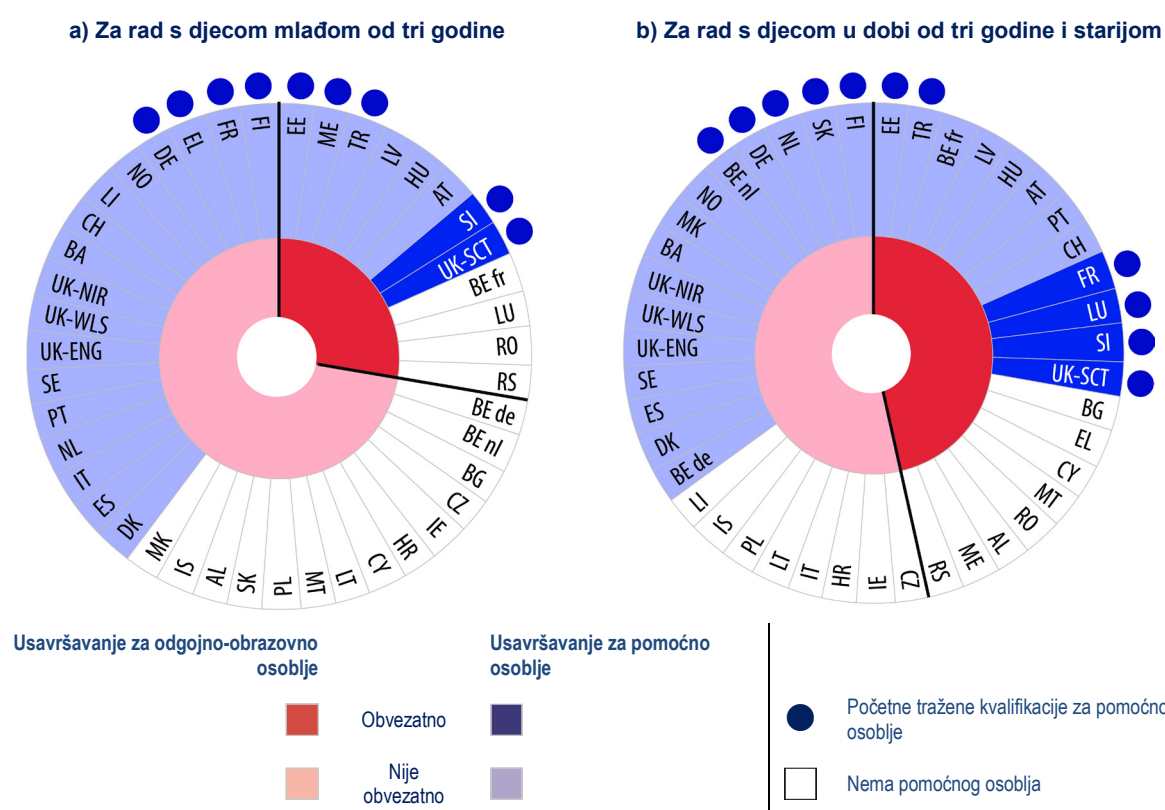
Slika prikazuje treba li najmanje jedan član osoblja po skupini djece u ustanovi RPOO-a imati diplomu prvostupnika (ISCED 6) ili višu diplomu koja je povezana s RPOO-om (ili obrazovanjem) prema propisima vrhovnih vlasti. Za više informacija i napomena za pojedine zemlje vidi sliku C1.

No kako prikazuje slika 4, samo trećina europskih odgojno-obrazovnih sustava zahtijeva da najmanje jedan član osoblja koji skrbi za skupinu djece, bez obzira na dob, bude visokoobrazovan.⁷

U trećini odgojno-obrazovnih sustava smatra se pak da je visokokvalificirano odgojno-obrazovno osoblje nužno u drugoj fazi RPOO-a (predškolski odgoj i obrazovanje), ali ne i u prvoj fazi (skrb za djecu ili rani odgojno-obrazovni razvoj djece).⁸ U osam odgojno-obrazovnih sustava traži se niža razina kvalifikacija (u Češkoj, Irskoj, Letoniji, Malti, Austriji, Rumunjskoj, Slovačkoj i Ujedinjenom Kraljevstvu – Škotskoj). U Danskoj i Švedskoj⁹ nema propisa vrhovnih vlasti u vezi s time.

Uspostava početnih traženih kvalifikacija za osoblje koje radi s djecom samo je početak osiguravanja dobro kvalificirane radne snage. Stalno stručno usavršavanje jednako je važno jer omogućuje zaposlenicima da unaprijede vlastito znanje i vještine tijekom karijere.

Slika 5 – Obvezatno stalno stručno usavršavanje za sve osoblje i početne tražene kvalifikacije za pomoćno osoblje godine 2018./2019.

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Obvezatno – Stalno je stručno usavršavanje obvezatno, a minimalno vrijeme određeno. Za definicije odgojno-obrazovnog i pomoćnog osoblja vidi uvod u poglavlje C. Za više informacija i napomena za pojedine zemlje vidi slike C2 i C7. Ako vrhovne vlasti uvjetuju minimalnu razinu općeg obrazovanja, a ne određenu početnu strukovnu kvalifikaciju u RPOO-u, kvalifikacija se ne prikazuje za pomoćno osoblje. Pomoćno osoblje koje se zapošljava za posebne svrhe, poput pružanja dodatne potpore skupinama s djecom s posebnim potrebama ili za druge lokalne potrebe, nije uzeto u obzir.

⁷ Najmanja razina je diploma prvostupnika (ISCED 6) u Bugarskoj, Njemačkoj, Estoniji, Grčkoj, Hrvatskoj, Cipru, Litvi, Sloveniji, Finskoj, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Norveškoj. A u Portugalu i na Islandu najmanja je razina diploma magistra (ISCED 7). U Francuskoj je najmanja razina ISCED 6 za osoblje koje radi s mlađom djecom te ISCED 7 za one koji rade sa starijom djecom. Od godine 2019./2020. bit će na razini prvostupnika za odgojno-obrazovne djelatnike u Italiji.

⁸ Tako je u Belgiji (sve tri zajednice), Španjolskoj, Italiji, Luksemburgu, Mađarskoj, Nizozemskoj, Poljskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu (u Engleskoj, Walesu i Sjevernoj Irskoj), Albaniji, Švicarskoj, Lihtenštajnu, Srbiji, Sjevernoj Makedoniji i Turskoj.

⁹ U Švedskoj osoblje mora imati kvalifikaciju na razini ISCED 6 ili 7 kako bi radilo s djecom u dobi od šest godina i u predškolskim razredima.

Samo u četvrtini odgojno-obrazovnih sustava stalno je stručno usavršavanje obvezatno za odgojno-obrazovno osoblje koje radi s mlađom djecom te se navodi minimalno trajanje tijekom određenog razdoblja (vidi sliku C5). U još nekoliko sustava, ali ipak manje od polovice, traži se stalno stručno usavršavanje za odgojno-obrazovno osoblje koje radi sa starijom djecom. Obvezatno stalno stručno usavršavanje obično podrazumijeva to da se potpora pruža osoblju za sudjelovanje u tim aktivnostima. Primjerice, usavršavanje se provodi tijekom radnog vremena, a plaćeni su troškovi tečaja ili puta. No nije tako uvijek u odgojno-obrazovnim sustavima u kojima je stalno stručno usavršavanje profesionalna dužnost ili je pak izborna.

Pomoćno osoblje vrlo rijetko ima obvezu stalnog stručnog usavršavanja. Samo se u Luksemburgu, Sloveniji i Ujedinjenom Kraljevstvu (Škotska) sve pomoćno osoblje mora usavršavati. U Luksemburgu pomoćno osoblje radi samo jednu godinu (*éducation précoce*). U Sloveniji i Ujedinjenom Kraljevstvu (Škotska) pomoćno osoblje mora se usavršavati onoliko dugo koliko i odgojno-obrazovno osoblje. U Francuskoj samo pomoćno osoblje koje radi sa starijom djecom mora usvajati nova znanja i vještine.

U polovici odgojno-obrazovnih sustava koji zapošljavaju pomoćno osoblje to osoblje ne mora imati početnu kvalifikaciju vezanu uz određenu struku. Štoviše, pomoćno osoblje nije obvezno stručno se usavršavati. Stoga znatan dio osoblja koje svakog dana radi s djecom nije formalno osposobljen.

Odgojno-obrazovne smjernice sve više obuhvaćaju cijelo razdoblje RPOO-a

Sve je više uvriježena činjenica da su usluge RPOO-a u ranoj dobi temelj za učenje tijekom života. Stoga su vrhovne vlasti u svim europskim zemljama izdale službene smjernice kako bi osigurale to da sredine u kojima se provodi RPOO imaju odgojno-obrazovnu sastavnicu. Sadržaj tih smjernica se razlikuje, no one uglavnom obuhvaćaju ciljeve razvoja i učenja i aktivnosti primjerene dobi, katkad u obliku standardnoga kurikuluma. S pomoću njih nastoji se pomoći tim sredinama da unaprijede kvalitetu skrbi i učenja i osiguraju visoke standarde u svim uslugama RPOO-a. No u otprilike trećini europskih zemalja¹⁰ odgojno-obrazovne smjernice odnose se isključivo na sredine za djecu u dobi od tri godine i stariju (vidi sliku 6). U tim zemljama postoji podjela na uslugu koja je usmjerena prema skrbi i onu usmjerenu prema odgoju i obrazovanju.

Postoje li odgojno-obrazovne smjernice vrhovnih vlasti ili ne, uvelike ovisi o obliku upravljačke vlasti (vidi sliku A4). U gotovo svim zemljama u kojima je jedna vlast mjerodavna za cijelo razdoblje RPOO-a odgojno-obrazovni ciljevi ili sadržaji određeni su za sve dobne skupine (vidi sliku D1).¹¹ Suprotno tomu, ako postoji dvostruka vlast, nema odgojno-obrazovnih smjernica za sredine s djecom mlađom od tri godine. Ako takve smjernice postoje, navode se u zasebnim dokumentima za mlađu i stariju djecu, a izdaju ih različite vlasti.¹² Tada je važno osigurati koordinirani pristup u dvije faze RPOO-a.

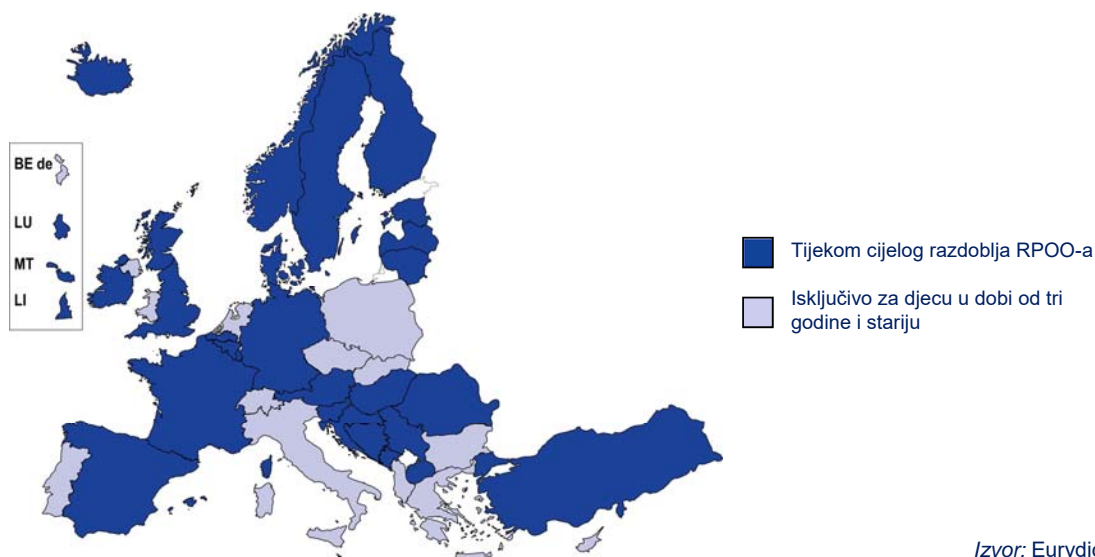
Sve više sustava RPOO-a s dvostrukom vlašću uvodi odgojno-obrazovne čimbenike u RPOO od najranije dobi. Od prvog izdanja ovog izvješća (godine 2012./2013.) odgojno-obrazovne smjernice za sredine u kojima se provodi RPOO za mlađu djecu uvele su flamanska zajednica u Belgiji, Francuska, Luksemburg i Lihtenštajn. Usto Italija i Portugal planiraju uvesti takve smjernice u skoroj budućnosti.

¹⁰ Belgija (njemačka zajednica), Bugarska, Češka, Grčka, Italija, Cipar, Nizozemska, Poljska, Portugal, Slovačka, Ujedinjeno Kraljevstvo (Wales i Sjeverna Irska), Albanija i Švicarska.

¹¹ Danska, Njemačka, Estonija, Irska, Španjolska, Hrvatska, Letonija, Litva, Luksemburg, Austrija, Rumunjska, Slovenija, Finska, Švedska, Ujedinjeno Kraljevstvo (Engleska i Škotska), Bosna i Hercegovina, Island, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Norveška i Srbija.

¹² Belgija (francuska i flamanska zajednica), Francuska, Mađarska, Lihtenštajn i Turska.

Slika 6 – Odgojno-obrazovne smjernice vrhovnih vlasti godine 2018./2019.

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Za više informacija i napomena za pojedine zemlje vidi sliku D1a.

Ako postoje, odgojno-obrazovne smjernice utvrđuju područja učenja i razvoja djece koja bi trebala biti središte dnevnih aktivnosti u ustanovama. U (gotovo) svim zemljama istaknuta su područja učenja koja se odnose na cijelo razdoblje RPOO-a. To su emocionalni, osobni i društveni razvoj, fizički razvoj, umjetničke vještine, jezične i komunikacijske vještine, razumijevanje svijeta, vještine suradnje i zdravstveni odgoj. Ostala se područja učenja ne spominju često te su više usmjerena prema starijoj djeci. Tako je, primjerice, s ranim učenjem jezika i digitalnim obrazovanjem (vidi sliku D3 i njezin prilog).

Većina zemalja u kojima su vrhovne vlasti donijele odgojno-obrazovne smjernice obično preporučuje određene pedagoške pristupe i metode vrednovanja. Preporučeni pedagoški pristupi ostavljaju dovoljno prostora za učenje s pomoću igre, a ključan je zadatak odraslih poticati djecu da razmišljaju tijekom igre. Pronalaženje prave ravnoteže između aktivnosti koje započinju odrasli i onih koje započinju djeca ističe se u većini zemalja, a sudjelovanje roditelja u učenju djece ističe se nešto rjeđe. Sve zemlje koje nude smjernice o vrednovanju navode promatranje djece te se u većini njih jasno spominje bilježenje rezultata promatranja. Kad zemlje detaljno opisuju kako bi promatranje trebalo izgledati, zapravo daju prednost stalnom promatranju u odnosu prema redovitim kratkim promatranjima. Portfelji i samovrednovanje rjeđe se preporučuju u odgojno-obrazovnim smjernicama.

Stupanj integracije sustava i politika u RPOO-u u Europi

Prema četiri kriterija koja su vezana uz čimbenike kvalitete o kojima smo prije raspravljali europske zemlje imaju integrirane ili odvojene sustave. Kriteriji su sredine (jedinственe ili odvojene), vlasti (jedna ili dvostruka), visokokvalificirano osoblje tijekom cijelog razdoblja RPOO-a (najmanje razina ISCED 6) i odgojno-obrazovne smjernice namijenjene svim sredinama. Slika 7 prikazuje stupanj jedinstvenosti sustava i politika, od integriranog (tamnozeleno) do odvojenog (crveno).

Integriran (tamnozeleno) – koordinirane i dosljedne politike tijekom cijelog razdoblja RPOO-a. Tako je u Hrvatskoj, Litvi, Sloveniji, Finskoj, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Norveškoj i na Islandu. U tim zemljama djeca pohađaju jedinstvenu sredinu do početka osnovne škole.¹³ Ministarstvo

¹³ U Litvi, Finskoj i Bosni i Hercegovini pojedina se djeca tijekom posljednje godine RPOO-a (predškolski razred) mogu premjestiti u sredinu u kojoj se nalazi osnovna škola.

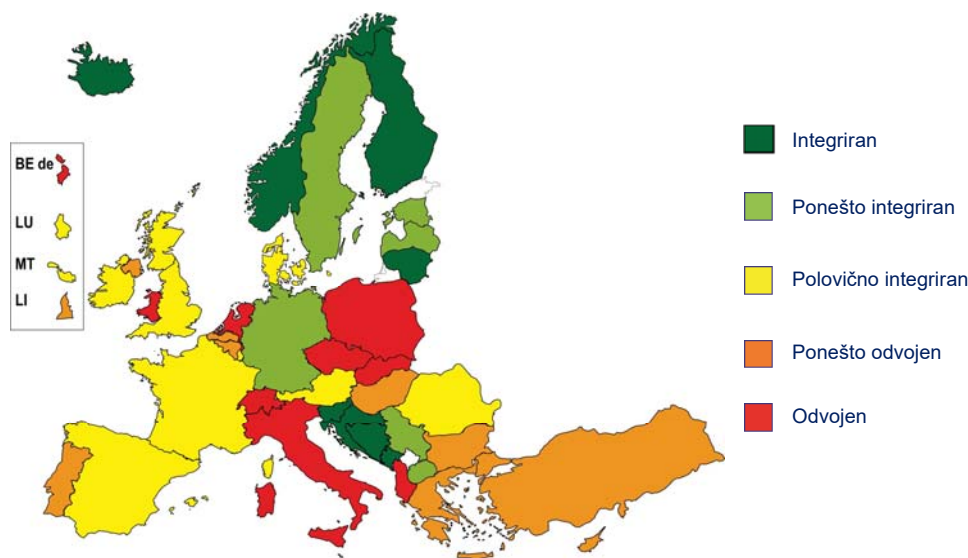
obrazovanja mjerodavno je za donošenje pravila i propisa za cijelo razdoblje RPOO-a. Kurikulum, odgojno-obrazovni program ili smjernice primjenjuju se od rane dobi, a tijekom cijelog razdoblja RPOO-a u predškolskim ustanovama mora raditi visokokvalificirano odgojno-obrazovno osoblje.

Ponešto integriran (svjetlozelena boja) – većina djece ili sva djeca pohađaju jedinstvene sredine. Jedno je ministarstvo mjerodavno za RPOO, a odgojno-obrazovne smjernice dostupne su za cijelo razdoblje RPOO-a. No kad je riječ o stupnju integracije sustava za sredine i tražene kvalifikacije, ta kategorija ima dvije podskupine:

- zemlje u kojima sva djeca pohađaju jednu sredinu, ali u kojima nema uvjeta za to da tijekom cijelog razdoblja RPOO-a ondje radi visokokvalificirano osoblje (Letonija, Švedska, Sjeverna Makedonija i Srbija).
- zemlje u kojima pojedina djeca prelaze iz sredine namijenjene mlađoj djeci u onu za stariju (sustav miješanih skupina), ali se tijekom cijelog razdoblja RPOO-a o djeci brine visokokvalificirano odgojno-obrazovno osoblje (Njemačka i Estonija).

Polovično integriran (žuta boja) – odgovorno je jedno ministarstvo, a odgojno-obrazovne smjernice primjenjuju se za cijelo razdoblje RPOO-a. No pojedina ili sva djeca moraju promijeniti sredinu, a visokokvalificirano odgojno-obrazovno osoblje (na razini ISCED 6) ne radi u takvim sredinama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a. Iznimka je Francuska. Uključena je u ovu kategoriju unatoč visokokvalificiranom odgojno-obrazovnom osoblju za cijelo razdoblje RPOO-a zato što uslugama za mlađu i stariju djecu upravljaju različita ministarstva.

|| Slika 7 – Stupanj integracije sustava RPOO-a godine 2017./2018.

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Slika pokazuje stupanj integracije ovisno o tome ima li sustav jedinstvene sredine, jednu vlast, visokokvalificirano osoblje (na razini ISCED 6) za cijelo razdoblje RPOO-a i odgojno-obrazovne smjernice koje se primjenjuju na sredine namijenjene mlađim i starijim dobnim skupinama. Prikaz kriterija nalazi se u Prilogu A.

Tamnozeleno = sva četiri kriterija, crveno = nijedan od kriterija.

Ponešto odvojen (narančasta boja) – u tim zemljama sva djeca koja počnu pohađati program RPOO-a u ranoj dobi obično moraju prijeći iz sredine namijenjene za skrb za djecu u sredinu čija je namjena odgojno-obrazovna. Samo se jedan od kriterija odnosi na cijelo razdoblje. U Belgiji (francuska i flamanska zajednica), Mađarskoj, Lihtenštajnu i Turskoj odgojno-obrazovne su smjernice dostupne za

cijelo razdoblje RPOO-a, no za mlađu djecu i onu stariju od tri godine izdaju ih različite vlasti, a odgojno-obrazovno osoblje koje radi s mlađom djecom ne mora biti kvalificirano. Suprotno tomu, u Bugarskoj, Grčkoj, Cipru i Portugalu odgojno-obrazovne smjernice nisu dostupne za sredine namijenjene za mlađu djecu, no tijekom cijelog razdoblja RPOO-a za djecu mora skrbiti visokokvalificirano odgojno-obrazovno osoblje.

Odvojen (crvena boja) – uobičajena podjela na skrb za djecu i predškolski odgoj i obrazovanje vidljiva je u svim područjima – odvojene sredine, različita ministarstva odgovorna za mlađu i stariju djecu, veće tražene kvalifikacije za odgojno-obrazovno osoblje u predškolskom odgoju i obrazovanju nego u sredinama koje su usmjerene prema skrbi za mlađu djecu (ili niža razina traženih kvalifikacija u obje faze) te nema odgojno-obrazovnih smjernica za mlađu djecu. U tu se kategoriju ubrajaju njemačka zajednica u Belgiji, Češka, Italija, Nizozemska, Poljska, Slovačka, Ujedinjeno Kraljevstvo (Wales), Albanija i Švicarska. U Italiji je u tijeku proces integracije usluga RPOO-a u ustanovama za djecu mlađu i stariju od tri godine. Kvalifikacije osoblja uskladit će se za cijelo razdoblje RPOO-a od godine 2019./2020.

Ta analiza stupnja integracije u RPOO-u pokazuje da djeca u Europi nailaze na veoma različito okruženje unutar RPOO-a te stoga imaju različita rana iskustva učenja. Jedino u nordijskim, baltičkim i balkanskim zemljama, u kojima su gotovo potpuno integrirani sustavi RPOO-a, djeca pohađaju jedinstvene sredine kojima upravlja jedno ministarstvo te u kojima visokokvalificirano odgojno-obrazovno osoblje potiče njihovo učenje i razvoj od najranije dobi. Djeca u većini ostalih europskih zemalja doživljavaju promjenu pri prelasku iz sredine usmjerene prema skrbi za djecu u predškolsku ustanovu usmjerenu prema odgoju i obrazovanju, a kvaliteta usluga RPOO-a razlikuje se. No tradicionalna podjela između skrbi za djecu i predškolskog odgoja i obrazovanja nije toliko oštra, pa mnoge zemlje uvode odgojno-obrazovne smjernice za mlađu djecu. Osim toga, upravljanje RPOO-om sve više potpada pod odgovornost jednog ministarstva ili vrhovne vlasti. Suprotno tomu, posljednjih se godina u Europi ustroj sredina u kojima se provodi RPOO i kvalifikacije osoblja nisu mnogo promijenili.

Pristup i kvaliteta prilično su dobro usklađeni. U većini zemalja koje djeci od rane dobi jamče mjesto u RPOO-u sustav je ponešto ili potpuno integriran s obzirom na četiri ključna čimbenika kvalitete. Suprotno tomu, odvojeni sustavi RPOO-a djeci ne jamče mjesto prije nego što RPOO postane dijelom odgojno-obrazovnog sustava (otprilike za djecu u dobi od tri godine ili čak i stariju).

Vrednovanje sredina u kojima se provodi RPOO – put k osiguranju kvalitete

Jedan od načina na koji vrhovne vlasti nastoje unaprijediti kvalitetu u RPOO-u jest vrednovanje pojedinačnih sredina u kojima se provodi RPOO. Vrednovanje može obuhvaćati mnoge sastavnice RPOO-a, no dva su glavna čimbenika kvalitete koja se često ističu u kontekstu RPOO-a – kvaliteta ustroja i kvaliteta procesa (Europska komisija, 2014., Slot et al., 2015.).

- **Kvaliteta ustroja** odnosi se na provjeru poštovanja okvirnih uvjeta sredine za RPOO u područjima poput zdravlja i sigurnosti, kvalifikacija osoblja ili veličine skupina. Kvaliteta ustroja također može obuhvaćati provjeru zadovoljava li pedagoški plan standarde određene odgojno-obrazovnim smjernicama vrhovnih vlasti.
- **Kvaliteta procesa** podrazumijeva to koliko ustanova podupire procese učenja. Glavna su područja vrednovanja: kako se provodi kurikulum (kvaliteta i raznolikost aktivnosti), kvaliteta odnosa između osoblja i djece (kako osoblje podupire razvoj djeteta te kakav je međusobni odnos djece).

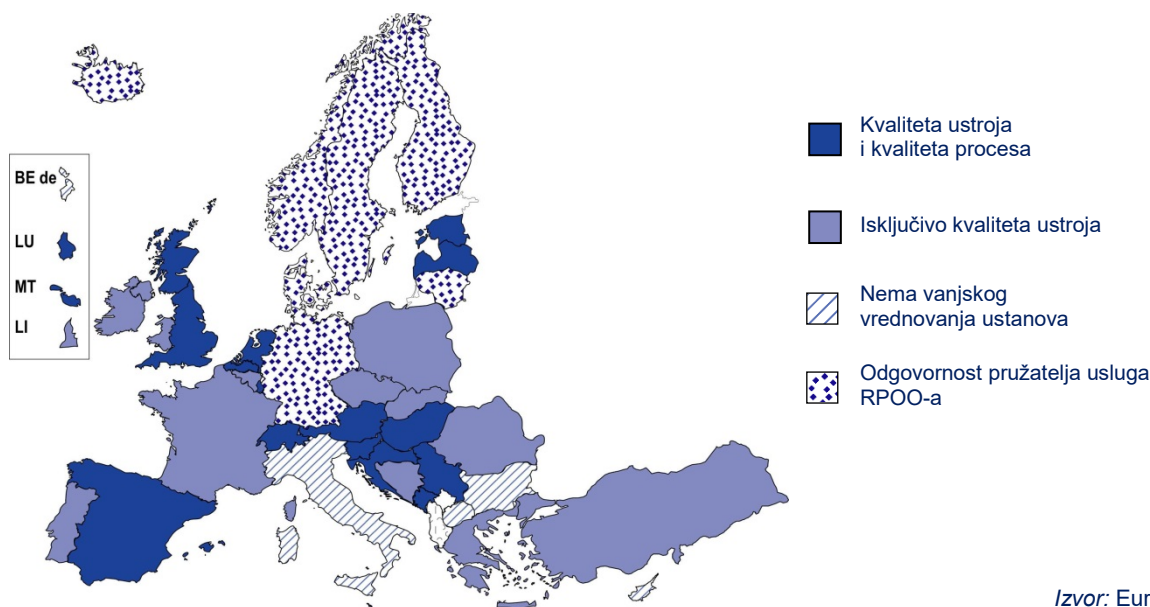
Vanjsko vrednovanje sredina u kojima se provodi RPOO za stariju djecu često razmatra kvalitetu ustroja i procesa (vidi sliku E1b). Suprotno tomu, u samo trećini europskih odgojno-obrazovnih sustava postoje sustavi vrednovanja kojima se provjerava poštovanje standarda u sredinama za

mlađu djecu te potpora procesu učenja (vidi sliku 8). U gotovo polovici zemalja ili nema vanjskog vrednovanja za sredine za djecu mlađu od tri godine ili se u njima vrednuje samo kvaliteta ustroja. U preostalih sedam zemalja s jedinstvenim sredinama (Njemačka, Litva i nordijske zemlje) organizacija vrednovanja RPOO-a onemogućuje njihovu kategorizaciju u jednu ili dvije skupine. Propisi vrhovnih vlasti nalažu pružateljima usluga RPOO-a da vrednuju kvalitetu tih usluga. Ti pružatelji usluga (lokalne vlasti/općine, nevladine organizacije ili ostala privatna tijela) samostalno odlučuju koje pristupe valja primijeniti.

Razlike u opsegu vanjskog vrednovanja ustanova RPOO-a često su u vezi s vrstom tijela odgovornim za vanjsko vrednovanje ustanova (vidi sliku E2). Kad obrazovni inspektorat ili drugi odjel u ministarstvu odgovornom za obrazovno vrednovanje na višim razinama obrazovanja (poput osnovnoškolskog obrazovanja) provodi vanjsko vrednovanje ustanova RPOO-a, obično se promatra koliko ustanova podupire proces učenja (kvaliteta procesa). No kad vanjsko vrednovanje ustanove provode javna tijela zadužena za obitelj, socijalna pitanja ili mlade koja nisu odgovorna za vrednovanje škola na višim razinama obrazovanja, više se promatra usklađenost s normama i standardima (kvaliteta ustroja).

Vrednovanje ustanova RPOO-a omogućuje uzimanje u obzir stajališta djeteta. Prikupljanje mišljenja djece o njihovim dnevnim aktivnostima ili o njihovu ponašanju prema vršnjacima i odgojiteljima učinkovit je način da interesi djeteta budu u središtu procesa vrednovanja i unapređenja. Preporuka Vijeća o visokokvalitetnim sustavima RPOO-a¹⁴ ističe koliko je važno omogućiti djeci da daju doprinos procesu vrednovanja. Trenutačno se procesi vrednovanja koji djeci omogućuju da iznesu svoje mišljenje primjenjuju samo u dvanaest europskih zemalja (vidi sliku E4). No u samo nekoliko odgojno-obrazovnih sustava moraju se tijekom tog procesa prihvatiti mišljenja mlađe i starije djece.¹⁵

Slika 8 – Glavni predmet vanjskog vrednovanja ustanova RPOO-a za djecu mlađu od tri godine 2018./2019. godine.

Objašnjenje

Za više informacija i napomena za pojedine zemlje vidi sliku E1a.

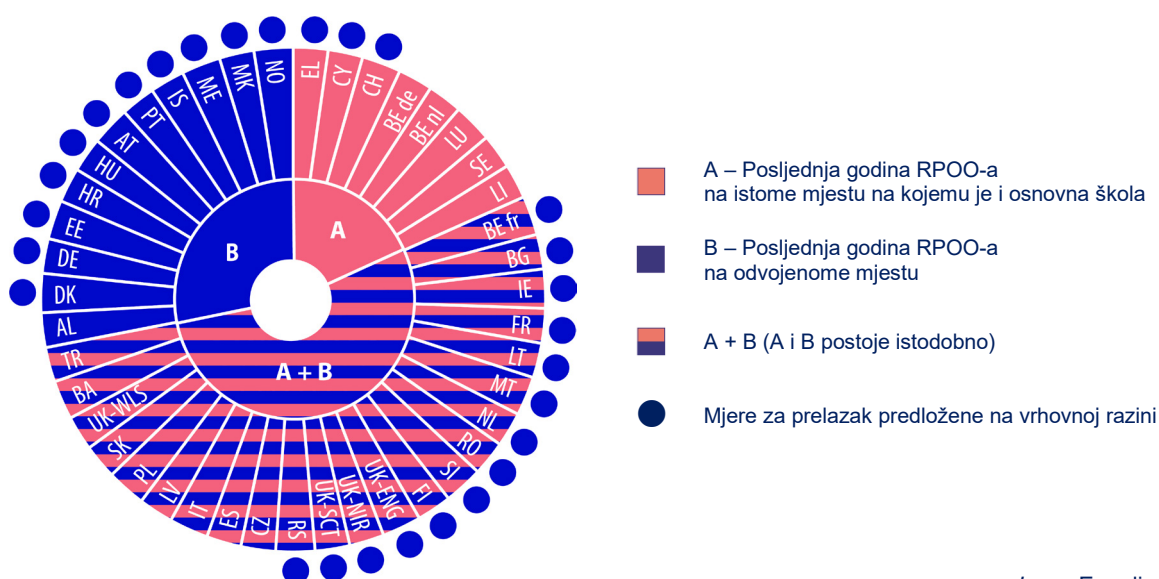
¹⁴ SL C 189, 5. lipnja 2016. godine, str. 4 – 14

¹⁵ Danska, Španjolska (autonome zajednice Cataluña i Comunidad Valenciana), Finska, Švedska, Ujedinjeno Kraljevstvo (Škotska), Island i Norveška.

POTPORA ZA IDUĆI KORAK – PRELAZAK U OSNOVNU ŠKOLU

Teži se integraciji i dosljednosti za cijelo razdoblje RPOO-a, a završetak razdoblja donosi važne promjene za djecu. U većini europskih zemalja djeca obično polaze u osnovnu školu u dobi od otprilike šest godina, najranije mogu krenuti u dobi od četiri godine, a najkasnije u dobi od sedam godina (vidi sliku B3). Tijekom tog prelaska djeca i njihovi roditelji mogu se suočiti s teškoćama zbog razlika u novom okruženju. Osnovne škole često imaju drukčije obrazovne pristupe, pravila, dnevne rasporede i očekivanja. Djeca moraju jednako tako izgraditi nove odnose s osobljem i vršnjacima (Balduzzi et al., 2019.). Stoga je važno pripremiti djecu i njihove obitelji za taj prelazak te tako riješiti moguće teškoće.

Slika 9 – Mjere vrhovnih vlasti za neometan prelazak djece iz RPOO-a u osnovnu školu te mjesto provedbe posljednje godine RPOO-a godine 2018./2019.

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Slika ne uzima u obzir skupine RPOO-a ustrojene u osnovnim školama u slabije naseljenim područjima. Za više informacija i napomena za pojedine zemlje vidi slike D9 i D10.

Pohađanje sredine u kojoj se provodi RPOO na istome mjestu na kojemu je i osnovna škola tijekom posljednje godine RPOO-a djeci nudi poznato fizičko i socijalno okruženje, a osoblju RPOO-a i škole mogućnost suradnje. U osam odgojno-obrazovnih sustava sva djeca pohađaju program posljednje godine RPOO-a na istome mjestu na kojemu je i osnovna škola (vidi sliku 9). U većini odgojno-obrazovnih sustava pojedina djeca prelaze na mjesto na kojemu je osnovna škola najmanje godinu dana prije polaska u osnovnu školu.

Bez obzira na to je li riječ o fizičkom premještanju djece ili ne, niz mjera može se provesti na razini sredine u kojoj se provodi RPOO kako bi se zadržala dosljednost i uspostavila suradnja s osnovnim školama te promicao neometan prelazak djece. U dvije trećine odgojno-obrazovnih sustava obrazovne smjernice preporučuju sredinama ili lokalnim vlastima da uvedu prakse koje olakšavaju prelazak. To se odnosi na zemlje u kojima se završetak razdoblja RPOO-a i početak osnovnoškolskog obrazovanja zbivaju na istome mjestu te na zemlje u kojima se te dvije faze zbivaju na odvojenim mjestima. Mjere obuhvaćaju djecu, osoblje i roditelje. Kako bi se djeca upoznala s novom okolinom, mogu se organizirati posjeti osnovnoj školi ili provesti zajednički projekti koji uključuju djecu iz ustanova RPOO-a i osnovnih škola. Preporučene prakse suradnje između osoblja RPOO-a i osnovne škole za neometan prelazak obuhvaćaju i davanje informacija o djetetovim postignućima, međusobno upoznavanje okoline, koordinaciju aktivnosti stalnoga stručnog usavršavanja ili suradnju u razvoju

kurikuluma za obje razine obrazovanja. Naposljetku se preporučuju roditeljski sastanci kako bi roditelji upoznali novu okolinu i dobili informacije o radu škole.

Mjere i inicijative koje provode sredine u kojima se provodi RPOO nisu uvijek dovoljne da osiguraju neometan prelazak djece iz RPOO-a u osnovnu školu. Stoga osnovna škola ima važnu ulogu u potpori tom procesu. Pojedini stručnjaci i donositelji odluka zalažu se za promjenu stajališta prema kojemu se djeca trebaju pripremati za polazak u školu u stajalište prema kojemu se škole trebaju prilagoditi djeci (OECD, 2017.). No mnoge europske zemlje imaju smjernice koje se temelje na ideji da dijete treba postići određenu razinu emocionalnog, socijalnog, kognitivnog i fizičkog razvoja kako bi bilo spremno za školu. Spremnost za školu kriterij je za upis u osnovnu školu u trećini odgojno-obrazovnih sustava¹⁶ uglavnom u zemljama središnje Europe i balkanskim zemljama (vidi sliku D6). U tim sustavima odgojno-obrazovno osoblje RPOO-a ili osnovne škole može biti odgovorno za odluku je li dijete dovoljno zrelo za polazak u školu. Odluka se često donosi na temelju vrednovanja i/ili promatranja djetetova razvoja, a katkad nakon savjetovanja sa stručnjacima. U preostalim je zemljama kriterij spremnosti za polazak u školu manje važan ili uopće nije važan jer je dob jedini uvjet za upis u osnovnu školu.

*

Europski odgojno-obrazovni sustavi traže učinkovite načine s pomoću kojih bi se omogućilo pružanje usluga RPOO-a i povećala njihova kvaliteta. Ovo izvješće pod nazivom *Ključni podaci o ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju* ističe napredak koji su ostvarile pojedine zemlje i smjer u kojem se kreću ostale zemlje. Izvješće nudi detaljne dokaze i mnogo primjera politika iz cijele Europe u ključnim čimbenicima RPOO-a – upravljanju, pristupu, osoblju, odgojno-obrazovnim smjericama te vrednovanju i praćenju. Stoga nudi čvrste temelje za buduće donošenje politika i istraživanje.

¹⁶ Belgija (njemačka i flamanska zajednica), Njemačka, Estonija, Hrvatska, Mađarska, Nizozemska, Luksemburg, Austrija, Slovačka, Bosna i Hercegovina, Lihtenštajn, Crna Gora i Srbija.

UVOD

Rani i predškolski odgoj i obrazovanje (RPOO) postaje važan dio europske odgojno-obrazovne politike. Razmatranjem okvira za europsku suradnju u obrazovanju i osposobljavanju (ET 2020) zaključeno je da „današnja potreba za prilagodljivošću i povezanošću među iskustvima učenja zahtijeva cjelovitost politika od ranoga predškolskog odgoja i obrazovanja i škola do visokog obrazovanja, strukovnog obrazovanja i osposobljavanja i obrazovanja odraslih”.¹⁷ Najranije godine života najviše oblikuju pojedinca, stoga je RPOO temelj uspješnoga cjeloživotnog učenja.

Čelnici EU-a nedavno su istaknuli RPOO kao jedno od glavnih socijalnih prava europskih građana. U jednom od 20 ključnih načela Europskoga stupa socijalnih prava navodi se da „djeca imaju pravo na pristupačan rani i predškolski odgoj i obrazovanje dobre kvalitete”.¹⁸ Štoviše, naglašava se da „djeca u nepovoljnom položaju imaju pravo na posebne mjere kako bi im se pružile jednake mogućnosti”. No nastojanja da se europsko obrazovno područje unaprijedi do 2025. godine naišla su na nedostatke u kvaliteti i omogućivanju usluga RPOO-a.¹⁹

Preporukom Vijeća o visokokvalitetnim sustavima ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja, usvojenom u svibnju 2018. godine,²⁰ ističe se moguće djelovanje država članica u postizanju tih ciljeva. Preporuka podupire Europski okvir za kvalitetu u RPOO-u koji su predložili stručnjaci iz raznih europskih zemalja 2014. godine.²¹ Preporuka podupire koncept kvalitete RPOO-a obuhvaćajući pet važnih sastavnica – pristup, osoblje, kurikulum, praćenje i vrednovanje te upravljanje i financiranje.

Novo izdanje izvješća *Ključni podaci o ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju u Europi* (Ključni podaci o RPOO-u) nastoji pridonijeti tim procesima dajući pregled trenutačnih politika vezanih uz RPOO u Europi. Izvješće obuhvaća pet područja Europskog okvira za kvalitetu u RPOO-u i uglavnom se temelji na [izdanju iz 2014. godine](#) (Europska komisija / EACEA / Eurydice / Eurostat, 2014.), a nudi i nove spoznaje o međusobnoj povezanosti određenih ključnih pokazatelja te donosi dodatno poglavlje o osiguranju kvalitete. Izvješće nudi usporedbe među zemljama i mnogo primjera te time služi kao nadahnuće za razvoj politika. Sveobuhvatni podaci na razini države o različitim obilježjima sustava RPOO-a jednako su tako potpora akademskim istraživanjima na tom području te proširuju naše znanje o uslugama za djecu i njihove obitelji u Europi.

¹⁷ COM/2015/0408 konačna verzija.

¹⁸ Međuinstitucionalni proglas o europskom stupu socijalnih prava (2017/C 428/09). Proglas su potpisali Europski parlament, Vijeće i Komisija 17. studenoga 2017. godine u Gothenburgu u Švedskoj.

¹⁹ COM/2017/0673 konačna verzija.

²⁰ Preporuka Vijeća od 22. svibnja 2019. godine o visokokvalitetnim sustavima ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja (SL C 189, 5.6.2019, str. 4 – 14).

²¹ Preporuku je izradila tematska radna skupina za rani i predškolski odgoj i obrazovanje pod pokroviteljstvom Europske komisije.

OPSEG IZVJEŠĆA

Definicija ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja (RPOO)

Pod pojmom se razumijeva pružanje usluga djeci od rođenja do obvezatnoga osnovnoškolskog obrazovanja koje pripada nacionalnom regulatornom okviru, odnosno koje mora biti u skladu s pravilima i minimalnim standardima i/ili mora proći postupak akreditacije.

Definicija koja se primjenjuje u izvješću ne obuhvaća samo odgojno-obrazovne programe na razini ISCED 0 (rani i predškolski odgoj i obrazovanje) nego i sve registrirane usluge RPOO-a. U mnogim europskim zemljama oblici RPOO-a za djecu mlađu od tri godine ne ubrajaju se u kategoriju razvoja ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja (razina ISCED 010), no ipak nude važne usluge djeci i njihovim obiteljima.

Izvješće obuhvaća:

- javni, privatni i dobrovoljni sektor – u studiju su uključeni privatni/dobrovoljni sektori koji primaju subvencije iz javnih sredstava te oni koji se samostalno financiraju
- pružanje usluga RPOO-a u ustanovama te regulirano pružanje usluga RPOO-a u kući (koje se nudi u kući pružatelja usluga).

Obuhvaćeno je samo pružanje glavnih ili najčešćih oblika usluga RPOO-a. Izvješće ne obuhvaća:

- sredine u kojima se provodi RPOO, a rade izvan uobičajena radnog vremena (npr. jutarnji klubovi, klubovi za izvanškolske aktivnosti ili programi tijekom praznika)
- pružanje specijaliziranih usluga, npr. programi koji se održavaju u bolnicama, domovima za djecu i drugim sličnim ustanovama
- pružanje pokusnih, eksperimentalnih ili privremenih usluga RPOO-a
- otvorene usluge ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja koje se organiziraju za djecu i njihove obitelji (npr. igraonice, otvoreni vrtići, centri za majke i djecu).

Ovo izvješće obuhvaća 38 europskih zemalja (43 odgojno-obrazovna sustava) koje sudjeluju u programu Erasmus+ Europske unije. Navedene su informacije za 28 država članica EU-a te za Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Švicarsku, Island, Lihtenštajn, Crnu Goru, Sjevernu Makedoniju, Norvešku, Srbiju i Tursku.

USTROJ I SADRŽAJ IZVJEŠĆA

Izvješće se sastoji od dva dijela – 1) međunarodne usporedbe i 2) podaci o nacionalnim sustavima. Metodološki pristupi u izvješću temelje se na četiri stavke – usmjerenost prema djetetu, međuovisnost sustava, suradnja s roditeljima i uključivost.

Usmjerenost prema djetetu – analiza nastoji postaviti dijete u središte politika RPOO-a. Jedan od ključnih čimbenika objašnjenja koje se upotrebljava u izvješću, stupanj podjele u sustavu RPOO-a, razmatra se sa stajališta djeteta. Prelazak iz sredine u kojoj se provodi RPOO usmjeren prema skrbi za djecu (npr. jaslice) u sredinu odgojno-obrazovne naravi (npr. vrtić ili predškolska ustanova) smatra se važnom promjenom u ranom životu djeteta. Stoga su glavna obilježja kategorizacije koja se primjenjuje u izvješću ustroj sredine u kojoj se provodi RPOO i dob prelaska (mlađi i stariji od tri godine). Raspodjela odgovornosti politike RPOO-a među ministarstvima (upravama) manje je važna za dijete te se stoga rjeđe upotrebljava za objašnjenje.

Međuovisnost sustava – izvješće nastoji analizirati sustav RPOO-a u cjelini, odnosno usluge skrbi za djecu i usluge predškolskog odgoja i obrazovanja. Prikazane su poveznice između propisa i organizacijskog ustroja čak i kad nadilaze granice odgovornosti ministarstva. Primjerice razmatraju se propisi o roditeljskom dopustu, pristup sredinama u kojima se provodi RPOO, omogućivanje usluga

RPOO-a vezano uza smanjenje naknada te jamstvo za mjesto u ustanovama RPOO-a. Poglavlje o osoblju razmatra sve oblike osoblja, uključujući odgojno-obrazovno i pomoćno osoblje, te daje potpun opis osoba koje svakog dana izravno kontaktiraju s djecom.

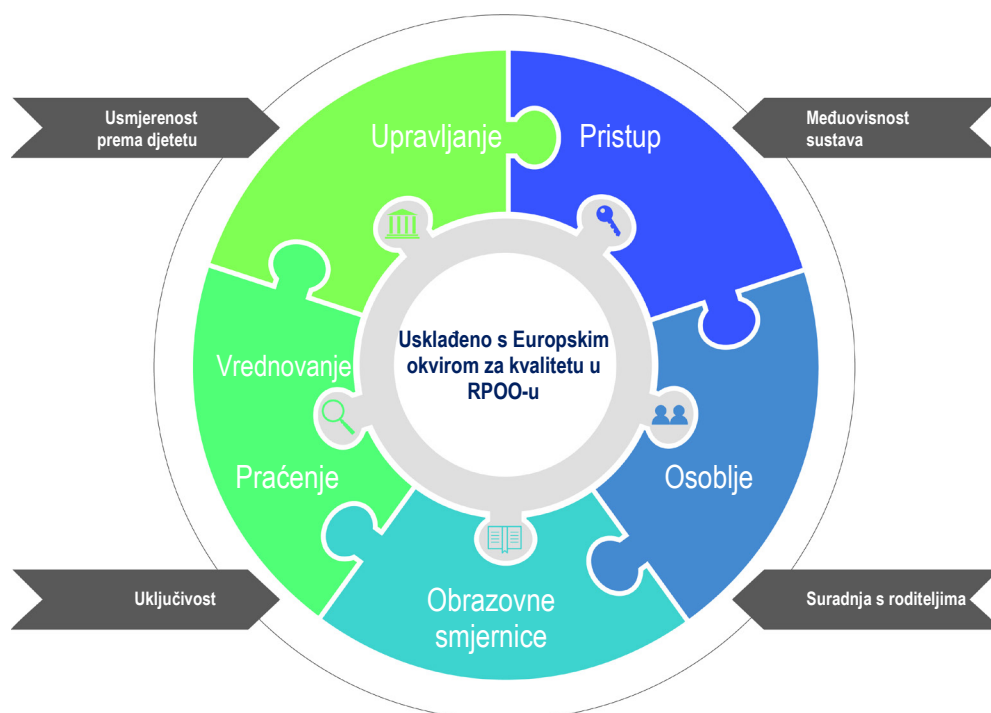
Suradnja s roditeljima – roditelji su najvažniji partneri u sustavu RPOO-a. Njihova je potpora važna kako bi sredine u kojima se provodi RPOO pružile najbolje uvjete za učenje i razvoj djece. Izvješće razmatra ulogu roditelja u upravljanju sredinom u kojoj se provodi RPOO i njezinu vrednovanju te potporu koju roditelji primaju kad su njihova djeca u sustavu RPOO-a.

Uključivost – izvješće ponajprije razmatra usluge RPOO-a koje su općenito dostupne svojoj djeci. No pojedinoj su djeci potrebne dodatne, ciljane mjere potpore kako bi imala pristup i aktivno sudjelovala u glavnim aktivnostima RPOO-a. RPOO se smatra jednim od najboljih načina jačanja pravednosti i jednakosti te rješavanja problema nepovoljnog položaja u odgoju i obrazovanju.²² Zato se izvješće bavi dodatnim mjerama potpore djeci u nepovoljnom položaju. Mjere obuhvaćaju kriterije za određivanje smanjenja naknada ili davanje prednosti pristupu te mjere ciljane odgojno-obrazovne potpore dostupne pojedinoj djeci.

1. DIO – MEĐUNARODNA USPOREDBA

Na slici 10 prikazan je ustroj međunarodne usporedne analize. Čimbenici u krugu prikazuju poglavlja, a tekst navodi transverzalna pitanja. Ustroj sadržaja i poglavlja osobito je usklađen s pitanjima kvalitete istaknutim u Europskom okviru za kvalitetu u RPOO-u.

|| Slika 10 – Poglavlja i glavne teme izvješća.

²² Sudjelovanje u visokokvalitetnom RPOO-u pokazalo se osobito dobrim za djecu iz skupina u nepovoljnom položaju/marginaliziranih skupina (Barnett, 2011., Burger, 2010., Dumas i Lefranc, 2010., Guerin, 2014., Van Belle, 2016.). Važnost RPOO-a za djecu u nepovoljnom položaju ističe se u priopćenjima Komisije *Učinkovitost i jednakost u sustavima obrazovanja i osposobljavanja EU-a (COM(2006) 481 final)* i *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje – pružiti svakom našem djetetu najbolji početak za život u svijetu sutrašnjice (COM(2011) 66 final)*.

1. poglavlje – Upravljanje

U poglavlju o upravljanju navode se čimbenici sustava RPOO-a u Europi – organizacija pružanja usluga RPOO-a u ustanovama, prisutnost pružanja usluga u kući i usluga koje se plaćaju privatno i samostalno te raspodjela odgovornosti upravljanja na najvišoj razini. Analiza pokazuje da jedinstvena sredina u kojoj se provodi RPOO postoji samo u trećini europskih zemalja. Češći je pristup koji podrazumijeva odvojene sredine u kojima se provodi RPOO za mlađu i stariju djecu (obično za one mlađe i starije od tri godine), no nije uobičajeno postojanje mjera koje bi olakšavale prelazak djece iz jedne sredine u kojoj se provodi RPOO u drugu sredinu.

Uz opis pružanja usluga RPOO-a u ustanovama u poglavlju se opisuje i pružanje usluga RPOO-a u kući koje je dostupno u tri četvrtine europskih odgojno-obrazovnih sustava i koje u nekoliko zemalja čini važan dio ukupnih usluga za mlađu djecu. Jednako se tako razmatra prisutnost pružanja usluga koje se plaćaju privatno i samostalno.

2. poglavlje – Pristup

U prvom dijelu ovog poglavlja glavne su teme dostupnost usluga RPOO-a omogućivanje njihova pružanja i uključenost. Ponajprije se opisuje glavna mjera – jamstvo za mjesto, odnosno dob u kojoj se za svu djecu jamči mjesto u RPOO-u. Razdoblje bez skrbi za djecu pokazuje da u većini europskih zemalja postoje dulja razdoblja dopusta za njegu djeteta koji nije odgovarajuće plaćen te da nema jamstva za mjesto u RPOO-u. Jednako su tako opisane ciljane mjere dostupne skupini djece koja je najugroženija tijekom tog razdoblja te kriteriji za prednost pri upisu ili smanjenje naknade.

Razmatra se i dostupnost besplatnog RPOO-a te razine naknade za djecu mlađu od tri godine. Skupni pokazatelj prikazuje potražnju i ponudu mjesta u ustanovama RPOO-a u tri razdoblja – u ranoj dobi, u trećoj godini života i tijekom posljednje godine u sustavu RPOO-a.

Drugi dio o sudjelovanju temelji se na podacima Eurostata u kojemu se opisuje kako je već postignuta europska referentna vrijednost o sudjelovanju u RPOO-u za djecu u dobi od četiri godine i stariju. No stopa sudjelovanja djece mlađe od tri godine još uvijek je manja od 33 % u polovici europskih država. Jednako se tako navodi i broj sati koje djeca mlađa i starija od tri godine provedu u ustanovama RPOO-a.

3. poglavlje – Osoblje

Prvi se dio odnosi na način na koji je odgojno-obrazovno i pomoćno osoblje koje je svakog dana u izravnom kontaktu s djecom osposobljeno za rad. U poglavlju se navode informacije o traženim kvalifikacijama, potpori za početak rada i obvezama vezanim uz stalno stručno usavršavanje. U analizi se ističe podjela između kategorija osoblja i osoblja koje radi s različitim dobnim skupinama – za razliku od odgojno-obrazovnog osoblja, pomoćno se osoblje obično zapošljava bez kvalifikacija te nije obvezno steći kvalifikacije tijekom rada. Kako bi se dao potpun uvid u različite razine i kategorije osoblja, u poglavlju se opisuju i čelnici RPOO-a i dadilje koje pružaju regulirane usluge RPOO-a u kući.

U drugom dijelu poglavlja prikazuje se broj djece za koju osoblje skrbi – omjer djece i osoblja i propisi o veličini skupine te najveći broj djece mlađe od tri godine za koju skrbi dadilja u reguliranom pružanju usluga RPOO-a u kući.

4. poglavlje – Odgojno-obrazovne smjernice

Pojam odgojno-obrazovnih smjernica obuhvaća sve glavne dokumente, posebice kurikularne dokumente koji se mogu razlikovati statusom, pojedinostima i funkcijom, no ipak ističu odgojno-obrazovne sastavnice RPOO-a. U poglavlju su opisane smjernice koje su izdale vrhovne vlasti. Analizira se ponajprije opći okvir, a potom određene smjernice u dva područja – prelasku u osnovnu školu i mjerama potpore za djecu i roditelje.

Prvi dio opisuje narav i opseg odgojno-obrazovnih smjernica za pružanje usluga RPOO-a u ustanovama te regulirano pružanje usluga RPOO-a u kući. Analiza je pokazala da nisu svi sustavi izdali odgojno-obrazovne smjernice za sredine koje pružaju usluge RPOO-a za djecu mlađu od tri godine. U poglavlju se navodi kad su smjernice obvezujuće, a kad se od sredine u kojoj se provodi RPOO očekuje da sama razvije vlastiti kurikulum. Navode se područja učenja i razvoja koja se spominju u odgojno-obrazovnim smjernicama te pedagoški pristupi koji se trebaju usvojiti.

U drugom se dijelu razmatra prelazak iz RPOO-a u osnovnoškolsko obrazovanje. Kao odlučujući čimbenik upisa u osnovnu školu uzima se dob djeteta, no često se uzima u obzir i mišljenje roditelja. Analiziraju se ustrojna obilježja koja olakšavaju prelazak, primjerice usklađivanje ciljeva, načela i kurikuluma RPOO-a s onima u osnovnoškolskom obrazovanju. Razmatraju se i fizički posjeti djece osnovnoj školi u kasnijim fazama RPOO-a. Naposljetku, navedene su različite mjere na razini sredine u kojoj se provodi RPOO koje djeci olakšavaju prelazak u osnovnu školu.

U posljednjem dijelu o mjerama potpore prikazuje se u kojim su zemljama vrhovne vlasti donijele propise za napredovanje jezičnog znanja u djece. Zbog sve raširenije višejezičnosti u Europi, razlikuju se mjere za djecu koja kod kuće govore jezikom nastave i mjere za djecu koja kod kuće govore drugim jezikom. Razmatra se i potpora dostupna roditeljima te se daju primjeri praksa diljem Europe koji obuhvaćaju programe za roditelje, smjernice za učenje kod kuće i kućne posjete.

5. poglavlje – Vrednovanje i praćenje

U novom poglavlju ovog izdanja Ključnih podataka o RPOO-u analiziraju se glavni čimbenici osiguranja kvalitete pruženih usluga RPOO-a u ustanovama. Sa stajališta upravljanja razmatra se pristup vanjskoga i unutarnjeg vrednovanja sredine u kojoj se provodi RPOO. Ističe se kako je u određenim zemljama vanjsko vrednovanje sredine u kojoj se provodi RPOO usmjereno prema provjeri poštovanja propisa, a ne prema kvaliteti poučavanja i učenja. U poglavlju se prikazuju načini na koje su roditelji i učenici uključeni u postupke vrednovanja i praćenja te se pokazuje da se rijetko traži mišljenje djece. Naposljetku, u poglavlju se analiziraju načini praćenja rada i daljnjeg unapređivanja bilo u praksi skrbi i odgoja i obrazovanja u sredinama u kojima se provodi RPOO bilo u sustavu RPOO-a u cjelini.

2. DIO – PODACI O NACIONALNIM SUSTAVIMA

Podaci o nacionalnim sustavima na kraju izvješća nude točan pregled ključnih obilježja sustava RPOO-a u pojedinoj zemlji. Nacionalni podaci obuhvaćaju slikovni prikaz osnovnih sastavnica ustroja RPOO-a u obliku dijagrama, opis osnovnih oblika usluga RPOO-a, stope sudjelovanja, opseg odgojno-obrazovnih smjernica te sažet opis postojećih reformi.

DOBNE KATEGORIJE

U mnogim su europskim zemljama usluge RPOO-a ustrojene prema dobi djece. Uobičajeno je da se iz prve sredinu u drugu prelazi u dobi od otprilike tri godine. Kako bi se u obzir uzeli različiti propisi, često se razlikuju usluge za djecu mlađu od tri godine i one za djecu stariju od tri godine. No valja imati na umu to da u pojedinim zemljama djeca mogu prijeći iz prve sredine u drugu najranije u dobi od dvije i pol godine, a najkasnije u dobi od četiri.²³ Među podacima o nacionalnim sustavima koji se nalaze na kraju izvješća navodi se koje ustanove RPOO-a skrbe za te dobne skupine u pojedinoj zemlji. U pojedinim slučajevima pojmovi sredine u kojoj se provodi RPOO za mlađu djecu i sredine za stariju djecu međusobno su zamjenjivi.

²³ Djeca prelaze iz jedne sredine u drugu u dobi od dvije i pol godine u Belgiji (francuska i flamanska zajednica), a u dobi od četiri godine u Grčkoj, Nizozemskoj, Švicarskoj i Lihtenštajnu.

Pojedini pokazatelji prikazuju stanje u određenoj dobi ili u određenom razdoblju. Kategorije rane dobi, oko treće godine i tijekom posljednje godine RPOO-a, upotrebljavaju se u poglavlju Pristup, a u poglavlju Osoblje prikazani su propisi koji se primjenjuju na djecu u dobi od dvije i četiri godine.

Kategorija rane dobi odnosi se na djecu u dobi kad njihovim roditeljima završi rodiljni dopust (vidi sliku B3). Posljednja godina RPOO-a odnosi se na djecu u dobi od pet godina u gotovo većini odgojno-obrazovnih sustava, no u osam zemalja odnosi se na djecu u dobi od šest godina²⁴ te na djecu u dobi od četiri godine u Malti i Ujedinjenom Kraljevstvu (Engleska, Wales i Škotska). Posljednja godina RPOO-a podudara se s kategorijom dobi od tri godine u Ujedinjenom Kraljevstvu (Sjeverna Irska) i prikazuje jednake podatke.

IZVORI

Glavni su izvori podataka nacionalne jedinice Eurydicea koje su dale informacije o politikama i praksama RPOO-a. Nekoliko pokazatelja temelji se na podacima Eurostata.

Mreža Eurydice prikupila je informacije o politikama i mjerama koje su izdale vrhovne obrazovne vlasti s pomoću upitnika koje je pripremila Jedinica za analizu obrazovnih politika i politika za mlade u Izvršnoj agenciji za obrazovanje, audiovizualnu djelatnost i kulturu (EACEA) Europske komisije zajedno s nacionalnim jedinicama u mreži. Službeni dokumenti (propisi, preporuke, nacionalne strategije, akcijski planovi i sl.) koje su izdale i/ili priznale vrhovne vlasti glavni su izvor informacija za ispunjavanje tih upitnika.

Za sve podatke o politikama referentna je školska godina 2018./2019.

Pripremu i izradu izvješća koordinirala je Jedinica za analizu obrazovnih politika i politika za mlade u Izvršnoj agenciji za obrazovanje, audiovizualnu djelatnost i kulturu (EACEA). Sve nacionalne jedinice Eurydicea provjerile su izvješće. Svi koji su pridonijeli ovom izvješću navedeni su na njegovu kraju.

VIŠE INFORMACIJA EURYDICEA O RPOO-U

Ovo izdanje Ključnih podataka o RPOO-u iz 2019. godine nadovezuje se na nekoliko publikacija Eurydicea o RPOO-u. Izvješće je ažurirano [izdanje Ključnih podataka o RPOO-u iz 2014. godine](#) (Europska komisija / EACEA / Eurydice/Eurostat, 2014.). Spoznaje i poveznice među temama ažurirane su u skladu sa [Sažetkom Eurydicea](#) iz 2014. godine (Europska komisija / EACEA / Eurydice, 2014.).

Godišnji podaci o šest ključnih čimbenika sustava RPOO-a iz školske godine 2014./2015. dostupni su s pomoću Eurydiceova projekta o pokazateljima ustroja za praćenje sustava obrazovanja i osposobljavanja u Europi.

Više pojedinosti po zemljama dostupno je na mrežnoj stranici Eurydicea u opisima podataka o nacionalnim sustavima – https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/national-description_en.

²⁴ Bugarska, Estonija, Hrvatska, Letonija, Litva, Poljska, Finska i Švedska.

UPRAVLJANJE

Dobro upravljanje i dosljedne politike važni su u nastojanjima da visokokvalitetan rani i predškolski odgoj i obrazovanje (RPOO) bude dostupan svakom djetetu. Budući da pružanje usluga RPOO-a uključuje mnoge dionike, ključno je da donositelji politika izrade regulatorni okvir koji potiče integrirani pristup i visok standard usluga u ustanovama diljem sektora.

Jednako je tako važno na koji je način organiziran RPOO. Ovdje može biti riječ o pružanju usluga RPOO-a u ustanovama u jednoj sredini koja skrbi za svu djecu, u odvojenim sredinama za različite dobne skupine ili o reguliranom pružanju usluga RPOO-a u kući. Europska komisija ističe prednosti integriranih sustava. U jednom od svojih nedavnih radnih dokumenata Komisija navodi:

„Sustavi koji su potpuno integrirani nude veću usklađenost u politikama ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja [...] te više sredstava koja se dodjeljuju mlađoj djeci i njihovim obiteljima. Pružanjem skladnijeg okvira za upravljanje i financiranje u području ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja jedinstveni sustavi nude veću kvalitetu i pravednije pružanje usluga te su financijski učinkovitiji.”²⁵

Poglavlje o upravljanju ponajprije nudi analizu demografskih podataka o stanovništvu u dobi od rođenja do pet godina koje je obuhvaćeno uslugama RPOO-a. Nadalje se opisuje kako se pružaju usluge RPOO-a u ustanovama bez obzira na to je li riječ o jedinstvenoj sredini ili dvjema odvojenim sredinama koje se određuju prema dobi djece. Jednako se tako nude informacije o važnosti pružanja usluga RPOO-a u kući za djecu mlađu od tri godine ako takve usluge postoje. Zatim se analizira način kojim se upravlja RPOO-om. Prikazuje se upravlja li jedna vlast svim ili samo određenim oblicima usluga te je li ona odgovorna za odgoj i obrazovanje ili za ostala područja politika.

U zemljama u kojima se usluge RPOO-a pružaju potpuno ili djelomično u odvojenim sredinama koje se određuju prema dobi djece djeca obično prelaze u sljedeću sredinu u dobi od otprilike tri godine. Ovo poglavlje pokazuje u kojim zemljama postoje preporuke vrhovnih vlasti koje olakšavaju prelazak iz sredine usmjerene prema skrbi za djecu u sredinu usmjerenu prema odgoju i obrazovanju. Jednako se tako analizira moguće sudjelovanje predstavnika roditelja u upravljanju tim sredinama. Naposljetku, ovo poglavlje nudi informacije o važnosti privatnog sektora u kojemu roditelji samostalno financiraju pružanje usluga RPOO-a u ustanovama.

VIŠE OD 30 MILIJUNA DJECE U EU-u UBRAJA SE U DOBNU SKUPINU RPOO-a

U ovom se izvješću pružanje usluga RPOO-a odnosi na dobnu skupinu djece od rođenja do osnovne škole. U većini europskih zemalja obvezatno osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od šest godina.²⁶ Prvi siječnja 2017. godine u Europskoj je uniji bio 31 milijun djece mlađe od šest godina. Usluge RPOO-a uglavnom se odnose na tu dobnu skupinu koja čini 6,1 % stanovništva 28 država članica EU-a.

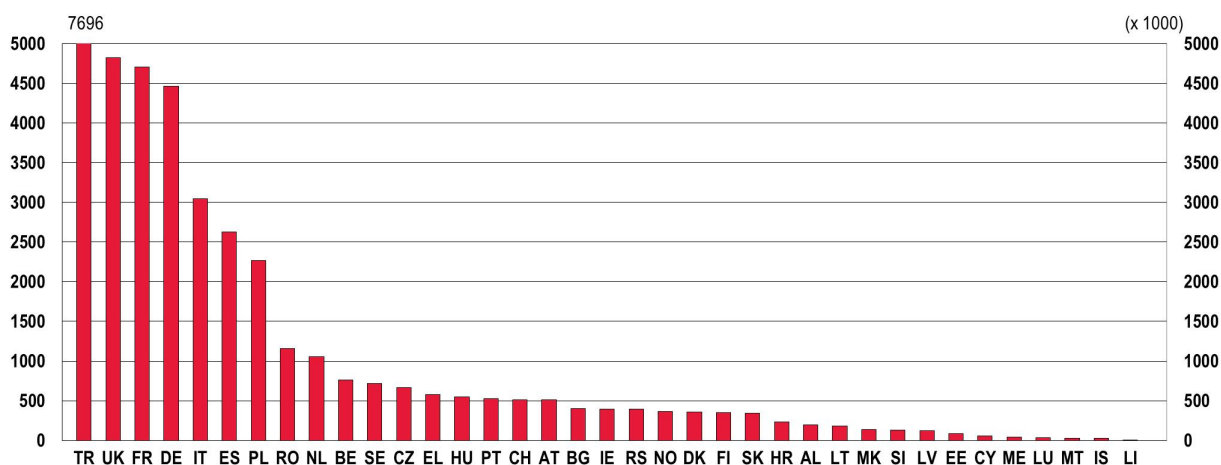
Kako prikazuje slika 1, broj djece u dobi od rođenja do pet godina uvelike se razlikuje među zemljama. U Turskoj se u tu dobnu skupinu ubraja gotovo osam milijuna djece, a u Njemačkoj, Francuskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu otprilike po 4,5 milijuna djece. S druge strane, u sedam zemalja s manje stanovništva manje je od 100 000 djece u dobi od rođenja do pet godina (u Estoniji, Cipru, Luksemburgu, Malti, Lihtenštajnu, Crnoj Gori i na Islandu).

²⁵ Radni dokument Komisije uz dokument Prijedloga preporuke Vijeća o visokokvalitetnim sustavima ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja [COM(2018) 271 final], od 22. svibnja 2018. godine, SWD(2018) 173 final.

²⁶ Postoji samo nekoliko iznimaka. Obvezatno osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od četiri godine u Sjevernoj Irskoj, u dobi od pet godina u Malti i u trima upravnim područjima u Ujedinjenom Kraljevstvu (Engleska, Wales i Škotska). U osam zemalja osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od sedam godina (u Bugarskoj, Estoniji, Hrvatskoj, Letoniji, Litvi, Poljskoj, Finskoj i Švedskoj) (vidi sliku B3.).

Broj djece u dobi od rođenja do pet godina u skladu je s razlikama u broju ukupnog stanovništva europskih zemalja. U Europskoj uniji (28 država članica EU-a) djeca u dobi od rođenja do pet godina čine 6,1 % ukupnog stanovništva. No taj se postotak znatno razlikuje među zemljama – od 5 % u Italiji do 9,6 % u Turskoj. Djeca u dobi od rođenja do pet godina čine otprilike 5,5 % ukupnog stanovništva u Njemačkoj, Grčkoj, Italiji i Portugalu. U Irskoj, Francuskoj, Švedskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu, Islandu, Crnoj Gori, Norveškoj i Turskoj riječ je o najmanje 7 % stanovništva.

Slika A1 – Broj djece u dobi od rođenja do pet godina u tisućama 1. siječnja 2017. godine.

Broj djece u dobi od rođenja do pet godina

	EU-28	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL
Broj djece u dobi od rođenja do pet godina (u tisućama)	31 183	764	399	665	360	4 466	85	398	581	2 625	4 708	234	3 047	57	126	180	38	550	27	1 054
% ukupnog stanovništva	6,1	6,7	5,6	6,3	6,3	5,4	6,5	8,3	5,4	5,6	7,0	5,6	5,0	6,6	6,4	6,3	6,5	5,6	5,9	6,2
	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR	
Broj djece u dobi od rođenja do pet godina (u tisućama)	509	2 270	524	1 157	128	346	349	716	4 820	199	:	515	26	2	44	138	367	393	7 696	
% ukupnog stanovništva	5,8	6,0	5,1	5,9	6,2	6,4	6,3	7,2	7,3	6,9	:	6,1	7,7	5,9	7,1	6,6	7,0	5,6	9,6	

Izvor: Statistika stanovništva Eurostata [demo_pjan] (ažurirano 8. studenoga 2018.)

Napomena za pojedinu zemlju

Francuska – privremeni podaci.

PRUŽANJE USLUGA RPOO-a U USTANOVAMA PROVODI SE U JEDINSTVENIM ILI ODVOJENIM SREDINAMA, A IZ JEDNE SREDINE U DRUGU PRELAZI SE U DOBI OD TRI GODINE

Postoje dva glavna modela pružanja usluga RPOO-a u ustanovama kako je prikazano na slici A2a.

- 1) Odvojene sredine** za različite dobne skupine usmjerene prema skrbi za djecu ili prema odgoju i obrazovanju:
 - a. mlađa djeca – obično do tri godine (sredine usmjerene prema skrbi za djecu)
 - b. starija djeca – obično u dobi od tri godine pa sve do polaska u osnovnu školu (sredine usmjerene prema odgoju i obrazovanju).
- 2) Jedinstvena sredina** za sve dobne skupine, obično za djecu u dobi od otprilike godine dana ili za onu u dobi kad njihovim roditeljima završi roditeljni dopust (vidi sliku B3) pa sve do početka osnovne škole.

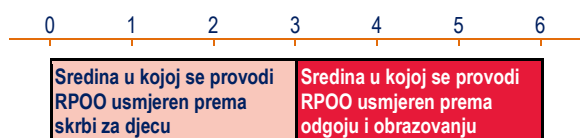
U uobičajenu podijeljenom sustavu – u kojemu su usluge RPOO-a organizirane u dvije faze (vidi sliku 7) – djeca mogu od rane dobi biti smještena u ustanove za skrb o djeci (npr. jaslice), pa potom

prelaze u ustanovu odgojno-obrazovne naravi (npr. vrtić ili predškola). Uglavnom dijete prelazi iz jedne sredine u drugu u dobi od otprilike tri godine, ali može i u dobi od dvije i pol godine ili čak, u pojedinim zemljama, u dobi od četiri godine. Podjela prikazuje razliku između pružanja usluga skrbi za djecu i usluga ranog odgoja i obrazovanja u nekom obliku izvanškolskog okruženja koji poštuje slične propise kao osnovna škola, a čak se može nalaziti na istome mjestu na kojemu je i osnovna škola. Prva faza obično se ne ubraja u Međunarodnu standardnu klasifikaciju obrazovanja (ISCED 2011.)²⁷ jer ne zadovoljava kriterije obrazovnog okruženja.²⁸ Programi namijenjeni uglavnom skrbi za djecu (nadzor, prehrana i zdravlje) nisu obuhvaćeni ISCED-om. Druga faza ima jasne obrazovne prioritete i klasificira se kao predškolsko obrazovanje (ISCED 020).

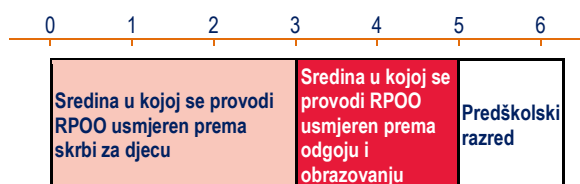
U uobičajenu integriranom sustavu u kojemu se usluge RPOO-a pružaju u jednoj sredini djeca ostaju u istom okruženju sve do polaska u osnovnu školu (ili, u nekoliko odgojno-obrazovnih sustava, sve dok ne krenu u predškolski razred). U tim jedinstvenim sredinama provode se programi s utvrđenim odgojno-obrazovnim sastavnicama. Programi na toj razini najčešće imaju cjelovit pristup koji potiče rani kognitivni, tjelesni, društveni i emocionalni razvoj djece i uvodi ih u organizirano poučavanje izvan obiteljske sredine.

|| Slika A2a – Oblici RPOO-a u ustanovama godine 2018./2019.

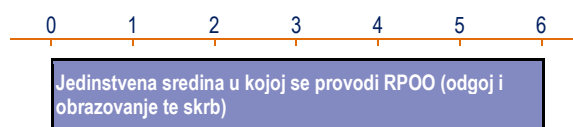
1a) Odvojene sredine za mlađu i stariju djecu

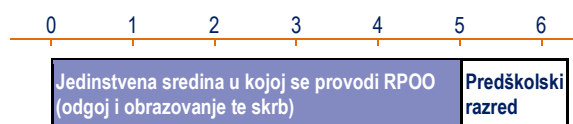
1b) Odvojene sredine u kojima se provodi RPOO s predškolskim razredom

2a) Jedinstvene (pojedinačne) sredine

2b) Jedinstvena sredina u kojoj se provodi RPOO s predškolskim razredom

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Ti modeli prikazuju uobičajenu duljinu razdoblja RPOO-a u Europi, odnosno šest godina. No dob početka i završetka RPOO-a te dob prelaska iz sredine u kojoj se provodi RPOO usmjeren prema skrbi za djecu u sredinu odgojno-obrazovne naravi u organizaciji prvog oblika razlikuje se među zemljama. Za informacije o posebnoj organizaciji RPOO-a i dobi za određen odgojno-obrazovni sustav vidi Podatke o nacionalnim sustavima na kraju izvješća.

Usto neovisno o načinu na koji je pružanje usluga RPOO-a organizirano, bez obzira na to je li riječ o jedinstvenim ili odvojenim sredinama u kojima se provodi RPOO, djeca u pojedinim zemljama moraju pohađati određene odgojno-obrazovne programe u predškolskom razredu koji ih pripremaju za osnovnoškolsko obrazovanje. Taj je specifičan program obvezatan i traje od jedne do dvije godine (vidi Podatke o nacionalnim sustavima).

Na slici A2b prikazani su postojeći modeli pružanja usluga RPOO-a u ustanovama. U većini europskih zemalja²⁹ usluge RPOO-a u ustanovama pružaju se u dvjema odvojenim sredinama ovisno o dobi

²⁷ Vidi <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-isced-2011-en.pdf>

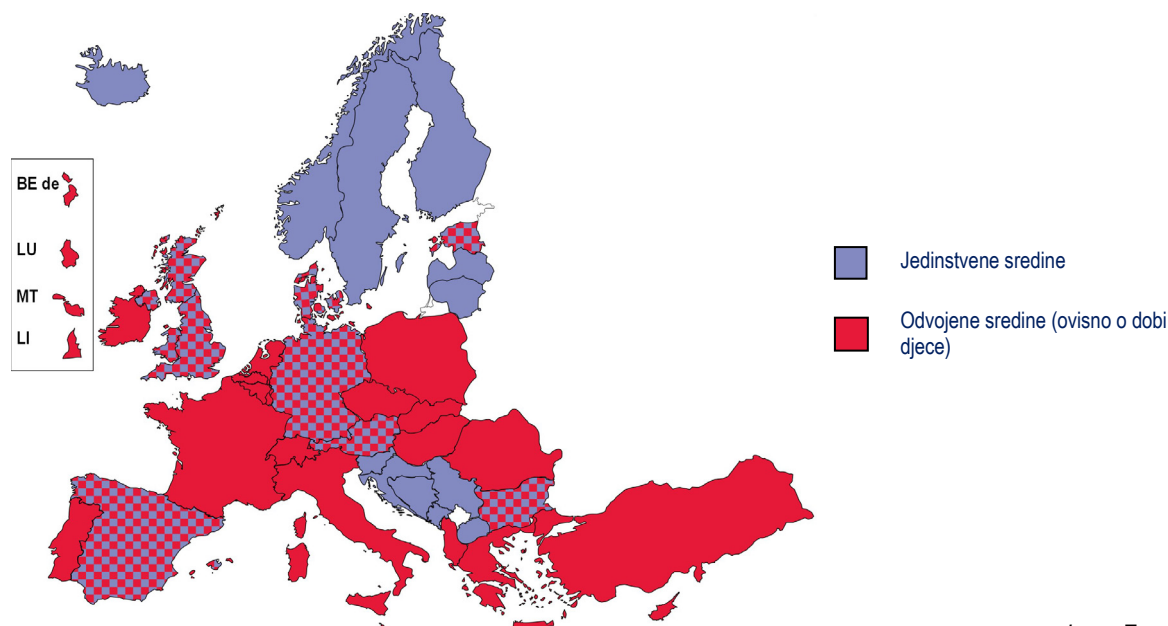
²⁸ Tako je u 14 od 22 odgojno-obrazovna sustava koji imaju odvojene sredine u kojima se provodi RPOO (vidi Podatke o nacionalnim sustavima). Programi za djecu mlađu od tri godine klasificirani su kao ISCED 010 u Belgiji (flamanska zajednica), Grčkoj, Italiji, Cipru, Rumunjskoj, Lihtenštajnu i Turskoj. Usto se u Portugalu planira ažurirati stanje kako bi se programi za djecu mlađu od tri godine klasificirali kao ISCED 010.

²⁹ U Belgiji, Češkoj, Irskoj, Grčkoj, Francuskoj, Italiji, Cipru, Luksemburgu, Mađarskoj, Malti, Nizozemskoj, Poljskoj, Portugalu, Rumunjskoj, Slovačkoj, Albaniji, Švicarskoj, Lihtenštajnu i Turskoj.

djeteta. U gotovo trećini europskih zemalja usluge RPOO-a pružaju se u jedinstvenim sredinama. Tako je uglavnom u nordijskim zemljama te u nekoliko baltičkih i balkanskih zemalja.³⁰

U sedam zemalja istodobno postoje jedinstvene i odvojene sredine u kojima se provodi RPOO (u Bugarskoj, Danskoj, Njemačkoj, Estoniji, Španjolskoj, Austriji i Ujedinjenom Kraljevstvu). U većini kombiniranih sustava svi oblici sredina u kojima se provodi RPOO nude programe odgojno-obrazovne naravi koji su klasificirani kao ISCED 0.

Slika A2b – Organizacija RPOO-a u ustanovama godine 2018./2019.

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

U sustavima RPOO-a koji imaju odvojene sredine u kojima se provodi RPOO obično se iz jedne sredine u drugu prelazi u dobi od tri godine. Jednako tako može se prijeći i u ranijoj dobi – s dvije i pol godine u francuskoj i flamanskoj zajednici u Belgiji ili s četiri godine u Grčkoj, Nizozemskoj, Švicarskoj i Lihtenštajnu. Za informacije o posebnom ustroju RPOO-a i dobnim skupinama za određeni odgojno-obrazovni sustav vidi Podatke o nacionalnim sustavima na kraju izvješća.

Napomena za pojedinu zemlju

Malta i Portugal – Slika prikazuje stanje u javnom sektoru. U privatnom sektoru postoje i jedinstvene sredine u kojima se provodi RPOO.

U deset zemalja djeca moraju pohađati predškolski razred u posljednjoj ili u dvije posljednje godine RPOO-a koje prethode osnovnoj školi. Ta faza RPOO-a nudi obvezatan odgojno-obrazovni program koji se razlikuje od glavnoga predškolskog programa (vidi Podatke o nacionalnim sustavima). Cilj je tog programa olakšati prelazak s cjelovita programa RPOO-a, utemeljena na igri, prema osnovnoškolskom obrazovanju koje djecu poučava osnovnim vještinama – čitanju, pisanju i matematici, odnosno pismenosti i računanju. Kako bi se poboljšala spremnost za školu, u pojedinim se zemljama u predškolskim razredima više ističu vještine čitanja i samostalnog učenja te se upotrebljavaju različite metode vrednovanja u usporedbi s ranijim godinama RPOO-a (vidi slike od D3 do D5). Predškolski razredi organizirani su u ustanovama RPOO-a ili u osnovnim školama (vidi sliku D9). Ti su razredi češći u zemljama koje imaju jedinstvene sredine u kojima se provodi RPOO (u Hrvatskoj, Letoniji, Litvi, Finskoj, Švedskoj, Bosni i Hercegovini i Srbiji). U odgojno-obrazovnim sustavima koji organiziraju RPOO u dvije odvojene faze predškolski razredi nisu tako česti (u Bugarskoj, Cipru i Luksemburgu). Zapravo se u odgojno-obrazovnim sustavima s odvojenim sredinama u kojima se provodi RPOO cijela druga faza RPOO-a od treće godine smatra pripremom za osnovnoškolsko obrazovanje.

³⁰ U Hrvatskoj, Letoniji, Litvi, Sloveniji, Finskoj, Švedskoj, Bosni i Hercegovini, Islandu, Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji, Norveškoj i Srbiji.

ZAKONOM REGULIRANO PRUŽANJE USLUGA U KUĆI PROVODI SE U SAMO NEKOLIKO EUROPSKIH ZEMALJA

Uz pružanje usluga RPOO-a u ustanovama, zakonskim okvirom za RPOO može biti predviđeno regulirano pružanje usluga RPOO-a u kući koje mora poštovati propisana pravila te standarde kvalitete. Iako se takve usluge mogu pružati u kući djeteta ili pružatelja usluga, ovo se izvješće odnosi isključivo na pružanje usluga RPOO-a u kući pružatelja.

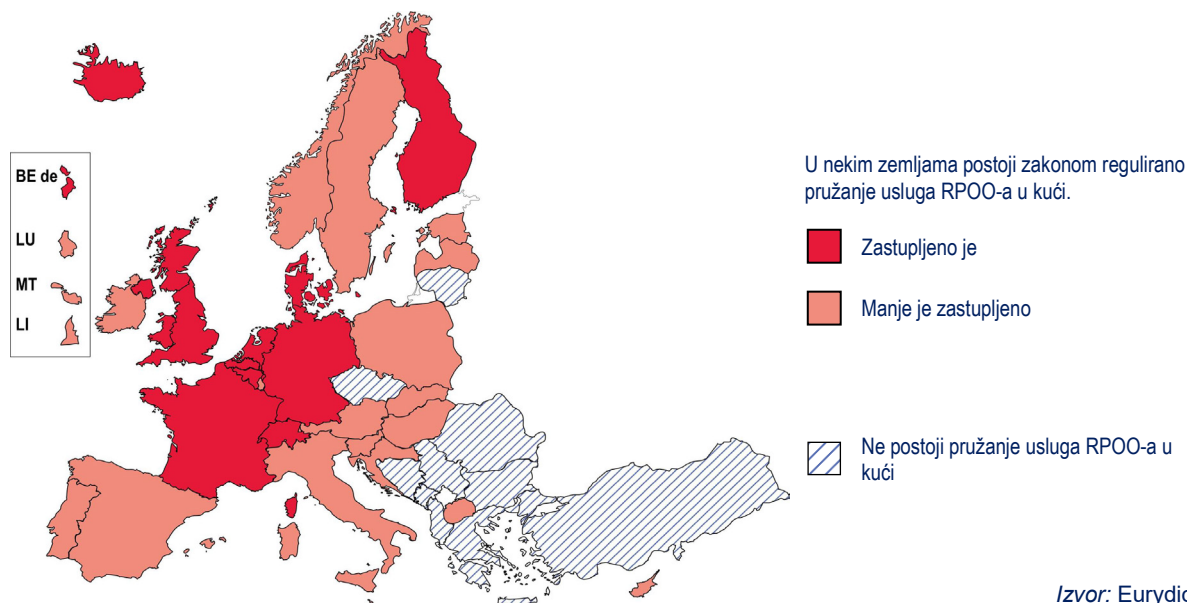
Pružanje usluga u kući može biti glavni oblik RPOO-a ili može imati sporednu ulogu, a to uvelike ovisi o dobi djece. Uobičajeno je da dadilje skrbe za mlađu djecu jer se smatra da je za njih najprikladnije okruženje slično domu te male skupine. Usluge RPOO-a za stariju djecu uglavnom se pružaju u kući izvan radnog vremena kad radno vrijeme ustanova RPOO-a nije odgovarajuće.

U **Njemačkoj** su sredine namijenjene za čuvanje djece mlađe od tri godine zakonski izjednačene s ustanovama RPOO-a (Knjiga socijalnog kodeksa, Zakon o djeci i mladima, SGB VIII § 24). Za djecu u dobi od tri godine ili stariju uglavnom služe kao dodatna mogućnost ako radno vrijeme ustanove RPOO-a nije odgovarajuće. Zakonsko pravo na mjesto u RPOO-u u dobi od tri godine izričito se odnosi na ustanove RPOO-a.

Na slici A3 prikazana je zastupljenost pružanja usluga u kući za djecu mlađu od tri godine. U tri četvrtine europskih odgojno-obrazovnih sustava za djecu skrbe dadilje. No zakonom regulirano pružanje usluga u kući čini znatan dio RPOO-a u samo nekoliko zemalja. Samo je u Francuskoj pružanje usluga u kući glavni oblik RPOO-a za djecu mlađu od tri godine.

U **Francuskoj** je godine 2016. bilo 425 400 pružatelja usluga u kući (*assistant(e)s maternel(le)s*) koji su nudili mjesta za 33,4 % djece mlađe od tri godine (vidi ONAPE, CNAF, 2018., str. 30). To je 57 % dostupnih mjesta u RPOO-u za djecu mlađu od tri godine.

Slika A3 – Zakonom regulirano pružanje usluga RPOO-a u kući za djecu mlađu od tri godine 2018./2019. godine.

Objašnjenje

Pružanje usluga u kući javno je regulirano pružanje usluga RPOO-a koje se provodi u kući pružatelja usluga. Za više pojedinosti vidi Pojmovnik.

Zastupljenost pružanja usluga u kući temelji se na nacionalnim podacima i procjenama stručnjaka. Ako su podaci dostupni, pružanje usluga u kući smatra se zastupljenim ako čini najmanje 10 % mjesta u RPOO-u.

Napomene za pojedine zemlje

Češka i Crna Gora – Zakon dopušta pružanje usluga u kući, ali ono je vrlo rijetko.

Njemačka – Zakon se razlikuje među saveznim pokrajinama, a pružanje usluga u kući nije uobičajeno.

Španjolska – Zakonom regulirano pružanje usluga u kući postoji samo u dvije autonomne zajednice – Comunidad de Madrid i Comunidad Foral de Navarra.

U osam odgojno-obrazovnih sustava dadilje skrbe za znatan postotak djece mlađe od tri godine iako pružanje usluga u kući nije glavni oblik RPOO-a.

U **Belgiji** se roditelji troje od desetero djece mlađe od tri godine koriste uslugama RPOO-a u kući.

U **Danskoj** pružanje usluga u kući (*dagpleje*) čini trećinu mjesta u RPOO-u za djecu mlađu od tri godine. Godine 2017. u primanje takvih usluga bilo je uključeno 33,8 % djece u dobi od rođenja do dvije godine.

U **Njemačkoj** sredine za čuvanje djece imaju važnu ulogu u mnogim saveznom pokrajinama. Godine 2017. u Njemačkoj su 121 033 djeteta (5,3 % mlađe od tri godine, odnosno 14,1 % onih u RPOO-u) pohađala sredinu za čuvanje djece. No postoje velike razlike među saveznom pokrajinama. U pokrajini Sjeverna Rajna – Vestfalija roditelji 8,2 % djece mlađe od tri godine koriste se uslugama RPOO-a u kući, u pokrajini Saska-Anhalt tim se uslugama koriste roditelji samo 1,3 % djece mlađe od tri godine, a u Bavarskoj roditelji 2,1 % djece.

U **Nizozemskoj** su se u rujnu 2018. godine roditelji 46 750 djece mlađe od tri godine služili uslugama RPOO-a u kući (*gastouderopvang*). To čini 18 % sve djece u RPOO-u u toj dobnoj skupini.

U **Finskoj** se polako smanjuje stopa sudjelovanja u pružanju usluga u kući (*perhepäivähoito/ familjedagvård*). No i dalje čini znatan postotak u pružanju usluga za jednogodišnjake (6,7 % svih dobnih skupina, odnosno 21 % onih u RPOO-u) i za dvogodišnjake (9,4 % svih dobnih skupina, odnosno 17 % onih u RPOO-u).

U **Ujedinjenom Kraljevstvu (Škotska)** dadilje skrbe za 7 – 8 % djece u dobi od jedne do četiri godine obuhvaćajući tako 16 – 22 % svih dostupnih mjesta za djecu mlađu od tri godine. Nadalje, u **Ujedinjenom Kraljevstvu (Engleska, Wales i Škotska)** zakonsko se pravo na RPOO za svu djecu u dobi od tri godine i stariju odnosi na sve oblike reguliranog pružanja usluga RPOO-a uključujući i dadilje koje skrbe za djecu u kući.

U **Švicarskoj** je procijenjeno da postoji između 8200 i 9600 reguliranih mjesta za čuvanje djece svih dobnih skupina (vidi Bundesamt für Sozialversicherungen, 2017.).

Na **Islandu** je pružanje usluga u kući zastupljeno za jednogodišnjake. Godine 2016. roditelji 28,1 % djece u toj dobi koristili su se uslugama u kući (40 % svih mjesta u RPOO-u). Postotak djece znatno se smanjuje nakon druge godine života, kad je 95 % djece u ustanovama RPOO-a.

Regulirano pružanje usluga RPOO-a ne postoji u deset europskih zemalja uglavnom u središnjoj i jugoistočnoj Europi (u Bugarskoj, Češkoj, Grčkoj, Litvi, Rumunjskoj, Albaniji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Srbiji i Turskoj). Jedino je u Irskoj velik sektor neregulirane skrbi za djecu što pokazuje mogući manjak ponude reguliranog pružanja usluga RPOO-a u kući.

U VEĆINI JE ZEMALJA MINISTARSTVO OBRAZOVANJA MJERODAVNO ZA PRUŽANJE USLUGA RPOO-a U USTANOVAMA ZA DJECU U DOBI OD TRI GODINE I STARIJU

Analiza portfelja vlasti koje su mjerodavne za pružanje usluga RPOO-a u ustanovama pokazuje kakav je odnos vlada prema RPOO-u. Ministarstvo obrazovanja može smatrati RPOO prvom odgojno-obrazovnom razinom, a ministarstvo za obitelj ili socijalnu politiku može se više usmjeriti prema skrbi za dijete (vidi sliku D1 o odgojno-obrazovnim smjernicama za RPOO).

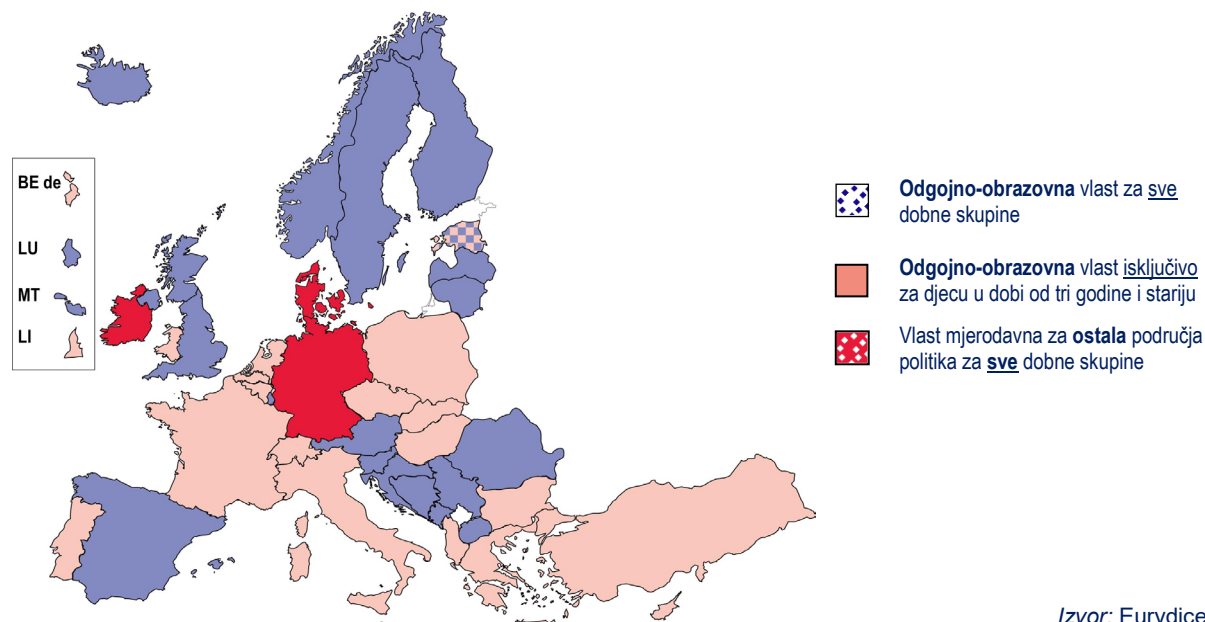
Slika A4 prikazuje kako u 21 odgojno-obrazovnom sustavu vlast mjerodavna za odgoj i obrazovanje ima glavnu odgovornost za sve usluge RPOO-a u ustanovama. U 18 tih sustava usluge RPOO-a u ustanovama pružaju se samo u jedinstvenim sredinama ili u jedinstvenim i odvojenim sredinama koje se određuju prema dobi djeteta.³¹ Među zemljama u kojima se usluge RPOO-a provode u odvojenim sredinama u samo tri zemlje – u Luksemburgu, Malti i Rumunjskoj – glavnu odgovornost za RPOO ima vlast mjerodavna za odgoj i obrazovanje tijekom cijelog razdoblja RPOO-a.

U gotovo polovici sustava vlast mjerodavna za odgoj i obrazovanje odgovorna je za pružanje usluga RPOO-a za djecu u dobi od tri godine i stariju, a vlast koja je uglavnom mjerodavna za socijalnu politiku odgovorna je za pružanje usluga RPOO-a mlađoj djeci. To je najčešći model u zemljama u

³¹ U Estoniji, Španjolskoj, Hrvatskoj, Letoniji, Litvi, Austriji, Sloveniji, Finskoj, Švedskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu (Engleska, Sjeverna Irsko i Škotska), Bosni i Hercegovini, Islandu, Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji, Norveškoj i Srbiji.

kojima djeca koja ulaze u sustav RPOO-a u ranoj dobi prelaze u drugi oblik ustanove. Riječ je o ustanovama koje pružaju usluge RPOO-a obično za djecu u dobi od tri godine.³² Tako je u Bugarskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu (Wales) u kojima istodobno postoje jedinstvene i odvojene sredine, ovisno o dobi djeteta.

Slika A4 – Vlasti odgovorne za upravljanje ustanovama RPOO-a godine 2018./2019.

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Ako su različite vlasti mjerodavne za različite sastavnice pružanja usluga, slika prikazuje mjerodavnu odgojno-obrazovnu vlast osim ako su njezine ovlasti vrlo ograničene.

Popis mjerodavnih vlasti nalazi se u Prilogu B.

Obično se prelazi iz jedne sredine u drugu u kojoj se provodi RPOO u dobi od tri godine. Jednako tako može se prijeći i u ranijoj dobi (s dvije i pol godine u francuskoj i flamanskoj zajednici u Belgiji ili u dobi od četiri godine u Grčkoj, Nizozemskoj, Švicarskoj i Lihtenštajnu).

Napomene za pojedine zemlje

Njemačka, Španjolska i Švicarska – Slika prikazuje najčešće stanje u pokrajinama.

Estonija – Slika prikazuje stanje za djecu u dobi od jedne do sedam godina (*koolieelne lasteasutus*) kad većina djece pohađa programe RPOO-a. Ministarstvo za socijalna pitanja mjerodavno je za djecu od rođenja do tri godine (*lapsehoiuteenus*).

Italija – Za djecu mlađu od tri godine (*nido d'infanzia* i *servizi educativi integrativi*) stanje se razlikuje među pokrajinama. Ministarstvo obrazovanja, znanosti i istraživanja ima ograničenu ulogu (uglavnom odgojno-obrazovne sastavnice).

Naposljetku, odgojno-obrazovna vlast nije mjerodavna za pružanje usluga RPOO-a u samo tri odgojno-obrazovna sustava – u Danskoj, Njemačkoj i Irskoj. Vlasti koje su mjerodavne za usluge skrbi za djecu odgovorne su za cijelo razdoblje RPOO-a. To može biti u vezi s općim pristupom ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju (tj. njemački pristup skrbi za djecu pod nazivom *Kindergarten* (dječji vrtić)). No u Danskoj se, ovisno o tome tko je na vlasti, odgovornost za RPOO prenosi s Ministarstva obrazovanja na Ministarstvo za djecu i socijalna pitanja.

U dvije zemlje ministarstvo obrazovanja dijeli pojedine odgovornosti za pružanje usluga RPOO-a s drugim ministarstvom.

U Rumunjskoj je Ministarstvo obrazovanja samostalno odgovorno za pružanje usluga RPOO-a starijoj djeci (*grădiniță*). Za djecu mlađu od tri godine (*creșă*) odgovornost trenutno dijele Ministarstvo zdravstva i Ministarstvo rada i socijalne pravde. Od godine 2019./2020. Ministarstvo obrazovanja bit će samostalno odgovorno za sve usluge RPOO-a.

³² U Belgiji (sve tri zajednice), Češkoj, Grčkoj, Francuskoj, Cipru, Mađarskoj, Nizozemskoj, Poljskoj, Portugalu, Slovačkoj, Albaniji, Švicarskoj, Lihtenštajnu i Turskoj.

U **Sjevernoj Makedoniji** odgovornost za pružanje usluga RPOO-a dijele dva ministarstva. Odgojno-obrazovnim sastavnicama upravlja Ministarstvo obrazovanja i znanosti, a organizacijskim sastavnicama Ministarstvo rada i socijalne politike.

U savezним ili decentraliziranim državama odgovornost za pružanje usluga RPOO-a dijele različite razine vlade. Tako i središnja i regionalna vlada djeluju kao vrhovna vlast u različitim područjima ili je pak odgovornost potpuno decentralizirana s djekad minimalnom koordinacijom središnje razine i/ili postavljanjem minimalnih uvjeta.

U **Njemačkoj** je Savezno ministarstvo za obitelj, starije građane, žene i mlade odgovorno na središnjoj razini. No za glavne kompetencije odgovorne su savezne pokrajine koje reguliraju RPOO u okviru koji je donijelo nacionalno zakonodavstvo (primjerice Knjiga socijalnog kodeksa i Zakon o djeci i mladima). U većini saveznih pokrajina odjel za odgoj i obrazovanje odgovoran je za RPOO. U pojedinim savezним pokrajinama odgovoran je odjel za socijalnu politiku.

U **Španjolskoj** je odjel za odgoj i obrazovanje u svakoj autonomnoj zajednici samostalno odgovoran kao vrhovna vlast za pružanje usluga RPOO-a za mlađu djecu (*escuelas infantiles, primer ciclo*) osim u Galiciji u kojoj odgovornost dijeli s odjelom za socijalnu politiku. Pružanje usluga RPOO-a za djecu u dobi od tri godine i stariju (*escuelas infantiles, segundo ciclo and colegios de educación infantil y primaria*) podliježe propisima Ministarstva obrazovanja i strukovnog osposobljavanja u vezi s jezgrovim kurikulumom, ciljevima i kriterijima vrednovanja. Autonomne zajednice propisuju pravila potrebna za provedbu središnjih uvjeta na vlastitu području. Za gradove Ceutu i Melillu za sve usluge RPOO-a u ustanovama mjerodavno je Ministarstvo obrazovanja i strukovnog osposobljavanja.

U **Austriji** je pružanje usluga RPOO-a u ustanovama obično regulirano upravom zaduženom za odgoj i obrazovanje na razini saveznih država.

U **Bosni i Hercegovini** pružanjem usluga RPOO-a upravlja 12 različitih mjerodavnih vlasti – entitet Republike Srpske, deset kantona Federacije Bosne i Hercegovine i Okrug Brčko. U svim tim sustavima odgovorna su tamošnja ministarstva obrazovanja.

U **Švicarskoj** su kantoni odgovorni za upravljanje pružanjem usluga RPOO-a i provedbu postojećih uvjeta na vlastitu području. Uglavnom je riječ o certificiranju i nadzoru sredine u kojoj se provodi RPOO. Za pružanje usluga RPOO-a djeci mlađoj od četiri godine (*Kindertagesstätte/crèche/nido d'infanzia*) mjerodavne su uprave kantona uglavnom zadužene za obitelj i socijalnu politiku. Švicarska konferencija kantonalnih ministara za socijalna pitanja ima ulogu koordinatora i može usvojiti preporuke o ranom i predškolskom odgoju. Uprave za odgoj i obrazovanje kantona zadužene su za pružanje usluga RPOO-a djeci u dobi od četiri i pet godina (*Kindergarten/école enfantine/scuola dell'infanzia*), a Švicarska konferencija kantonalnih ministara za socijalna pitanja ima ulogu koordinatora.

Samo u Italiji, koja nije ni savezna ni decentralizirana država, pružanje usluga RPOO-a u ustanovama djeci mlađoj od tri godine potpuno je preneseno s vrhovne vlasti na regionalnu.

U **Italiji** su pokrajine zadužene za regulaciju javnog pružanja usluga RPOO-a djeci mlađoj od tri godine (*nido d'infanzia* i *servizi educativi integrativi*). Ovisno o pokrajini, uprava na vlasti može biti zadužena za odgoj i obrazovanje ili za socijalnu politiku. Godine 2015. zakonodavstvo je uspostavilo integrirani sustav odgojno-obrazovnih usluga za djecu u dobi od rođenja do šest godina (zakon br. 107/2015) i reguliralo ga godine 2017. (uredba br. 65/2017). Ministarstvo obrazovanja, znanosti i istraživanja odgovorno je za razvoj toga integriranog sustava.

Za pružanje usluga u kući obično su mjerodavne vlasti zadužene za obitelj, djecu i socijalne službe (vidi sliku A3 i Prilog B). U zemljama u kojima postoje odvojene sredine u kojima se provodi RPOO za mlađu i stariju djecu obično su iste vlasti mjerodavne za pružanje usluga RPOO-a u ustanovama i u kući. Ipak, odgojno-obrazovne su vlasti mjerodavne za cijeli sektor RPOO-a, uključujući i pružanje usluga u kući, u Luksemburgu, Malti, Sloveniji, Finskoj, Švedskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu (Engleska, Sjeverna Irska i Škotska) i Norveškoj.

VRHOVNE VLASTI RIJETKO PREDLAŽU MJERE ZA NEOMETAN PRELAZAK DJECE IZ SREDINE U KOJOJ SE PROVODI RPOO USMJEREN PREMA SKRBI ZA DJECU U SREDINU ODGOJNO-OBRAZOVNE NARAVI

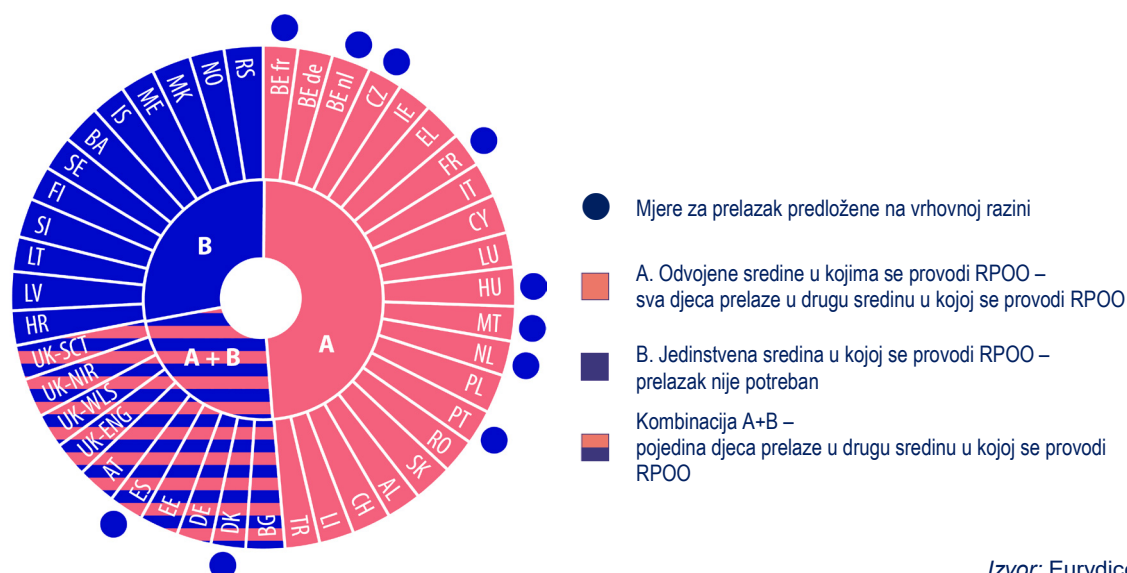
Za malo je dijete bilo kakav prelazak iz sustava pružanja usluga RPOO-a u kući u onaj u ustanovama, iz jedne sredine u kojoj se provodi RPOO u drugu ili iz sustava RPOO-a u školu važan korak na koji djecu trebamo pripremiti kako bi im se osigurao neometan prelazak.

U samo sedam od 32 odgojno-obrazovna sustava u kojima postoji regulirano pružanje usluga RPOO-a u kući (vidi sliku A3) predlažu se mjere za neometan prelazak iz sustava pružanja usluga RPOO-a u kući u onaj u ustanovama (u francuskoj i flamanskoj zajednici u Belgiji, u Francuskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu (Škotska), Malti, Sloveniji i Finskoj).

Ovisno o organizacijskom ustroju pružanja usluga RPOO-a, djeca ne moraju uopće promijeniti sredinu u kojoj se provodi RPOO (vidi slike A2a i A2b). Prema definiciji nema prelaska u zemljama koje pružaju usluge RPOO-a u ustanovama isključivo u jedinstvenim sredinama u kojima se provodi RPOO. Tako je u trećini europskih zemalja. U preostalim zemljama pojedina djeca moraju prijeći iz sredine u kojoj se provodi RPOO usmjeren prema skrbi za djecu u sredinu odgojno-obrazovne naravi.

Slika A5 prikazuje ključan prelazak (obično u dobi od tri godine) koji se događa u tri četvrtine odgojno-obrazovnih sustava. U 21 sustavu sva djeca otprilike u isto vrijeme prijeđu iz jedne sredine u kojoj se provodi RPOO u drugu. U deset sustava u kojima postoji kombinacija pružanja usluga RPOO-a u ustanovama (jedinstvene sredine i one ovisne o dobi djece) samo pojedina djeca prelaze iz jedne sredine u kojoj se provodi RPOO u drugu. No preporuke vrhovnih vlasti o tome da bi se trebalo baviti tom promjenom postoje u samo devet odgojno-obrazovnih sustava u kojima se prelazi iz jedne sredine u drugu (u francuskoj i flamanskoj zajednici u Belgiji te u Češkoj, Danskoj, Španjolskoj, Francuskoj, Mađarskoj, Malti, Nizozemskoj i Portugalu).

Slika A5 – Mjere vrhovnih vlasti predložene za neometan prelazak djece u dobi od tri godine između različitih oblika pružanja usluga RPOO-a u ustanovama godine 2018./2019.

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Slika se odnosi na djecu koja počnu pohađati program RPOO-a u ranoj dobi (djeca mlađa od tri godine). Razmatra se samo prelazak iz sredine u kojoj se provodi RPOO usmjeren prema skrbi za djecu u sredinu odgojno-obrazovne naravi. Ne uzimaju se u obzir prelasci unutar jednakih oblika sredine u kojoj se provodi RPOO zbog obiteljskih razloga. Jednako se tako ne uzimaju u obzir skupine u RPOO-u koje se organiziraju u osnovnim školama u slabo naseljenim područjima.

Obično se prelazi iz jedne sredine u kojoj se provodi RPOO u drugu u dobi od tri godine, ali se može prijeći i ranije (u dobi od dvije i pol godine u francuskoj i flamanskoj zajednici u Belgiji) ili u dobi od četiri godine (u Grčkoj, Nizozemskoj, Švicarskoj i Lihtenštajnu).

Napomene za pojedine zemlje (slika A5)

Češka – Djeca se mogu upisati u predškolsku ustanovu (*mateřská škola*) u dobi između dvije i pet godina.

Malta i Portugal – Slika prikazuje stanje u javnom sektoru. U privatnom sektoru postoje i jedinstvene sredine u kojima se provodi RPOO.

Švicarska – kantonalni se propisi razlikuju.

Predloženim se mjerama nastoji olakšati prelazak i pomoći djeci da se prilagode novoj sredini. Mjere mogu obuhvaćati upoznavanje djece s novom sredinom prije službenog početka, primjerice posjet novoj sredini i upoznavanje s novim osobljem prije prelaska. Roditelji su jednako tako često uključeni u proces prelaska. Neke od preporuka namijenjene su podizanju svijesti roditelja o važnosti tog koraka za njihovu djecu te se roditelji potiču da planiraju prelazak tako da, primjerice, organiziraju sastanak s novim osobljem koje će biti odgovorno za njihovu djecu. Neke se od preporuka osobito odnose na razdoblje promjene (npr. postupno produljivanje vremena u novoj sredini, povećanje osoblja u početnoj fazi, upoznavanje djece s njihovom novom predškolom ili sredinom dan ili dva prije redovita polaska u nju, poticanje roditelja da tijekom prvih nekoliko dana provedu neko vrijeme s vlastitom djecom u novoj sredini).

Slijedi nekoliko primjera stvarnih mjera koje su preporučile vrhovne vlasti.

U **flamanskoj zajednici u Belgiji** jedan od tri stupa takozvanoga Akcijskog plana koji osigurava to da sva mala djeca idu u predškolu,³³ usvojenog 2017. godine, jest omogućavanje kvalitetna prelaska iz kuće u sustav skrbi za dijete bez obzira na to je li riječ o uslugama RPOO-a u kući ili ustanovama sve do predškolskog odgoja i obrazovanja (*kleuteronderwijs*). Tako je osnovana zajednička radna skupina koja obuhvaća Ministarstvo dobrobiti, zdravlja i obitelji i Ministarstvo obrazovanja i osposobljavanja. Taj stup ima četiri cilja: 1) dosljednost ustroja – suradnju između različitih službi na regionalnoj i lokalnoj razini s posebnom pozornošću posvećenom socijalno ugroženim skupinama, 2) pedagošku dosljednost – usklađivanje pedagoških okvira, 3) stručnu dosljednost – podjelu odgovornosti među svim važnim stručnjacima u podupiranju djece i roditelja pri prelasku i 4) dosljednost u kući, susjedstvu i zajednici – dijalog između stručnjaka, roditelja i zajednice uz razvoj lokalnog partnerstva i poticanje roditelja na sudjelovanje.

U **Francuskoj** se preporučuje suradnja na lokalnoj razini između službi za skrb za malu djecu (*accueil du jeune enfant*) i predškola (*écoles maternelles*) kako bi se olakšao prelazak djeci u dobi od dvije ili tri godine. Potrebno je uspostaviti zajedničku lokalnu platformu koja bi olakšala razmjenu između obitelji i osoblja koje skrbi za malu djecu i nastavnika u predškoli kako bi se pronašao najbolji način da se svako dijete podupre tijekom prelaska (Priopćenje 2012-202 od 18. prosinca 2012., čl. L. 214-5 Kodeksa za socijalno djelovanje i obitelji).

U **Španjolskoj** su pojedine odgojno-obrazovne uprave izdale mjere za lakšu prilagodbu djece koja ulaze u drugu fazu RPOO-a (sredine za djecu u dobi od tri godine i stariju). Tijekom razdoblja prilagodbe i dobrodošlice mjere su namijenjene obiteljima i djeci kako bi ih potaknule na to da se osjećaju sigurnima i prihvaćenima. Te su mjere često obuhvaćene propisima RPOO-a. Pojedine su autonomne zajednice otišle i korak dalje. Primjerice u Andaluziji je izdan poseban letak o toj temi.³⁴

U tri zemlje u kojima postoje mjere za prelazak vrhovna vlast ne predlaže posebne mjere, ali uvjetuje poduzimanje mjera na lokalnoj razini ili razini sredine u kojoj se provodi RPOO.

U **Češkoj** Okvimi obrazovni program za predškolsko obrazovanje navodi da se sva djeca koja kreću u predškolsku ustanovu (*mateřská škola*) trebaju koristiti individualnim sustavom prilagodbe. Pojedina škola određuje vlastite mjere prilagodbe u svojem programu školskog obrazovanja.

U **Danskoj** vrhovna vlast ne preporučuje posebne mjere, nego uvjetuje općinama da daju smjernice za prelazak.

U **Nizozemskoj** se u Uredbi o osnovnim uvjetima za kvalitetno predškolsko obrazovanje navodi da sredine u kojima se provodi RPOO moraju razviti plan za neometan prelazak u školu (*kleuterklas*) u dobi od četiri godine.

Unatoč postojanju preporuka vrhovnih vlasti, u pojedinim se zemljama mjere za prelazak obično pripremaju na razini sredine u kojoj se provodi RPOO. Tako je u Danskoj, Njemačkoj i Italiji.

³³ *Actieplan kleuterparticipatie*, dostupno na <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/actieplan-kleuterparticipatie>

³⁴ *De la Escuela al Colegio: Actuaciones relacionadas con el tránsito entre el 1º y 2º ciclo de Educación Infantil*, dostupno na https://www.juntadeandalucia.es/export/drupaljda/orientaciones-transito-0-3-a-3-6_2-0-1.pdf

Slijedi nekoliko primjera uloge roditelja kao predstavnika u upravnom odboru ustanove.

U **Francuskoj** školsko vijeće u *écoles maternelles* (za stariju djecu) koje uključuje predstavnike roditelja odobrava školske propise koje predlaže ravnatelj, predlaže tjedni raspored (posljednju riječ ima regionalni obrazovni ravnatelj), sudjeluje u pripremi školskog plana i naposljetku ga usvaja. Školsko vijeće jednako tako odobrava organizaciju pratećih obrazovnih, sportskih i kulturnih aktivnosti i odgovorno je za savjetovanje s gradonačelnikom u vezi s uporabom prostorija izvan školskih sati. Vijeće prima informacije o sastancima koje organiziraju nastavnici i roditelji, a posebice onima na početku školske godine ([Obrazovni kodeks čl. D411-2](#)).

U **Sloveniji** vijeća javnih vrtića imaju predstavnike osoblja i općine te tri predstavnika roditelja. Njihova je uloga da usvoje plan razvoja i godišnje izvješće o samovrednovanju vrtića te da izvijeste o provedbi godišnjeg plana rada. Jednako tako raspravljaju o izvješćima o obrazovnim pitanjima i inspekcijama škola te pitanjima koja je postavilo vijeće predškolskih učitelja, vijeće učitelja i predstavnici sindikata rada. Ako je broj prijava veći od broja slobodnih mjesta, odbor za upis donosi odluku o upisu. Ustroj odbora za upis djece i kriterije za upis utvrđuje općina koja je osnovala vrtić na prijedlog tog odbora. Vijeće vrtića odgovorno je i za imenovanje i razrješenje dužnosti glavnog nastavnika te odlučuje o pritužbama u vezi s pravima, obvezama i odgovornostima zaposlenika. Svaki vrtić ima vijeće roditelja koje ima jednog predstavnika roditelja po skupini djece, a uglavnom ima savjetodavnu ulogu.

U pojedinim odgojno-obrazovnim sustavima vrhovna vlast navodi važnost sudjelovanja roditelja, no ne navodi područja kompetencija i/ili oblike njihova sudjelovanja.

U **flamanskoj zajednici u Belgiji** zakon u vezi sa skrbi za djecu nalaže (za djecu od rođenja do treće godine) da se roditelji savjetuju u vezi s organizacijom sredine u kojoj se provodi RPOO. U *Kleuteronderwijs* (za djecu u dobi od tri do pet godina) roditelji nikad ne sudjeluju u upravnom vijeću. Škola mora osnovati vijeće roditelja na zahtjev najmanje 10 % roditelja, odnosno troje roditelja. To vijeće roditelja podupire rad školskog vijeća koje potom savjetuje školsko upravno vijeće.

U **Njemačkoj** savezni propisi za sve javno financirane oblike RPOO-a navode da roditelji moraju sudjelovati u donošenju svih odluka u vezi s glavnim pitanjima o odgoju, obrazovanju i skrbi za njihovu djecu. Način na koji se to u praksi provodi propisan je zakonskim propisima pojedine savezne pokrajine (Knjiga socijalnog kodeksa VIII, § 22a i 26).

U **Finskoj** zakon i nacionalni jezrovni kurikulum ističu sudjelovanje roditelja u ustanovama RPOO-a (*Päiväkoti/daghem*). No za tijela koja donose odluke mjerodavne su lokalne vlasti.

U **Ujedinjenom Kraljevstvu (Škotska)** sudjelovanje roditelja u sredinama koje provode RPOO i sudjelovanje u učenju djece promiče se na nacionalnoj razini kao dobra praksa i prisutno je u cijelom sektoru. Uobičajeno je da roditelji sudjeluju u mnogim područjima života i rada sredina u kojima se provodi RPOO. Prakse se razlikuju, no roditelji sve više pridonose napretku i donošenju odluka. Sredinama u kojima se provodi RPOO u trećem/dobrovoljnom sektoru najčešće upravlja vijeće roditelja koje je odgovorno za sve sastavnice pružanja usluga RPOO-a uključujući zapošljavanje i upravljanje osobljem.

U pojedinim odgojno-obrazovnim sustavima vrhovne vlasti ne propisuju obvezatno postojanje upravnog vijeća u sredinama u kojima se provodi RPOO (u Češkoj). To se odnosi na sredine u kojima se provodi RPOO za mlađu djecu u njemačkoj zajednici u Belgiji, zatim u Grčkoj, Francuskoj, Cipru, Malti, Portugalu, Slovačkoj i Albaniji te za stariju djecu u Lihtenštajnu. Stoga ondje ne postoje preporuke o sudjelovanju roditelja u radu upravnog vijeća. U Italiji je pokrajinama prepušteno da odluče o [naravi](#) upravljanja sredinama u kojima se provodi RPOO za mlađu djecu.

Iako ne postoje propisi vrhovnih vlasti o sudjelovanju roditelja u radu upravnog vijeća na razini sredine u kojoj se provodi RPOO, roditelji i dalje sudjeluju u upravljanju tim sredinama. Pojedine sredine mogu ipak pozvati roditelje da se priključe upravnom vijeću ili da sudjeluju na neki drugi način. Usto propisi vrhovnih vlasti mogu nalagati roditeljima da se uključe, primjerice, u rad vijeća roditelja.

PRIVATNE (SAMOFINANCIRAJUĆE) SREDINE U KOJIMA SE PROVODI RPOO POSTOJE U TREĆINI EUROPSKIH ZEMALJA

Usluge predškolskog odgoja i obrazovanja mogu pružati javna ili privatna tijela. Javne su ustanove u vlasništvu javnih tijela (obično na lokalnoj razini). Te su ustanove neprofitne, ali nastoje pružiti javne usluge. Privatne ustanove RPOO-a mogu biti u vlasništvu tvrtki koje su usmjerene prema dobiti ili dobrovoljnog (neprofitnog) sektora koji može uključivati dobrotvorne organizacije (crkve, sindikate i slično).

Privatne se ustanove mogu samostalno financirati, odnosno primati sredstva iz privatnih izvora, obično upisnina/naknada za usluge, ili mogu biti subvencionirane javnim sredstvima, tj. primati sredstva iz javnih izvora. U mnogim zemljama ne postoji jasna razlika između javnih i privatnih ustanova koje su subvencionirane javnim sredstvima. Kako bi dobile javna sredstva, privatne ustanove često podliježu istim pravilima i propisima kao i javne. Za korisnike, djecu i obitelji ne postoji jasna razlika u veličini skupina, kvalifikacijama osoblja, postupku upisa ili čak naknadama za usluge. No privatne (samofinancirajuće) sredine u kojima se provodi RPOO i koje ne primaju sredstva iz javnih izvora mogu imati različita pravila u vezi s upisom, omogućivanjem usluga RPOO-a i njihovom kvalitetom.

Slika A7 prikazuje postojanje privatnih (samofinancirajućih) ustanova u kojima se provodi RPOO i koje ne primaju javna sredstva. Analiza se temelji na nacionalnim podacima, nacionalnim anketama i procjenama stručnjaka. Budući da nije riječ o anketnim podacima, nego o sažetku dokumenata iz raznih izvora i više referentnih godina, stanje se ne može izravno usporediti i taj sažetak treba poslužiti samo kao pokazatelj stanja.

U tri četvrtine europskih odgojno-obrazovnih sustava postoje privatne (samofinancirajuće) ustanove u RPOO-u. No taj sektor obično nije toliko zastupljen.

U **Bugarskoj** je u školskoj godini 2017./2018. postojalo 98 licenciranih privatnih vrtića. Bilo je upisano 4007 djece, odnosno 1,8 % ukupnog broja djece u vrtićima.

U **Njemačkoj** je godine 2017. otprilike 3,4 % djece pohađalo privatnu, neprofitnu ustanovu RPOO-a.

Privatni (samofinancirajući) sektor čini znatan dio pružanja usluga RPOO-a za djecu mlađu od tri godine u francuskoj i flamanskoj zajednici u Belgiji te u Španjolskoj, Cipru, Malti, Nizozemskoj, Portugalu, Slovačkoj, Ujedinjenom Kraljevstvu (sva četiri upravna područja), Bosni i Hercegovini i Turskoj. U pojedinim su zemljama usluge financirane javnim sredstvima dostupne samo određenim ciljanim skupinama.

U **Nizozemskoj** sustav RPOO-a kombinira sustav koji podliježe pravilima potražnje tržišta za djecu mlađu od četiri godine s uslugama koje su javno financirane za svu djecu u dobi od četiri godine i stariju. Postoje pojedine usluge RPOO-a koje su javno financirane za djecu u nepovoljnom položaju u dobi od dvije i pol godine i stariju.

U **Ujedinjenom Kraljevstvu** je javno financirani RPOO dostupan svoj djeci u dobi od tri godine te pojedinim ciljanim skupinama djece u dobi od dvije godine i starijoj.

U nekoliko zemalja privatni (samofinancirajući) sektor ima važnu ulogu u pružanju usluga RPOO-a.

U **Cipru** je 2018./2019. godine 23 % djece u dobi od tri do četiri godine i osam mjeseci pohađalo samofinancirajuće privatne vrtiće (*nipiagogeio*). Predškolski razredi (*prodimitiki*) za djecu u dobi od četiri godine i osam mjeseci besplatni su i javno financirani.

U **Malti** se godine 2016./2017. javno financiranim [Programom besplatne skrbi za djecu](#) nije koristilo 20 % djece koja su pohađala ustanove za djecu mlađu od tri godine. U neovisne predškolske ustanove bilo je upisano 17 % predškolske djece (NSO, 2017.).

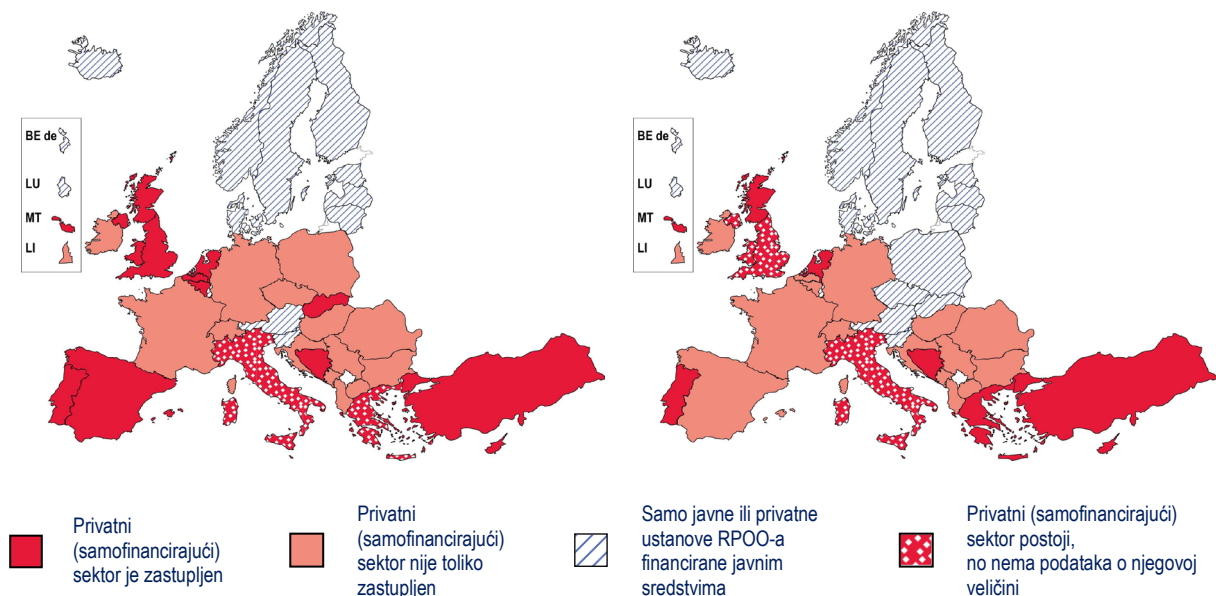
U **Portugalu** je 2016. godine 17,5 % djece mlađe od tri godine pohađalo privatne samofinancirajuće ustanove *creches* ([GEP/MTSSS, 2017.](#)), a 16,9 % djece starije od tri godine pohađalo je privatne samofinancirajuće ustanove *jardins de infância* ([DGEEC, 2017.](#)).

Prema podacima Agencije za podatke **Bosne i Hercegovine** u školskoj godini 2017./2018. privatne je samofinancirajuće ustanove RPOO-a pohađalo 29,7 % djece.

Slika A7 – Postojanje privatnih (samofinancirajućih) ustanova RPOO-a godine 2018./2019.

a) ustanove za djecu mlađu od tri godine

b) ustanove za djecu u dobi od tri godine i stariju

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Javne su ustanove u vlasništvu javnih tijela na vrhovnoj, regionalnoj ili lokalnoj razini. Te su ustanove neprofitne, ali nastoje pružiti javne usluge.

Pod pojmom privatnih ustanova koje su financirane javnim sredstvima razumijevaju se ustanove koje primaju malo sredstava ili sva sredstva iz javnih izvora (definicija preuzeta iz OECD-a, 2017.).

Slika prikazuje uopćen pregled koji se temelji na izvješćima, anketama i procjenama stručnjaka. Ako su podaci dostupni, privatni (samofinancirajući) sektor smatra se zastupljenim ako čini najmanje 10 % mjesta u ustanovama RPOO-a.

Privatni (samofinancirajući) sektor ima važnu ulogu u pružanju usluga RPOO-a za mlađu djecu, no njegova je uloga sporedna (ili uopće ne postoji) za stariju djecu u francuskoj i flamanskoj zajednici u Belgiji te u Španjolskoj i Slovačkoj.

U **flamanskoj zajednici u Belgiji** 10,9 % djece koja su se koristila uslugama skrbi za djecu (*Groepsopvang*) živi u sredinama koje nisu subvencionirane ili su neznatno subvencionirane (Kind en Gezin, 2017.). Postotak djece u samofinancirajućim ustanovama (*Kleuteronderwijs*) znatno je niži.

U **Španjolskoj** je godine 2016./2017. privatne samofinancirajuće ustanove pohađalo 33,9 % djece mlađe od tri godine te samo 3,7 % djece u dobi od tri godine i starije.

U četvrtini europskih odgojno-obrazovnih sustava ne postoje privatne (samofinancirajuće) ustanove u RPOO-u. Ustanove RPOO-a potpuno su javne ili javno subvencionirane u baltičkim i nordijskim zemljama, u njemačkoj zajednici u Belgiji te u Luksemburgu, Austriji i Sloveniji. Usto u Češkoj, Poljskoj i Slovačkoj postoje pojedine samofinancirajuće ustanove za djecu mlađu od tri godine, no sve su ustanove za djecu stariju od tri godine javne ili javno subvencionirane.

Osiguranje pristupa ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju (RPOO) važno je nacionalnim i europskim donositeljima odluka kad je riječ o razvoju politika za malu djecu i njihove roditelje. Europski stup socijalnih prava³⁵ navodi da djeca imaju pravo na pristupačan rani i predškolski odgoj i obrazovanje dobre kvalitete. Nadalje navodi da posebne mjere moraju biti usmjerene prema djeci u nepovoljnom položaju kako bi im se poboljšale životne mogućnosti.

Prema Europskom okviru za kvalitetu u RPOO-u³⁶ pristup kvalitetnim uslugama u RPOO-u za svu djecu pridonosi njihovom dobrom razvoju i školskom uspjehu. Jednako tako pridonosi smanjenju nejednakosti i razlika u sposobnostima među djecom različita socioekonomskog položaja. Jednak je pristup nužan i kako bi se roditeljima, posebice ženama, omogućilo da se lakše vrate na tržište rada.

Stoga Preporuka Vijeća o visokokvalitetnim sustavima ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja³⁷ poziva države članice da se zajedno zalažu za dostupnost usluga RPOO-a, omogućivanje njihova pružanja i uključivost.

U ovom se poglavlju uglavnom razmatraju opće politike koje su donijele vrhovne vlasti kako bi osigurale to da usluge RPOO-a budu dostupne svoj djeci, odnosno da im se omogući njihovo pružanje. No jednako se tako ističu posebne politike (i njihove ciljane skupine) koje nastoje ispuniti nedostatke u uslugama RPOO-a kad su opće mjere nedostatne za postizanje potpune uključivosti. O tim se politikama raspravlja u prvom dijelu poglavlja, a u drugom se dijelu opisuju njihovi ishodi potkrijepljeni podacima o sudjelovanju u RPOO-u.

Ponajprije se analiziraju dvije glavne metode kojima vrhovne vlasti osiguravaju dovoljan broj mjesta za svu djecu – zakonsko pravo na RPOO i obvezatno pohađanje programa RPOO-a. Zaseban pokazatelj ističe vezu između politika roditeljskih dopusta i jamstva za mjesto u RPOO-u. Razdoblje između isteka prava roditelja na dopust za njegu djeteta i stjecanja jamstva za mjesto u RPOO-u naziva se razdobljem bez skrbi za djecu. U većini europskih zemalja to je razdoblje od jedne do pet godina, odnosno riječ je o razdoblju u kojemu roditelji više nemaju pravo na dopust za njegu djeteta, a njihovo dijete nema zajamčeno mjesto u RPOO-u.

O omogućivanju usluga RPOO-a raspravlja se u vezi s dostupnošću besplatnih mjesta u RPOO-u i razinom naknada za usluge u RPOO-u za najmlađu djecu. Smanjenje naknade i prednost pristupa najčešće su mjere koje osiguravaju uključivost u RPOO najranjivijih skupina, a obično su usmjerene prema djeci koja žive u siromaštvu.

Naposlijetku se prikazuje kako u većini europskih zemalja potražnja za RPOO-om nije zadovoljena za djecu mlađu od tri godine. No u drugom se dijelu ovog poglavlja opisuje kako je već postignuta europska referentna vrijednost o sudjelovanju u RPOO-u za djecu u dobi od četiri godine i stariju. U prosjeku u 28 država članica EU-a 95,3 % djece te dobne skupine sudjeluje u RPOO-u.

³⁵ Međuinstitucionalni proglas o europskom stupu socijalnih prava (2017/C 428/09).

³⁶ To je dio Preporuke Vijeća od 22. svibnja 2019. godine o visokokvalitetnim sustavima ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja (SL C 189, 5. lipnja 2016. godine).

³⁷ SL C 189, 5. lipnja 2016. godine.

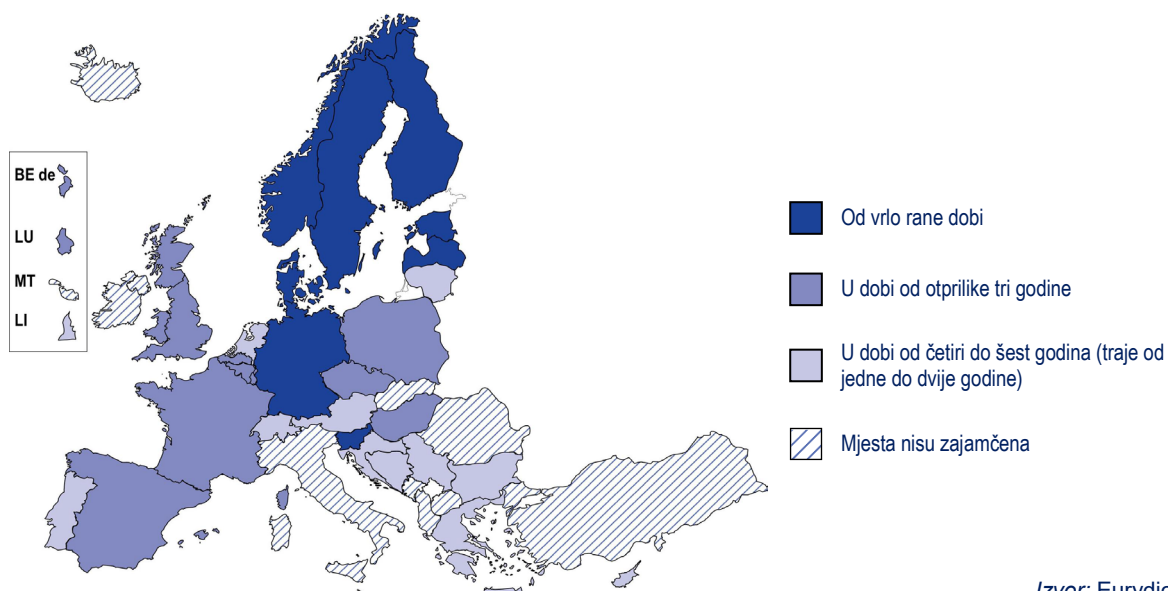
OSIGURANJE OPĆEG PRISTUPA – SAMO JE U NEKOLIKO ZEMALJA MJESTO U RPOO-u ZAJAMČENO OD RANE DOBI

Trenutačno u Europi postoje dva načina kako se može osigurati opći pristup RPOO-u. U pojedinim zemljama postoji zakonsko pravo na mjesto u RPOO-u, a u drugima je pohađanje programa RPOO-a obvezatno. **Zakonsko pravo na RPOO** odnosi se na zakonsku obvezu pružatelja usluga RPOO-a da osigura javno subvencionirani RPOO za svu djecu od određene dobi koja žive u određenom području i čiji roditelji neovisno o zaposlenju, socioekonomskom ili obiteljskom stanju zatraže mjesto za svoje dijete. **Obvezatni RPOO** odnosi se na obvezu da sva djeca pohađaju program RPOO-a u određenoj dobi. U oba se slučaja roditeljima jamči mjesto za njihovo dijete.

Zakonsko pravo je pravo svakog djeteta i njegove obitelji. U zemljama u kojima postoji zakonsko pravo djeca mogu pohađati program RPOO-a, no obitelji mogu izabrati i druge mogućnosti. Suprotno tomu, u zemljama u kojima je obvezatan RPOO djeca moraju pohađati program RPOO-a određeni broj godina te se izostanci moraju opravdati ili se poduzimaju stegovni postupci. Često je potvrda o završetku obvezatnog programa RPOO-a uvjet za upis u osnovnu školu.

Opće zakonsko pravo na RPOO podrazumijeva to da svako dijete u određenoj dobi ima ostvarivo pravo na koristi od pružanja usluga RPOO-a. Pod ostvarivim pravom razumijeva se to da javne vlasti moraju jamčiti mjesto u ustanovi RPOO-a svakom djetetu čiji roditelji to zahtijevaju neovisno o zaposlenju, socioekonomskom ili obiteljskom stanju. Zakonsko pravo ne znači nužno da je RPOO besplatan, nego samo to da se njegove usluge subvencioniraju javnim sredstvima i da se mogu pružati djeci. Usto zakonsko pravo ne obuhvaća nužno obvezu ponude mjesta u ustanovi koja je prvi izbor roditelja, nego se u obzir uzimaju potrebe obitelji.

Slika B1 – Dob u kojoj je zajamčeno mjesto u ustanovi RPOO-a godine 2018./2019.

Izvor: Eurydice

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT
Najranija dob u kojoj se jamči mjesto u RPOO-u (u godinama)	2,5	3	2,5	5	3	0,5	1	1,5	–	4	3	3	6	–	4,7	1,5	6	3	3	–	5	5
	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK- ENG	UK- WLS	UK- NIR	UK- SCT		AL	BA*	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
Najranija dob u kojoj se jamči mjesto u RPOO-u (u godinama)	3	4	–	0,9	–	0,8	1	3	3	–	3		–	5	4	–	4	–	–	1	5,5	–

Objašnjenje

Slika prikazuje najraniju dob u kojoj se jamči mjesto u RPOO-u za svu djecu. U tablici se zakonsko pravo prikazuje crnim slovima, a obvezatni RPOO tamnocrvenim podebljanim slovima.

Napomene za pojedine zemlje

Grčka – Obvezatno pohađanje programa RPOO-a postupno se uvodi do godine 2020./2021.

Francuska – Pohađanje programa RPOO-a postat će obvezatno u dobi od tri godine od 1. rujna 2019. godine (u tijeku je posljednja parlamentarna rasprava).

Cipar – 4,7 godina označava 4 godine i 8 mjeseci.

Slovenija – 0,9 godina označava 11 mjeseci.

Finska – 0,75 godina označava 9 mjeseci.

Bosna i Hercegovina – Vrijedi za cijelu zemlju osim Republike Srpske u kojoj RPOO nije obvezatan, no sva djeca ipak pohađaju tromjesečni predškolski program.

Ciljano zakonsko pravo ili ciljani obvezatni RPOO namijenjen je samo određenim skupinama djece (učenicima u nepovoljnom položaju, djeci zaposlenih roditelja, određenim manjinama i sl.) te se opisuje poslije u ovom poglavlju (vidi sliku B6).

Većina europskih zemalja obvezala se jamčiti mjesto u RPOO-u za svu djecu (vidi sliku B1) bilo uspostavljanjem zakonskog prava na sudjelovanje u RPOO-u bilo obvezatnim sudjelovanjem u RPOO-u. No postoje znatne razlike u dobi u kojoj djeca ispunjavaju preduvjete za zajamčeno mjesto u RPOO-u. Samo osam europskih zemalja (Danska, Njemačka, Estonija, Letonija, Slovenija, Finska, Švedska i Norveška) jamči zakonsko pravo na RPOO svakom djetetu ubrzo nakon rođenja, a često odmah nakon završetka dopusta za njegu djeteta. Odgovornost za osiguravanje tih mjesta obično preuzima lokalna vlada.

U **Danskoj** od godine 2001. [Zakon o skrbi za djecu](#)³⁸ obvezuje općine da osiguraju pružanje usluga RPOO-a za svu djecu u dobi od 26 tjedana do polaska u osnovnu školu. Općine se novčano kažnjavaju ako ne ispune tu obvezu, stoga sad sve ispunjavaju uvjete. Roditelji moraju podmiriti do 25 % procijenjenih bruto operativnih troškova ustanove.

Njemački zakon³⁹ propisuje da općine moraju osigurati mjesto u RPOO-u bilo u ustanovi bilo u kući za djecu u dobi od jedne godine te mjesto u ustanovi za djecu u dobi od tri godine i stariju. Ako se djetetu ne ponudi mjesto, roditelji mogu pravno djelovati.

U **Estoniji** izmjena [Zakona o predškolskim ustanovama](#)⁴⁰ iz 2009. godine propisuje da ruralna općina ili gradska vlast za svu djecu u dobi od 18 mjeseci do sedam godina, čiji roditelji to žele, mora osigurati mogućnost pohađanja predškolske ustanove u pripadajućem području.

U **Letoniji** [Zakon o obrazovanju, 17. dio](#),⁴¹ propisuje da lokalne vlasti moraju osigurati mjesto u predškolskom odgojno-obrazovnom programu svakom djetetu u dobi od 18 mjeseci čiji roditelji to žele.

U **Sloveniji** roditelji imaju pravo upisati vlastito dijete u predškolski odgojno-obrazovni program u javnom ili privatnom vrtiću. Općina u kojoj roditelji stanuju odgovorna je za osiguranje upisa predškolaca u njihovu području ([Zakon o vrtićima – ZVrt](#), čl. 9. i 10.).⁴² Svako dijete koje nije dobilo mjesto u javnom vrtiću i stavljeno je na listu čekanja može se upisati u privatni vrtić koji je javno subvencioniran ili može dobiti usluge RPOO-a u kući, a općina mora sufinancirati troškove.

U **Finskoj** je prema [Zakonu o ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju \(540/2018\)](#)⁴³ zakonsko pravo općine da organizira RPOO za svu djecu koja stanuju u toj općini.

U **Švedskoj** prema [Zakonu o obrazovanju \(2010:800\)](#)⁴⁴ djeca u dobi od jedne godine imaju zakonsko pravo na RPOO. Kad roditelji zatraže mjesto za vlastito dijete u RPOO-u, općina ga mora osigurati u roku od četiri mjeseca. Od godine 1995. Švedski školski inspektorat ima pravo poduzeti mjere protiv općine koja ne ponudi mjesto u tom roku, primjerice može novčano kazniti općinu.

³⁸ <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=206363>

³⁹ https://www.gesetze-im-internet.de/sgb_8/_24.html

⁴⁰ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/517062014005/consolide>

⁴¹ <https://likumi.lv/ta/id/50759-izglitiba-likums>

⁴² <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO447>

⁴³ <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/1973/19730036>

⁴⁴ http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800#K8

U **Norveškoj** od godine 2009. djeca koja navršše godinu dana nakon prijave imaju pravo na mjesto u vrtiću u općini u kojoj stanuju ([Zakon o vrtićima § 12](#)).⁴⁵

Mjesto u ustanovi RPOO-a koje je javno subvencionirano jamči se u dobi od tri godine ili malo ranije u trima zajednicama u Belgiji te u Češkoj, Španjolskoj, Francuskoj, Luksemburgu, Mađarskoj, Poljskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu (u Engleskoj, Walesu i Škotskoj). Obično je u toj dobi riječ o zakonskom pravu na mjesto osim u Mađarskoj u kojoj je pohađanje programa RPOO-a obvezatno od treće godine. U većini tih zemalja djeca imaju pravo na besplatno pohađanje programa RPOO-a (vidi sliku B4). U sustavima RPOO-a koji imaju odvojene sredine u kojima se provodi RPOO (vidi sliku A2) zakonsko se pravo ostvaruje u dobi od otprilike tri godine kad djeca prelaze iz sredine u kojoj se provodi RPOO usmjeren prema skrbi za djecu u odgojno-obrazovni sustav.

U francuskoj i flamanskoj zajednici u **Belgiji** RPOO postaje sastavni dio odgojno-obrazovnog sustava za djecu u dobi od dvije i pol godine, a u njemačkoj zajednici za djecu u dobi od tri godine. U flamanskoj zajednici pod zakonskim se pravom razumijeva općenito to da „svaki učenik ima pravo na upis u školu” (čl. 37., §1, Odredba o osnovnoškolskom obrazovanju od 25. veljače 1997. godine). Isti se zakon odnosi i na prvu fazu u odgojno-obrazovnom sustavu *kleuterondervijs* koja počinje u dobi od dvije i pol godine i traje sve do polaska u osnovnu školu. U francuskoj zajednici pravila pristupa RPOO-u u dobi od dvije i pol godine u *enseignement maternel* navedena su u odredbi izglasanoj 13. srpnja 1998. godine⁴⁶ koja vrijedi i za osnovnoškolsko obrazovanje. U njemačkoj zajednici prema [Odredbi 31.08.1998/ART 25](#)⁴⁷ dječji vrtići, koje djeca počinju pohađati u dobi od tri godine, potpadaju pod *Einschreibepflicht der Gemeinschaftsschulen* te se uvjetuje to da škole u zajednici upišu svakog učenika.

U Češkoj ([561/2004 Zakon o obrazovanju](#) § 34⁴⁸) navodi da je predškolski odgoj i obrazovanje obično organiziran za djecu u dobi između tri i šest godina, a najranije za djecu u dobi od dvije godine. Dijete mlađe od tri godine nema pravo upisa u predškolsku ustanovu. Djeca koja navršše najmanje tri godine prije početka školske godine imaju prednost pri upisu u predškolsku ustanovu koju je osnovala općina ili udruženje općina. Općina je obvezna toj djeci osigurati predškolski odgoj i obrazovanje. Prema memorandumu s objašnjenjima tog zakona pravobranitelj i upravne vlasti smatraju to zakonskim pravom.

U **Španjolskoj** čl. 15.2. Organskog zakona 2/2006 o obrazovanju ([BOE 04-05-2006](#)) propisuje da je drugi ciklus RPOO-a (za djecu u dobi od tri godine i stariju) besplatan. Kako bi se zadovoljili zahtjevi roditelja, odgojno-obrazovne uprave jamče dovoljan broj mjesta u javnim ustanovama RPOO-a i subvencioniraju privatne sredine u kojima se provodi RPOO.⁴⁹ Odgojno-obrazovne uprave autonomnih zajednica navode to pravo u vlastitim propisima. Primjerice u zajednici País Vasco navodi se sljedeće: „Sva djeca imaju pravo na besplatnu školu koja jamči njihovo obrazovanje u sljedećim fazama poučavanja – drugi ciklus RPOO-a, osnovnoškolsko obrazovanje, obvezatno srednjoškolsko obrazovanje.” ([Čl. 2. odredbe 1/2018](#)).⁵⁰

U **Francuskoj** [Zakon o obrazovanju, čl. L113-1](#), propisuje da se svako trogodišnje dijete mora na zahtjev roditelja primiti u *école maternelle*, što bliže djetetovu domu.⁵¹

U **Luksemburgu** se RPOO koji počinje u dobi od tri godine smatra prvim ciklusom koji traje devet godina osnovnog obrazovanja. Taj prvi ciklus obuhvaća jednu godinu *éducation précoce* koja je izborna i dvije godine *éducation préscolaire* koje su obvezatne. Svako dijete koje živi u Velikom Vojvodstvu Luksemburgu ima pravo na osnovno obrazovanje ([Zakon o osnovnom obrazovanju, 6. veljače 2009.](#)).⁵²

⁴⁵ Djeca koja do kraja kolovoza navršše godinu dana imaju pravo na mjesto do kolovoza u godini u kojoj ih za to mjesto prijave njihovi roditelji ili skrbnici. Djeca koja navršše godinu dana u rujnu, listopadu ili studenome imaju pravo na mjesto u vrtiću do kraja mjeseca u kojemu navršavaju godinu dana.

⁴⁶ Décret portant organisation de l'enseignement maternel et primaire ordinaire et modifiant la réglementation de l'enseignement, članak 2.

⁴⁷ <http://www.pdg.be/portaldata/4/resources/downloads/koordek/1998-08-31.pdf>

⁴⁸ <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-1-9-2018>

⁴⁹ <https://www.boe.es/eli/es/lo/2006/05/03/2/con>

⁵⁰ <https://www.euskadi.eus/bopv2/datos/2018/01/1800138a.pdf>

⁵¹ https://www.legifrance.gouv.fr/affichCodeArticle.do;jsessionid=3B989D4730199E506394F3B458E2E171.tplgfr35s_1?cidTexte=LEGITEXT000006071191&idArticle=LEGIARTI000027682617&dateTexte=20180515&categorieLien=id#LEGIARTI000027682617

⁵² <http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/2009/02/06/n3/jo#io>

U pojedinim se zemljama zakonsko pravo odnosi na određeni program RPOO-a, a ne na mjesto u sredini u kojoj se provodi RPOO. Glavni su pružatelji usluga RPOO-a sredine u kojima se provodi RPOO obrazovna ili predškolskog oblika, a nalaze se na istome mjestu ili imaju upravni ustroj kao i škole. No postoje i ostali oblici usluga (npr. skupine za igru, dadilje i sl.) za koje se djeca mogu upisati u program RPOO-a i ostvariti svoje zakonsko pravo.

U **Poljskoj** djeca u dobi od tri do pet godina imaju pravo na odgoj i obrazovanje u predškolama (*przedszkola*), predškolskim razredima (*oddział przedszkolny*) u osnovnim školama ili u drugim oblicima predškolskog odgoja i obrazovanja ([čl. 31. 6. i 8. Zakona o školskom obrazovanju od 14. prosinca 2016. godine](#)).⁵³ U predškolama, predškolskim razredima u osnovnim školama i predškolskim centrima (*punkty przedszkolne*) nastava se održava svakog dana od ponedjeljka do petka. U predškolskim jedinicama (*zespoły wychowania przedszkolnego*) nastava se održava određenim radnim danima (ovisno o broju djece i pridržavajući se određenoga minimalnog broja sati). Predškolski centri i predškolske jedinice zakonski se smatraju drugim oblicima predškolskog odgoja i obrazovanja (*inne formy wychowania przedszkolnego*).

U **Ujedinjenom Kraljevstvu (Engleska)** lokalne vlasti moraju⁵⁴ osigurati slobodna mjesta nudeći 570 sati godišnje raspoređenih u najmanje 38 tjedana na godinu te do 52 tjedna godišnje za svako dijete u dobi od tri i četiri godine koje ispunjava uvjete u njihovu području. Opće pravo na besplatne sate u RPOO-u može se ostvariti u javno financiranim *nursery schools* ili *classes* ili kod privatnih i dobrovoljnih pružatelja usluga koji primaju javna sredstva za pružanje usluga u RPOO-u. Privatni i dobrovoljni pružatelji usluga obuhvaćaju neovisne *schools, nurseries, playgroups/pre-schools, i childminders*.

U **Ujedinjenom Kraljevstvu (Škotska)** u [Zakonu o djeci i mladima \(Škotska, Zakon 2014., 47\(1\)\)](#) piše: „Obrazovna je vlast dužna [...] osigurati to da obvezatno rano učenje i skrb za djecu budu dostupni svakom predškolskom djetetu koje ispunjava uvjete i pripada tom području.”⁵⁵ Točan broj sati navodi se u dijelu 48(1): „600 sati u svakoj godini u kojoj je dijete predškolske dobi koje ispunjava uvjete”. Pravo se može ostvariti u većini ustanova (*nurseries, child and family centres, childcare centres, playgroups, nursery schools, nursery classes within schools* i sl.) kao i u kući.

Otprilike četvrtina europskih odgojno-obrazovnih sustava jamči mjesta za djecu u dobi od četiri, pet ili šest godina za posljednju godinu ili posljednje dvije godine RPOO-a. Te su usluge često izričito namijenjene pripremi za školu s posebnim programom kako bi se olakšao prelazak u školsko obrazovanje. U gotovo svim tim zemljama (u Bugarskoj, Grčkoj, Hrvatskoj, Cipru, Litvi, Nizozemskoj, Austriji, Bosni i Hercegovini, Švicarskoj i Srbiji) pohađanje programa RPOO-a je obvezatno. Portugal i Lihtenštajn su jedine europske zemlje u kojima djeca u dobi od četiri godine nisu obvezna pohađati program za posljednje dvije godine RPOO-a.

U **Portugalu** djeca u dobi od tri godine prelaze iz *creche* u besplatan *jardim de infância*. No zakonsko pravo vrijedi za djecu u dobi od četiri godine (kao dio općega predškolskog odgoja i obrazovanja u [Zakonu br. 65/2015](#) od 3. srpnja, prvi amandman zakona br. 85/2009 od 27. kolovoza).⁵⁶

U **Lihtenštajnu** djeca u dobi od četiri godine prelaze u dječji vrtić. Za djecu od te dobi općine su dužne osigurati dovoljan broj mjesta ([Zakon o školama, čl. 20.](#))⁵⁷.

Usprkos zakonskom okviru koji svoj djeci jamči mjesto u RPOO-u, u praksi se neke općine u pojedinim zemljama i dalje bore s ravnotežom ponude i potražnje (vidi sliku B7). Nadalje mnoge su zemlje uvele ciljane mjere kako bi osigurale dostupnost RPOO-a određenim skupinama djece ili obiteljima. Poslije je u poglavlju opisano ciljano zakonsko pravo i kriteriji prednosti upisa (vidi sliku B6).

Suprotno tomu, nekoliko odgojno-obrazovnih sustava doseglo je stupanj gotovo općeg pružanja usluga bez potpore pravnog okvira.

⁵³ <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170000059/U/D20170059Lj.pdf>

⁵⁴ Vidi [dio 7. Zakona o predškolskom odgoju iz 2006. godine \(koji je zamijenjen dijelom 1. Zakona o obrazovanju iz 2011. godine\)](#) i Upravu za obrazovanje (2018.).

⁵⁵ <http://www.legislation.gov.uk/asp/2014/8/part/6>

⁵⁶ http://www.dge.mec.pt/sites/default/files/Legislacao/lei_65_2015_3_julho.pdf

⁵⁷ <https://www.gesetze.li/konso/pdf/1972007000?version=8>

U **Italiji** i **Malti** opće jamstvo za mjesto ostvaruje se u praksi bez potpore pravnog okvira. U obje zemlje većina je ustanova RPOO-a za djecu od treće godine u kombinaciji s osnovnim školama, pa se zato smatraju sastavnim dijelom odgojno-obrazovnog sustava. Kao rezultat toga više od 90 % djece u dobi od tri godine i stariji pohađaju ustanove RPOO-a.⁵⁸

U **Nizozemskoj**, u kojoj RPOO postaje obvezatan od pete godine, opća stopa sudjelovanja od 96 % ostvarena je do četvrte godine⁵⁹ kada djeca ispunjavaju uvjete za početak pohađanja programa RPOO-a u školskoj sredini (*basisschool*). Budući da postoji zajednički kurikulum za djecu u dobi od četiri do dvanaest godina, ta se faza RPOO-a u Nizozemskoj općenito smatra početkom odgoja i obrazovanja djece.

U **Ujedinjenom Kraljevstvu (Sjeverna Irska)**, iako pravo na RPOO nije dio zakona, vlada se obvezala financirati program kojim se svakom djetetu u dobi od tri i četiri godine čiji roditelji to žele nastoji ponuditi jedna godina neobvezatnoga predškolskog odgoja i obrazovanja. Za ukupno 99,9 % djece predškolske dobi ponuđeno je financirano mjesto u predškolskom odgoju i obrazovanju godine 2017./2018. (Uprava za obrazovanje, 2018.).

Na **Islandu**, gdje je pravo na RPOO dio zakona i propisa bez navođenja posebne dobi ili broja sati, stope sudjelovanja na razini ISCED 0 visoke su od rane dobi. Godine 2016. predškolske je ustanove (*leiksskól*) pohađalo 94,2 % dvogodišnjaka.⁶⁰

VEĆINA ZEMALJA JAMČI IZMEĐU 20 I 29 SATI RPOO-a

Oblik jamstva za mjesto u RPOO-u – zakonsko pravo na mjesto ili obvezatno pohađanje – utječe na način na koji je propisan broj zajamčenih sati. *Zakonsko pravo* utvrđuje broj zajamčenih sati RPOO-a koji su javno subvencionirani (ili besplatni) i koje svaka obitelj može iskoristiti. Dijete može pohađati manji broj sati RPOO-a nego što ima pravo. Suprotno tomu, *obvezatan RPOO* propisuje minimalan broj sati programa RPOO-a koje dijete mora pohađati. U oba slučaja dijete može pohađati dodatne sate RPOO-a koji nisu zajamčeni svima.

Broj tjednih, zajamčenih ili traženih sati RPOO-a može izražavati različite ciljeve politika. Mogu se utvrditi tri različite kategorije.

1. Poludnevni boravak (do 20 sati tjedno) – usmjeren je prema pripremi za osnovnoškolsko obrazovanje (ili je to način ograničavanja troškova obitelji).
2. Boravak kao u školi (između 20 i 29 sati RPOO-a tjedno) – usmjeren je prema odgoju i obrazovanju.
3. Cjelodnevni boravak (30 ili više sati tjedno) – usmjeren je prema uspostavljanju ravnoteže između posla i obitelji s čime se susreću zaposleni roditelji.

Zakonsko pravo na RPOO znatno se razlikuje s obzirom na sate (vidi sliku B2 u nastavku) – od više sati nego u radnom tjednu (više od 40 sati) do samo 10 sati tjedno. Suprotno tomu, djeca u europskim zemljama ne moraju biti uključena u cjelodnevni boravak u sklopu RPOO-a – obvezatan RPOO obično je kraći program s najviše sati koji odgovara boravku poput onoga u školi. U Cipru i Luksemburgu broj je tjednih sati obvezatnog RPOO-a najveći (26 sati).

Zemlje koje jamče **poludnevni boravak** često nastoje da djeca pohađaju program predškolskog odgoja i obrazovanja kao pripremu za školu. Drugdje je takvo besplatno pružanje usluga namijenjeno smanjenju troškova skrbi za djecu. U nekoliko je zemalja kratak predškolski program obvezatan za djecu tijekom posljednje godine prije upisa u osnovnu školu s izričitim ciljem da se djeca pripreme za školu.

U **Hrvatskoj** je predškolski program obvezatan za svu djecu. Za onu koja su već uključena u RPOO predškolski je program integriran u njihov postojeći program. Predškolski program obično sadržava ukupno 250 sati i traje od 1. listopada do 31. svibnja. No u sredinama u kojima je otežano provođenje programa može se ponuditi skraćeni program koji traje najmanje 150 sati.

U **Ujedinjenom Kraljevstvu (Engleska, Wales i Škotska)** roditeljima/skrbnicima namijenjene su vladine mrežne stranice o općem zakonskom pravu na besplatne usluge poludnevnog boravka od treće godine. Naziv je tih stranica „Pomozite plaćati skrb za djecu” iako uza skrb za djecu usluge obuhvaćaju i besplatno rano obrazovanje.

⁵⁸ Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07].

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ibid.

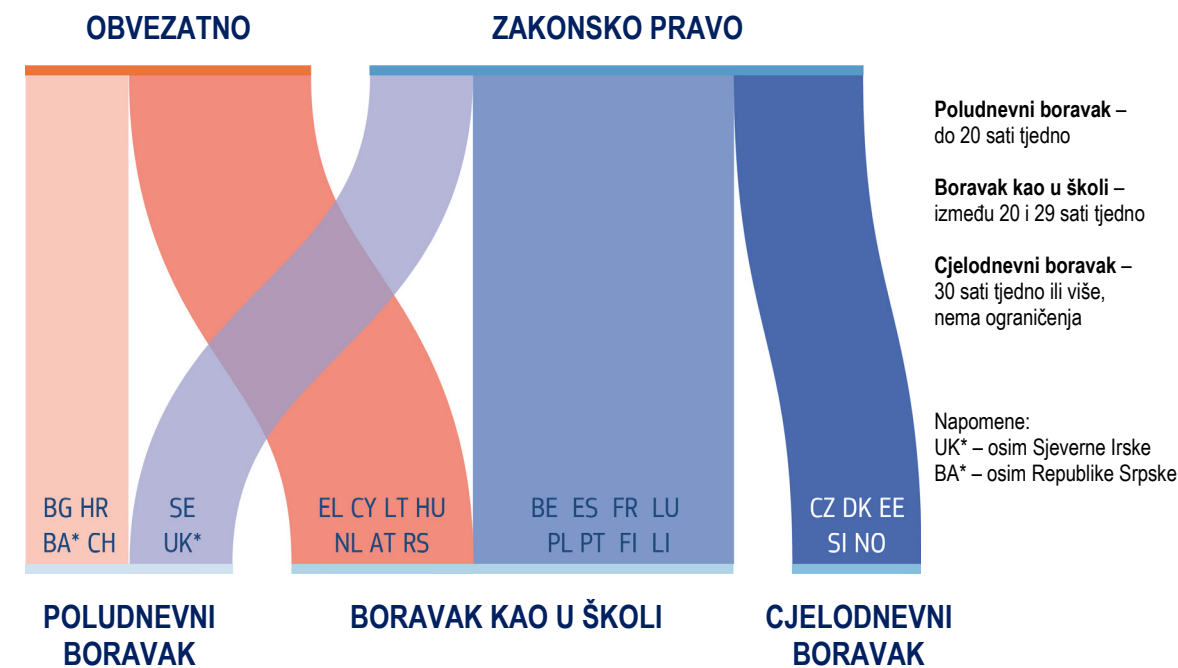
Većina europskih zemalja jamči između 20 i 29 sati RPOO-a tjedno, odnosno **boravak kao u školi**. Ta organizacija vremena obično prikazuje stanje u sustavima RPOO-a koji imaju odvojene sredine u kojima se provodi RPOO (vidi sliku A2) za djecu u dobi od tri godine i stariju u školskoj sredini ili čak na istome mjestu na kojemu je i osnovna škola (vidi sliku D9). Stoga je organizacija tjedna slična i jasno su utvrđeni obrazovni sati (ili obrazovne aktivnosti) i odmori. Slično tomu, prati se model školske godine s duljim ljetnim i zimskim praznicima.

U Belgiji djeca u programu predškolskog odgoja i obrazovanja imaju 28 nastavnih sati (po 50 minuta) odgojno-obrazovnih aktivnosti tjedno.

U Lihtenštajnu je dnevni raspored u dječjim vrtićima dijelom reguliran Pravilnikom o ustroju javnih škola (06/7/2004, LGBI: 2004.154) koji je izravno usklađen s osnovnim školama.⁶¹ Dječji vrtići nude najviše 28 sati od po 45 minuta. Odgojno-obrazovne aktivnosti u njima ne mogu početi prije osam sati ujutro, a stanka za ručak mora trajati najmanje 75 minuta. Jutarnja stanka treba trajati najmanje 20 minuta, a poslijepodnevna najmanje 15 minuta.

U Austriji zakon⁶² propisuje da je posljednja godina RPOO-a obvezatna kako bi se svojoj djeci pružile najbolje mogućnosti za obrazovanje i buduće zaposlenje bez obzira na socioekonomsko stanje. Djeca od pete godine moraju pohađati ukupno 20 sati programa RPOO-a najmanje četiri dana tjedno.

Slika B2 – Tjedni broj sati RPOO-a prema obliku jamstva godine 2018./2019.

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT
Zakonsko pravo	23	23	23	–	32,5 – 60	⊗	⊗	Δ	–	50	25	24	–	–	–	⊗	–	26	–	–	–	–
Obvezatan RPOO	–	–	–	15 – 17	20	–	–	–	–	25	–	–	(4 – 7)	–	26	⊗	20	26	20	–	⊗	20
	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK- ENG	UK- WLS	UK- NIR	UK- SCT		AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
Zakonsko pravo	25	25	–	30 – 45	–	20	(15)	15 – 32	10 – 32	–	16		–	–	–	–	21	–	–	Δ	–	–
Obvezatan RPOO	25	–	–	–	–	20	(15)	–	–	–	–		–	(4 – 5)	10 – 20	–	–	–	–	–	20	–

⊗ Nema propisa vrhovnih vlasti

Δ Nema ograničenja (cjelodnevni boravak)

Izvor: Eurydice

⁶¹ <https://www.gesetze.li/konso/pdf/2004154000?version=12>

⁶² <https://www.ris.bka.gv.at/eli/bqbl/l/2018/103/20181222>

Objašnjenje (Slika B2)

Kad se broj sati ili oblik jamstva (zakonsko pravo / obvezatan RPOO) razlikuje ovisno o dobi, na slici je prikazana najranija dobna granica. Kad se broj sati razlikuje prema regiji ili obliku jamstva, u obzir se uzima najmanja vrijednost. Ako su u tablici prikazani tjedni sati u zagradi, broj je dobiven dijeljenjem godišnjih sati prema pravu navedenom u propisima s brojem 38 – najčešći broj tjedana u školskoj godini.

Napomene za pojedine zemlje

Belgija – 28 sati od po 50 minuta.

Bugarska – Za petogodišnjake 15 – 22 sata, za šestogodišnjake 17 – 24 sata.

Danska – Nema središnjih propisa, a broj sati utvrđuju općine. Slika prikazuje cjelodnevni boravak jer je uobičajeno radno vrijeme radnim danima od 6:30 do 17:00 sati.

Njemačka – Vrhovno zakonodavstvo propisuje da se duljina dnevnog boravka mora temeljiti na individualnim potrebama djeteta. U 10 od 16 saveznih pokrajina postoje propisi koji jamče između četiri i deset sati na dan. U istočnim savezima pokrajinama riječ je o više sati (Schreyer i Oberhuemer, 2017.).

Nizozemska – Nema središnjih propisa o broju sati, no obvezatan RPOO za petogodišnjake provodi se u osnovnim školama, a znatan dio djece obuhvaćen je izvanškolskim programima. Slika stoga prikazuje boravak kao u školi.

Poljska – U predškolskim jedinicama (*zespoły wychowania przedszkolnego*) broj sati ovisi o veličini skupine (najmanje 12 sati u iznimnim slučajevima). Najmanje je 25 besplatnih sati. Većina sredina u kojima se provodi RPOO (*przedszkola*) radi do 50 sati tjedno (cjelodnevni boravak).

Švedska – 525 sati godišnje podijeljeno je s uobičajenim trajanjem školske godine (178 dana) te pomnoženo s 5 kako bi se dobio broj sati tjedno.

Ujedinjeno Kraljevstvo (Engleska/Wales) – Na dnu su ljestvice sati od treće godine života, a na vrhu sati u školskoj godini nakon djetetova četvrtog rođendana (u školskom prijamnom razredu).

Ujedinjeno Kraljevstvo (Škotska) – Od godine 2020./2021. opće zakonsko pravo na besplatne usluge povećat će se na 1140 sati godišnje (30 sati tjedno).

Bosna i Hercegovina – Broj sati godišnje iznosi između 150 i 180, ovisno o kantonu. U Republici Srpskoj RPOO nije obvezatan, no sva djeca ipak pohađaju tromjesečni predškolski program.

Švicarska – kantonalni se propisi razlikuju. U pojedinim je kantonima broj sati tjedno veći od 20.

Jamstvom za **cjelodnevni boravak** obično se nastoji pomoći zaposlenim roditeljima da uspostave ravnotežu između posla i obiteljskog života. Usluge su organizirane tako da obuhvate pun radni tjedan, a katkad i dodatne sate kako bi se obuhvatilo i vrijeme za prijevoz. U zemljama koje jamče cjelodnevni boravak u sklopu RPOO-a ili ne propisuju ograničenja za najveći broj sati koji obitelj može tražiti odgojno-obrazovne aktivnosti i aktivnosti skrbi za djecu obično se kombiniraju. Iako su uglavnom jutarnji sati posvećeni zahtjevnijim odgojno-obrazovnim aktivnostima, ne postoji jasna podjela između odgojno-obrazovnih aktivnosti i aktivnosti vezanih uz skrb za djecu – djeca se tijekom dana igraju, uče i odmaraju.

U zemljama u kojima sredine u kojima se provodi RPOO rade puno radno vrijeme jamstvo za mjesto ne podrazumijeva određen broj propisanih sati koji se nude, nego dijete ima pravo boraviti u sredini u kojoj se provodi RPOO tijekom njezina cijelog radnog vremena.

U **Češkoj** predškolske ustanove (*mateřské školy*) rade do 60 sati tjedno.

U **Danskoj** nema određenih zakonskih uvjeta vezanih uz radno vrijeme u RPOO-u osim što predškolske ustanove trebaju biti dostupne radnim danima. No [Zakon o skrbi za djecu](#) propisuje to da se u određivanju radnog vremena mora uzeti u obzir svrha RPOO-a te da radno vrijeme mora zadovoljiti lokalne potrebe za prilagodljivom skrbi za djecu.⁶³ Radno vrijeme je obično od 6:30 do 17:00 radnim danima.

U **Sloveniji** 98 % djece pohađa cjelodnevne programe u dječjim vrtićima, odnosno od šest do devet sati na dan (30 – 45 sati tjedno). Dostupni su poludnevni boravak (4 – 6 sati) i kratki programi (od 240 do 720 sati godišnje).

Za zaposlene roditelje i one koji su redoviti studenti jamstvo za boravak u predškolskoj ustanovi kao u školi može stvoriti ozbiljan problem u uspostavi ravnoteže između posla i skrbi za djecu. Stoga se u zemljama koje jamče boravak u predškolskoj ustanovi kao u školi često organiziraju poslijepodnevne aktivnosti ili postoji mogućnost izvanškolske skrbi za djecu iz obitelji kojima je to potrebno. No skrb za djecu izvan škole često je upravno i organizacijski odvojena (drugo osoblje i druge skupine djece) ili je čak na drugome mjestu. U pojedinim zemljama izvanškolsku skrb za djecu mogu ponuditi dadilje ili sredine u kojima se skrbi za djecu mlađu od tri godine. To podrazumijeva da djeca imaju podijeljeni dan. Obitelji se mogu susresti s preprekama poput općeg manjka mjesta ili nedostatka usluge za

⁶³ <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=206363>

određene ciljane skupine (npr. djeca s posebnim (obrazovnim) potrebama), troškova i pitanja kvalitete (Eurofound, 2019.).

U pojedinim se zemljama pružanje usluga obvezatoga RPOO-a s boravkom kao u školi može produljiti na cjelodnevni boravak kao mogućnost za skupinu djece u istoj sredini.

U **Grčkoj** je 25 sati tjedno obvezatno za djecu u dobi od četiri i pet godina. Postoji izborni program cjelodnevnog boravka s proširenim rasporedom do 16:00 sati koji nudi 20 dodatnih sati tjedno. Dostupni su i sati za djecu koja dolaze prije početka redovitih aktivnosti.

U **Cipru** izborne javne predškolske ustanove s cjelodnevnom boravkom rade na dobrovoljnoj osnovi od listopada do svibnja s četiri dodatna poslijepodnevna termina za odmor, igru i aktivnosti pet puta tjedno do 15:05 ili 16:00 sati. Jutarnji kurikulum i školski predmeti jednaki su prema propisima za javne predškolske ustanove (ciparsko Ministarstvo obrazovanja i kulture, 2018.).

U **Mađarskoj** djeca moraju pohađati program RPOO-a četiri sata na dan, no nema ograničenja. Najmanji broj radnih sati óvoda je osam u jednom danu, a obično je dostupno deset sati na dan.

U VEĆINI ZEMALJA POSTOJI RAZDOBLJE BEZ SKRBI ZA DJECU

Politike koje upravljaju potporom za obitelji s dojenčadi i malom djecom složene su i često međusobno povezane. Stoga kad se razmatraju razlike u dobi predviđenoj za početak zajamčenog mjesta u RPOO-u važno je uzeti u obzir drugu važnu mjeru obiteljske politike, odnosno duljinu dopusta za njegu djeteta.

Ravnoteža između te dvije politike znatno se razlikuje među europskim zemljama zbog različitih prioriteta i pristupa odgoju male djece. Neke zemlje ističu važnost roditeljske skrbi kod kuće i potiču roditelje na dulju skrb za vlastitu djecu. U drugim se zemljama prednost daje spolnoj jednakosti na tržištu rada usvajanjem institucionalnog pristupa skrbi za djecu. Bez obzira na to čemu se daje prednost, iznimno je važno osigurati povezanost među tim politikama i njihovu neprekidnost.

Kako bi se prikazao stupanj podjele između politika, razdoblje bez skrbi za djecu vrijeme je u kojemu manjka skrb za djecu zato što više nema dopusta za njegu djeteta ili nema zajamčenog mjesta u RPOO-u. U tom razdoblju obitelji s malom djecom moraju donijeti teške odluke hoće li ostati kod kuće, hoće li pokušati za svoje dijete osigurati mjesto u javnoj ustanovi RPOO-a za kojim vlada velika potražnja ili će platiti skupu privatnu skrb za dijete. Dulje razdoblje bez skrbi za dijete zbog nedovoljno razvijenih javnih usluga RPOO-a može obiteljima s više male djece prouzročiti probleme zbog kojih nerijetko jedan od roditelja (obično majka) odustane od posla kako bi čuvao svoju djecu bez odgovarajuće naknade.

Slika B3 prikazuje razliku između završetka najduljega mogućeg dopusta za njegu djeteta koji je odgovarajuće plaćen (u nastavku teksta dopust za njegu djeteta) i najranijega mogućeg početka općega zajamčenog mjesta u RPOO-u.⁶⁴ Europske su zemlje nabrojene prema duljini razdoblja bez skrbi za djecu. S lijeve strane, na kojoj nema takvog razdoblja, nalaze se zemlje s dobro organiziranim dopustom za njegu djeteta i politikama RPOO-a. U samo sedam zemalja ne postoji razdoblje bez skrbi za djecu (u Danskoj, Njemačkoj, Estoniji, Sloveniji, Finskoj, Švedskoj i Norveškoj). U pojedinima od njih događaju se čak i preklapanja kad roditelji još uvijek imaju pravo na nekoliko tjedana dopusta za njegu djeteta, a već su dobili mjesto za svoje dijete u ustanovi RPOO-a koja je javno subvencionirana. Preklapanje je moguće ako oba roditelja, posebice otac, uzmu najdulji mogući dopust. U zemljama u kojima nema razdoblja bez skrbi za djecu postoji dulji dopust za njegu djeteta (najmanje deset mjeseci) i one imaju jedinstven sustav RPOO-a koji jamči zakonsko pravo na subvencionirano, ali ne i besplatno mjesto.

U **Švedskoj** roditelji imaju ukupno 68 tjedana dopusta za njegu djeteta od kojih je 55 tjedana odgovarajuće plaćeno (80 % prethodnih primanja). Opće zakonsko pravo na javno subvencionirani RPOO počinje u 52. tjednu, kad dijete navrší godinu dana. Prijelazno razdoblje u kojemu još traje dopust za njegu djeteta, a već se otvorilo mjesto u ustanovi RPOO-a omogućuje obiteljima veću prilagodljivost.

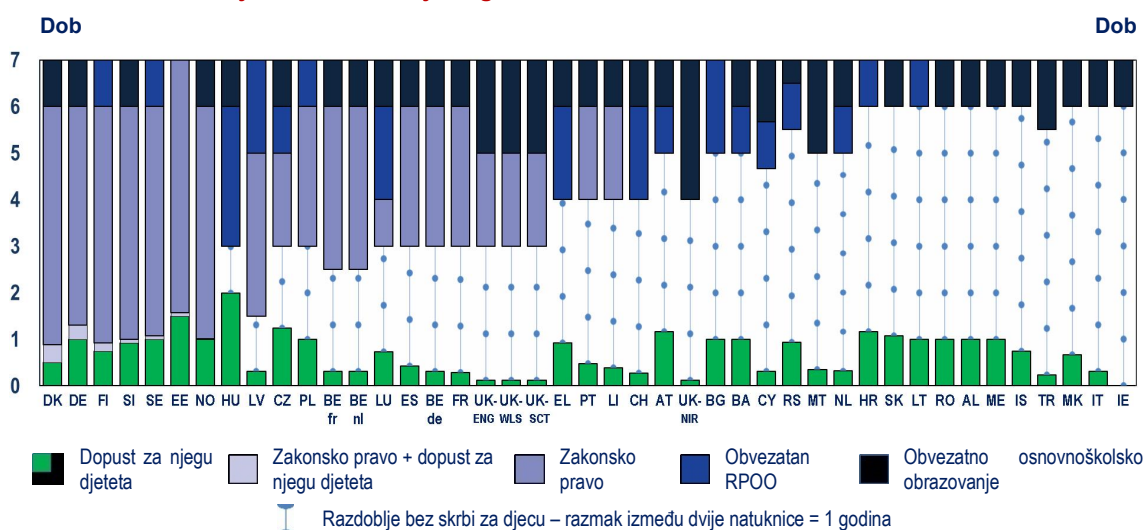
⁶⁴ Pojam odgovarajuće naknade podrazumijeva to da roditelji nastave dobivati znatan dio vlastitih prethodnih primanja tijekom dopusta te stoga neće biti financijski oštećeni zato što su prestali raditi kako bi se brinuli o djeci. U ovom se izvješću smatra da je dopust odgovarajuće plaćen ako roditelji primaju najmanje 65 % vlastitih prethodnih primanja tijekom tog razdoblja. Ukupno trajanje dopusta za njegu djeteta uzima u obzir različite oblike dopusta (roditeljski dopust, roditeljski dopust za očeve te roditeljski dopust) i računa se od djetetova rođenja do trenutka kad se oba roditelja vraćaju na posao.

Razdoblje bez u skrbi za djecu traje najmanje godinu dana, a najviše šest godina. Razlika između odgovarajuće plaćenog dopusta za njegu djeteta i početka zakonskog prava na mjesto u ustanovi RPOO-a iznosi od jedne do dvije godine u Češkoj, Letoniji, Poljskoj i Mađarskoj. U tim je zemljama osim u Letoniji zajamčen dulji, odgovarajuće plaćeni dopust za njegu djeteta (od jedne do dvije godine) te mjesto u ustanovi RPOO-a od treće godine.

U **Češkoj** roditeljni dopust traje 22 tjedna. Duljina roditeljskog dopusta neizravno je proporcionalna mjesečnom iznosu. Godine 2019. roditelji mogu uzeti 43 tjedna roditeljskog dopusta i primiti naknadu od 69 % trenutne prosječne mjesečne plaće iz 2018. godine. Ukupna duljina dopusta za njegu djeteta iznosi 65 tjedana (1 godinu i 3 mjeseca). Jamstvo za mjesto u RPOO-u koje je javno subvencionirano počinje od treće godine. Tijekom razdoblja bez skrbi za djecu usluge RPOO-a nisu dovoljne. Roditelji se često okreću drugim mogućnostima skrbi za djecu, poput informalnih ili privatnih. Ako je to moguće, neke sredine u kojima se provodi RPOO za djecu u dobi od tri godine i stariju mogu primiti i dvogodišnjake.

U **Letoniji** opće zakonsko pravo na mjesto u RPOO-u koje je javno subvencionirano počinje u dobi od jedne i pol godine. No roditeljni dopust s naknadom od 80 % prethodnih primanja odobrava se samo za 16 tjedana. Nakon toga moguća je roditeljska naknada koja iznosi 60 % prethodnih primanja sve dok dijete ne navrší godinu dana (32 tjedna) ili ona od 44 % prethodnih primanja sve dok dijete na navrší 18 mjeseci (58 tjedana). Većina roditelja odlučuje skrbiti za djecu kod kuće ili se koriste informalnim oblicima skrbi za djecu (za djecu skrbe rođaci, dadilje).

Slika B3 – Razdoblje bez skrbi za djecu godine 2018./2019.

Izvor: Eurydice

		BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT
Ukupani dopust za njegu djeteta		0,3	0,3	0,3	1,0	1,2	0,5	1,0	1,5	0,0	0,9	0,4	0,3	1,2	0,3	0,3	0,3	1,0	0,7	2,0	0,3	0,3	1,2
Dob predviđena za početak	Zakonsko pravo	2,5	3	2,5	–	3	0,5	1	1,5	–	–	3	3	–	–	–	1,5	–	3	–	–	–	–
	Obvezatan RPOO	–	–	–	5	5	–	–	–	–	4	–	–	6	–	4,7	5	6	4	3	–	5	5
	Osnovnoškolsko obrazovanje	6	6	6	7	6	6	6	7	6	6	6	6	7	6	5,7	7	7	6	6	5	6	6
Razdoblje bez skrbi za djecu		2,2	2,7	2,2	4,0	1,8	–	–	–	6,0	3,1	2,6	2,7	4,8	5,7	4,4	1,2	5,0	2,3	1,0	4,7	4,7	3,8
		PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK-ENG	UK-WLS	UK-NIR	UK-SCT											
Ukupani dopust za njegu djeteta		1,0	0,5	1,0	1,0	1,1	0,9	1,1	0,1	0,1	0,1	0,1		1,0	1,0	0,3	0,7	0,4	1,0	0,7	1,0	0,9	0,2
Dob predviđena za početak	Zakonsko pravo	3	4	–	0,9	–	0,8	1	3	3	–	3		–	–	–	–	4	–	–	1	–	–
	Obvezatan RPOO	6	–	–	–	–	6	6	–	–	–	–		–	5	4	–	–	–	–	–	5,5	–
	Osnovnoškolsko obrazovanje	7	6	6	6	6	7	7	5	5	4	5		6	6	6	6	6	6	6	6	6,5	5,5
Razdoblje bez skrbi za djecu		2,0	3,5	5,0	–	4,9	–		2,9	2,9	3,9	2,9		5,0	4,0	3,7	5,3	3,6	5,0	5,3	–	4,6	5,3

Objašnjenje

Razdoblje bez skrbi za djecu podrazumijeva razdoblje između završetka najduljega roditeljnog dopusta za njegu djeteta koji je odgovarajuće plaćen i najranijeg početka pohađanja ustanove RPOO-a ako je mjesto u njoj zajamčeno (zakonsko pravo ili obvezatan RPOO). Kad nema zajamčenog mjesta u RPOO-u, razdoblje bez skrbi računa se sve do početka obvezatnoga osnovnoškolskog obrazovanja. Dopust za njegu djeteta pretvoren je iz tjedana (vidi u prilogu) u mjesec dijeljenjem broja tjedana s 52,1.

Za detaljan pregled ukupne duljine dopusta za njegu djeteta koji je odgovarajuće plaćen (uključujući roditeljni dopust, roditeljski dopust za očeve i roditeljski dopust) vidi Prilog A.

Napomene za pojedine zemlje

Francuska – Pohađanje programa RPOO-a postat će obvezatno u dobi od tri godine od 1. rujna 2019. godine (završna parlamentarna rasprava je u tijeku).

Bosna i Hercegovina – U Republici Srpskoj RPOO nije obvezatan, no sva djeca ipak pohađaju tromjesečni predškolski program.

Razdoblje bez skrbi za djecu iznosi između dvije i tri godine u Belgiji, Španjolskoj, Francuskoj, Luksemburgu i u većini dijelova Ujedinjenoga Kraljevstva. U tim zemljama postoji nešto kraći dopust za njegu djeteta (od 6 do 22 tjedna u većini zemalja osim u Luksemburgu u kojemu traje 38 tjedana).

U **Belgiji** majka ima pravo na 14 tjedana roditeljnog dopusta. Za prvi se mjesec plaća 82 %, a za ostatak najmanje 75 % prethodnih primanja. Očevi imaju pravo na roditeljski dopust koji traje deset dana (82 % naknade), a mora se iskoristiti prije nego što dijete navrší četiri mjeseca. Najranije zakonsko pravo na mjesto u ustanovi RPOO-u koje je javno subvencionirano počinje u dobi od dvije i pol godine. Tijekom razdoblja bez skrbi za djecu dostupno je subvencionirano mjesto u RPOO-u, a određene ranjive skupine imaju prednost pristupa.

U preostalim zemljama razdoblje u kojemu dopust za njegu djeteta nije odgovarajuće plaćen i u kojemu nema zakonskog prava na mjesto u ustanovi RPOO-u traje dulje od tri godine. S pravnog stajališta u devet europskih zemalja postoji razdoblje bez skrbi za djecu koje traje od pet do šest godina (u Irskoj, Italiji, Litvi, Rumunjskoj, Albaniji, Islandu, Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji i Turskoj).⁶⁵ U većini zemalja s duljim razdobljem bez skrbi za djecu nema zajamčenog mjesta u RPOO-u ili obvezatan RPOO-a prije početka osnovne škole traje samo od jedne do dvije godine.

Slika B3 prikazuje kako je zakonsko pravo češća mjera od obvezatnog RPOO-a. Mjesto u RPOO-u zajamčeno je u 21 europskom odgojno-obrazovnom sustavu. Uglavnom zakonsko pravo obuhvaća nekoliko godina. RPOO je obvezatan u 17 odgojno-obrazovnih sustava. Obvezatan RPOO mjera je namijenjena starijoj djeci i obično traje od jedne do dvije godine. RPOO je obvezatan godinu dana u 11 europskih zemalja te dvije godine u Bugarskoj, Grčkoj (postupno se uvodi), Letoniji, Luksemburgu i u većini kantona u Švicarskoj. Obvezatan RPOO najdulji je u Mađarskoj, a traje tri godine.

U nekoliko zemalja postoji zakonsko pravo i RPOO je obvezatan (u Češkoj, Letoniji, Luksemburgu, Poljskoj, Finskoj i Švedskoj). U tim zemljama djeca imaju pravo na mjesto u ustanovi RPOO-a od treće godine ili ranije, no RPOO je obvezatan za svu djecu tijekom jedne ili dvije godine prije polaska u osnovnu školu.

U mnogim je zemljama nedavno prošireno opće jamstvo za mjesto u ustanovi RPOO-a

Tijekom posljednjih pet godina dogodile su se znatne promjene u pravnom okviru koji jamči pristup RPOO-u u nekoliko zemalja u Europskoj uniji. U pet zemalja uveden je obvezatan RPOO jednu godinu prije početka osnovne škole, a u dva odgojno-obrazovna sustava produljeno je razdoblje obvezatnog pohađanja programa RPOO-a na dvije do tri godine. U tri je zemlje pak produljeno zakonsko pravo na RPOO za svako dijete.

⁶⁵ U Irskoj, Italiji i na Islandu razdoblje bez skrbi za djecu *de facto* je kraće jer je javno subvencionirano mjesto u RPOO-u općenito dostupno bez zakonskog prava *de iure*. Iako u njoj ne postoji zakonsko pravo na RPOO, u Irskoj postoje opće usluge koje su dostupne roditeljima i djeci u dobi od dvije godine i osam mjeseci čime se razdoblje bez skrbi za djecu smanjuje na 2,7 godina. U Italiji je razdoblje bez skrbi za djecu 2,7 godina, sve dok dijete ne krene u *scuole dell'infanzia*. Na Islandu je razdoblje bez skrbi za djecu 1,3 godine, sve dok dijete ne navrší dvije godine.

Pohađanje posljednje godine programa RPOO-a postalo je obvezatno u Češkoj (od školske godine 2017.), Hrvatskoj (2014.), Litvi (2016.), Finskoj (2015.) i Švedskoj (2018.). U dvjema je zemljama obvezatno pohađanje programa produljeno na više od jedne godine. U Mađarskoj je RPOO postao obvezatan za djecu od treće godine u rujnu 2015. godine. U Grčkoj se dob predviđena za početak obvezatnoga predškolskog programa postupno snižava s pet godina na četiri (između 2018. i 2020. godine). U tri se zemlje planira uvođenje obvezatnoga RPOO-a – od rujna 2019. godine on će biti obvezatan od treće godine u Francuskoj (završna parlamentarna rasprava je u tijeku), a u Belgiji i Slovačkoj priprema se zakon koji bi pohađanje programa RPOO-a u posljednjoj godini prije polaska u osnovnu školu učinio obvezatnim prije rujna 2020. godine.

Zakonsko je pravo na RPOO uvedeno ili prošireno u Češkoj, Poljskoj i Portugalu. U tim je zemljama pružateljima usluga RPOO-a u pripadajućem području nametnuta zakonska obveza da osiguraju usluge RPOO-a koje su javno subvencionirane za svu djecu određene dobi za koju roditelji zatraže mjesto u ustanovi RPOO-a. U Češkoj i Poljskoj se zakonsko pravo postupno proširuje na dob od tri godine (potpuno je provedeno u Poljskoj od 2017. godine i u Češkoj od 2018. godine). U Portugalu se još uvijek provodi reforma koja je počela 2015. godine. Njome se uvodi opći predškolski odgoj i obrazovanje. Zakonsko pravo na RPOO trenutačno vrijedi za djecu u dobi od četiri godine, a planira se da do 2020. godine obuhvati djecu u dobi od tri godine.

RPOO JE BESPLATAN UGLAVNOM ZA STARIJU DJECU

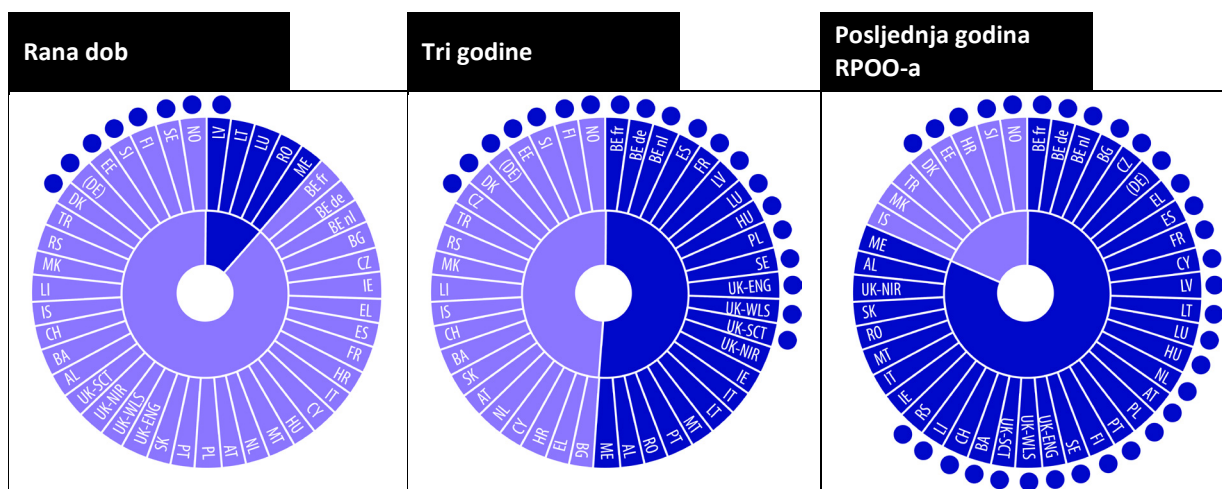
Omogućivanje usluga RPOO-a važan je čimbenik u tome da se što više djece uključi u program RPOO-a. Taj pokazatelj analizira glavne mjere koje su poduzete kako bi se osiguralo to da svaka obitelj može svojem djetetu priuštiti mjesto u ustanovi RPOO-a, odnosno da sva mjesta budu besplatna. U nastavku ovog poglavlja razmatrane su posebne mjere za djecu i obitelji za koje se smatra da imaju potrebu za ciljanom potporom.

No omogućivanje usluga RPOO-a mora se razmatrati u vezi s dostupnošću jer bez jamstva za mjesto broj besplatnih mjesta u javnoj ustanovi RPOO-a može biti ograničen, a liste čekanja mogu biti velike, sa složenim pravilima o prednosti upisa. Stoga slika B4 prikazuje dostupnost slobodnih mjesta u ustanovi RPOO-a u vezi s jamstvom za mjesto za tri velike dobne skupine:

1. rano doba (djeca mlađa od dvije godine)
2. otprilike u dobi od 3 godine (stariji od dvije, a mlađi od četiri godine)
3. posljednja godina RPOO-a (djeca u dobi od četiri, pet ili šest godina, ovisno o odgojno-obrazovnom sustavu).

U Europi većina obitelji mora platiti naknadu za RPOO za najmlađu skupinu djece. Dostupnost besplatnih mjesta u RPOO-u znatno se povećava za djecu u dobi od tri godine, a ta se tendencija nastavlja sa svakom daljnjom godinom te je gotovo općenita pojava diljem Europe za posljednju godinu prije početka obvezatne osnovne škole.

Slika B4 – Besplatan RPOO i zajamčena mjesta godine 2018./2019.

■ Usluge se plaćaju ■ Usluge su besplatne ● Mjesta su zajamčena

Dob predviđena za početak besplatnog RPOO-a i zajamčen broj sati tjedno

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT
Dob (godine)	2,5	3	2,5	5	5	–	⊗	–	2,7	4	3	3	–	3	4,7	1,5	0	1	3	2,75	4	5
Broj sati tjedno	23	23	23	15–24	32,5–60	–	⊗	–	15	25–50	25	24	–	25–50	26	⊗	20	20	Δ	30	⊗	20
	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK-ENG	UK-WLS	UK-NIR	UK-SCT											
Dob (godine)	3	3	0,3	–	5	6	3	3	3	3	3		AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
Broj sati tjedno	25	25	40	–	Δ	20	(15)	15–32	10–32	12,5	16		3	6	4	–	4	0	–	–	5,5	–
													20–30	(4–5)	10–20	–	21	30–45	–	–	20	–

⊗ Nema propisa vrhovnih vlasti Δ Nema ograničenja (cjelodnevni boravak)

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Slika se odnosi na opći besplatan RPOO. Na slici B6 prikazane su ciljane mjere za ponudu smanjenja naknade ili oslobođenja od plaćanja.

Na slici ISO oznaka za zemlju u zagradi upućuje na to da se stanje razlikuje unutar zemlje, a zemlja je svrstana u dominantnu kategoriju.

Ako su u tablici u zagradi prikazani tjedni sati, broj je dobiven dijeljenjem godišnjih sati navedenih u propisima s brojem 38 – najčešći broj tjedana u školskoj godini.

Osjenčana polja u tablici pokazuju da ne postoji jamstvo za mjesto za dio dobne skupine kojoj su dostupne besplatne usluge RPOO-a.

Napomene za pojedine zemlje

Njemačka – U Berlinu i Hamburgu RPOO je besplatan za svu djecu. U pokrajini Rhineland-Palatinia RPOO je besplatan za djecu od druge godine. U Bremenu, Donjoj Saskoj i Hessenu RPOO je besplatan za djecu od treće godine. U Brandenburg, Sjevernoj Rajni-Vestfaliji i Turingiji RPOO je besplatan za svu djecu tijekom godine koja prethodi polasku u osnovnu školu (*Autorengruppe Bildungsberichterstattung, 2018.*).

Finska – Vlada je dodijelila sredstva za financiranje pilot-projekta besplatnog RPOO-a za 20 tjednih sati za djecu u dobi od pet godina. Pilot-projekt trajat će od 2018. do 2020. godine.

Ujedinjeno Kraljevstvo (Sjeverna Irska) – Djeca u dobi od tri do četiri godine u Sjevernoj Irskoj u posljednjoj su godini RPOO-a. Obvezatno, cjelodnevno osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od četiri godine.

Od 43 analizirana odgojno-obrazovna sustava u samo pet postoji besplatan RPOO za najmanje nekoliko sati tjedno od najranije dobi. Jedino se u Letoniji za djecu u dobi od jedne i pol godine jamči mjesto u ustanovi RPOO-a koje je javno financirano.

U Letoniji lokalna vlast mora sufinancirati privatnog pružatelja usluga ako mjesto u odgojno-obrazovnoj ustanovi kojom upravlja lokalna vlast nije ponuđeno i dijete pohađa predškolski odgojno-obrazovni program u privatnoj ustanovi. Troškovi sufinanciranja odgovaraju prosječnom trošku djeteta u predškolskom odgojno-obrazovnom programu u ustanovi kojom upravlja lokalna vlast ([Zakon o obrazovanju, dio 17.](#)).⁶⁶

⁶⁶ <https://likumi.lv/ta/id/50759-izglitibas-likums>

U Luksemburgu, Litvi, Rumunjskoj i Crnoj Gori ne postoji zakonsko jamstvo koje bi osiguralo dostupnost besplatnih mjesta u RPOO-u. U Litvi i Luksemburgu nudi se besplatan RPOO 20 sati tjedno, a u Rumunjskoj i Crnoj Gori dostupan je besplatan cjelodnevni boravak.

U **Luksemburgu** od 1. listopada 2017. godine djeca u dobi od jedne do četiri godine imaju pravo na 20 sati besplatne skrbi u neformalnom odgojno-obrazovnom sektoru (*service d'éducation et d'accueil*) koju dopunjuju besplatne predškolske usluge (*éducation précoce et éducation préscolaire*) od treće godine. Besplatan program koji traje 20 sati može se iskoristiti s pomoću sustava kupona.

U preostalim europskim zemljama svi ili pojedini roditelji moraju platiti RPOO za djecu u najranijoj dobi, no troškovi se znatno razlikuju među zemljama (vidi sliku B5). U pojedinim zemljama oslobođenje od plaćanja naknade ili pravo na besplatno mjesto dostupno je određenim ciljanim skupinama djece i obiteljima (vidi sliku B6).

Od treće godine u gotovo polovici europskih zemalja postoji besplatan RPOO najmanje nekoliko sati tjedno. U mnogim je zemljama riječ o razdoblju u kojemu djeca prelaze iz sredine u kojoj se provodi RPOO usmjeren prema skrbi za djecu u sredinu odgojno-obrazovne naravi (vidi sliku A2). U većini tih zemalja kombinira se besplatan RPOO s jamstvom za mjesto (u Belgiji, Španjolskoj, Francuskoj, Luksemburgu, Mađarskoj i Poljskoj). Stanje je slično u Italiji i Malti u kojima ne postoji izričito zakonsko pravo, no nude se besplatna mjesta u predškolskim ustanovama kao dio općih odgojno-obrazovnih usluga, a stope sudjelovanja veće su od 90 % čak i za djecu u dobi od tri godine. Suprotno tomu, u Portugalu, u kojemu djeca u dobi od tri godine prelaze iz sredine u kojoj se besplatno provodi RPOO, i dalje nedostaje mjesta za tu dobnu skupinu jer zakonsko pravo imaju samo djeca u dobi od četiri godine.

U Irskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu (Engleska, Wales i Škotska) besplatan predškolski odgojno-obrazovni program do 16 sati tjedno dostupan je djeci u dobi od tri godine. Naknada za mjesto u RPOO-u može se zatražiti za djecu u različitim sredinama u kojima se provodi RPOO, uključujući i one koje nude dailje i one koje skrbe za mlađu djecu, čime se osigurava stalna skrb. No postoji uvjet da te sredine moraju pružiti odobrene odgojno-obrazovne programe tijekom financiranih sati predškolskog odgoja i obrazovanja.

U usporedbi s ranijim godinama, za posljednju je godinu RPOO-a raspodjela plaćenih i besplatnih usluga RPOO-a obratna. U većini europskih zemalja besplatne se usluge predškolskog odgoja i obrazovanja pružaju najmanje jednu godinu. Iznimku čine Danska, sedam saveznih pokrajina u Njemačkoj, Estonija, Hrvatska, Slovenija, Island, Norveška, Sjeverna Makedonija i Turska u kojima nema besplatne usluge RPOO-a te roditelji moraju sufinancirati troškove tijekom cijelog razdoblja RPOO-a.

No čak i ako su pojedini sati odgojno-obrazovnih aktivnosti i aktivnosti skrbi za djecu tijekom tjedna besplatni, mogući su dodatni troškovi. Roditelji obično moraju platiti obroke za svoju djecu ili mogu ponijeti hranu za njih. Slijedi nekoliko iznimaka.

U **Finskoj** svako dijete koje pohađa besplatan program RPOO-a ima jedan besplatan obrok na dan.

U **Ujedinjenom Kraljevstvu (Engleska)** djeca u dobi od četiri godine i starija u prijarnom razredu javno financiranih škola imaju besplatan obrok u sklopu politike *Universal Infant Free School Meals (UIFS)*. Roditelji čija su djeca u drugim sredinama moraju plaćati dječje obroke.

Naknada za dodatne sate usluga RPOO-a naplaćuje se u većini zemalja u kojima postoji besplatan RPOO kraći od cjelodnevnog boravka. Kako je prije navedeno (vidi sliku B2), u sustavima RPOO-a koji imaju organizaciju u školskom obliku izvanškolske se usluge mogu razlikovati prema upravljanju i organizaciji. Dodatni sati mogu se ponuditi u istoj sredini ili u drugim oblicima (npr. usluge RPOO-a u kući ili u sredinama u kojima se provodi RPOO usmjeren prema skrbi za djecu). U jedinstvenim se sredinama (npr. u Finskoj ili Švedskoj) mogu uzeti dodatni sati, a naplaćuju se (ovisno o lokalnoj autonomiji) u istoj sredini.

NAKNADE ZA RPOO ZA DJECU MLAĐU OD TRI GODINE NAJNIŽE SU U BALTIČKIM I BALKANSKIM ZEMLJAMA

Kako je navedeno u prethodnom dijelu, najbolji je način omogućivanja usluga RPOO-a to da one budu besplatne. No najčešće tijekom posljednje jedne ili dvije godine RPOO-a djeca u Europi mogu besplatno pohađati program RPOO-a. Većina obitelji mora platiti naknadu za najmlađu djecu (vidi sliku B4). Tada razine naknade i njihovi propisi uvelike utječu na dostupnost usluga RPOO-a.

Naknade za usluge RPOO-a propisuju se na vrhovnoj i/ili lokalnoj razini u većini europskih odgojno-obrazovnih sustava, najčešće u javnim i javno subvencioniranim sektorima. Obično zemlje odrede najvišu naknadu, no katkad je ograničenje izraženo udjelom obiteljskog prihoda ili troškovima RPOO-a.

U **Danskoj** naknada koju roditelji moraju platiti ne smije biti veća od 25 % procijenjenih bruto operativnih troškova ustanove.

U **Mađarskoj** naknada i dječji obroci u sredini u kojoj se provodi RPOO ne smiju biti veći od ukupnoga obiteljskog prihoda po osobi u ustanovama RPOO-a te od 50 % u sredinama koje nude usluge RPOO-a u kući.

U **Finskoj** naknade ovise o veličini obitelji, prihodima i duljini boravka u RPOO-u. Naknade ne smiju biti veće od 289 eura.

U **Norveškoj** su od 2015. godine naknade za mjesto u dječjem vrtiću ograničene na 6 % prihoda kućanstva.

Naknade za RPOO za djecu mlađu od tri godine znatno se razlikuju među europskim zemljama te među različitim oblicima usluga. Slika B5 prikazuje pregled razine naknada u Europi. Zemlje su podijeljene u nekoliko kategorija (vrlo niska, srednja i visoka). Analiza se temelji na nacionalnim podacima, nacionalnim anketama i procjenama stručnjaka. Budući da nije riječ o anketnim podacima, nego o sažetku dokumenata iz raznih izvora i više referentnih godina, naknade se ne mogu izravno usporediti. Slika B5 služi samo kao pokazatelj stanja.

Mjesečne naknade za RPOO za djecu mlađu od tri godine najniže su u baltičkim i balkanskim zemljama te u Rumunjskoj i Švedskoj. U Letoniji, Litvi, Rumunjskoj i Crnoj Gori usluge RPOO-a potpuno su besplatne, a roditelji moraju platiti samo dječje obroke. Vrlo niske naknade (manje od 100 SKM) za odgojno-obrazovne aktivnosti i aktivnosti za skrb za djecu plaćaju se u Bugarskoj, Estoniji, Malti, Švedskoj, Albaniji, Sjevernoj Makedoniji i Srbiji. Važno je napomenuti da u pojedinima od tih zemalja mali postotak djece iz bogatih obitelji može pohađati vrlo skupe (naknade veće od 500 SKM) privatne ustanove RPOO-a. U tim je zemljama potražnja za mjestima u ustanovama RPOO-a za mlađu djecu obično veća od ponude (prema slici B7 naknade su vrlo niske te ponuda odgovara potražnji jedino u Estoniji, Malti i Švedskoj).

U **Malti** se roditelji otprilike 80 % djece koja pohađaju *childcare centres* koriste [Programom besplatne skrbi za djecu](#) (NSO, 2017.).

U **Švedskoj** sva djeca imaju pravo na RPOO kad navršše godinu dana. Naknade za jedno dijete u RPOO-u ograničene su na 3 % obiteljskog prihoda do najvećeg iznosa od 110 SKM. Obitelji s nižim prihodima ili više djece u sustavu RPOO-a plaćaju manje naknade ili ih uopće ne plaćaju.

Naknade za cjelodnevni boravak za djecu mlađu od tri godine niske su u nekoliko nordijskih, balkanskih i središnjih europskih zemalja. Točnije, naknade su između 100 i 250 SKM u Češkoj, Danskoj, Hrvatskoj, Luksemburgu, Mađarskoj, Sloveniji, Finskoj, Bosni i Hercegovini i Norveškoj. Naknade su srednjeg iznosa (između 250 i 500 SKM) u Francuskoj, Belgiji (flamanska zajednica), Španjolskoj, Cipru i Austriji.

Prosječne mjesečne naknade najveće su (više od 500 SKM) u zemljama u kojima mehanizmi tržišta upravljaju uslugama RPOO-a za djecu mlađu od tri godine. U Irskoj, Nizozemskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu nema propisa o naknadama pa pružatelji usluga samostalno određuju cijene. Dostupna su javna sredstva kojima se nastoje umanjiti troškovi samo za najugroženiju djecu. U Švicarskoj je gornja granica za naknade iznimno visoka iako postoje propisi o naknadama. Naknade u javnim ili javno subvencioniranim ustanovama RPOO-a za djecu u dobi do četiri godine mogu biti veće od 1.400 SKM.

Kako je već navedeno, najčešća je mjera politika za olakšavanje dostupnosti usluga RPOO-a ta da one budu besplatne/subvencionirane. Usto zemlje mogu ponuditi ostale mjere politika za potporu

roditeljima koji plaćaju usluge RPOO-a. Porezna olakšica jedan je od najčešćih instrumenata. Navodimo primjere.

U **Austriji** je 2.300 eura godišnje za skrb za djecu (do desete godine) neoporezivo, a dodatni su odbici dostupni samohranim roditeljima. Roditelji s djecom s posebnim potrebama primaju povećan obiteljski dodatak.

U **Ujedinjenom Kraljevstvu** postoji neoporeziv dječji doplatk s pomoću kojega obitelji primaju dvije funte od države za svakih osam funti koje plaćaju za skrb za djecu koja godišnje iznosi do 2.000 funti po djetetu. Takve uvjete ispunjavaju obitelji u kojima roditelji rade ili se koriste roditeljskim dopustom, bolovanjem ili godišnjim dopustom, zarađuju najmanje nacionalni minimalni dohodak ili plaću za 16 sati rada tjedno te im oporezivi dohodak nije manji od 100.000 funti.

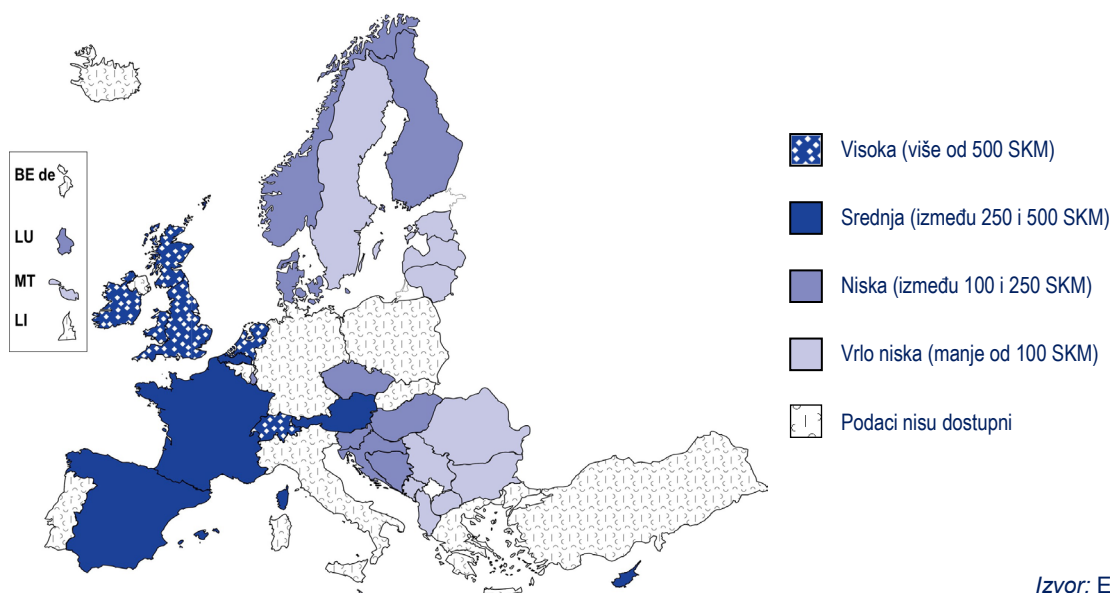
U pojedinim se zemljama djelomično sufinanciraju troškovi koje obitelj plaća za privatne usluge RPOO-a.

U pojedinim općinama u **Litvi** roditelji čija djeca nisu dobila mjesto u javnoj ustanovi RPOO-a primaju financijsku potporu od 100 eura mjesečno za djelomično sufinanciranje troškova mjesta u RPOO-u u privatnoj sredini u kojoj se provodi RPOO.

U **Portugalu** obitelji s djecom u pojedinim privatnim ili zajedničkim predškolskim ustanovama mogu primati subvencije ovisno o prihodu kućanstva.

U **Finskoj** obitelji mogu izabrati privatnu ustanovu RPOO-a s pomoću doplatka za privatnu skrb koji dodjeljuje država ili kupona koji daju mnoge općine.

Slika B5 – Prosječna mjesečna naknada za RPOO za djecu mlađu od tri godine 2018./2019. godine.

Izvor: Eurydice

Prosječna mjesečna naknada za RPOO za djecu mlađu od tri godine (SKM i nacionalne valute) te propisi o naknadama godine 2018./2019.

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY
SKM	:	:	258	37	138	213	:	54	683	:	65 – 361	121 – 274	129	:	112 – 503
Nacionalna valuta	:	:	285	36	2.443	2.100	:	41	771	:	59 – 328	133 – 301	617	:	100 – 450
Naknade su propisane	da	da	da	da	ne	da	lokalno	da	ne	ne	da	da	lokalno	lokalno	ne
	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	
SKM	nema naknade	nema naknade	198	0 – 156	nema naknade	511	90 – 398	:	:	nema naknade	191	:	0 – 233	0 – 110	
Nacionalna valuta	nema naknade	nema naknade	242	0 – 30.000	nema naknade	572	100 – 440	:	:	nema naknade	155	:	0 – 289	0 – 1.382	
Naknade su propisane	n. p.	lokalno	da	da	n. p.	ne	da	lokalno	ne	da	da	ne	da	da	
	UK-ENG	UK-WLS	UK-NIR	UK-SCT		AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
SKM	1.090	1.032	:	715		44	135	0 – 1.420	:	:	40 – 79	67	0 – 204	0 – 96	:
Nacionalna valuta	1.067	1.010	:	700		2.600	130	0 – 2.400	:	:	20 – 40	1.840	0 – 2.910	0 – 5.590	:
Naknade su propisane	ne	ne	ne	ne		lokalno	da	lokalno	lokalno	ne	da	da	da	da	:

Objašnjenje

Oznaka „da” pokazuje da su naknade propisane na vrhovnoj razini, „lokalno” znači to da su propisane na lokalnoj razini, „ne” označava da naknade nisu propisane, a „n. p.” znači da nema naknada.

Kako bi se omogućila međunarodna usporedba, naknade su pretvorene iz nacionalnih valuta u standard kupovne moći (SKM). SKM je umjetno stvorena jedinica zajedničke referentne valute koja se upotrebljava za izražavanje količine ekonomskih agregata radi prostornih usporedbi tako da se uklone razlike u razini cijena među zemljama. Vrijednosti SKM dobivaju se dijeljenjem jedinica nacionalne valute s odgovarajućim paritetom kupovne moći (PKM). (Podaci Eurostata 2017.) Upotrijebljeni su pariteti kupovne moći (EU28 = 1) [prc_ppp_ind] (posljednji put ažurirano: 23. travnja 2019. godine). Kad nije bilo podataka o stvarnim prosjecima, procjene su izračunane prema cjelodnevnom boravku (40 sati) ako nije drukčije naznačeno. Tjedne naknade pretvorene su u nominalnu mjesečnu naknadu množenjem s faktorom 4.345. Stoga se stvarne mjesečne naknade mogu ponešto razlikovati. Raspon je naznačen kad prosječne brojke nisu dostupne. Raspon prikazuje minimalne i maksimalne naknade ako u napomenama za pojedinu zemlju nije navedeno drukčije.

Gdje god je to bilo moguće uzeti su u obzir svi sektori RPOO-a. U zemljama u kojima prevladavaju javne usluge RPOO-a, a mali postotak djece pohađa vrlo skupe, privatne (samofinancirajuće) ustanove RPOO-a, samo su javne naknade prikazane kao najčešće stanje. Jednako tako ondje gdje je to bilo moguće u obzir su uzeti obroci i ostali troškovi. Zemlje u kojima nema naknada za odgoj i obrazovanje te za skrb prikazane su u kategoriji „vrlo niske” s obzirom na to da bi mogle postojati neke naknade za obroke.

Kad je u tablici prikazan raspon, slika se temelji na najvećoj vrijednosti.

Napomene za pojedine zemlje

Belgija (BE nl) – Isključeno je 20 % privatnih (samofinancirajućih) sredina u kojima se provodi RPOO i sredina koje primaju samo osnovnu subvenciju.

Danska – Isključene su usluge RPOO-a u kući (*dagpleje*).

Francuska – Raspon u tablici navodi prosječne naknade za *crèches* (donji dio ljestvice) i prosječne naknade za *assistant-e maternel-le* (gornji dio ljestvice) koje plaćaju obitelji s prosječnom plaćom nakon što se odbiju izravne i neizravne subvencije. Slika prikazuje vrijednosti temeljene na prevladavajućem obliku RPOO-a za djecu mlađu od tri godine (*assistant-e maternel-le*).

Španjolska – Prikazane su samo javne ustanove RPOO-a. Nema propisa za privatni sektor.

Hrvatska – Prikazana je procjena najčešćih troškova. Mjesečne naknade iznose između 400 i 720 kuna u 80 % lokalnih samoupravnih jedinica.

Luksemburg – Prikazane su prosječne naknade za 20 sati uz dodatnih 20 besplatnih sati.

Mađarska – Prosjek obuhvaća privatne usluge.

Nizozemska – Izračun se temelji na prosječnim naknadama po satu za 2018. (7,14 eura) i prosječnim mjesečnim satima pohađanja programa RPOO-a (80,2).

Austrija – Navedene su najmanje i najveće vrijednosti u pojedinim saveznim pokrajinama za cjelodnevni boravak.

Slovenija – Prikazane su javne ustanove RPOO-a. Izračun se temelji na prosječnoj cijeni programa javnoga dječjeg vrtića i udjelu roditelja prema ljestvici subvencioniranih troškova. Naknade iznose od 0 do 350 eura (429 SKM).

Finska – Prikazane su samo javne ustanove RPOO-a.

Ujedinjeno Kraljevstvo (Škotska) – Neprofitne ustanove – 618,8 eura, privatne (samofinancirajuće) ustanove – 737,8 eura.

Crna Gora – U tablici su navedene prosječne naknade za obroke s obzirom na to da nema naknada za usluge RPOO-a.

CILJANE MJERE ZA OLAKŠAVANJE PRISTUPA RPOO-u USMJERENE PREMA DJECI KOJA ŽIVE U SIROMAŠTVU

U vrlo se malo zemalja jamči opći pristup besplatnom ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju za djecu od najranije dobi. Kako je prikazano na slici B4, naknade za usluge RPOO-a za djecu mlađu od tri godine naplaćuju se u gotovo svim analiziranim državama članicama EU-a (samo u pet zemalja nema naknada). U samo osam zemalja jamči se mjesto u ustanovama RPOO-u za svu malu djecu. Jedino se u Letoniji jamči besplatno mjesto u javnoj ustanovi RPOO-a za svu djecu u dobi od jedne i pol godine. Umjesto da se besplatno mjesto u ustanovama RPOO-u jamči svoj djeci, u većini zemalja provode se politike usmjerene prema određenim skupinama djece i obiteljima koje bi trebale imati najviše koristi od RPOO-a.

Na slici B6 prikazane su skupine koje imaju pravo na smanjenje naknade i prednost pri upisu – najčešće mjere usmjerene prema djeci mlađoj od tri godine. U većini zemalja primjenjuju se ciljne mjere za povećanje dostupnosti usluga RPOO-a (smanjenje naknada), a ne za davanje prednosti pri upisu. U svim zemljama, uključujući i one koje ne naplaćuju naknade za odgojno-obrazovne aktivnosti i aktivnosti skrbi za djecu, mogu se ponuditi besplatni obroci određenim ranjivim skupinama djece. Pokazatelj navodi te kriterije u stupcu koji se odnosi na smanjenje naknade. No u zemljama u kojima postoji opće jamstvo za mjesto u ustanovi RPOO-a i/ili u kojima ponuda zadovoljava potražnju nisu potrebne ciljne mjere za lakšu dostupnost. Štoviše, u mnogim se zemljama pravila prednosti pri upisu utvrđuju na lokalnoj razini ili razini ustanove.

Općenito se slični kriteriji primjenjuju u ponudi smanjenja naknade i prednosti pri upisu. Najčešću ciljano skupinu čine djeca koja žive u siromaštvu. Najčešći kriterij je prihod kućanstva koji se često kombinira s brojem članova obitelji. Primateljima određenih socijalnih naknada također se mogu smanjiti naknade za usluge RPOO-a, a može im se dati i prednost pri upisu. Zaseban kriterij (iako je snažno povezan sa siromaštvom) odnosi se na djecu samohranih roditelja koja se često koriste ciljanim mjerama.

Broj braće i sestara – posebice onih koji su u sustavu RPOO-a – još je jedan važan čimbenik za smanjenje naknade i prednost pri upisu. U nekoliko odgojno-obrazovnih sustava nastoji se olakšati obiteljski život tako da se izričita prednost daje braći i sestrama djece koja već pohađaju istu ustanovu RPOO-a.

U nekoliko zemalja postoje ciljane mjere za djecu kojoj je potrebna potpora u odgoju i obrazovanju te skrbi. Riječ je o djeci s posebnim potrebama/teškoćama, djeci migrantskog podrijetla te pripadnicima regionalnih ili etničkih manjina. Hrvatska, Cipar i Albanija imaju posebne mjere kojima romskoj djeci omogućuju to da lakše dobiju usluge RPOO-a.

Slika B6 – Raspon kriterija za smanjenje naknade ili prednost pri upisu u ustanove RPOO-a za djecu mlađu od tri godine 2018./2019. godine

Smanjenje naknade		Prednost pri upisu	Ukupno
30	Djeca koja žive u siromaštvu	12	42
26	Broj braće i sestara (u RPOO-u ili sličnoj sredini)	11	37
14	Samohrani roditelji	13	27
15	Djeca s posebnim potrebama/teškoćama	9	24
6	Zaposleni roditelji	13	19
10	Izvanredna potreba*	7	17
7	Roditelji koji se školuju	8	15
5	Djeca migrantskog podrijetla	4	9
3	Djeca pripadnici regionalnih ili etničkih manjina	3	6
0	Blizina sredine u kojoj se provodi program RPOO-a	6	6

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

* Izvanredna potreba – Odnosi se na djecu koja su udomljena ili onu koju nadziru socijalne službe, djecu čiji roditelji ne mogu pružiti potrebnu skrb, djecu bez doma čije su majke u skloništima i bježe od nasilja kod kuće te djecu koja su izgubila roditelja tijekom vojne službe, terorističkog napada ili u sličnim okolnostima.

Za svaku dobnu skupinu broj u retku označava broj odgojno-obrazovnih sustava koji navode posebne kriterije u propisima vrhovnih vlasti. Postoje ukupno 43 odgojno-obrazovna sustava – informacije za pojedine zemlje dostupne su u Prilogu A.

U mnogim obiteljima s malom djecom oba roditelja trebaju biti zaposlena, studirati ili napredovati u karijeri. U otprilike trećini europskih zemalja prednost se daje djeci iz obitelji u kojoj su oba roditelja zaposlena ili studiraju, pa se RPOO smatra alatom koji omogućuje zapošljavanje žena. U pojedinim se zemljama provodi smanjenje naknade kako bi se uspostavila ravnoteža između rada i obiteljskog života te povećali poticaji za rad ili studiranje.

U nekoliko zemalja mjere su izričito namijenjene djeci koja imaju izvanrednu potrebu. Te mjere obuhvaćaju udomljenu djecu (u francuskoj i flamanskoj zajednici u Belgiji, zatim u Mađarskoj, Sloveniji i Ujedinjenom Kraljevstvu (Engleska) te u Srbiji), djecu pod nadzorom socijalnih službi (u Sloveniji i Srbiji), djecu kojoj roditelji ne mogu pružiti potrebnu skrb (u Njemačkoj, Mađarskoj i Portugalu), djecu čiji su članovi obitelji invalidi ili bolesni (u Grčkoj), djecu bez doma (u Irskoj) ili djecu majki u skloništima koje su pobjegle od nasilja u kući (u Grčkoj i Španjolskoj) i sl.

Blizina sredine u kojoj se provodi RPOO navedena je kao prednost pri upisu u šest zemalja (u Bugarskoj, Španjolskoj, Hrvatskoj, Italiji, Portugalu i Rumunjskoj).

Općenito su mnogi ciljani pristupi međusobno povezani. U pojedinim se zemljama primjenjuju složene ljestvice i pravila.

U **Nizozemskoj** su naknade smanjene prema skupnom pokazatelju koji se odnosi na djecu za koju je povećana opasnost od nepovoljnog položaja u odgoju i obrazovanju. Taj pokazatelj uzima u obzir razinu obrazovanja roditelja, zemlju podrijetla, razdoblje u kojem su u Nizozemskoj i jesu li u programu restrukturiranja duga.

U **Srbiji** prednost pri upisu imaju djeca iz ranjivih skupina, odnosno djeca koja su žrtve nasilja, djeca u nepovoljnom socioekonomskom položaju, djeca bez roditelja, djeca samohranih roditelja ili ona čiji su roditelji bolesni, djeca koja žive u nepovoljnoj okolini, djeca s teškoćama u odgoju i obrazovanju i njihova braća i sestre te djeca koju nadziru socijalne službe. Nakon te skupine slijede ostali prioriteti (prema redoslijedu važnosti) – djeca zaposlenih roditelja ili studenata, treće djetete (i mlađa braća i sestre) u obitelji te braća i sestre djece koja su već upisana u istu ustanovu.

U mnogim se zemljama primjenjuje ljestvica naknada.

U **Sloveniji** se naknade utvrđuju uvrštavanjem roditelja u devet skupina prema prihodima, imovini i članovima obitelji. Općine subvencioniraju najmanje 23 % naknada za svu djecu.

U **Finskoj** su naknade od 0 do 289 eura, ovisno o veličini obitelji, prihodima i duljini boravka u ustanovi RPOO-a. Najniža naknada iznosi 27 eura. Godine 2016. roditelji otprilike 20 % djece u programu RPOO-a platili su najveću naknadu, a roditelji 18 % djece nisu uopće platili naknadu (THL, 2017.).

Važno je imati na umu to da se naknade i pravila prednosti često utvrđuju na lokalnoj ili institucionalnoj razini. Kriteriji koji se primjenjuju obično odgovaraju onima navedenim na slici B6. Navodimo primjere.

U **Hrvatskoj** naknade za *dječji vrtić* utvrđuju jedinice lokalne samouprave. Istraživanje koje su proveli Dobrotić, Matković i Menger (2018.) otkrilo je da su naknade smanjene za djecu koja žive u siromaštvu, za djecu iz obitelji s velikim brojem djece, djecu samohranih roditelja, djecu zaposlenih roditelja, djecu roditelja invalida ili djecu s posebnim potrebama/teškoćama.

Gdjekad su ciljane mjere za RPOO dio šireg programa.

U **Irskoj** Program subvencioniranja skrbi za djecu u zajednici zbog preseljenja nudi besplatan sezonski i poludnevni boravak u RPOO-u za djecu izbjeglice u dobi od rođenja do pet godina kako bi se poduprlo njihovo preseljenje i integracija u irsko društvo.

Pojedini programi ili mjere dostupni su u svim oblicima sredina u kojima se provodi RPOO, a drugi se pak odnose samo na javne ili javno subvencionirane ustanove.

U **Belgiji (francuska i flamanska zajednica)** pravila prednosti ovise o obliku (veličini) javnih subvencija. Sredine koje primaju subvencije koje ovise o prihodima povrh osnovnih subvencija trebaju dati prednost djeci kojoj je skrb potrebna jer njihovi roditelji pokušavaju zadržati posao, traže posao ili se stručno osposobljavaju te djeci samohranih roditelja, djeci iz obitelji s niskim prihodima i udomljenoj djeci. Sredine koje primaju dodatne subvencije povrh onih osnovnih i subvencija vezanih uz prihode trebaju imati i proaktivnu politiku upisa koja daje prednost djeci iz ranjivih obitelji.

U nekoliko europskih zemalja uvedeni su programi ili propisi na vrhovnoj razini namijenjeni dostupnosti i/ili omogućivanju pružanja usluga RPOO-a. Takozvane ciljane mjere zakonskog prava nameću zakonsku obvezu pružateljima usluga RPOO-a da osiguraju (besplatne ili javno subvencionirane) usluge RPOO-a za djecu koja žive u pripadajućem području, a ubrajaju se u određene kategorije. Možemo razlikovati dvije kategorije ciljanih mjera zakonskog prava:

1. **pristup od ranije dobi** javno financiranom RPOO-u
2. **pristup dodatnim satima** u javno financiranom RPOO-u koji su besplatni ili je naknada za njih smanjena. Ti su sati dodatak satima koji se odobravaju za svu djecu (vidi sliku B2).

U pojedinim zemljama djeca koja žive u siromaštvu ili djeca s posebnim potrebama mogu ranije pohađati program RPOO-a.

U **Francuskoj** sva djeca od treće godine imaju zakonsko pravo pohađati besplatne predškolske ustanove (*écoles maternelles*). One su dostupne djeci već od druge godine, posebice djeci iz socijalno ugroženih područja.

U **Švedskoj** sva djeca imaju pravo na RPOO od prve godine te pravo na besplatan RPOO, odnosno 15 sati tjedno od treće godine. Djeca s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama mogu početi pohađati program RPOO-a koji traje 15 sati čak i ako su mlađa od godine dana.

U dijelovima **Ujedinjenoga Kraljevstva** koji odobravaju određen broj besplatnih sati u RPOO-u za svu djecu od treće godine to se pravo omogućuje za pojedinu djecu od druge godine. U **Engleskoj** se uvjeti temelje uglavnom na ekonomskoj osnovi, no postoje i drukčiji kriteriji (npr. posebne odgojno-obrazovne potrebe ili invalidnost, dijete za koje skrbi lokalna vlast).⁶⁷ U **Walesu** je program *Flying Start* namijenjen djeci u dobi od dvije i tri godine koja žive u ugroženim sredinama. U **Škotskoj** pravo na besplatan RPOO imaju djeca u dobi od dvije godine čiji roditelji primaju određene naknade te djeca za koju skrbe udomitelji ili skrbnici.

U **Norveškoj** sva djeca imaju zakonsko pravo na mjesto u RPOO-u kad navršše godinu dana. Osim toga, djeca iz obitelji s niskim prihodima od treće godine imaju pravo na 20 besplatnih sati RPOO-a tjedno. Godišnje je ograničenje prihoda 2018. godine iznosilo 533.500 kruna.

U pojedinim odgojno-obrazovnim sustavima mjesto u RPOO-u jamči se za djecu čiji su roditelji zaposleni ili studiraju (kad je riječ o obitelji s dva roditelja, oba moraju biti zaposlena ili studirati).

U **Malti** vlada nudi [Program besplatne skrbi za djecu](#) roditeljima/skrbnicima koji su zaposleni ili se školuju (Vlada Malte, 2016. godine). Ciljana skupina tog programa su djeca u dobi od tri mjeseca do tri godine (dok dijete ne stekne uvjete za upis u javni dječji vrtić). Zakonsko pravo obuhvaća 110 % prosječnih sati rada/studija uz dodatnih 20 sati mjesečno što obuhvaća vrijeme za prijevoz.

U **Finskoj** je od kolovoza 2016. godine opće pravo na RPOO skraćeno s devet mjeseci na 20 sati tjedno. No dijete i dalje ima zakonsko pravo na cjelodnevni boravak u RPOO-u ako su roditelji zaposleni puno radno vrijeme ili redovito studiraju ili ako je tako najbolje za dijete. Općine su jednako tako dužne organizirati skrb u večernjim i noćnim satima prema lokalnim potrebama. U mnogim lokalnim općinama i dalje se pružaju usluge RPOO-a bez ikakvih ograničenja.

U **Ujedinjenom Kraljevstvu (Engleska)** sva djeca u dobi od tri i četiri godine imaju pravo na 15 sati besplatnog RPOO-a tjedno. Usto većina djece u dobi od tri i četiri godine čiji su roditelji zaposleni ima pravo na dodatnih 15 sati tjedno. To je pravo, poznato pod nazivom *Prošireno pravo*, uvedeno [Zakonom o skrbi za djecu iz 2016. godine](#).⁶⁸ Od travnja 2019. godine lokalne vlasti u Walesu provode pilot-projekt sa sličnom ponudom od 30 besplatnih sati RPOO-a, namijenjen djeci zaposlenih roditelja.

U nekoliko zemalja nude se ciljani predškolski programi godinu dana prije polaska u osnovnu školu za djecu koja nisu sudjelovala u programu RPOO-a.

U **Hrvatskoj** je predškolski program obavezan za svu djecu. Za djecu koja već pohađaju ustanovu RPOO-a predškolski je program integriran u njihov postojeći program, a ona koja ne pohađaju ustanovu RPOO-a dužna su pohađati predškolski program. Obavezan predškolski program besplatan je za djecu koja nisu u predškolskoj ustanovi. To se odnosi na otprilike 30 % djece (12 000 djece godine 2017./2018. prema podacima vlasti).

U Sloveniji od godine 2018./2019. vrhovne vlasti osiguravaju sredstva za vrtičke skupine u kojima se provode kratki besplatni programi (240 sati godišnje) za djecu koja nisu prije toga pohađala dječji vrtić te za onu koja će navršiti šest godina sljedeće kalendarske godine.

POTRAŽNJA ZA MJESTIMA U RPOO-u VEĆA JE OD PONUDE

Ravnoteža između potražnje i ponude javnih mjesta u ustanovama RPOO-a može poslužiti kao pokazatelj uspjeha politika dostupnosti o kojima se raspravlja u ovom poglavlju. No važno je napomenuti da se taj pokazatelj treba razmatrati u odnosu prema podacima o stopama sudjelovanja. Potražnja za mjestima u ustanovama RPOO-a za vrlo malu djecu može biti niska zbog kulturnih normi i tradicionalnih obiteljskih vrijednosti. Na potražnju jednako tako može utjecati javno mnijenje o kvaliteti RPOO-a – obitelji koje smatraju da su usluge ustanova RPOO-a niske kvalitete mogu odabrati druge oblike skrbi za djecu te stoga i ne traže mjesto za svoju djecu u tim ustanovama.

Na slici B7 prikazan je pregled procijenjenog odnosa potražnje i ponude za tri dobne skupine, odnosno za vrlo malu djecu, djecu u dobi od tri godine i stariju djecu u posljednjoj godini programa RPOO-a. Svi su oblici javnih i javno subvencioniranih usluga RPOO-a uzeti u obzir. Ukupnom su procjenom obuhvaćene i usluge skrbi za djecu u kući koje su javno subvencionirane što je važno za zadovoljavanje potražnje u nekoliko zemalja (vidi sliku A6). Sustav RPOO-a vrednuje se kao cjelina, odnosno ako je potražnja veća od ponude samo u jednom području za određenu dobnu skupinu, zemlja se uvrštava u kategoriju prema kojoj je potražnja veća od ponude.

⁶⁷ <https://www.gov.uk/help-with-childcare-costs/free-childcare-2-year-olds?step-by-step-nav=f237ec8e-e82c-4ffa-8fba-2a88a739783b>

⁶⁸ <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2016/5/enacted>

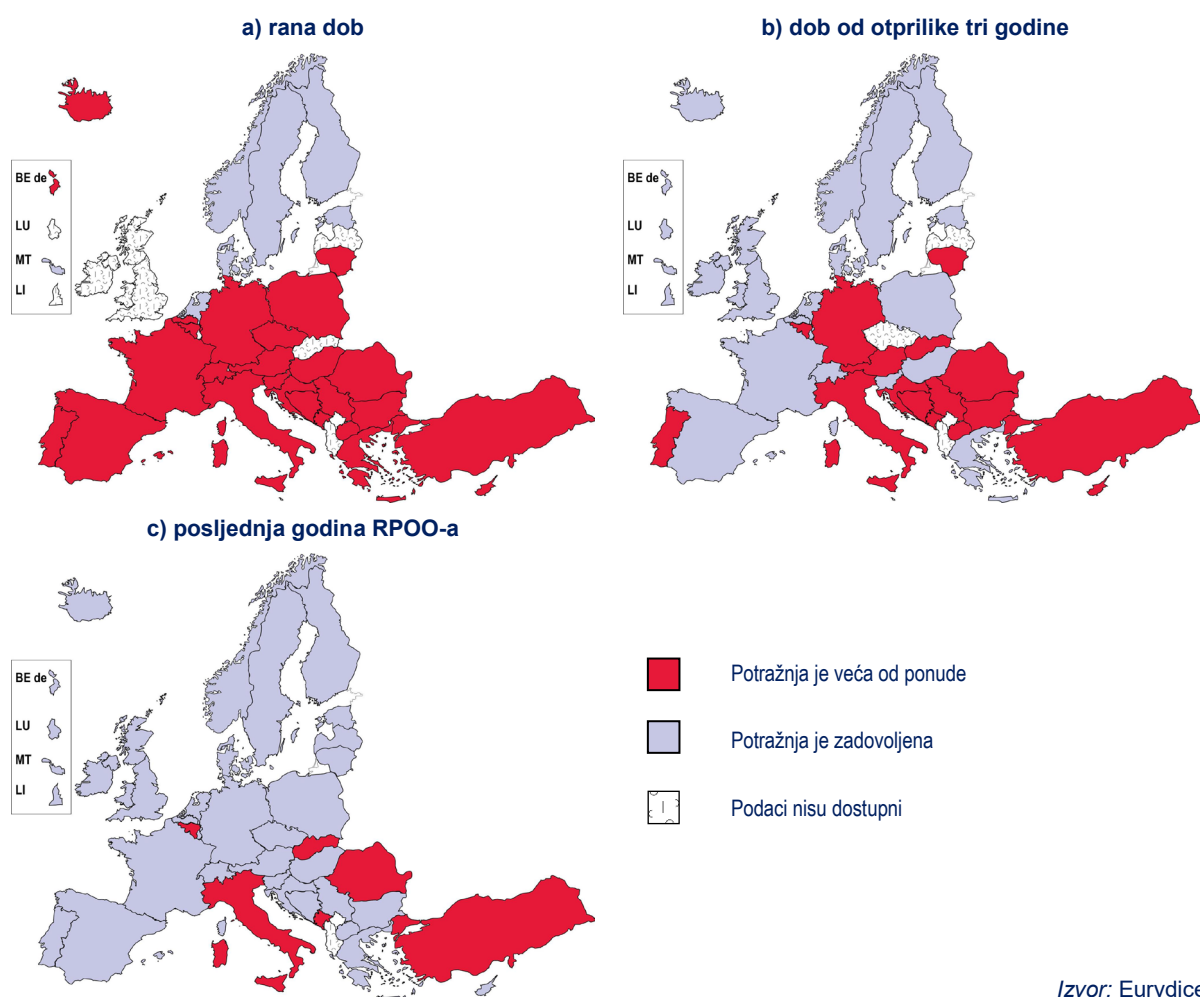
Potražnja za mjestima u ustanovama RPOO-a zadovoljena je od najranije dobi samo u Danskoj, Estoniji, Malti, Nizozemskoj, Finskoj, Švedskoj i Norveškoj. U pet od spomenutih zemalja zajamčeno je zakonsko pravo na RPOO od rane dobi za svu djecu (vidi sliku B1), a Malta ima velikodušna prava za skrb za djecu namijenjena roditeljima koji su zaposleni ili studiraju. Samo se Nizozemska oslanja na sustav koji ovisi o tržištu za najmlađu djecu.

U više od polovice europskih odgojno-obrazovnih sustava potražnja i ponuda uravnotežene su kad je riječ o djeci od treće godine. Potražnja je uglavnom zadovoljena za djecu od dobi predviđene za početak zakonskog prava na usluge RPOO-a ili kad RPOO postane dio odgojno-obrazovnog sustava.

U **Francuskoj** prema anketi iz 2017. godine sedam od deset obitelji koje su željele upisati dijete (u dobi od šest mjeseci do godine dana) u ustanovu RPOO-a dobilo je mjesto (CNAF, 2018.). Suprotno tomu, gotovo svi trogodišnjaci pohađaju program RPOO-a (vidi nacionalne podatke).

U **Španjolskoj** je potražnja veća od ponude u prvoj fazi RPOO-a (djeca mlađa od tri godine) u većini autonomnih zajednica (primjerice u Andaluziji, Cantabriji, pokrajinama Foral de Navarra, Illes Balears, Castilla y León, Castilla-La Mancha, Foral de Navarra i gradu Ceuti). U drugoj fazi RPOO-a (djeca u dobi od tri godine i starija) potražnja i ponuda uravnotežene su u svim odgojno-obrazovnim upravama.

Slika B7 – Potražnja i ponuda mjesta u RPOO-u godine 2018./2019.

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Slika prikazuje opći pregled koji se temelji na izvješćima, anketama i procjenama stručnjaka. Pokazatelj se uglavnom odnosi na javna i javno subvencionirana mjesta u RPOO-u, no pojedine su zemlje ponudile opću procjenu. Obuhvaćene su usluge RPOO-a u ustanovama i u kući. Sustav RPOO-a vrednuje se kao cjelina, odnosno ako je potražnja veća od ponude samo u jednom području za određenu dobnu skupinu, zemlja se uvrštava u kategoriju prema kojoj je potražnja veća od ponude.

Napomene za pojedine zemlje (slika B7)

Češka – Nema točnih podataka za djecu u dobi od tri i četiri godine. Prema pokazateljima Češkog školskog inspektorata većina djece čiji su roditelji zatražili mjesto za njih upisala se u predškolsku ustanovu (*mateřská škola*). Samo u pojedinim općinama nekoliko djece u dobi od tri godine nije dobilo mjesto do početka školske godine.

Luksemburg – Sektor RPOO-a subvencioniran je za djecu mlađu od tri godine toliko da ponuda mjesta u RPOO-u za vrlo malu djecu gotovo zadovoljava potražnju. Službeni podaci nisu dostupni.

U nekoliko su zemalja ponuda i potražnja uravnotežene tijekom posljednje godine RPOO-a, ali ne u dobi od tri godine ili ranijoj. U Bugarskoj i Portugalu ima dovoljno mjesta u RPOO-u u svim dijelovima zemlje tijekom posljednje dvije godine RPOO-a, dakle u dobi kad je mjesto zajamčeno. U Češkoj, Njemačkoj, Hrvatskoj, Cipru, Litvi, Austriji, Bosni i Hercegovini, Sjevernoj Makedoniji i Srbiji potražnja za mjestima u RPOO-u zadovoljena je tijekom posljednje godine RPOO-a te je mjesto u ustanovi RPOO-a često zakonski zajamčeno ili je pohađanje programa RPOO-a obvezatno. U pojedinima od tih zemalja uvedeno je jamstvo za mjesto u RPOO-u od ranije dobi (vidi sliku A1), no nema dovoljno mjesta za svu djecu prije posljednje godine RPOO-a. Navodimo primjere.

U **Njemačkoj** 2017. godine, unatoč zakonskom pravu djece na mjesto u ustanovi RPOO-a od prve godine života, potražnja za mjestom za djecu mlađu od tri godine nije bila posve zadovoljena jer 12 % djece nije bilo upisano (33 % stope upisa u usporedbi s 45 % zatraženog upisa). Nezadovoljena potražnja za mjestima u RPOO-u za djecu u dobi od tri godine i stariju iznosila je 2017. godine samo 3 % (94 % stope upisa u usporedbi s 97 % zatraženog upisa) (Alt et al. 2019.). Potražnja je u prosjeku zadovoljena samo tijekom posljednje godine RPOO-a.

U Belgiji (francuska zajednica), Italiji, Rumunjskoj, Slovačkoj, Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji i Turskoj potražnja nije zadovoljena u pojedinim područjima tijekom cijelog razdoblja RPOO-a.

U **Italiji** pojedina područja imaju liste čekanja za *servizi educativi* (za djecu mlađu od tri godine) te u manjem opsegu za *scuole dell'infanzia* (za djecu u dobi od tri godine i stariju). Potražnja je visoka, osobito u sjevernim pokrajinama u kojima je stopa zaposlenosti veća i oba su roditelja zaposlena. Zbog gospodarske krize i niskih stopa nataliteta, potražnja za mjestima u ustanovama RPOO-a za djecu mlađu od tri godine zadovoljena je u pojedinim drugim pokrajinama.

Više od trećine odgojno-obrazovnih sustava navodi više problema u zadovoljavanju potražnje u pojedinim područjima. Navodimo primjere.

U **Francuskoj** u teoriji kapaciteti ustanova RPOO-a za djecu mlađu od tri godine u sedam odjela iznose između 10 i 40 mjesta na 100 djece, a 20 odjela nudi između 70 i 93 mjesta na 100 djece (ONAPE, CNAF, 2018., str. 30).

Osim dobi i mjesta stanovanja, postoje dodatni razlozi za razlike u potražnji i ponudi mjesta u ustanovama RPOO-a. Pojedini oblici RPOO-a više su traženi od drugih. Usluge u javnim ustanovama RPOO-a najviše su traženi oblik RPOO-a. Često se nude usluge skrbi za djecu u kući kad se potražnja za mjestom u ustanovama RPOO-a ne može zadovoljiti. Javne su subvencije usmjerene prema privatnim pružateljima usluga kad nema dovoljno mjesta u javnom RPOO-u. U pojedinim zemljama privatne sredine u kojima se provodi RPOO imaju važnu ulogu u zadovoljavanju potražnje (vidi sliku A7). Osim toga, nije uvijek zadovoljena potražnja za mjestima u ustanovama RPOO-a koje nude cjelodnevni boravak.

2. DIO – SUDJELOVANJE

34 % DJECE MLAĐE OD TRI GODINE POHAĐA USTANOVE RPOO-a

Rani i predškolski odgoj i obrazovanje i skrb za mlađu djecu razlikuju se među zemljama, pa je teško ponuditi smislene međunarodne usporedbe stopa sudjelovanja. U polovici analiziranih europskih zemalja vlasti zadužene za obiteljska pitanja i socijalnu skrb, a ne odgojno-obrazovne vlasti, mjerodavne su za usluge RPOO-a za djecu mlađu od tri godine (vidi sliku A4). U pojedinima od tih zemalja usluge za tu djecu ne smatraju se obrazovnim te stoga nisu dio klasifikacije ISCED niti se mogu naći u obrazovnim statistikama koje su glavni izvor međunarodnih usporedbi stopa sudjelovanja u RPOO-u.

Nekoliko europskih zemalja jamči mjesto u RPOO-u za djecu od vrlo rane dobi (vidi sliku B1). Većina obitelji s djecom mlađom od tri godine suočava se s razdobljem u kojemu nema skrbi za djecu jer nemaju dopust za njegu djeteta ili zajamčeno mjesto u RPOO-u (vidi sliku B3). Obitelji s malom djecom koje ne mogu osigurati subvencionirano mjesto u RPOO-u mogu odabrati informalne usluge poput usluga dadilje, rođaka ili drugih odraslih osoba. U toj je fazi skrb za djecu u kući vrlo česta pojava (vidi sliku A3), no ne postoje međunarodno usporedivi podaci o tome koliko je djece obuhvaćeno takvom skrbi.

Međunarodne su usporedbe složene zbog razlika u politikama zapošljavanja i odobravanja dopusta za njegu djeteta. U nekoliko zemalja ne postoji dopust za njegu djeteta ili se roditeljima plaća odgovarajuća naknada (65 % prethodnih primanja) u prvih nekoliko tjedana (vidi prilog slici B3). Suprotno tomu, u pojedinim nordijskim i središnjim europskim državama dopust za njegu djeteta odobrava se i dulje od godine dana. Kako djeca obično ne pohađaju program RPOO-a tijekom razdoblja dopusta za njegu djeteta, smanjuje se stopa sudjelovanja u RPOO-u za djecu mlađu od tri godine.

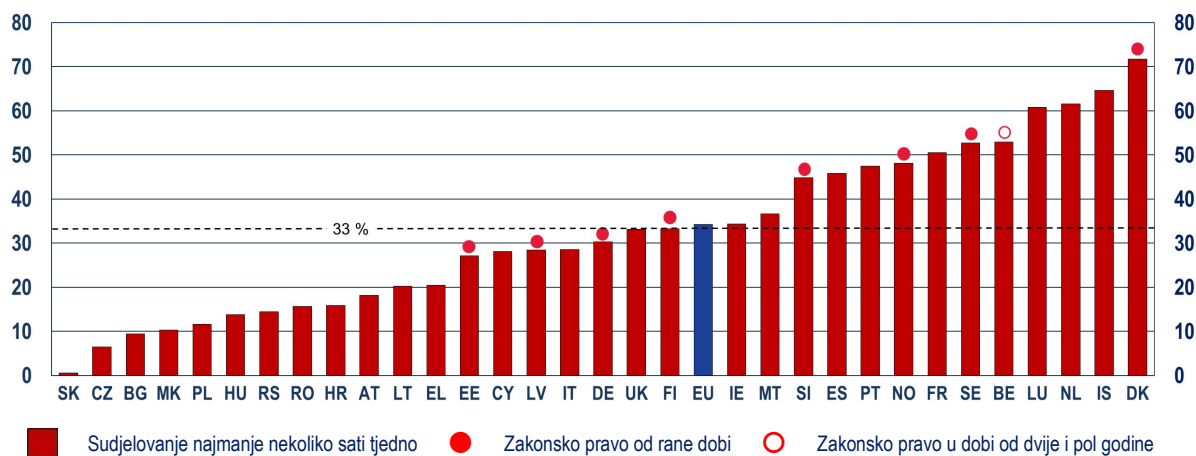
Usporedivi podaci o pohađanju programa RPOO-a za tu dobnu skupinu u europskim su zemljama dosad bili dostupni samo s pomoću Statistike Europske unije o dohotku i životnim uvjetima (EU-SILC). Valja imati na umu spomenuta ograničenja usporedbi među zemljama kod slike B8 koja prikazuje postotak djece mlađe od tri godine obuhvaćene službenom skrbi. To podrazumijeva programe ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja (ISCED 010) te skrb za djecu koja se ne ubraja u klasifikaciju ISCED. Nažalost, službena skrb isključuje usluge RPOO-a u kući koje čine znatan dio skrbi za djecu u nekoliko zemalja (vidi sliku A3 i podatke o nacionalnim sustavima).

Podaci otkrivaju da u prosjeku u 28 država članica EU-a svako treće dijete mlađe od tri godine pohađa ustanovu RPOO-a. Tako je napokon godine 2017. postignut cilj iz Barcelone⁶⁹ da skrb za djecu treba osigurati za 33 % djece mlađe od tri godine. Prosjek u 28 država članica EU-a bio je 34,2 %. Trinaest zemalja Europske unije (zajedno s Islandom i Norveškom) postiglo je cilj iz Barcelone. Danska se ističe vrlo visokom stopom sudjelovanja djece mlađe od tri godine u RPOO-u – 72 %. Stope sudjelovanja bile su otprilike između 60 i 65 % u Luksemburgu, Nizozemskoj i Islandu. Svako treće dijete mlađe od 3 godine upisano je u ustanovu RPOO-a u Belgiji, Francuskoj, Portugalu, Švedskoj i Norveškoj. U Irskoj, Španjolskoj, Malti, Sloveniji, Finskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu stope pohađanja programa RPOO-a za djecu mlađu od tri godine kreću se u rasponu između 33 % i 46 %. Njemačka je sa stopom pohađanja od 30 % blizu spomenutog cilja.

Suprotno tomu, sudjelovanje u programu RPOO-a među djecom mlađom od tri godine izrazito je nisko (manje od 10 %) u Bugarskoj, Češkoj i Slovačkoj. Stope su između 10 % i 20 % u Hrvatskoj, Mađarskoj, Austriji, Poljskoj, Rumunjskoj, Sjevernoj Makedoniji i Srbiji.

⁶⁹ SN 100/1/02 REV 1, Europsko vijeće u Barceloni, Zaključci predsjedništva, 2002.

Slika B8 – Stope sudjelovanja u ustanovama RPOO-a za djecu mlađu od tri godine (privremeno) godine 2017.

EU	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	
34,2	52,9	9,4	6,5	71,7	30,3	27,1	34,4	20,5	45,8	50,5	15,9	28,6	28,1	28,4	20,3	60,8	13,8	36,6	61,6	
AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK												
18,2	11,6	47,5	15,7	44,8	0,6	33,3	52,7	33,2					64,6				10,3	48,1	14,5	

Izvor: Izračuni Eurydicea na temelju Eurostata – anketa SILC [ilc_caindformal] (ažurirano 23. svibnja 2019.)

Objašnjenje

Ovaj pokazatelj prikazuje postotak djece u službenoj skrbi koja obuhvaća programe RPOO-a u ustanovama (ISCED 010) te usluge skrbi za djecu koja nisu dio klasifikacije ISCED.

Zbog razlika u metodologiji, nacionalni podaci uvelike se mogu razlikovati. Ako su dostupni, nacionalni podaci o stopama sudjelovanja u RPOO-u prikazani su među nacionalnim podacima na kraju izvješća.

Napomena za pojedinu zemlju

Island – podaci iz 2016.

U pet zemalja koje jamče mjesto u programu RPOO-a od rane dobi (vidi sliku B1) stope sudjelovanja veće su od 33 %. Stope su blizu cilja u preostale tri zemlje koje osiguravaju zakonsko pravo za djecu od prve godine ili u dobi od godine i pol (Estonija, Letonija i Njemačka). U Belgiji su jednako tako vrlo visoke stope sudjelovanja među djecom mlađom od tri godine, a francuska i flamanska zajednica jamče mjesto za djecu u dobi od dvije i pol godine. Ostale mjere politika navedene u prvom dijelu ovog poglavlja također mogu utjecati na postizanje visokih stopa sudjelovanja. Primjerice u Malti i Luksemburgu postoje programi za besplatnu skrb za djecu od rane dobi.

95 % DJECE U DOBI OD ČETIRI GODINE I STARIJE POHAĐA PROGRAM RPOO-a – OSTVARENA JE REFERENTNA VRIJEDNOST ZA EU

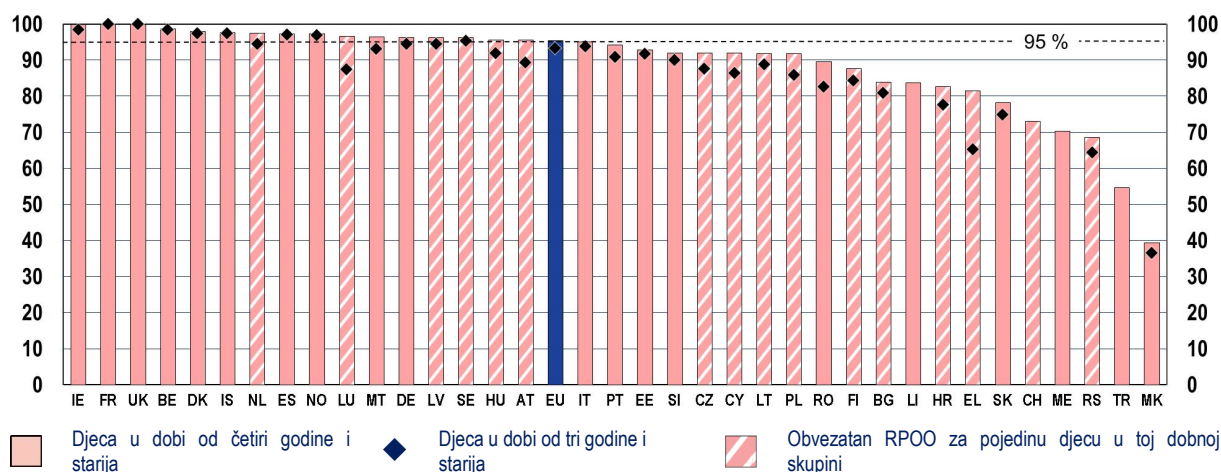
Jedan je od glavnih ciljeva RPOO-a pripremiti djecu za osnovnoškolsko obrazovanje, a to u obrazovnom procesu postaje sve važnije što se djeca više približavaju polasku u osnovnu školu (vidi Poglavlje D). Europska komisija istaknula je važnost ranog ulaska u obrazovni sustav te je godine 2009. odredila referentnu vrijednost za EU vezanu uza sudjelovanje u predškolskom odgoju i obrazovanju. Ta referentna vrijednost obrazovanja i osposobljavanja (ET 2020) predviđa da bi do 2020. najmanje 95 % djece u dobi između četiri godine i dobi predviđene za početak obvezatnoga osnovnoškolskog obrazovanja trebalo sudjelovati u RPOO-u (8)⁷⁰ Dob predviđena za početak obvezatnoga osnovnoškolskog obrazovanja obično je šest godina u Europi (vidi sliku B3) iako postoji nekoliko iznimaka. Djeca najranije polaze u osnovnu školu u Malti i Ujedinjenom Kraljevstvu (u dobi od četiri ili pet godina). U osam zemalja osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od sedam godina (u Bugarskoj, Estoniji, Hrvatskoj, Letoniji, Litvi, Poljskoj, Finskoj i Švedskoj).

⁷⁰ Zaključci Vijeća od 12. svibnja 2009. o strateškom okviru za europsku suradnju u obrazovanju i osposobljavanju (ET 2020), SL C 119, 28. svibnja 2009.

Prema najnovijim podacima referentna vrijednost za Europu za dobnu skupinu djece od četiri godine i stariju već je postignuta (vidi sliku B9). Godine 2017. prosječno je u 28 država članica EU-a 95,4 % djece u toj dobnoj skupini sudjelovalo u RPOO-u. Stopa sudjelovanja niža je od referentne vrijednosti za EU u 17 europskih zemalja (15 država članica EU-a). Stope su vrlo blizu cilja (veće od 90 %, no niže od 95 %) u sedam dodatnih država EU-a.

Ipak, nekoliko zemalja zaostaje. Među državama EU-a najniže su stope sudjelovanja među djecom u dobi od četiri godine i starijom u Slovačkoj (78,2 %), Grčkoj (81,5 %) i Hrvatskoj (82,8 %).

Slika B9 – Stope sudjelovanja u RPOO-u (djeca u dobi između četiri godine i dobi predviđene za početak obvezatnoga osnovnoškolskog obrazovanja) godine 2017.

	EU	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL
Četiri godine i stariji	95,4	98,7	83,9	92,0	98,0	96,4	92,9	100	81,5	97,4	100	82,8	95,1	92,0	96,3	91,9	96,6	95,6	96,5	97,6
Tri godine i stariji	93,3	98,4	81,0	87,7	97,5	94,6	91,7	98,4	65,3	97,1	100	77,7	93,9	86,5	94,5	88,9	87,5	92,0	93,2	94,5
	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK		AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
Četiri godine i stariji	95,6	91,9	94,2	89,6	92,1	78,2	87,8	96,3	100		:	:	73,1	97,7	83,7	70,4	39,5	97,3	68,6	54,7
Tri godine i stariji	89,3	86,0	90,9	82,6	90,0	74,9	84,4	95,4	100		:	:	:	97,4	:	:	36,5	96,9	64,4	:

Izvor: Eurostat, UOE podaci [educ_uae_enra10] i [educ_uae_enra21] (ažurirano 7. i 14. svibnja 2019.)

Objašnjenje

Pokazatelj je izračunan s pomoću podataka o učenicima upisanim prema godinama iz skupa podataka UOE i populacije prema dobi iz demografskih podataka. Nedosljednosti mogu nastati uporabom dvaju različitih izvora podataka tako da se u slučajevima kad učenička populacija premaši demografske podatke za određenu dobnu skupinu pokazatelj postavlja na 100 %.

Zbog razlika u metodologiji, nacionalni podaci uvelike se mogu razlikovati. Ako su dostupni, nacionalni podaci o stopama sudjelovanja u RPOO-u prikazani su među nacionalnim podacima na kraju izvješća.

Napomene za pojedine zemlje

Belgija – Ne obuhvaća njemačku zajednicu.

Luksemburg – Predškolski odgoj i obrazovanje (*éducation préscolaire*) obvezatno je za djecu koja su navršila četiri godine do 1. rujna, a stopa sudjelovanja računa se prema broju djece koja su navršila tu dob do 1. lipnja sljedeće godine.

Lihtenštajn – Prikazani su podaci za 2016. godinu za djecu u dobi od četiri godine i stariju.

Među analiziranim zemljama najnižu stopu sudjelovanja u programu RPOO-a djece u dobi između četiri godine i dobi predviđene za početak obvezatnoga osnovnoškolskog obrazovanja imale su Sjeverna Makedonija (39,5 %) i Turska (54,7 %).

Obvezatan RPOO obično imaju zemlje koje još nisu postigle referentnu vrijednost. U deset od tih zemalja nije postignut cilj od 95 % stope sudjelovanja djece u dobi od četiri godine i starije. Šest zemalja u kojima je uveden obvezatan RPOO postiglo je referentnu vrijednost EU-a o sudjelovanju u RPOO-u iako je Austrija prvi put postigla referentnu vrijednost 2017. godine.

Stope sudjelovanja djece u dobi od tri godine i starije jednake su onima za djecu u dobi od četiri godine i stariju (vidi sliku B9). Prosječne stope sudjelovanja u EU-u za djecu u dobi od tri godine i stariju iznose 93,3 %. Većina zemalja koje postignu cilj za djecu u dobi od četiri godine i stariju ima i vrlo visoke stope sudjelovanja djece u dobi od tri godine i starije. Postoji nekoliko iznimaka – u Grčkoj su stope sudjelovanja koje obuhvaćaju djecu u dobi od tri godine 16 postotnih bodova niže nego za djecu u dobi od četiri godine i stariju. U Luksemburgu, Austriji, Poljskoj i Rumunjskoj razlika je otprilike između šest i devet bodova.

DJECA PROVODE 30 I VIŠE SATI TJEDNO U RPOO-u

Postotak djece koja pohađaju program RPOO-a odgovara općoj dostupnosti i pokrivenosti mreže RPOO-a, no druga važna kategorija koju treba uzeti u obzir jest broj tjednih sati koje djeca provedu u programu RPOO-a. Vrijeme koje djeca svakog dana provedu u RPOO-u utječe na njih i roditelje te, kad je riječ o javno subvencioniranim uslugama, na javna sredstva. Cjelodnevni boravak omogućuje roditeljima da budu zaposleni ili da studiraju. No u znanstvenoj zajednici vodi se stalna rasprava o učinku duljeg vremena provedenog u RPOO-u na socioemocionalnu dobrobit djece (Broekhuizen et al., 2018.).

Slika B10 prikazuje prosječan broj sati pohađanja programa RPOO-a za djecu mlađu od tri godine i onu iznad te dobi. Taj pokazatelj uzima u obzir prosječan broj sati koje dijete provede u bilo kojoj službenoj sredini koja provodi RPOO, uključujući skrb u predškolskim ustanovama, odgoj i obrazovanje u predškoli te skrb za djecu u ustanovama izvan školskih sati (prije i poslije). Stoga prosječan broj sati koje djeca provode u programu RPOO-a može biti dulji od broja zajamčenih i subvencioniranih sati (vidi sliku B2).

Godine 2017. u 28 država članica EU-a u prosjeku su djeca mlađa od tri godine pohađala program RPOO-a 27,4 sata tjedno, a djeca starija od tri godine 29,5 sati tjedno. Dulje vrijeme boravka za djecu stariju od tri godine može biti povezano s time što je u većini europskih zemalja predškolski odgoj i obrazovanje besplatan za tu dobnu skupinu najmanje nekoliko sati tjedno (vidi sliku B4).

Čini se da u Europi za dvije analizirane dobne skupine u prosjeku postoji snažna poveznica između broja sati koji djeca provedu u programu RPOO-a. U zemljama u kojima mlađa djeca provedu manje sati u programu RPOO-a i starija dobna skupina provodi manje sati u njemu. U zemljama pak u kojima mlađa djeca provedu više sati u programu RPOO-a i starija djeca provode više sati u njemu. Poveznica između prosječnog broja tjednih sati provedenih u RPOO-u za djecu mlađu i stariju od tri godine iznosila je 0,93. U većini europskih zemalja razlika između te dvije dobne skupine u količini vremena provedenog u programu RPOO-a bila je manja od 30 minuta na dan.

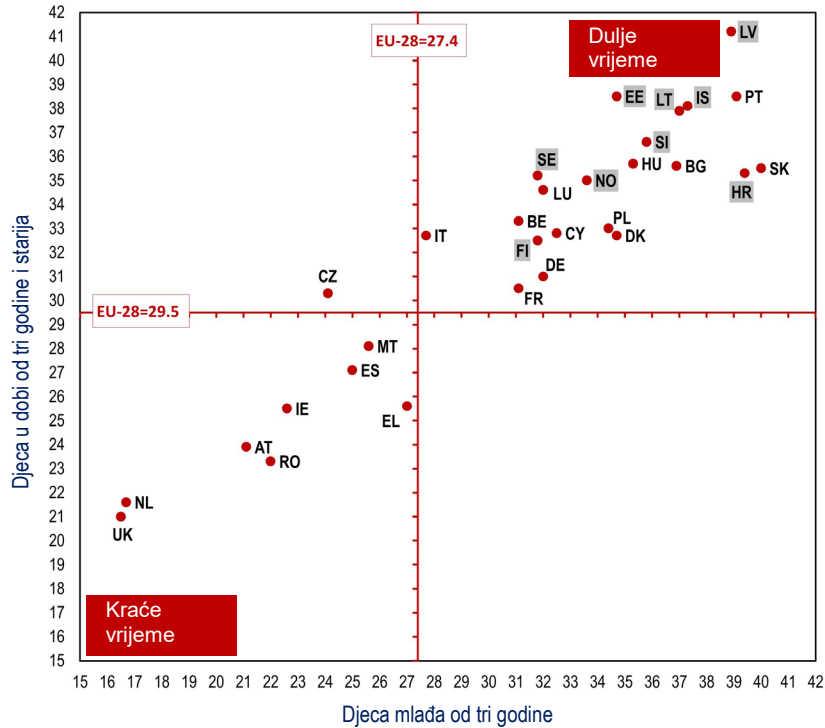
U sustavima koji nude isti ustroj za sve dobne skupine – jedinstvene sredine – snažno je usklađivanje prirodno. Na slici B10 sve su zemlje sa samo jedinstvenom sredinom svrstane u desni gornji kut s više tjednih sati RPOO-a od prosjeka 28 država članica EU-a za obje dobne skupine.

I u sustavima RPOO-a s odvojenim sredinama za različite dobne skupine prosječan broj sati tjedno prati jednak model. Primjerice, u Malti djeca mlađa od tri godine provedu u prosjeku 26 sati tjedno u *childcare centres*. Slično tomu, djeca u dobi od tri godine i starija pohađaju dječje vrtiće u prosjeku 28 sati tjedno. U Portugalu djeca mlađa od tri godine pohađaju *creches*, a djeca u dobi od tri godine i starija *jardim de infância*. Obje dobne skupine pohađaju ustanovu RPOO-a u prosjeku 39 sati tjedno.

Dvije zemlje ističu se kraćim brojem sati u RPOO-u. U Ujedinjenom Kraljevstvu i Nizozemskoj djeca mlađa od tri godine pohađaju program RPOO-a u prosjeku 17 sati tjedno (što je manje od 4 sata na dan), a djeca u dobi od tri godine i starija provedu između 21 i 22 sata tjedno u programu službene skrbi.

Suprotno tomu, u Letoniji i mlađa i starija djeca provode dulje vrijeme u RPOO-u – djeca mlađa od tri godine čak 39 sati tjedno, a djeca u dobi od tri godine i starija 41 sat.

Slika B10 – Prosječan broj sati tjedno provedenih u RPOO-u (privremeno) godine 2017.

Objašnjenje

Zemlje u kojima postoje samo jedinstvene sredine u kojima se provodi RPOO (vidi sliku A2b) osjenčane su.

Podaci se temelje na uobičajenom tjednu za to referentno razdoblje u kojemu nema praznika ili ostalih izvanrednih okolnosti (npr. bolest).

Za Island su navedeni podaci iz 2016.

Izvor: Eurostat EU-SILC anketa [ilc_camnforg0] (ažurirano 30. travnja 2019.)

	EU	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL
Mlađi od tri godine	27,4	31,1	36,9	24,1	34,7	32,0	34,7	22,6	27,0	25,0	31,1	39,4	27,7	32,5	38,9	37,0	32,0	35,3	25,6	16,7
Tri godine i stariji	29,5	33,3	35,6	30,3	32,7	31,0	38,5	25,5	25,6	27,1	30,5	35,3	32,7	32,8	41,2	37,9	34,6	35,7	28,1	21,6
	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK		AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
Mlađi od tri godine	21,1	34,4	39,1	22,0	35,8	40,0	31,8	31,8	16,5		:	:	:	37,3	:	:	38,0	33,6	33,7	:
Tri godine i stariji	23,9	33,0	38,5	23,3	36,6	35,5	32,5	35,2	21,0		:	:	:	38,1	:	:	:	35,0	:	:

Objašnjenje

Pokazatelj prikazuje prosječan broj sati tjedno za djecu u programu službene skrbi što obuhvaća predškolski i obvezatan odgoj i obrazovanje, skrb za djecu u ustanovama izvan školskih sati te skrb za djecu u dječjim vrtićima. Obuhvaćeni su i javno financirani i privatni/dobrovoljni samofinancirajući sektori. Isključena je skrb za djecu u kući.

1. DIO – KVALIFIKACIJE I DALJNJA USAVRŠAVANJA

U svibnju 2019. godine europski ministri obrazovanja istaknuli su važnost povećanja razine stručnosti među osobljem RPOO-a. Ulaganje u osoblje ključno je s obzirom na to da postoji pozitivna poveznica između stručnije osposobljenog osoblja i usluge bolje kvalitete. Usto dostupnost visokokvalificiranog osoblja rezultira kvalitetnijom vezom između osoblja i djece te boljim razvojnim ishodima za djecu.⁷¹

Prvi dio ovog poglavlja bavi se obrazovanjem, osposobljavanjem i potporom za osoblje koje radi u tom sektoru. Ponajprije se analizira osoblje u ustanovama te tražene početne kvalifikacije za odgojno-obrazovno i pomoćno osoblje. Potom se razmatraju kvalifikacije i iskustvo koje treba imati ravnatelj ustanove. U odjeljku se zatim razmatra stanje reguliranog pružanja usluga RPOO-a u kući te se istražuje je li dadiljama potrebno početno osposobljavanje ili kvalifikacije. Kad osoblje stekne kvalifikacije i zaposli se u sektoru, može slijediti uvodno razdoblje nakon ulaska u struku. Pokazatelj prikazuje je li uvodno razdoblje obvezatno za osoblje u ustanovama. Poglavlje završava analizom uvjeta za odgojno-obrazovno i pomoćno osoblje za stalno stručno usavršavanje.

Drugi dio ovog poglavlja bavi se omjerom djece i osoblja te najvećim brojem djece u skupini prema propisima vrhovnih vlasti. Prvi je pokazatelj usmjeren prema uslugama u ustanovama, a drugi obuhvaća usluge RPOO-a u kući za djecu mlađu od tri godine.

U ovom se poglavlju pojam osoblja RPOO-a odnosi isključivo na stručnjake koji svakog dana izravno rade s djecom i čije dužnosti obuhvaćaju odgoj i obrazovanje i/ili skrb. Oni imaju glavnu odgovornost prema skupinama djece u sredini u kojoj se provodi RPOO. Njihove dužnosti obično obuhvaćaju smišljanje i provedbu sigurnih i razvoju primjerenih aktivnosti u skladu s programima/kurikulumima.

Pojam osoblja RPOO-a ne obuhvaća medicinsko/zdravstveno osoblje koje se brine o tjelesnom razvoju djece – pedijatre, fizioterapeute, terapeute za psihomotoriku, nutricioniste, psihologe ili logopede. Jednako tako nije obuhvaćeno osoblje koje priprema hranu za djecu i čisti prostorije u kojima ona borave.

Kvalifikacije osoblja u RPOO-u razlikuju se diljem Europe. U mnogim zemljama timovi zaposlenika dijele odgovornost za skupinu djece za razliku od jednog stručnjaka koji je zadužen za cijelu skupinu kako je uobičajeno u osnovnim školama. U pojedinim zemljama postoje jednake minimalne potrebne kvalifikacije za sve osoblje. Ostalo osoblje ima različite profile posla i treba imati različite kvalifikacije za različita radna mjesta. Kako bi se uzeli u obzir različiti pristupi, u ovom se izvješću jasno razlikuju dvije kategorije osoblja – odgojno-obrazovno i pomoćno osoblje.

Odgojno-obrazovno osoblje čine zaposlenici od kojih svaki upravlja skupinom djece u razredu ili igraonici i radi izravno s djecom i njihovim obiteljima. Odgojno-obrazovno osoblje su pedagozi, odgojitelji, njegovatelji, pedagoško osoblje, učitelji u predškoli ili dječjem vrtiću.

Pomoćno osoblje čine zaposlenici koji svakog dana pomažu odgojno-obrazovnom osoblju u radu sa skupinom djece ili u razredu. Potrebne kvalifikacije za pomoćno osoblje obično su niže nego za odgojno-obrazovno. U pojedinim slučajevima to podrazumijeva da nema službenih kvalifikacija, a u drugima je potrebna kvalifikacija strukovnog obrazovanja i osposobljavanja koja nije na visokoškolskoj razini ili pak kraći program na visokoškolskoj razini.

⁷¹ Preporuka Vijeća od 22. svibnja 2019. godine o visokokvalitetnim sustavima ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja. SL C 189, 5. lipnja 2016. godine, str. 6.

Važno je napomenuti da su ti opisi uloga – odgojno-obrazovno i pomoćno osoblje – pojmovi koji se upotrebljavaju radi međunarodne usporedbe i ne moraju odgovarati točnim nazivima ili funkcijama osoblja RPOO-a. Glavna je razlika između odgojno-obrazovnog i pomoćnog osoblja u minimalnoj razini potrebne kvalifikacije koju određuju vrhovne vlasti. Ako prema propisima vrhovnih vlasti najmanje jedna osoba u timu mora imati višu razinu kvalifikacije od ostalih članova osoblja koji rade s istom skupinom djece, taj član osoblja u ovom izvješću pripada odgojno-obrazovnom osoblju, a ostali pomoćnom osoblju. Ako svi članovi tima moraju imati jednaku kvalifikaciju, svi se smatraju odgojno-obrazovnim osobljem bez obzira na mogućnosti više naobrazbe za to područje dostupne u pojedinoj zemlji.

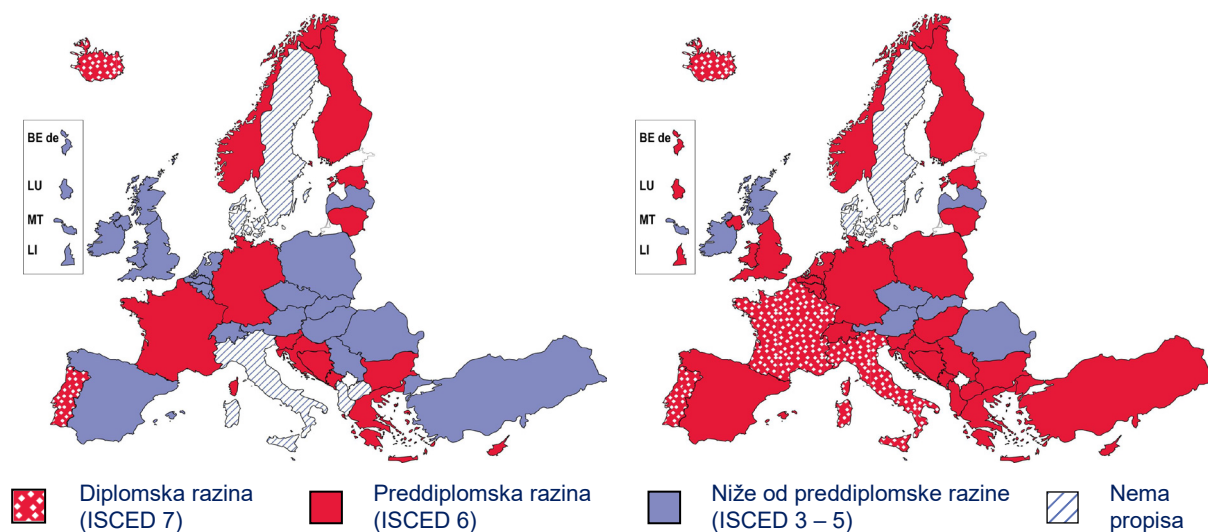
POTREBNE KVALIFIKACIJE ZA ODGOJNO-OBRAZOVNO OSOBLJE OBIČNO SU NIŽE ZA RAD S MLAĐOM DJECOM NEGO SA STARIJOM

Preporuka Vijeća za 2019. godinu o visokokvalitetnim sustavima RPOO-a naglašava da se „u mnogim zemljama struka ne ističe dovoljno te da ima slab status”. Navodi se i to da osoblje RPOO-a treba posjedovati složene vještine i kompetencije, veliko znanje i razumijevanje razvoja djeteta te znanje o pedagogiji djece rane dobi kako bi ostvarilo svoju stručnu ulogu u radu s djecom i njihovim obiteljima.⁷²

Slika C1 – Minimalne razine potrebnih kvalifikacija u RPOO-u (ili obrazovanju) za odgojno-obrazovno osoblje u ustanovama RPOO-a godine 2018./2019.

a) ustanove za djecu mlađu od tri godine

b) ustanove za djecu u dobi od tri godine i stariju

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Slika prikazuje minimalne razine potrebnih kvalifikacija u RPOO-u (ili obrazovanju) prema propisima vrhovnih vlasti. Kvalifikacije i njihovo trajanje u pojedinom odgojno-obrazovnom sustavu dostupne su u Prilogu A. Ako vrhovne vlasti uvjetuju samo minimalnu razinu općeg obrazovanja, a ne određenu početnu kvalifikaciju vezanu uz RPOO ili obrazovanje za odgojno-obrazovno osoblje, prikazuje se kako u toj zemlji nema propisa.

Napomene za pojedine zemlje

Estonija – Slika C1a prikazuje stanje u *Koolieelne lasteasutus*. Minimalna kvalifikacija u *Lapsehoiuteenus* niža je od prediplomske razine.

Italija – O minimalnoj razini kvalifikacija za odgojno-obrazovno osoblje za mlađu djecu trenutačno odlučuju regionalne vlasti. No od godine 2019./2020. minimalna potrebna kvalifikacija za sve odgojno-obrazovno osoblje jest prediplomska razina.

⁷² Preporuka Vijeća od 22. svibnja 2019. godine o visokokvalitetnim sustavima ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja. SL C 189, 5. lipnja 2016. godine, str. 6.

Portugal – Nema propisa o minimalnoj razini kvalifikacija za odgojno-obrazovno osoblje koje radi sa skupinama djece mlađe od godine dana (*berçário*).

Švedska – odgojno-obrazovno osoblje u predškolskim razredima (*förskoleklass* za šestogodišnjake) treba imati kvalifikaciju za predškolskog učitelja (preddiplomska razina) ili učitelja (diplomska razina).

Ujedinjeno Kraljevstvo (Engleska, Wales, Sjeverna Irska) – Slika C1b prikazuje stanje u *reception classes* u školama (četverogodišnjaci). Nema propisa o minimalnim kvalifikacijama za *nursery classes* u školama (trogodišnjaci).

Slika C1 prikazuje informacije o minimalnim potrebnim razinama kvalifikacija. U samo trećini europskih obrazovnih sustava odgojno-obrazovno osoblje koje radi sa skupinom mlađe djece (obično mlađima od tri godine) mora imati diplomu prvostupnika ili višu razinu kvalifikacija. U 13 zemalja minimalna je razina kvalifikacija diploma prvostupnika (u Bugarskoj, Njemačkoj, Estoniji, Grčkoj, Francuskoj, Hrvatskoj, Cipru, Litvi, Sloveniji, Finskoj, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Norveškoj). U druge dvije potrebna je diploma magistra (u Portugalu i na Islandu). Iznimka je Bugarska u kojoj jedan od dva člana odgojno-obrazovnog osoblja mora biti kvalificiran u RPOO-u.

U **Bugarskoj** u svakoj skupini djece mlađe od tri godine – bilo u jaslicama (*detska yasla*) bilo u jasličkim skupinama u sklopu dječjeg vrtića (*detska gradina*) – moraju biti dva člana odgojno-obrazovnog osoblja koja imaju najmanje diplomu prvostupnika. No samo jedan od njih mora biti pedagoški specijalist (s kvalifikacijom u RPOO-u), a drugi medicinska sestra.

Broj odgojno-obrazovnih sustava koji uvjetuju to da odgojno-obrazovno osoblje ima diplomu prvostupnika ili veću razinu kvalifikacija u RPOO-u (ili obrazovanju) mnogo je veći za one koji rade sa starijom djecom. Taj uvjet postoji u tri četvrtine odgojno-obrazovnih sustava. U 29 sustava uvjet je diploma prvostupnika. U druga je četiri sustava minimalna kvalifikacija diploma magistra (u Francuskoj, Portugalu i na Islandu).

U osam je odgojno-obrazovnih sustava minimalna razina kvalifikacija potrebna za rad odgojno-obrazovnog osoblja u ustanovama RPOO-a za bilo koju dobnu skupinu niža od preddiplomske razine (u Češkoj, Irskoj, Letoniji, Malti, Austriji, Rumunjskoj, Slovačkoj i Ujedinjenom Kraljevstvu – u Škotskoj).

U dvjema zemljama vrhovna vlast ne propisuje kvalifikacije osoblja u RPOO-u.

U **Danskoj** Zakon o skrbi za djecu ne propisuje minimalne uvjete vezane uz početno obrazovanje u RPOO-u. Godine 2018. diplomu prvostupnika iz pedagogije imalo je 58 % osoblja RPOO-a. To je jedini program koji postoji za stjecanje kvalifikacije za RPOO (izvor: Statistika Danske).

U **Švedskoj**, u kojoj su usluge RPOO-a u ustanovama organizirane u jedinstvenim sredinama (*förskolor*) jedini je uvjet za osoblje to da je najmanje jedna osoba po dječjem vrtiću obrazovani predškolski učitelj s diplomom prvostupnika koji organizira odgojno-obrazovne aktivnosti. Godine 2017. 40,1 % osoblja zaposlenog u dječjim vrtićima imalo je diplomu prvostupnika te su bili kvalificirani predškolski učitelji, 1,7 % imalo je diplomu magistra te su bili učitelji, 19,5 % imalo je srednjoškolsko obrazovanje za skrb za djecu, 0,7 % imalo je diplomu za izvannastavne učitelje, 8,5 % imalo je drugi oblik pedagoškog obrazovanja, a 29,6 % nije imalo kvalifikacije za rad s djecom (izvor: [Nacionalni podaci Skolverketa](#)).

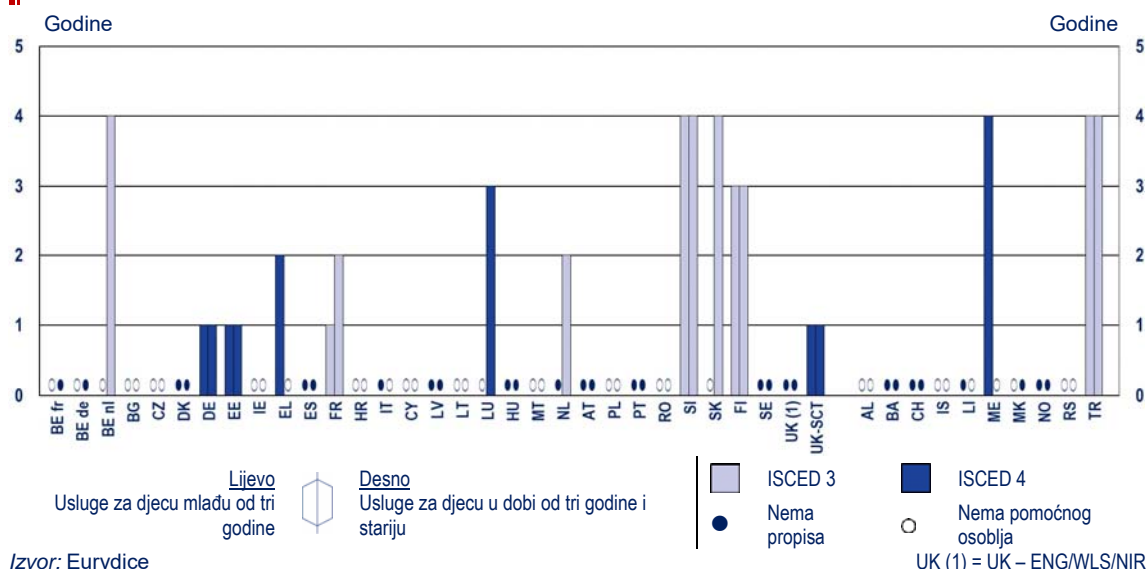
Potrebne kvalifikacije osoblja povezane su s načinom na koji su organizirane usluge RPOO-a u ustanovama (vidi sliku A2). U većini zemalja s jedinstvenim sredinama u kojima se provodi RPOO ili u kojima istodobno postoje i jedinstvene i odvojene sredine odgojno-obrazovno osoblje mora imati diplomu prvostupnika ili višu. Suprotno tomu, u gotovo svim zemljama koje imaju odvojene sredine u kojima se provodi RPOO traže se veći uvjeti za osoblje koje radi sa starijom djecom u predškolskim sredinama nego za ono koje radi s mlađom djecom. Iznimke su Sjeverna Makedonija i Srbija u kojima se sve usluge pružaju u jedinstvenim sredinama. Minimalna razina kvalifikacija za odgojno-obrazovno osoblje koje skrbi za mlađu djecu niža je od razine kvalifikacija osoblja koje radi sa starijom djecom. U Grčkoj, Cipru i Portugalu, u kojima postoje odvojene sredine u kojima se provodi RPOO, ovisno o dobi djece, imaju visoke uvjete za osoblje u obje faze RPOO-a. Visoki uvjeti za kvalifikacije potrebne za odgojno-obrazovno osoblje tijekom cijelog razdoblja RPOO-a upućuju na povećanu razinu integracije u sustavima RPOO-a (vidi sliku 7).

U VEĆINI OBRAZOVNIH SUSTAVA POMOĆNO SE OSOBLJE MOŽE ZAPOSITI BEZ POČETNE KVALIFIKACIJE U RPOO-u

Kako bi se stekao potpun uvid u kvalifikacije osoblja u RPOO-u, potrebno je razmotriti i druge kategorije osoblja, a ne samo odgojno-obrazovno. Iako je odgojno-obrazovno osoblje glavna kategorija osoblja u većini odgojno-obrazovnih sustava, u njegovu radu s djecom pomaže mu pomoćno osoblje (vidi sliku C2). U pojedinim zemljama pomoćno osoblje radi s mlađom i starijom djecom, no u Grčkoj, Italiji, Lihtenštajnu i Crnoj Gori radi samo s mlađom djecom, a u Belgiji, Luksemburgu, Slovačkoj i Sjevernoj Makedoniji samo sa starijom djecom.

Suprotno tomu, u Bugarskoj, Češkoj, Irskoj, Hrvatskoj, Cipru, Litvi, Malti, Poljskoj, Rumunjskoj, Albaniji, Islandu i Srbiji nema pomoćnog osoblja.

Slika C2 – Minimalne razine potrebnih kvalifikacija u RPOO-u (ili obrazovanju) i broj traženih godina studija za pomoćno osoblje u ustanovama RPOO-a godine 2018./2019.

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Slika prikazuje minimalne razine potrebnih kvalifikacija u RPOO-u ili obrazovanju prema propisima vrhovnih vlasti.

Broj godina studija obuhvaća sve one na jednakoj razini ISCED u općem ili strukovnom obrazovanju. Primjerice kvalifikacija na razini ISCED 3 s tri godine općeg obrazovanja i godinom strukovnog obrazovanja prikazana je kao četiri godine na razini ISCED 3.

Ako vrhovne vlasti uvjetuju samo minimalnu razinu općeg obrazovanja, a ne određenu početnu strukovnu kvalifikaciju u RPOO-u ili obrazovanju za pomoćno osoblje, prikazuje se da u toj zemlji nema propisa.

Pomoćno osoblje koje se zapošljava za rad s djecom s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama nije uzeto u obzir.

Napomene za pojedine zemlje

Njemačka – Pomoćno je osoblje zaposleno za rad s bilo kojom skupinom djece, ovisno o saveznoj pokrajini. Broj je godina studija između jedne i tri, ovisno o saveznoj pokrajini.

Estonija – Za mlađu djecu slika prikazuje stanje u *Koolieelne lasteasutus*. U *Lapsehoiuteenus* nema pomoćnog osoblja.

Italija – Regionalne su vlasti mjerodavne za zapošljavanje pomoćnog osoblja i za potrebne kvalifikacije u sredinama u kojima se provodi RPOO za mlađu djecu.

Luksemburg – Nema pomoćnog osoblja u predškolskim razredima (*éducation préscolaire*).

Portugal i Bosna i Hercegovina – Potrebna je samo minimalna razina kvalifikacija u općem obrazovanju (ISCED 3), no ne i posebna kvalifikacija vezana uz RPOO ili obrazovanje.

Slovenija – Pomoćno osoblje može imati i kvalifikaciju općeg obrazovanja na razini ISCED 3. Tada mora pohađati poseban tečaj osposobljavanja koji traje 1136 sati nakon stjecanja opće kvalifikacije (četiri godine).

U većini odgojno-obrazovnih sustava s pomoćnim osobljem vrhovna vlast ne propisuje minimalne početne strukovne kvalifikacije. No u 13 odgojno-obrazovnih sustava postoje propisi u tom području. Većina se njih odnosi na kvalifikaciju nakon srednje škole (ISCED 3) vezanu uz RPOO ili obrazovanje. Tako je u Belgiji (flamanska zajednica) i Slovačkoj u kojima pomoćno osoblje radi samo sa starijom djecom te u Francuskoj, Sloveniji, Finskoj i Turskoj u kojima radi s obje dobne skupine. U dva odgojno-obrazovna sustava minimalne se potrebne kvalifikacije razlikuju prema dobi djece.

U **Francuskoj** je minimalna kvalifikacija za pomoćno osoblje koje radi s mlađom djecom (*accueil du jeune enfant*) na razini ISCED 3. Riječ je o jednogodišnjem (*auxiliaire de puériculture*) ili dvogodišnjem tečaju osposobljavanja (*accompagnant éducatif petite enfance*). Pomoćno osoblje koje radi sa starijom djecom u *écoles maternelles* čine općinski zaposlenici specijalizirani za ranu dob (*ATSEM: Agent Territorial Spécialisé des Écoles*) s dvogodišnjom kvalifikacijom na razini ISCED 3.

U **Turskoj** pomoćno osoblje u dječjim vrtićima (*kreş*) mora završiti jednogodišnji tečaj osposobljavanja (2368 sati uključujući i praksu) nakon tri godine u općem višem srednjoškolskom obrazovanju. Osposobljavanje organizira Ministarstvo nacionalnog obrazovanja uz pomoć javnih obrazovnih centara ili akreditiranih privatnih tečajeva. Pomoćno osoblje koje radi sa starijom djecom u dječjim vrtićima (*Bağimsız Ana Okulu* i *Ana Sınıfları*) ima kvalifikaciju stručnih odgojitelja (*okul öncesi eğitimi ve bakımı usta öğretmenleri*), odnosno kvalifikaciju četiri godine strukovnog obrazovanja na razini ISCED 3.

U Nizozemskoj potrebne kvalifikacije nisu primjenjive na pomoćno osoblje koje radi s mlađom djecom.

U **Nizozemskoj** nisu propisani minimalni obrazovni uvjeti za pomoćno osoblje u sredinama u kojima se provodi RPOO za mladu djecu (*Kinderdagverblijf*). Dvogodišnji tečaj strukovnog obrazovanja na višoj srednjoškolskoj razini obvezatan je za pomoćno osoblje koje radi sa starijom djecom (*kleuterklas*).

U Njemačkoj, Estoniji, Grčkoj, Luksemburgu, Ujedinjenom Kraljevstvu (Škotska) i Crnoj Gori zahtijeva se poslijesrednjoškolska, a ne visokoškolska kvalifikacija (ISCED 4).

RAVNATELJI USTANOVA RPOO-a OBIČNO IMAJU DIPLOMU PRVOSTUPNIKA ILI VIŠU

Dobro je upravljanje važno ako želimo da RPOO bude visokokvalitetan. Ravnatelji ustanova RPOO-a imaju širok spektar zadaća. Uz organizaciju pružanja usluga odgoja i obrazovanja moraju upravljati financijama i ljudskim potencijalima. Kako bi mogli riješiti sve probleme, ravnatelji bi trebali biti kvalificirani na višoj razini (vidi sliku C3) te završiti poseban tečaj osposobljavanja za tu dužnost (vidi sliku C4).

Svi ravnatelji ustanova RPOO-a moraju imati diplomu prvostupnika ili višu u većini europskih odgojno-obrazovnih sustava. Tako je u tri odgojno-obrazovna sustava od njih pet u ustanovama za mladu djecu te u četiri od pet sustava u ustanovama za stariju djecu. U sedam odgojno-obrazovnih sustava minimalna je razina kvalifikacija za ravnatelje čak i viša, odnosno na razini magistra. To se odnosi na sve ravnatelje u tri odgojno-obrazovna sustava (u Bugarskoj, Rumunjskoj i na Islandu) te samo na one koji upravljaju ustanovama za stariju djecu u četiri sustava (u Francuskoj, Italiji, Luksemburgu i Malti).

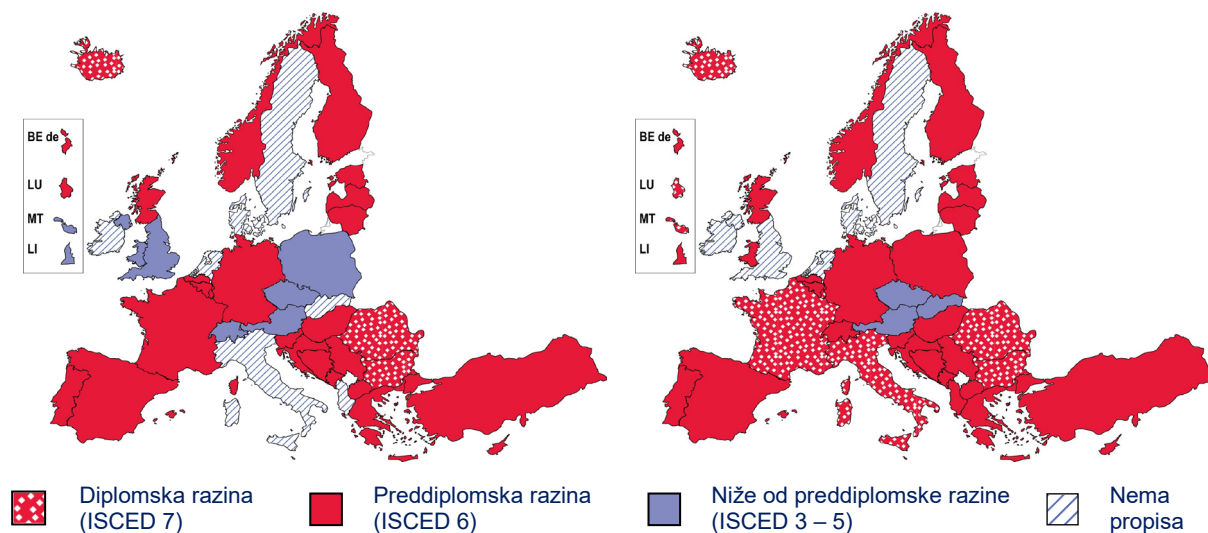
U sedam obrazovnih sustava minimalan je uvjet razina prvostupnika (ISCED 6) ili viša za rad u ustanovama za stariju djecu, no to ne vrijedi za ustanove za mlađe dobne skupine. Za ravnatelje koji upravljaju ustanovama za mladu djecu minimalna je razina kvalifikacija kratkoga visokoškolskog programa (ISCED 5) u Malti i Lihtenštajnu te kvalifikacija na višoj srednjoškolskoj razini (ISCED 3) u Poljskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu (Wales) i Švicarskoj. U Italiji i Albaniji odgovornost za određivanje propisa za mladu djecu je decentralizirana. U Italiji je upravljanje RPOO-om na regionalnoj razini za *nido d'infanzia*, a u Albaniji se upravlja na lokalnoj razini (*çerdhe*) (vidi sliku A4). U tih sedam odgojno-obrazovnih sustava postoje odvojene sredine za različite dobne skupine.

U druge dvije zemlje minimalna je razina kvalifikacija potrebnih za ravnatelja jednaka tijekom cijelog razdoblja RPOO-a, no ona je ispod razine ISCED 6. U Austriji je minimalna razina kvalifikacija na razini ISCED 5, a u Češkoj ISCED 3. U Slovačkoj nema minimalne razine kvalifikacija za ravnatelje u ustanovama za mlađu djecu, a minimum je razina ISCED 3 za stariju djecu.

Slika C3 – Minimalne razine kvalifikacija za ravnatelja ustanova RPOO-a godine 2018./2019.

a) ustanove za djecu mlađu od tri godine

b) ustanove za djecu u dobi od tri godine i stariju

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Slika prikazuje minimalne razine potrebnih kvalifikacija prema propisima vrhovnih vlasti. Potrebne kvalifikacije nisu nužno vezane uz RPOO ili obrazovanje. Vidi Prilog A za minimalno trajanje kvalifikacije.

Napomene za pojedine zemlje

Belgija (BE fr) – Slika C3a prikazuje stanje u javnom i privatnom, javno subvencioniranom sektoru. U privatnom (samofinancirajućem) sektoru minimalan je uvjet razina ISCED 4.

Belgija (BE nl) – Slika C3a prikazuje stanje u sredinama s najmanje 18 mjesta. Za one s manje mjesta minimalna je kvalifikacija za ravnatelje na razini ISCED 3.

Njemačka – Slika prikazuje stanje u većini saveznih pokrajina.

Estonija – Slika C3a prikazuje stanje u *Koolieelne lasteasutus*. Za *Lapsehoiuteenus* nema propisa.

Španjolska – Slike C3a i C3b prikazuju stanje u javnom sektoru. U privatnom sektoru nema minimalne razine kvalifikacija osim u Principado de Asturias (jednaka razina kao i u javnom sektoru).

Italija – O uvjetima za ravnatelje u ustanovama za mlađu djecu odlučuju regionalne vlasti.

Luksemburg – Slika C3a prikazuje stanje u sredinama s najmanje 40 mjesta. Za one s manje djece minimalna je razina kvalifikacija dopuštena na razini ISCED 4. U ustanovama sa starijom djecom učitelji biraju odbor i predsjednika. Predsjednik ima određene upravljačke zadaće, no nema hijerarhijsku autonomiju jer je to odgovornost regionalnog direktora. Slika C3b prikazuje uvjete za regionalnog direktora.

Portugal – Prednost se treba dati učiteljima RPOO-a koji imaju kvalifikaciju na razini ISCED 7.

Naposljetku u Danskoj, Irskoj, Nizozemskoj i Švedskoj nema propisa vrhovnih vlasti o minimalnoj razini kvalifikacija za ravnatelje u ustanovama RPOO-a. Tako je i u sredinama za stariju djecu u Ujedinjenom Kraljevstvu (Engleska i Sjeverna Irska) iako je u praksi riječ o kvalificiranim učiteljima s diplomom prvostupnika.

Jednako je tako zanimljivo usporediti minimalne potrebne kvalifikacije za ravnatelje i odgojno-obrazovno osoblje u zemljama u kojima postoje propisi za obje skupine. Prethodno iskustvo odgojno-obrazovnog djelatnika kriterij je za zapošljavanje ravnatelja u nekoliko europskih obrazovnih sustava (vidi sliku C4). Usto radno je mjesto ravnatelja dužnost na koju odgojno-obrazovno osoblje može biti promaknuto. U sredinama za mlađu djecu ravnatelji moraju imati veću razinu kvalifikacija nego odgojno-obrazovno osoblje u gotovo polovici odgojno-obrazovnih sustava. U sredinama za stariju djecu jednaka minimalna razina kvalifikacija potrebna je za oba radna mjesta u dvije trećine zemalja.

U pojedinim odgojno-obrazovnim sustavima u kojima je predškola ili sredina u kojoj se provodi RPOO za djecu mlađu od tri godine na istome mjestu kao i osnovna škola ravnatelj osnovne škole može upravljati i predškolskim odgojem i obrazovanjem. U tom slučaju diploma iz područja obrazovanja, a ne iz RPOO-a može biti preduvjet. Tako je u Belgiji (francuska i njemačka zajednica), Španjolskoj, Poljskoj, Portugalu, Švicarskoj i Turskoj.

U TREĆINI EUROPSKIH ZEMALJA RAVNATELJI USTANOVA ZA STARIJU DJECU MORAJU BITI POSEBNO OSPOSOBLJENI I IMATI STRUČNO ISKUSTVO

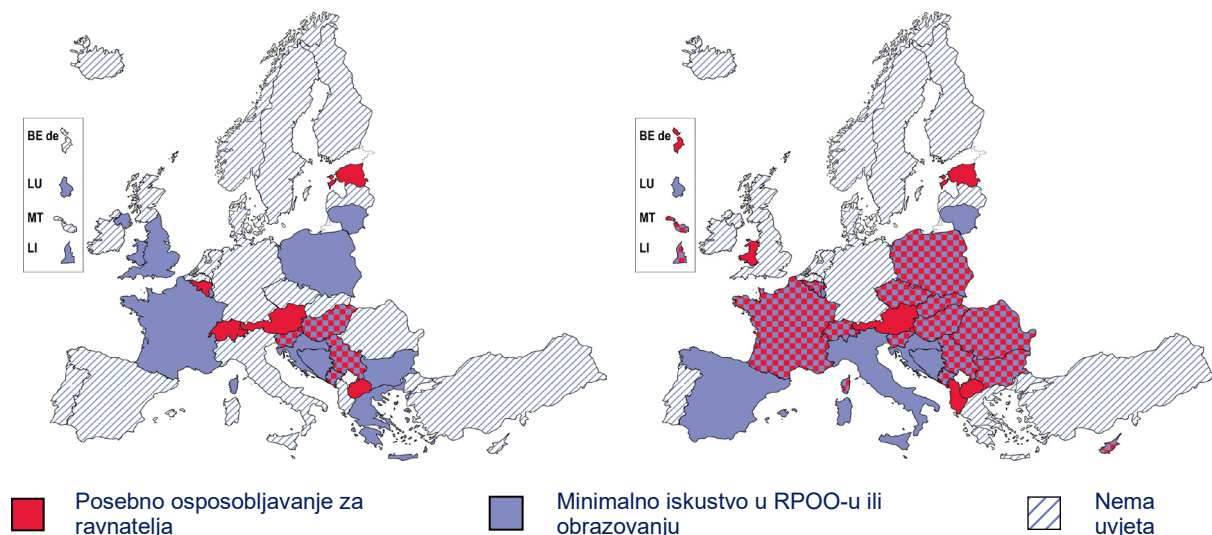
Zadaće ravnatelja ustanova RPOO-a obično su raznolike i obuhvaćaju planiranje i organiziranje aktivnosti poučavanja i učenja, koordiniranje plana učenja i razvoja, upravljanje financijama i ljudskim potencijalima, upravljanje logistikom i sl. Uz minimalnu razinu kvalifikacija (vidi sliku C3) potrebni su i drugi uvjeti poput završetka posebnog tečaja osposobljavanja za ravnatelja ili iskustvo u RPOO-u ili obrazovanju.

Kako prikazuje slika C4, posebno je osposobljavanje potrebno za ravnatelje RPOO-a bez obzira na oblik sredine u kojoj se provodi RPOO u devet obrazovnih sustava (u francuskoj zajednici u Belgiji te u Estoniji, Mađarskoj, Austriji, Sloveniji, Švicarskoj, Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji i Srbiji). Jednako je tako potrebno u još 12 obrazovnih sustava, ali samo za ravnatelje ustanova za stariju djecu.⁷³ Posebno osposobljavanje traje najmanje nekoliko dana, a može trajati i dvije godine (vidi pojedinosti u Prilogu A).

|| Slika C4 – Dodatni uvjeti za ravnatelja ustanova RPOO-a godine 2018./2019.

a) ustanove za djecu mlađu od tri godine

b) ustanove za djecu u dobi od tri godine i stariju

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Slika prikazuje uvjete koje su propisale vrhovne vlasti. U obzir se uzima samo prethodno iskustvo u RPOO-u ili obrazovanju.

Trajanje posebnog tečaja osposobljavanja i minimalan broj godina iskustva navedeni su u Prilogu A.

Napomene za pojedine zemlje

Njemačka – Slika prikazuje stanje u većini saveznih pokrajina. U pojedinim saveznim pokrajinama uvjet je posebno osposobljavanje za ravnatelja i/ili minimalno prethodno iskustvo u RPOO-u.

Estonija – Slika C4a prikazuje stanje u *Koolieelne lasteasutus*. Za *Lapsehoiuteenus* nema propisa.

⁷³ Belgija (njemačka zajednica), Bugarska, Češka, Francuska, Cipar, Malta, Poljska, Rumunjska, Slovačka, Ujedinjeno Kraljevstvo (Wales), Albanija i Lihtenštajn.

Španjolska – Slike C4a i C4b prikazuju stanje u javnom sektoru. Iskustvo rada u RPOO-u potrebno je za ravnatelja ustanove RPOO-a za mlađu djecu samo u Madridu.

Francuska – U ustanovama za mlađu djecu nije potrebno iskustvo za ravnatelje koji imaju kvalifikaciju iz medicine na razini ISCED 7.

Italija – O uvjetima za ravnatelje u ustanovama za mlađu djecu odlučuju regionalne vlasti. Slika C4b prikazuje stanje u javnom sektoru. Nema propisa za privatni sektor.

Luksemburg – U ustanovama za stariju djecu učitelji biraju odbor i predsjednika. Predsjednik ima određene upravljačke zadaće, no nema hijerarhijsku autonomiju jer je to odgovornost regionalnog direktora. Slika C4b prikazuje uvjete za regionalnog direktora.

Austrija – O potrebnom minimalnom iskustvu odlučuje regionalna vlast.

Švedska – Minimalno polugodišnje osposobljavanje za ravnatelja potrebno je za ravnatelje škola u kojima se nude predškolski razredi (*förskoleklass*). To će osposobljavanje postati obvezatno za sve ravnatelje ustanova RPOO-a od godine 2019./2010.

Švicarska – Posebno osposobljavanje nije u svim kantonima uvjet za to da netko postane ravnatelj. U ustanovama za mlađu djecu posebno je osposobljavanje potrebno samo u polovici kantona, a u drugoj se polovici preporučuje. U ustanovama za stariju djecu to je uvjet u većini kantona.

Posebno osposobljavanje za ravnatelja može rezultirati punom kvalifikacijom. Navodimo primjere.

U **Bugarskoj** ravnatelji *detska gradina* (za stariju djecu) moraju imati diplomu magistra iz teorije i upravljanja obrazovanjem. To jednogodišnje osposobljavanje namijenjeno je pripremi stručnih upravitelja u sektoru obrazovanja s pomoću teorijskog i praktičnog osposobljavanja u različitim sastavnicama upravljanja obrazovanjem (planiranje, organizacija, provedba i procjena upravljačkih aktivnosti na različitim razinama, prava i obveze ravnatelja i sl.).

U **Malti** ravnatelji dječjih vrtića (za stariju djecu) moraju imati diplomu magistra od 90 ECTS bodova iz upravljanja obrazovanjem ili odgovarajuću stručnu kvalifikaciju, ovisno o tome kako odrede odgovorne vlasti.

Poseban se program osposobljavanja u pojedinim odgojno-obrazovnim sustavima može završiti u prvim godinama zaposlenja. Navodimo primjere.

U **Sloveniji** osposobljavanje za ravnatelja u RPOO-u obuhvaća program od 144 sata. Program među ostalim obuhvaća teorije organizacije i upravljanja, planiranje i donošenje odluka, vještine glavnih učitelja, ljudske potencijale i zakone o obrazovanju. Polaznik ga može završiti prije imenovanja ravnateljem ili tijekom prve godine zaposlenja.

U **Srbiji** ravnatelj mora završiti posebno osposobljavanje u roku od dvije godine od preuzimanja te dužnosti. Osposobljavanje koje je najprije provedeno godine 2017. obuhvaća obrazovne prakse u ustanovi i izradu portfelja te modula koji obuhvaćaju šest glavnih područja – upravljanje, planiranje, praćenje, suradnju s roditeljima i zajednicom, financijsko i pravno upravljanje. Osposobljavanje je smišljeno kako bi zadovoljilo potrebe četiriju kategorija ravnatelja: 1. ravnatelje uspješnih škola s potrebnim iskustvom u upravljanju, 2. ravnatelje slabije uspješnih škola s manje od šest godina iskustva u upravljanju, 3. ravnatelje početnike i učitelje koji žele steći dozvolu za rad ravnatelja, 4. ravnatelje koji imaju diplomu iz obrazovnih politika i upravljanja. Osposobljavanje traje minimalno dva dana za prvu kategoriju i 13 dana za sve ostale.

U dva su obrazovna sustava dostupne obje mogućnosti

U **Češkoj** ravnatelji predškolskih ustanova (*mateřské školy*) za djecu u dobi od tri godine moraju imati kvalifikaciju iz upravljanja školom. Ta se kvalifikacija obično stječe s pomoću posebnog programa tijekom rada za odgojno-obrazovno osoblje, a novi ravnatelj mora steći kvalifikaciju u roku od dvije godine. Kurikulum obuhvaća četiri glavna područja u 100 lekcija (75 sati): osnove zakonodavstva (30 sati), radno pravo (25), financiranje škole (25), upravljanje školom i organizacija pedagoškog procesa (20). Jednako su tako obuhvaćena tri dana (15 sati) praktičnog osposobljavanja. Nakon završetka polaže se završni ispit pred komisijom. No kvalifikacija se može steći i pohađanjem cjeloživotnog tečaja koji se sastoji od 350 lekcija (263 sata) na visokom učilištu, a na kraju se brani rad i polaže završni ispit pred komisijom. Naposljetku jednako je tako moguće postati ravnateljem s diplomom prvostupnika u upravljanju školom.

U **Poljskoj** ravnatelji *przedszkole* (za stariju djecu) moraju završiti program na visokom učilištu u području upravljanja (najmanje godina dana) ili tečaj za stjecanje kvalifikacije iz upravljanja obrazovanjem (najmanje 210 sati).

Iako u pojedinim odgojno-obrazovnim sustavima ravnatelji ne moraju završiti posebno osposobljavanje, takvi programi postoje. Tako je, primjerice, u Belgiji (flamanska zajednica), Danskoj, Njemačkoj, Španjolskoj, Finskoj, Švedskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu (Engleska) i Norveškoj.

U **Španjolskoj** je dostupno posebno osposobljavanje za ravnatelje ustanova za stariju djecu. Trenutačno se smatra dodatnom vrijednošću. Od godine 2019./2020. ono će biti uvjet za sudjelovanje u natječaju za radno mjesto upravitelja u javnoj predškolskoj ustanovi i osnovnoj školi.

Iskustvo u RPOO-u ili obrazovanju uvjet je u dvije trećine obrazovnih sustava. U 12 obrazovnih sustava⁷⁴ svi ravnatelji, bez obzira na dobnu skupinu djece, moraju imati radno iskustvo. U Grčkoj i Ujedinjenom Kraljevstvu (Engleska, Wales i Sjeverna Irska) to je uvjet samo za ravnatelje u ustanovama za mlađu djecu. U devet preostalih sustava to je uvjet samo za one koji upravljaju ustanovama za stariju djecu (u francuskoj zajednici u Belgiji, Češkoj, Španjolskoj, Italiji, Cipru, Malti, Rumunjskoj, Slovačkoj i Švicarskoj). Minimalan broj godina iskustva u RPOO-u ili obrazovanju razlikuje se između dvije godine u Grčkoj, Francuskoj (u *écoles maternelles*), Litvi, Ujedinjenom Kraljevstvu (Engleska, Wales i Sjeverna Irska) i pojedinim kantonima u Bosni i Hercegovini i 13 godina u Cipru.

U VEĆINI ZEMALJA DADILJE U REGULIRANOM PRUŽANJU USLUGA RPOO-a U KUĆI MORAJU IMATI ZAVRŠEN ODREĐENI OBLIK OSPOSOBLJAVANJA

U tri četvrtine europskih odgojno-obrazovnih sustava nudi se regulirano pružanje usluga RPOO-a u kući koje podliježe određenim otprije utvrđenim pravilima i standardima kvalitete (vidi sliku A3). U 12 obrazovnih sustava⁷⁵ dadilje koje nude taj oblik usluga moraju završiti posebno osposobljavanje (vidi sliku C5). Takav oblik osposobljavanja traje manje od 50 sati u pojedinim njemačkim saveznim pokrajinama, Letoniji i pojedinim švicarskim kantonima do 1053 sata u francuskoj zajednici u Belgiji. Obično iznosi između 100 i 300 sati.

Slijede tri primjera kako je organizirano posebno osposobljavanje.

U **Njemačkoj** dadilje moraju steći kvalifikaciju na posebnom tečaju za dnevnu skrb za djecu, a sadržaj tečaja ovisi o saveznim pokrajinama. No nekoliko ih je usvojilo kurikulum koji je izradio Njemački institut za mlade u ime Saveznog ministarstva za obitelj, starije građane, žene i mlade. Tečaj sadržava 300 sati osposobljavanja (160 sati u prethodnoj verziji). U ostalim saveznim pokrajinama kandidati trebaju završiti tečaj koji traje 30 sati. Godine 2016. posebno je osposobljavanje, koje traje najmanje 160 sati, završio 51 % dadilja, 30 % dadilja imalo je stručno iskustvo u RPOO-u, 15 % steklo je kvalifikaciju tečajem koji traje 160 sati, a 3 % nije imalo kvalifikaciju (Izvor: [Weiterbildungsinitiative Frühpädagogische Fachkräfte, 2017.: Fachkräftebarometer Frühe Bildung 2017. Weiterbildungsinitiative Frühpädagogische Fachkräfte, München, str. 50](#)).

U **Francuskoj** dadilje moraju završiti polovicu od 120 sati osposobljavanja organiziranog na lokalnoj razini (*département*) kako bi mogle početi raditi. Ostatak osposobljavanja moraju završiti u roku od dvije godine. Da bi određena osoba mogla obavljati posao dadilje, to mora odobriti lokalna vlast. Kako bi rad dadilje bio odobren, ona mora položiti ispit na državnom natječaju za rad u RPOO-u (*CAP Accompagnant Éducatif Petite Enfance* na razini ISCED 3). Kad poslije završi ostale module tog osposobljavanja, dadilja može postati pomoćnik u ustanovama RPOO-a.

U **Portugalu** dadilje moraju imati dvostruko obrazovanje koje kombinira osposobljavanje na radnome mjestu s kratkim tečajevima Nacionalnoga kvalifikacijskog kataloga u području pružanja usluga za djecu i mlade ili moraju završiti kratke tečajeve osposobljavanja Nacionalnoga kvalifikacijskog kataloga u području pružanja usluga za djecu i mlade.

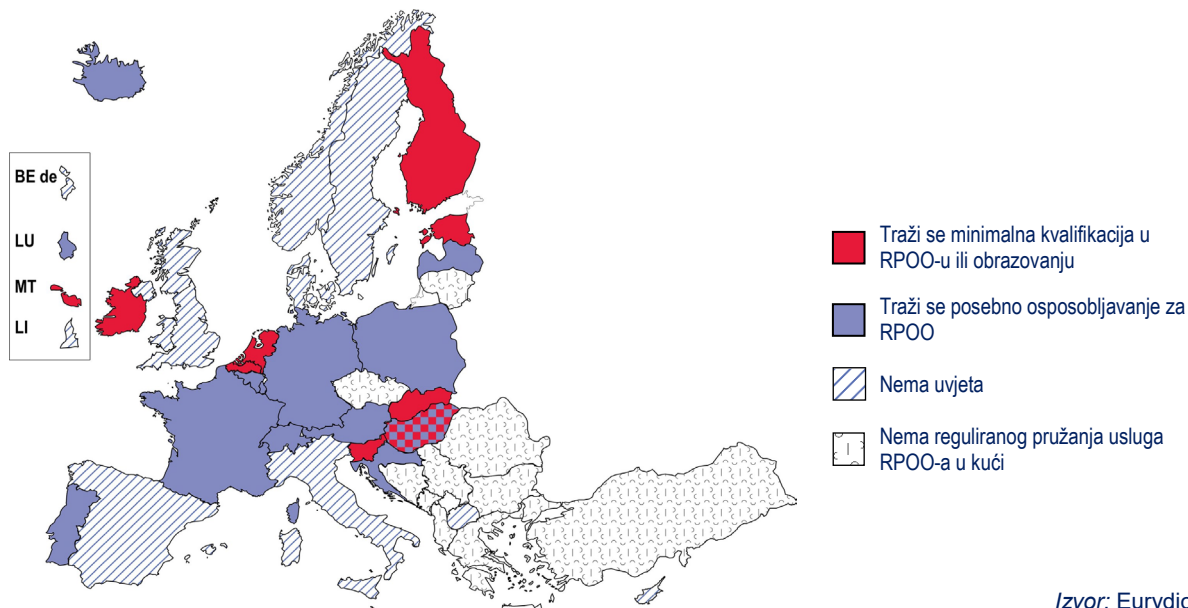
U devet obrazovnih sustava traži se minimalna kvalifikacija vezana uz RPOO ili obrazovanje – viša srednjoškolska kvalifikacija (ISCED 7) u Belgiji (flamanska zajednica), Nizozemskoj, Sloveniji, Slovačkoj i Finskoj. U Estoniji, Irskoj, Mađarskoj i Malti traži se poslijesrednjoškolska kvalifikacija koja nije visokoškolska (ISCED 4). U dvije zemlje traže se drukčije kvalifikacije za dadilje.

U **Slovačkoj** dadilje moraju imati kvalifikaciju na razini ISCED 3 ili kvalifikaciju iz općeg obrazovanja te završen poseban tečaj osposobljavanja koji traje 220 sati, a odobrilo ga je Ministarstvo obrazovanja, znanosti, istraživanja i sporta.

U **Sloveniji** se osobama koje nemaju kvalifikaciju za RPOO na razini ISCED 3, ali imaju neku drugu kvalifikaciju na toj razini, posebnim postupkom vrednovanja mogu priznati stručne vještine kako bi postale dadilje.

⁷⁵ U Belgiji (francuska zajednica), Njemačkoj, Francuskoj, Hrvatskoj, Letoniji, Luksemburgu, Mađarskoj, Austriji, Poljskoj, Portugalu, Švicarskoj i Islandu.

Slika C5 – Minimalne razine kvalifikacija i posebno osposobljavanje potrebno za dadilje u reguliranom pružanju usluga RPOO-a u kući godine 2018./2019.

Izvor: Eurydice

Minimalna razina kvalifikacije za RPOO (ili obrazovanje) i/ili minimalno trajanje posebnog osposobljavanja za RPOO

	BE fr	BE nl	DE	EE	IE	FR	HR	LV	LU	HU
Razina ISCED		3		4	4					4
Posebno osposobljavanje za RPOO (minimalno trajanje u satima)	1 053		30 – 300			120	400	40	140	100
Posebno osposobljavanje za RPOO (minimalno trajanje u satima)			60 – 300	160	800				25 – 60	razlikuje se
Razina ISCED	4	3				3	3	3		

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Slika prikazuje minimalne razine potrebnih kvalifikacija i posebnog osposobljavanja za RPOO prema propisima vrhovnih vlasti.

Kad je riječ o minimalnoj kvalifikaciji samo iz općeg obrazovanja, a ne o posebnoj početnoj strukovnoj kvalifikaciji za RPOO, to nije prikazano.

Napomene za pojedine zemlje

Belgija (BE fr), Hrvatska, Cipar, Portugal i Sjeverna Makedonija – Traži se minimalna kvalifikacija na razini ISCED 3, no ne mora nužno biti u vezi s RPOO-om ili obrazovanjem.

Belgija (BE nl) – Novi parlamentarni zakon o skrbi za dojenčad i mlađu djecu koji je stupio na snagu u travnju 2014. godine zahtijeva da dadilje imaju kvalifikaciju za RPOO na razini ISCED 3 do godine 2024.

Španjolska – Zakonom regulirano pružanje usluga u kući postoji samo u dvije autonomne zajednice. Slika prikazuje minimalne razine potrebnih kvalifikacija u zajednici Foral de Navarra. U Madridu dadilje moraju imati kvalifikaciju najmanje na razini ISCED 6.

Hrvatska – Dadilje koje imaju kvalifikaciju za RPOO na razini višoj od razine ISCED 3 moraju završiti kraći oblik posebnog osposobljavanja.

Italija – Tim se oblikom pružanja usluga upravlja na regionalnoj razini.

Austrija – Slika prikazuje stanje u većini saveznih pokrajina. Minimalno trajanje razlikuje se među saveznim pokrajinama, no u pojedinima takvi uvjeti ne postoje.

Poljska – Broj sati posebnog osposobljavanja može se smanjiti na 40 sati za dadilje s određenim kvalifikacijama (npr. sestrinstvo, dječja psihologija, socijalna skrb).

Finska – Može se prihvatiti i ostalo prikladno obrazovanje.

Švicarska – Slika prikazuje stanje u većini kantona. Minimalno trajanje posebnog obrazovanja razlikuje se među kantonima, no u pojedinima takvi uvjeti ne postoje.

Island – Osoblje koje skrbi za djecu mora završiti tečaj koji organizira općina, a zasniva se na standardnom kurikulumu i nastavnim materijalima koje izdaje Ministarstvo skrbi. Tečajevi su različite duljine.

Naposljetku u trećini obrazovnih sustava u kojima postoji regulirano pružanje usluga RPOO-a u kući vrhovne vlasti ne traže minimalne kvalifikacije ni posebno osposobljavanje za dadilje (u njemačkoj zajednici u Belgiji, Danskoj, Italiji, Cipru, Švedskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu (sve četiri uprave),

Lihtenštajnu, Sjevernoj Makedoniji i Norveškoj). No u Danskoj i Norveškoj dadilje se stalno i redovito nadziru.

U **Norveškoj** sve dadilje moraju dobiti tjedne smjernice u svojem domu od učitelja/pedagoga iz dječjeg vrtića (koji ima diplomu prvostupnika) kako bi se osposobile. Broj sati po tjednu ovisi o broju djece u kući. Primjerice, dadilja koja se brine o troje djece obično dobije 3,75 sati smjernica tjedno.

U SAMO SEDAM OBRAZOVNIH SUSTAVA UVODNO JE RAZDOBLJE OBVEZATNO ZA SVE ČLANOVE OSOBLJA RPOO-a

Početak rada u struci bitan je trenutak za osoblje RPOO-a u kojemu će se neki prvi put suočiti sa stvarnošću i izazovima rada u RPOO-u. Čak će i onima koji su imali mogućnost odraditi praksu tijekom početnog obrazovanja možda trebati potpora kad počnu raditi kao obrazovno ili pomoćno osoblje.

Strukturirano uvodno razdoblje oblik je potpore na početku prvog zaposlenja člana osoblja RPOO-a u ustanovama RPOO-a. Tijekom te faze novozaposleno osoblje RPOO-a potpuno ili djelomično obavlja zadatke koje inače obavlja osoblje s više iskustva te je plaćeno za svoj rad. Uvođenje u posao ima važna obilježja oblikovanja i potpore. Obično obuhvaća osposobljavanje te pojedinačnu pomoć i savjetovanje.

U Europi je pružanje usluga obvezatnoga uvodnog razdoblja na početku rada u struci manje rašireno u RPOO-u nego u školskom obrazovanju (Europska komisija/EACEA/Eurydice, 2018., str. 52). Slika C6 prikazuje da je uvodno razdoblje za sve osoblje obvezatno samo u sedam zemalja – Bugarskoj, Grčkoj, Hrvatskoj, Litvi, Sloveniji, Bosni i Hercegovini i Srbiji. U još je šest zemalja uvodno razdoblje obvezatno, no samo za osoblje koje radi sa starijom djecom (u Italiji, Poljskoj, Rumunjskoj, Slovačkoj, Albaniji i Lihtenštajnu). Uvodno je razdoblje češće za osoblje koje radi sa starijom djecom nego za ono koje radi s mlađom djecom. Razlog je to što je u nekoliko odgojno-obrazovnih sustava odnos prema osoblju koje radi sa starijom djecom jednak kao i prema školskom osoblju za koje je uvodno razdoblje uobičajenije.

Uvodno je razdoblje jednako tako češće obvezatno za odgojno-obrazovno osoblje nego za pomoćno. To može biti problem za pomoćno osoblje, osobito kad se od njega ne traži početno osposobljavanje u tom području (vidi sliku C2). Samo se u četiri zemlje traži uvodno razdoblje za pomoćno osoblje – u Grčkoj, Sloveniji, Slovačkoj i Bosni i Hercegovini.

Uvodno razdoblje obično traje godinu dana. Ono može biti i kraće – dva mjeseca za odgojno-obrazovno i pomoćno osoblje u Sloveniji i tri mjeseca za pomoćno osoblje u Slovačkoj.

U **Sloveniji** uvodno razdoblje traje deset mjeseci za odgojno-obrazovno ili šest mjeseci za pomoćno osoblje koje je zaposlilo Ministarstvo kao pripravnike (*pripravnštvo*), ali samo dva mjeseca za odgojno-obrazovno i pomoćno osoblje koje je izravno zaposlila ustanova RPOO-a.

Uvodno razdoblje traje dulje u nekoliko odgojno-obrazovnih sustava – dvije godine u Grčkoj, Mađarskoj, Poljskoj i u pojedinim švicarskim kantonima te tri godine u Francuskoj i Luksemburgu.

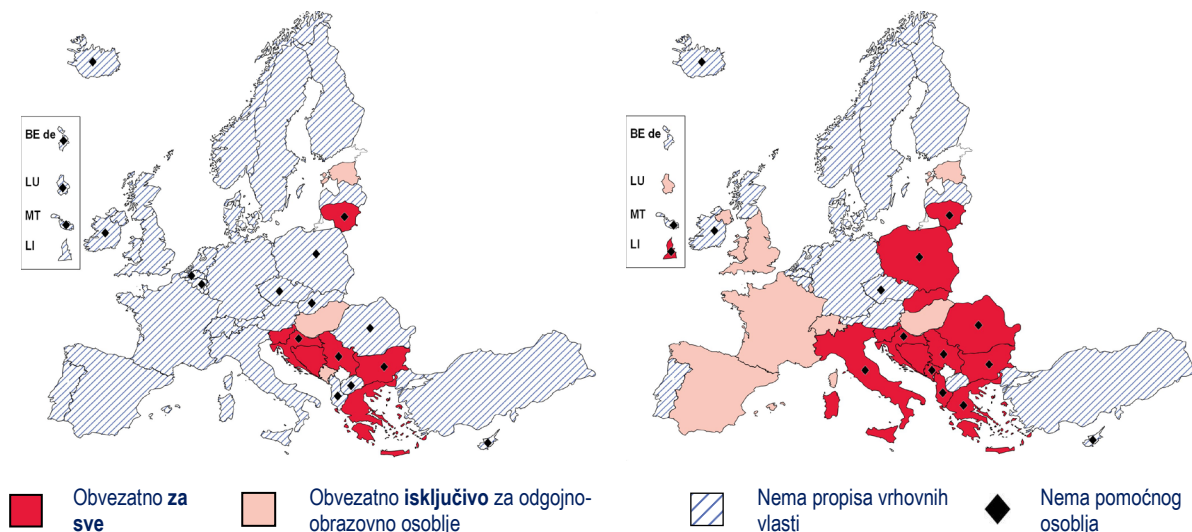
Organizacija tog razdoblja razlikuje se među zemljama. Navodimo primjere.

Češki školski inspektorat prati i procjenjuje pružaju li predškolske ustanove (*mateřské školy* za stariju djecu) ciljanu potporu za razvoj obrazovnih sposobnosti učitelja početnika te imaju li učinkovit program prilagodbe. Prema godišnjem izvješću Češkoga školskog inspektorata većina učitelja početnika ima određen oblik potpore koji obuhvaća savjetovanje ravnatelja i upravljačkog tima (90,0 %), vršnjačko razredno praćenje jedan na jedan (73,5 %) ili mentora (81,2 %).

Slika C6 – Status uvodnog razdoblja za odgojno-obrazovno i pomoćno osoblje koje počinje radom u struci u ustanovama RPOO-a godine 2018./2019.

a) za djecu mlađu od tri godine

b) za djecu u dobi od tri godine i stariju

Minimalno trajanje obvezatnoga uvodnog razdoblja (u godinama)

		BG	EE	EL	ES	FR	HR	IT	LT	LU	HU	PL	RO	SI	SK	UK (1)	AL	BA	CH	LI	ME	RS
Odgojno-obrazovno osoblje	< 3 godine	1	1		●	●	1	●	1	●	2	●	●	0,17 ili 0,83	●	●	●	1	●	●	1	1
	≥ 3 godine			2	0,25-1	3		1		3		2	1		1	:		1	12/24	1		
Pomoćno osoblje	< 3 godine	○	●		●	●	○	●	○	○	●	○	○	0,17 ili 0,5	○	●	○		●	●	●	○
	≥ 3 godine			○				○		●					0,25					○	○	

● Nema obvezatnoga uvodnog razdoblja ○ Nema pomoćnog osoblja

Izvor: Eurydice

UK (1) = UK – ENG/WLS/NIR

Objašnjenje

Slika prikazuje status uvođenja prema propisima vrhovnih vlasti.

Pod pojmom obvezatno za sve razumijeva se da je obvezatno za odgojno-obrazovno i pomoćno osoblje ili da je obvezatno za odgojno-obrazovno osoblje ondje gdje nema pomoćnog osoblja.

Napomene za pojedine zemlje

Belgija (BE de) – Preporučuje se godina dana uvodnog razdoblja za odgojno-obrazovno osoblje koje je novozaposleno u ustanovama za stariju djecu.

Njemačka – Pomoćno je osoblje zaposleno za rad s bilo kojom skupinom djece, ovisno o saveznoj pokrajini.

Estonija – Slika C6a prikazuje stanje u *koolieelne lasteasutus*. U *lapsehoiuteenus* nema propisa za uvođenje odgojno-obrazovnog osoblja i nema pomoćnog osoblja.

Španjolska – Slika prikazuje stanje u javnom sektoru. Minimalno je trajanje između tri mjeseca i godine dana, ovisno o autonomnoj zajednici. Nema propisa vrhovnih vlasti vezanih uz uvođenje u privatnom sektoru.

Luksemburg – Slika prikazuje stanje u javnom sektoru. Nema propisa vrhovnih vlasti vezanih uz uvođenje u privatnom sektoru.

Mađarska – Uvodno razdoblje za odgojno-obrazovno osoblje koje radi s djecom mlađom od tri godine (u *bölcsőde*) obvezatno je samo za osoblje koje ima kvalifikaciju iz područja pedagogije (razina ISCED 6).

Albanija – Minimalno trajanje uvođenja nije određeno na vrhovnoj razini.

Švicarska – Minimalno se trajanje razlikuje među kantonima.

U **Francuskoj** uvodno razdoblje za učitelje u *écoles maternelles* (za stariju djecu) traje tri godine i organizirano je na lokalnoj razini. Obuhvaća posjete obrazovnog savjetnika učiteljima početnicima najmanje dva puta tijekom prve godine i jednom tijekom posljednje dvije godine. U slučaju problema planiraju se dodatni posjeti. Inspektorat organizira i tematske skupine za novopridošle.

U **Italiji** uvođenje za nastavnike u predškolskom i školskom obrazovanju obuhvaća 180 dana tijekom prve godine zaposlenja. Tijekom tog razdoblja učitelji moraju pohađati izvanškolske aktivnosti osposobljavanja (koje organiziraju regionalni školski uredi ili Nacionalni institut za dokumentaciju, inovaciju i istraživanje u obrazovanju) i laboratorije. Aktivnosti nadzire školski učitelj. Na kraju školske godine učitelja početnika čeka razgovor s Odborom za vrednovanje učitelja koji daje svoje mišljenje ravnatelju. Ravnatelj

odlučuje hoće li učitelj nastaviti raditi. Ako je ishod negativan, učitelj početnik mora ponovno završiti uvodno razdoblje. Ako učitelj ni drugi put ne položi uvodno razdoblje, gubi pravo na nastavak rada.

U **Poljskoj** njegovatelji djece s kvalifikacijom na razini ISCED 3 koji rade s djecom mlađom od tri godine u ustanovama *żłobek* ili *klub dziecięcy* moraju završiti osposobljavanje koje traje 280 sati uključujući 80 sati praktičnog osposobljavanja tijekom kojega rade pod nadzorom kvalificiranog mentora. U predškolskim ustanovama (*przedszkole* or *oddział przedszkolny*) novozaposleni učitelj počinje raditi u struci kao učitelj pripravnik (*nauczyciel stażysta*). Uvodno razdoblje traje 21 mjesec tijekom kojega se učitelj mora pripremiti za status stalnog učitelja (*nauczyciel kontraktowy*). Učitelj pripravnik ima mentora kojega imenuje ravnatelj, a mentor mu pruža potporu i daje savjete, posebice o pojedinačnom planu stručnog razvoja.

U SAMO PET OBRAZOVNIH SUSTAVA STALNO JE STRUČNO USAVRŠAVANJE OBVEZATNO ZA SVE OSOBLJE

U prijedlogu Okvira za kvalitetu u RPOO-u stručna radna skupina Europske komisije navodi da stalno osposobljavanje može pridonijeti usvajanju novog znanja, stalnom poboljšavanju obrazovnih praksa te produblivanju pedagoškog razumijevanja. Zbog toga mogućnosti stalnoga stručnog usavršavanja trebaju zadovoljiti potrebe svih članova osoblja uključujući i pomoćno osoblje. Stručna skupina jednako tako navodi da sudjelovanje u stalnom stručnom usavršavanju treba smatrati uvjetom nastavka rada u struci (Europska komisija, 2014., str. 32).

Vrhovne vlasti mogu na dva načina istaknuti važnost stalnoga stručnog usavršavanja u stručnom razvoju osoblja – mogu odrediti da ono bude obvezatno ili ga pak tretirati kao profesionalnu dužnost. Na slici C7 stalno se stručno usavršavanje navodi kao obvezatno samo ako postoji određeno minimalno razdoblje u kojem se ono može provesti. A kao profesionalna dužnost navodi se ako su tako odredile vrhovne vlasti ili ako se smatra obvezatnim bez određenog minimalnog trajanja. Naposljetku ako se stalno stručno usavršavanje ne navodi u propisima, smatra se izbornim. To ne znači da ono ne postoji za osoblje RPOO-a, nego se uloga stalnoga stručnog usavršavanja ne smatra toliko važnom u stvaranju kvalitetne radne snage. U takvim odgojno-obrazovnim sustavima možda ima manje mogućnosti ili manje poticaja za sudjelovanje u stalnom stručnom usavršavanju. Ono se, primjerice, možda ne provodi tijekom radnog vremena ili se osoblju ne mogu platiti troškovi tečajeva ili puta.

Samo je u četvrtini odgojno-obrazovnih sustava stalno stručno usavršavanje obvezatno za odgojno-obrazovno osoblje koje radi s mlađom djecom te se navodi njegovo određeno minimalno trajanje tijekom određenog razdoblja (vidi sliku C7). U još nekoliko sustava, no ipak manje od polovice, traži se stalno stručno usavršavanje za odgojno-obrazovno osoblje koje radi sa starijom djecom.

Za pomoćno je osoblje obvezatno stalno stručno usavršavanje vrlo rijetko. Samo u Luksemburgu, Sloveniji i Ujedinjenom Kraljevstvu (Škotska) sve pomoćno osoblje mora završiti aktivnosti stalnoga stručnog usavršavanja. U Luksemburgu pomoćno osoblje radi samo godinu dana (*éducation précoce*). U Francuskoj samo pomoćno osoblje koje radi sa starijom djecom mora usvajati nova znanja i vještine.

Stalno stručno usavršavanje obvezatno je samo u Luksemburgu, Rumunjskoj, Sloveniji, Ujedinjenom Kraljevstvu (Škotska) i Srbiji. U trima od tih zemalja minimalno trajanje stalnoga stručnog usavršavanja jednako je za sve osoblje.

U **Sloveniji** sve odgojno-obrazovno i pomoćno osoblje tijekom tri godine mora 15 dana pohađati aktivnosti stalnoga stručnog usavršavanja.

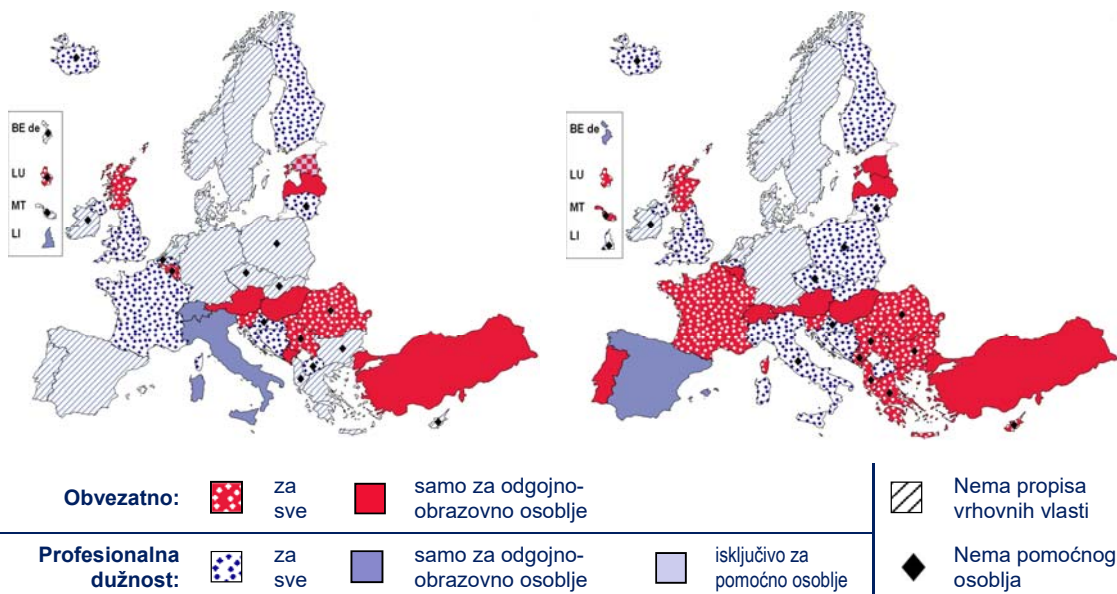
U **Ujedinjenom Kraljevstvu (Škotska)** odgojno-obrazovno i pomoćno osoblje mora godišnje pohađati najmanje 60 sati aktivnosti stalnoga stručnog usavršavanja.

U **Srbiji** sve odgojno-obrazovno osoblje mora godišnje pohađati najmanje 64 sata aktivnosti stalnoga stručnog usavršavanja. U ustanovama RPOO-a nema pomoćnog osoblja.

Slika C7 – Status stalnoga stručnog usavršavanja za odgojno-obrazovno i pomoćno osoblje zaposleno u ustanovama RPOO-a godine 2018./2019.

a) osoblje koje radi s djecom mlađom od tri godine

b) osoblje koje radi s djecom u dobi od tri godine i starijom

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Slika prikazuje status stalnoga stručnog usavršavanja prema propisima vrhovnih vlasti.

Obvezatno – Stalno je stručno usavršavanje obvezatno i određeno je minimalno vrijeme (podaci dostupni u Prilogu A).

Profesionalna dužnost – Stalno je stručno usavršavanje opisano u propisima ili se smatra obvezatnim, no trajanje nije određeno.

Obvezatno isključivo za obrazovno osoblje i profesionalna dužnost isključivo za obrazovno osoblje podrazumijeva da nije tako za pomoćno osoblje.

Napomene za pojedine zemlje

Njemačka – Slika prikazuje stanje u većini saveznih pokrajina. Stalno stručno usavršavanje obvezatno je samo u pokrajinama Meklenburg-Zapadna Pomeranija i Turingija. Pomoćno je osoblje zaposleno za rad s bilo kojom skupinom djece, ovisno o saveznoj pokrajini.

Estonija – Slika C7a prikazuje stanje u *Koolieelne lasteasutus*. U *Lapsehoiuteenus* nema propisa za stalno stručno usavršavanje odgojno-obrazovnog osoblja i nema pomoćnog osoblja.

Španjolska – Slika C7a prikazuje stanje u većini autonomnih zajednica. No u pojedinima, poput Iles Balears, Comunidad de Madrid i Comunidad Foral de Navarra, stalno stručno usavršavanje smatra se profesionalnom dužnošću odgojno-obrazovnog osoblja.

Luksemburg – Stanje za učitelje u *éducation préscolaire* (za četverogodišnjake i petogodišnjake) jednako je kao što je navedeno na slici C7b (za *éducation précoce*). No u *éducation préscolaire* nema pomoćnog osoblja.

Mađarska – Stalno stručno usavršavanje obvezatno je za odgojno-obrazovno osoblje s kvalifikacijom na razini ISCED 6 ili višoj iz pedagogije. Za sve ostale je izborno.

U Luksemburgu i Rumunjskoj stalno je stručno usavršavanje obvezatno za sve osoblje, no minimalno se trajanje razlikuje ovisno o kategoriji osoblja.

U **Luksemburgu** odgojno-obrazovno osoblje mora pohađati u prosjeku jednak broj minimalnih sati godišnje – ono koje radi s mlađom djecom mora pohađati 32 sata usavršavanja tijekom razdoblja od dvije godine, a ono koje radi sa starijom djecom mora pohađati 24 sata tijekom tri godine. Odgojno-obrazovno osoblje koje zajedno s učiteljima radi u *éducation précoce* s djecom u dobi od tri godine na toj se odgojno-obrazovnoj razini smatra pomoćnim osobljem i mora pohađati najmanje 40 sati godišnje.

U **Rumunjskoj**, u kojoj nema pomoćnog osoblja u ustanovama RPOO-a, minimalno se trajanje stalnoga stručnog usavršavanja za odgojno-obrazovno osoblje razlikuje, pa osoblje koje radi u ustanovama za mlađu djecu mora pohađati 90 sati stručnog usavršavanja godišnje, a ono koje radi sa starijom djecom mora steći 90 ECTS bodova tijekom pet godina.

U deset je odgojno-obrazovnih sustava stalno stručno usavršavanje **profesionalna dužnost** za sve osoblje – u flamanskoj zajednici u Belgiji te u Hrvatskoj, Litvi, Finskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu (Engleska, Wales i Sjeverna Irska), Bosni i Hercegovini, Islandu i Sjevernoj Makedoniji. U Češkoj, Italiji, Poljskoj, Slovačkoj i Lihtenštajnu to se odnosi samo na osoblje koje radi sa starijom djecom. U Francuskoj je stalno stručno usavršavanje profesionalna dužnost osoblja koje radi s mlađom djecom, a obvezatno je za one koji rade sa starijom djecom.

Potreba za stalnim stručnim usavršavanjem više je istaknuta kod odgojno-obrazovnog nego kod pomoćnog osoblja te više kod osoblja koje radi sa starijom djecom nego kod onog koje radi s mlađom. Potreba za aktivnostima stalnoga stručnog usavršavanja jednako tako nije toliko istaknuta kod osoblja RPOO-a u usporedbi sa školskim osobljem. Radi usporedbe, tijekom godine 2016./2017. stalno stručno usavršavanje bilo je **obvezatno** za učitelje u osnovnoškolskom i općem srednjoškolskom obrazovanju u 21 odgojno-obrazovnom sustavu (Europska komisija / EACEA / Eurydice, 2018. str. 58), no samo u 12 sustava za sve odgojno-obrazovno osoblje u RPOO-u. Usto stalno se stručno usavršavanje smatralo **profesionalnom dužnošću** za školske učitelje u 14 obrazovnih sustava te za osoblje u RPOO-u u 12 odgojno-obrazovnih sustava.

2. DIO – OMJER DJECE I OSOBLJA

MAKSIMALAN BROJ DJECE PO ČLANU OSOBLJA UDVOSTRUČUJE SE U DOBI IZMEĐU DVIJE I ČETIRI GODINE

Omjer djece i osoblja i veličina skupine prikladne dječjoj dobi uglavnom se smatraju važnima za kvalitetno pružanje usluga skrbi za djecu i obrazovanja. To su i ključni čimbenici u uspješnom upravljanju i zadržavanju osoblja te su važni za proces kvalitete u RPOO-u. Radno opterećenje vezano uz broj djece po članu osoblja iznimno je važno. Štoviše, mali omjeri i male skupine osiguravaju to da svako dijete dobije dovoljno pozornosti što je važno za djetetov društveni i emocionalni razvoj, njegovu tjelesnu dobrobit te za učenje. Individualna interakcija s odraslima pomaže djetetovu osjećaju sigurnosti i smanjuje napetost i djece i odraslih. No zapošljavanje više članova osoblja, a posebice visokokvalificiranog osoblja, podrazumijeva veće troškove. Stoga su propisi u vezi s omjerima i veličinama skupine kompromis između tih prioriteta.

Većina europskih zemalja ima propise vrhovnih vlasti za ustanove u RPOO-u u vezi s time. Iako u praksi stvaran broj djece može biti niži od propisanog maksimuma, razine određene propisima pružaju korisne pokazatelje standarda koji se primjenjuju diljem Europe.

Propisi vrhovnih vlasti na različite načine osiguravaju dovoljan broj osoblja za obrazovanje i skrb za djecu. U mnogim je zemljama određen maksimalan broj djece po skupini i po članu osoblja. Ako su zaposlene različite kategorije osoblja, zemlje mogu sukladno tomu odrediti omjere, primjerice po članu odgojno-obrazovnog ili pomoćnog osoblja. U pojedinim zemljama maksimalan broj djece po skupini nije određen, no određen je maksimalan broj djece po članu pomoćnog i/ili odgojno-obrazovnog osoblja. No u drugima je određen maksimalan broj djece po skupini što ustanovama RPOO-a daje slobodu da odrede kategoriju osoblja (odgojno-obrazovno osoblje s pomoćnim osobljem ili bez njega) i broj djece po skupini. Ograničenja se obično postavljaju uzimajući u obzir dob djece. Kako djeca postaju starija i neovisnija, njihov se maksimalan broj povećava.

Kako bi se pružio pregled, slika C8 prikazuje maksimalan broj djece po članu osoblja i po skupinama za dob od dvije i četiri godine. Te su dobne skupine važne jer obuhvaćaju sredinu dviju glavnih faza RPOO-a u podijeljenim sustavima. Za djecu u dobi do treće godine zemlje obično pružaju usluge skrbi ili programe RPOO-a (razina ISCED 010). Od treće godine djeca pohađaju programe predškolskog odgoja i obrazovanja (ISCED 020). Tablice s podacima prema godinama (od rođenja do pet godina) dostupne su u Prilogu A.

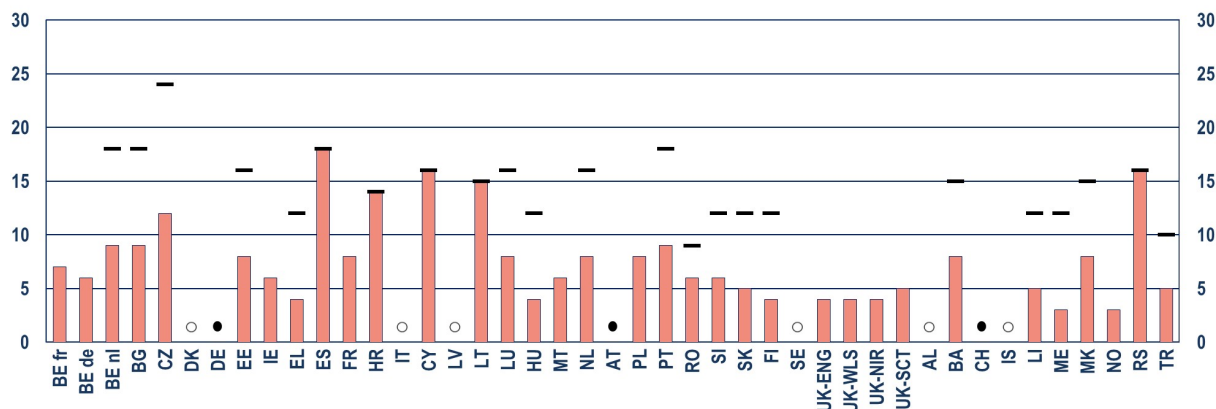
Sastavnice prikazane na slici C8 nisu regulirane propisima vrhovnih vlasti u svim odgojno-obrazovnim sustavima. Kako bi se omogućila usporedba odgojno-obrazovnih sustava, nedostatak podataka nadoknađen je izračunom omjera koji nedostaju (vidi objašnjenje metodologije u Prilogu A). Taj je pokazatelj stoga posrednik u razumijevanju načina na koji se zapošljava osoblje za pružanje usluga djeci pojedine dobne skupine. Više informacija o metodologiji za taj izračun dostupno je u Prilogu A.

Maksimalan broj djece po skupini veći je za djecu u dobi od četiri godine nego za onu u dobi od dvije godine. U većini odgojno-obrazovnih sustava maksimalna veličina skupine povećava se sa dvanaestero – šesnaestero djece u dobi od dvije godine na dvadeset troje – dvadeset petero djece u dobi od četiri godine. Razlike su među europskim zemljama znatne. Za dvogodišnjake se maksimalan broj djece po skupini bitno razlikuje među zemljama – od devetero u Rumunjskoj do dvadeset četvero u Češkoj. Kad je pak riječ o četverogodišnjacima, ta je razlika između devetnaestero u Malti i tridesetero u Ujedinjenom Kraljevstvu (Engleska i Wales). U samo jednoj zemlji maksimalna je veličina skupine jednaka za obje dobne skupine.

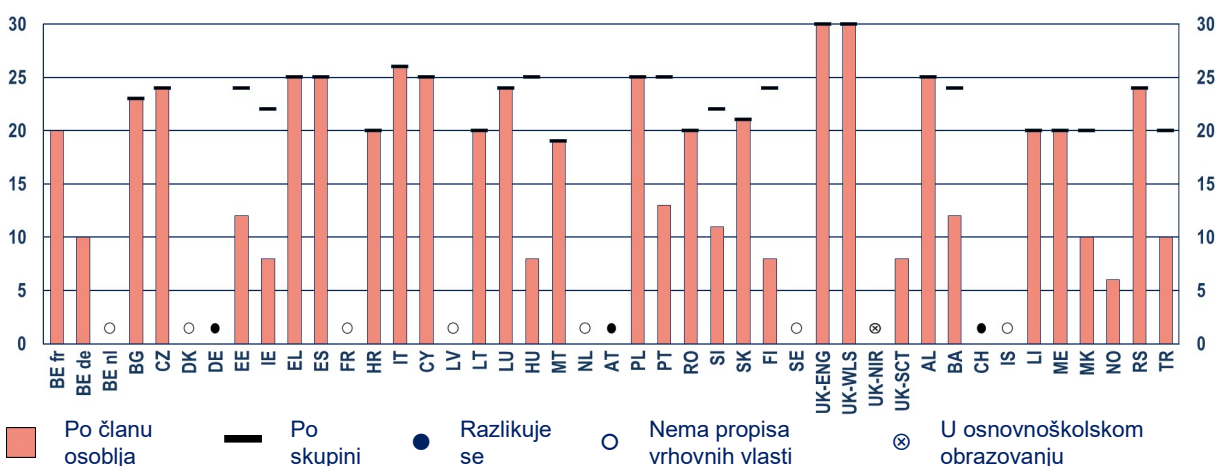
U **Češkoj** maksimalan broj djece iznosi dvadeset četvero za sve dobne skupine u RPOO-u. No maksimalan broj članova osoblja po skupini razlikuje se prema dobnim skupinama i obliku ustanove. U dječjim skupinama (*dětské skupiny*) traže se tri člana odgojno-obrazovnog osoblja u skupinama za jednogodišnjake te dva za sve ostale dobne skupine. U predškolskim ustanovama (*mateřské školy*) traži se jedan član osoblja za sve dobne skupine.

Slika C8 – Maksimalan broj djece po skupini i po članu osoblja u ustanovama RPOO-a za djecu u dobi od dvije i četiri godine 2018./2019. godine.

a) dvogodišnjaci

b) četverogodišnjaci

Po članu osoblja
 Po skupini
 Razlikuje se
 Nema propisa vrhovnih vlasti
 ⊗ U osnovnoškolskom obrazovanju

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Slika se odnosi na maksimalan broj djece po skupini i po članu osoblja tijekom radnog vremena u radnom danu kako je određeno propisima/preporukama. Slika ne uzima u obzir mogućnost da se skupine sastoje od djece različite dobi.

Ovisno o obrazovnom sustavu, propisi mogu odrediti maksimalan broj djece po članu pomoćnog osoblja (ako postoji), po članu odgojno-obrazovnog osoblja, po članu osoblja bez obzira na kategoriju ili po skupini. Razvijena je posebna metodologija kako bi se podaci dostupni u obrazovnim sustavima oblikovali za taj prikaz, odnosno kako bi se prikazali omjeri djece i osoblja i maksimalan broj djece po skupini (vidi Prilog A).

Detaljne informacije za sve skupine u dobi između rođenja i pet godina (uključujući maksimalan broj djece po članu odgojno-obrazovnog osoblja) dostupne su u Prilogu A.

Pomoćno osoblje koje se zapošljava za rad s djecom s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama nije uzeto u obzir.

Napomene za pojedine zemlje (slika C8)

Češka – Slika C8a prikazuje stanje u *dětské skupiny*, a slika C8b stanje u *mateřské školy*. Za dvogodišnjake koji su već u *mateřské školy* stanje je jednako kao i za četverogodišnjake. Za četverogodišnjake koji su još u *dětské skupiny* stanje je jednako kao i za dvogodišnjake.

Njemačka, Austrija, Bosna i Hercegovina i Švicarska – Situacija se razlikuje među saveznim pokrajinama/kantonima. Više informacija o razlikama dostupno je u Prilogu A.

Estonija – Slika C8a prikazuje stanje u *koolieelne lasteasutus*. U *lapsehoiuteenus* maksimalan broj djece po članu osoblja iznosi petero, a maksimalan broj po skupini desetero.

Grčka – Slika C8a prikazuje stanje za djecu u dobi do 30 mjeseci. U dobi između 30 i 36 mjeseci maksimalan je broj djece po članu osoblja trinaestero, a maksimalan broj po skupini dvadeset petero.

Francuska – Slika C8a prikazuje stanje u predškolskim ustanovama (*accueil du jeune enfant*). Za četverogodišnjake se maksimalna veličina skupine određuje na lokalnoj razini (*département*) sukladno lokalnim uvjetima.

Italija – Za dvogodišnjake se određuje na regionalnoj razini.

Slovenija – Ovisno o situaciji, općine mogu povećati maksimalan broj djece po skupini za dvoje. To se odnosi na više od polovice skupina.

Ujedinjeno Kraljevstvo (Engleska i Wales) – Slika C8b prikazuje stanje u *reception class* u osnovnoj školi.

Maksimalan omjer djece i osoblja udvostručuje se u dobi između dvije i četiri godine. Obično timovi od dva ili tri člana osoblja rade sa skupinama dvogodišnjaka. Suprotno tomu, jedna ili dvije osobe zadužene su za cijelu skupinu četverogodišnjaka.

U dobi od dvije godine maksimalan je broj djece po članu osoblja između troje (u Crnoj Gori i Norveškoj) i osamnaestero (u Španjolskoj). U većini obrazovnih sustava u kojima postoje propisi vrhovnih vlasti maksimalan je broj djece po članu osoblja između petero i osmero.

Situacija je znatno drukčija kad je riječ o četverogodišnjacima. U toj dobi maksimalan je broj djece po članu osoblja dvadesetero ili više u većini odgojno-obrazovnih sustava s propisima koji to reguliraju. Maksimalan je broj djece po članu osoblja manji od desetero u samo pet odgojno-obrazovnih sustava (u Irskoj, Mađarskoj, Finskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu (Škotska) i Norveškoj).

Veza između maksimalne veličine skupine i maksimalnog broja djece po članu osoblja pokazuje kako su timovi ustrojeni u sredinama u kojima se provodi RPOO.

- Kad je maksimalna veličina skupine veća od maksimalnog broja djece po članu osoblja, propisi određuju najmanje dvije osobe koje moraju biti istodobno prisutne u pojedinoj skupini. To može podrazumijevati timove s više od jednoga visokokvalificiranog člana odgojno-obrazovnog osoblja ili može podrazumijevati timove koji uključuju i članove pomoćnog osoblja za koje su zahtjevi za kvalifikaciju niži ili ne postoje (vidi sliku C2).

U **Finskoj** svaki treći član osoblja mora biti učitelj u RPOO-u / dječjem vrtiću te mora imati diplomu prvostupnika iz obrazovanja (uključujući predškolsko obrazovanje) ili primijenjenih znanosti (društveni studiji uključujući studij RPOO-a i socijalne pedagogije). Dvije trećine su njegovatelji sa strukovnom višom srednjoškolskom kvalifikacijom. Novi zakon o RPOO-u usvojen je godine 2018. Reforma nastoji poboljšati kvalitetu povećanjem sposobnosti osoblja. Od godine 2030. dvije trećine osoblja morat će posjedovati diplomu prvostupnika, a najmanje polovica njih diplomu učitelja.

- Kad je maksimalna veličina skupine jednaka maksimalnom broju djece po članu osoblja, jedan član odgojno-obrazovnog osoblja jedina je osoba zadužena za cijelu skupinu. To je rijedak slučaj za skupine mlađe djece, ali je vrlo uobičajeno za skupine četverogodišnjaka. U većini odgojno-obrazovnih sustava s propisima traži se samo jedan član odgojno-obrazovnog osoblja po skupini četverogodišnjaka.

U **Ujedinjenom Kraljevstvu (Engleska i Wales)** maksimalan je broj četverogodišnjaka po skupini i po članu osoblja tridesetero. To se odnosi na *reception class* u osnovnoj školi gdje je član osoblja kvalificirani učitelj. No u Walesu postoji i uvjet koji je u skladu sa smjernicama iz rujna 2018. godine, a navodi da u svim javno financiranim sredinama u fazi osnivanja u kojima se provodi program RPOO za četverogodišnjake (uključujući i *reception classes*) omjer mora biti 1 : 8.

Katkad sredina u kojoj se provodi RPOO ili lokalna vlast može samostalno odlučiti o omjerima i veličini skupine. Stoga ne postoje propisi vrhovnih vlasti za sve dobne skupine RPOO-a u Danskoj, Letoniji, Švedskoj i na Islandu.

U **Švedskoj**, u kojoj ne postoje propisi vrhovnih vlasti o omjerima djece i osoblja, ujesen 2017. godine prosječan je broj djece po članu osoblja u jedinstvenim sredinama za djecu u dobi od jedne do šest godina (*förskola*) iznosio 5,1 : 1 ([Statistika Skolverket](#)).

Godine 2009. na **Islandu** su izmijenjeni postojeći propisi o predškolskim ustanovama (Propis 655/2009). Uklonjeni su minimalni zahtjevi za omjer djece i osoblja kako bi ravnatelji predškolskih ustanova imali više samostalnosti uzimajući u obzir posebne okolnosti koje postoje u pojedinoj predškolskoj ustanovi. Odluka se donosi s pomoću jednadžbe za izračunavanje tih čimbenika (*barngildi*), odnosno dobi djece, broja djece s posebnim potrebama te broja sati po tjednu za koje su djeca prijavljena. Godine 2019. omjer djece i osoblja iznosio je 6 : 1 na razini ISCED 020. Godine 2016. omjer je iznosio 5,3 : 1 (Eurostat, UOE [educ_uae_perp04]).

U Italiji i Albaniji ne postoje propisi vrhovnih vlasti o veličini skupina ili omjeru djece i osoblja za djecu mlađu od tri godine zato što se tim oblikom pružanja usluga upravlja na nižim razinama – regionalnoj i lokalnoj. U flamanskoj zajednici u Belgiji te u Francuskoj i Nizozemskoj propisi vrhovnih vlasti određuju omjere i veličinu skupina za mlađu djecu, ali ne i za stariju.

DADILJE U REGULIRANOM PRUŽANJU USLUGA RPOO-a U KUĆI OBIČNO ČUVAJU MAKSIMALNO ČETVERO ILI PETERO DJECE MLAĐE OD TRI GODINE

U gotovo svim zemljama u kojima postoji regulirano pružanje usluga u kući nadzire se maksimalan broj djece po dadilji. Samo u nekoliko zemalja u kojima je vrlo ograničeno regulirano pružanje usluga RPOO-a u kući (vidi sliku A3) ne primjenjuju se nikakvi standardi na vrhovnoj razini u tom području (u Italiji, Letoniji, Švedskoj i Sjevernoj Makedoniji).

Propisi koji obuhvaćaju to područje često su prilično složeni jer pokušavaju uzeti u obzir više čimbenika. Primjerice djeca se mogu znatno razlikovati po dobi – od potpuno ovisne male djece do prilično neovisne starije djece za koju treba skrbiti samo nekoliko sati nakon škole. Stoga propisi obično uključuju dodatna ograničenja u vezi s dobi s posebice strožim pravilima o maksimalnom broju male djece u skupini.

Pružanje usluga RPOO-a u kući više je raširen oblik usluga za mlađu djecu nego za stariju (vidi Podatke o nacionalnim sustavima). Slika C9 stoga prikazuje propise vrhovnih vlasti o maksimalnom broju djece mlađe od tri godine po dadilji. Riječ je o tri dadilje u Slovačkoj i Ujedinjenom Kraljevstvu (Engleska, Wales i Sjeverna Irska) te osam u flamanskoj zajednici u Belgiji. Većina je zemalja odredila maksimalno petero ili šestero djece po dadilji. Taj broj obično uključuje vlastitu djecu dadilje ako ona skrbi i za njih. U pojedinim zemljama postoji još pravila.

U **Irskoj** propisi navode da ne smije biti više od petero djece mlađe od četiri godine (uključujući i djecu dadilje), a među njima najviše dvoje može biti mlađe od 15 mjeseci.

U **Hrvatskoj** je maksimalan broj djece mlađe od 14 mjeseci po dadilji šestero. No dadilje mogu čuvati jedno dijete mlađe od godine dana koje se računa kao dvoje djece. Ako dadilje čuvaju i vlastitu djecu mlađu od 10 godina, ukupan broj djece koje mogu čuvati smanjuje se – za jedno od dvoje vlastite djece ili za dvoje od troje vlastite djece.

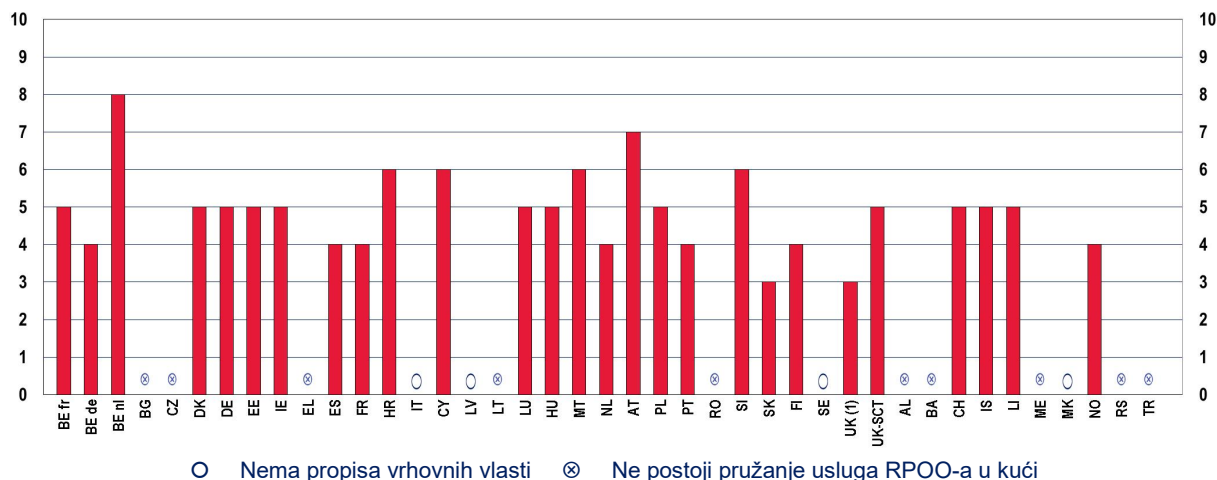
U **Cipru** dadilje mogu čuvati do šestero djece, no ne više od troje mlađe od dvije godine.

U **Luksemburgu** maksimalan broj djece po dadilji iznosi petero djece u dobi od rođenja do dvanaest godina. No dadilja ne može čuvati više od dvoje djece mlađe od dvije godine.

U **Malti** dadilja može čuvati do šestero djece (uključujući i vlastitu djecu), no samo jedno može biti mlađe od 18 mjeseci.

U **Nizozemskoj** je maksimalan broj djece mlađe od četiri godine po dadilji četvero, a najviše dvoje djece može biti mlađe od godine dana.

Slika C9 – Maksimalan broj djece mlađe od tri godine po dadilji u reguliranom pružanju usluga RPOO-a u kući godine 2018./2019.

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Slika uzima u obzir maksimalan broj djece koji dadilja može čuvati u isto vrijeme (nije riječ o punom radnom vremenu ili broju prijavljene djece) prema propisima vrhovnih vlasti. Posebni propisi za djecu s posebnim potrebama nisu uzeti u obzir.

Slika ne prikazuje detaljnije odredbe koje bi mogle biti obuhvaćene zakonom (npr. ograničenja vezana uz dob djece).

Napomene za pojedine zemlje

Njemačka – Podaci ne obuhvaćaju vlastitu djecu dadilje.

Italija – Za te su propise mjerodavne pokrajine. Općenito je maksimalan broj između troje i šestero djece.

Španjolska – Zakonom regulirano pružanje usluga u kući postoji samo u dvije autonomne zajednice. Slika prikazuje stanje u zajednici Foral de Navarra. Nema propisa u tom području u zajednici Comunidad de Madrid.

Austrija – Maksimalan broj djece mlađe od tri godine razlikuje se među saveznim pokrajinama i iznosi od četvero do sedmero djece.

Švicarska – Slika prikazuje stanje u većini kantona.

Sjeverna Makedonija – Regulirano pružanje usluga RPOO-a u kući kao osnovni oblik usluga RPOO-a uglavnom je za djecu u dobi između tri i šest godina.

U **Engleskoj (Ujedinjeno Kraljevstvo)** dadilja može čuvati najviše šestero djece mlađe od osam godina u bilo koje vrijeme. Najviše troje od te djece može biti u predškolskoj dobi te samo jedno dijete može biti mlađe od godine dana.

U **Walesu (Ujedinjeno Kraljevstvo)** dadilja može čuvati najviše desetero djece mlađe od 12 godina od kojih najviše šestero može biti mlađe od osam godina, najviše troje može biti mlađe od pet godina, a najviše dvoje može biti mlađe od 18 mjeseci.

U **Sjevernoj Irskoj (Ujedinjeno Kraljevstvo)** maksimalan broj djece po dadilji može biti šestero djece mlađe od 12 godina od kojih najviše troje može biti predškolske dobi te najviše jedno mlađe od godine dana.

U **Škotskoj (Ujedinjeno Kraljevstvo)** preporučeni je omjer jedna dadilja na troje djece mlađe od dvije godine te jedna dadilja na petero djece u dobi od tri godine.

Na **Islandu** dadilje tijekom prve godine rada ne smiju čuvati više od četvero djece mlađe od šest godina (uključujući i vlastitu djecu). Za djecu mlađu od godine dana maksimalan je broj dvoje. Nakon godine dana rada dadilja može dodati jedno dijete. Najčešći maksimalan broj djece po dadilji u reguliranom pružanju usluga RPOO-a u kući stoga iznosi petero djece po dadilji. Prema [Statistici Islanda](#) prosječan omjer bio je 4,3 : 1 godine 2017.

U **Lihtenštajnu** dadilje mogu čuvati najviše petero djece (uključujući vlastitu djecu mlađu od 16 godina), i to ne više od troje vlastite djece. Istodobno mogu čuvati najviše dvoje djece mlađe od 18 mjeseci. Dijete se u toj dobnoj skupini računa kao 1,5.

U **Norveškoj** su propisi općenitiji. Navodi se da je maksimalan broj djece po dadilji petero te da se taj broj mora smanjiti kad je većina djece u skupini mlađa od tri godine.

OSOBLJE

U Sloveniji propisi navode da je maksimalan broj djece po dadilji šestero bez navođenja dobi djece.

Naposljedku propisi mogu biti u određenoj mjeri prilagodljivi omogućujući dadiljama dodatnu skrb za jedno ili dvoje djece. To se uglavnom događa u slučaju posebnih obiteljskih situacija poput višestrukih porođaja ili nedostatka odgovarajućih usluga RPOO-a u lokalnoj zajednici ili pokrajini.

OBRAZOVNE SMJERNICE

1. DIO – OPĆI OKVIR

Kako se navodi u Preporuci Vijeća o visokokvalitetnim sustavima ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja,⁷⁶ iznimno je važno poboljšati kvalitetu ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja i omogućiti bolji pristup i sudjelovanje u njemu. Samo visokokvalitetan RPOO može biti snažan temelj za rano učenje i razvoj djece, osobito one u nepovoljnom položaju. Prema zaključcima simpozija *Early Matters* NESSE-a (2008.) nekvalitetan RPOO može štetiti budućem školskom uspjehu.

Ovo se poglavlje bavi osnovnim procesima u RPOO-u. Način na koji je organizirana skrb, poučavanje i učenje uvelike određuje kvalitetu pružanja usluga RPOO-a. Odgovarajuća skrb zadovoljava ne samo osnovne potrebe djece nego pridonosi i njihovoj dobrobiti, učenju i razvoju jer podrazumijeva snažnu komunikaciju između djece i osoblja. Dobro uravnotežena kombinacija skrbi i obrazovanja pruža idealne uvjete za kognitivan, društveni i fizički razvoj djece te im pomaže da razviju samopouzdanje i pozitivnu sliku o sebi (Einarsdottir, 2015., Pramling, Doverborg i Samuelsson, 2017.). Aktivnosti koje djeca vole, poput igranja, trčanja, skakanja i penjanja, slušanja priča, crtanja i kreativnog rada, sviranja instrumenata, pjevanja i plesanja, promatranja, istraživanja, kuhanja, vrtlarstva i odlazaka na izlete, mogu dati pozitivna iskustva učenja (npr. Klette, Drugli i Aandahl, 2018.). Bogate i raznolike aktivnosti – zasnovane na utvrđenim ciljevima koji jamče napredak prema željenim ishodima učenja, pridonose komunikaciji među djecom i osobljem te potiču sudjelovanje roditelja – važni su čimbenici visokokvalitetnoga odgoja i obrazovanja (Europska komisija, 2014.). Kako bi poduprla osoblje da postigne tu razinu usluge, većina vrhovnih vlasti diljem Europe izdaje službene obrazovne smjernice.

U prvom se dijelu ovog poglavlja razmatra u kojim odgojno-obrazovnim sustavima postoje smjernice na vrhovnoj razini koje određuju obrazovna obilježja u RPOO-u. Jednako se tako istražuje razvijaju li ustanove RPOO-a vlastite pedagoške planove. Razmatraju se ciljevi, obrazovni sadržaj i nastavni pristupi koji se preporučuju u obrazovnim smjernicama na vrhovnoj razini. Naposljetku se razmatraju prakse vrednovanja u RPOO-u.

U drugom se dijelu poglavlja prikazuju mjere koje omogućuju prelazak iz RPOO-a u osnovnoškolsko obrazovanje. Razmatra se upis u osnovnoškolsko obrazovanje te proces donošenja odluka u tom postupku. U poglavlju se jednako tako razmatraju mjere koje osiguravaju pedagošku dosljednost između RPOO-a i osnovnoškolskog obrazovanja.

Naposljetku se razmatraju dva oblika ciljanih mjera potpore u RPOO-u. Ponajprije se razmatraju mjere za razvoj jezičnih vještina djece – jezika nastave i jezika kojim djeca govore kod kuće. Zatim se razmatra potpora koja je dostupna roditeljima djece u RPOO-u.

⁷⁶ Preporuka Vijeća od 22. svibnja 2019. godine o visokokvalitetnim sustavima ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja (SL C 189, 5. lipnja, 2019.).

U TREĆINI OBRAZOVNIH SUSTAVA NE POSTOJE OBRAZOVNE SMJERNICE ZA DJECU MLAĐU OD TRI GODINE

Sve se više priznaje važnost RPOO-a kao temelja za učenje i razvoj djece.⁷⁷ U svim odgojno-obrazovnim sustavima postoje obrazovne smjernice za tu važnu fazu. No unatoč nedavnom napretku, te su smjernice i dalje raširenije u sredinama u kojima se provodi RPOO za djecu u dobi od tri godine i stariju nego u onima za mlađu, a rjeđe su u sredinama koje pružaju usluge RPOO-a u kući nego u onima koje takve usluge pružaju u ustanovama.

Obrazovne su smjernice službeni dokumenti koji mogu i ne moraju biti obvezatni, a izdani su kako bi vodili ili usmjerili pružatelje usluga RPOO-a prema skrbi za djecu te prema učenju i ponuđenom obrazovnom sadržaju. Mogu obuhvaćati:

- glavne ciljeve i načela
- obrazovne/pedagoške pristupe
- ciljeve razvoja i učenja
- područja učenja, sadržaj i materijale
- metode vrednovanja.

U RPOO-u se oblik obrazovnih smjernica znatno razlikuje među zemljama. Smjernice se mogu izdati u obliku okvirnih planova, uputa za osoblje, kurikuluma ili programa za učenje i razvoj, referentnog okvira za ciljeve učenja (npr. temeljni ciljevi *vroegschoolse educatie* u Nizozemskoj) itd. U pojedinim su zemljama (npr. u flamanskoj zajednici u Belgiji te u Bugarskoj i Poljskoj) obrazovne smjernice propisane zakonom. Ovisno o tome kako su ustrojene, obrazovne smjernice omogućuju različite stupnjeve prilagodljivosti u načinu na koji se primjenjuju u sredinama u kojima se provodi RPOO.

U određenoj se zemlji može primjenjivati više od jednog dokumenta za određenu fazu, no svi pridonose osnivanju temeljnog okvira u kojemu se od osoblja traži (ili savjetuje ako ne postoje obvezatni uvjeti) da razvije vlastite prakse kako bi se zadovoljile razvojne potrebe djece.

U Europi su dvije trećine obrazovnih sustava izdale obrazovne smjernice koje obuhvaćaju cijelo razdoblje RPOO-a (vidi sliku D1a). U preostaloj trećini sustava smjernice su namijenjene isključivo sredinama u kojima se provodi RPOO za stariju djecu. Obrazovni okvir na vrhovnoj razini uglavnom je usmjeren prema upravljanju (vidi sliku A4). U gotovo svim zemljama u kojima je ista vlast mjerodavna za cijelo razdoblje RPOO-a obrazovni ciljevi ili sadržaj određeni su za sve dobne skupine. Tako je u nordijskim i baltičkim zemljama, većini srednjoeuropskih i balkanskih zemalja te u Irskoj, Španjolskoj, Luksemburgu, Malti i Ujedinjenom Kraljevstvu (Engleska i Škotska). Iznimka je Sjeverna Irska u kojoj je Odjel za obrazovanje u vladi Sjeverne Irske djelomično mjerodavan za cijelo razdoblje RPOO-a, no kurikularne su smjernice utvrđene samo za predškolsko obrazovanje za djecu u dobi od tri i četiri godine.

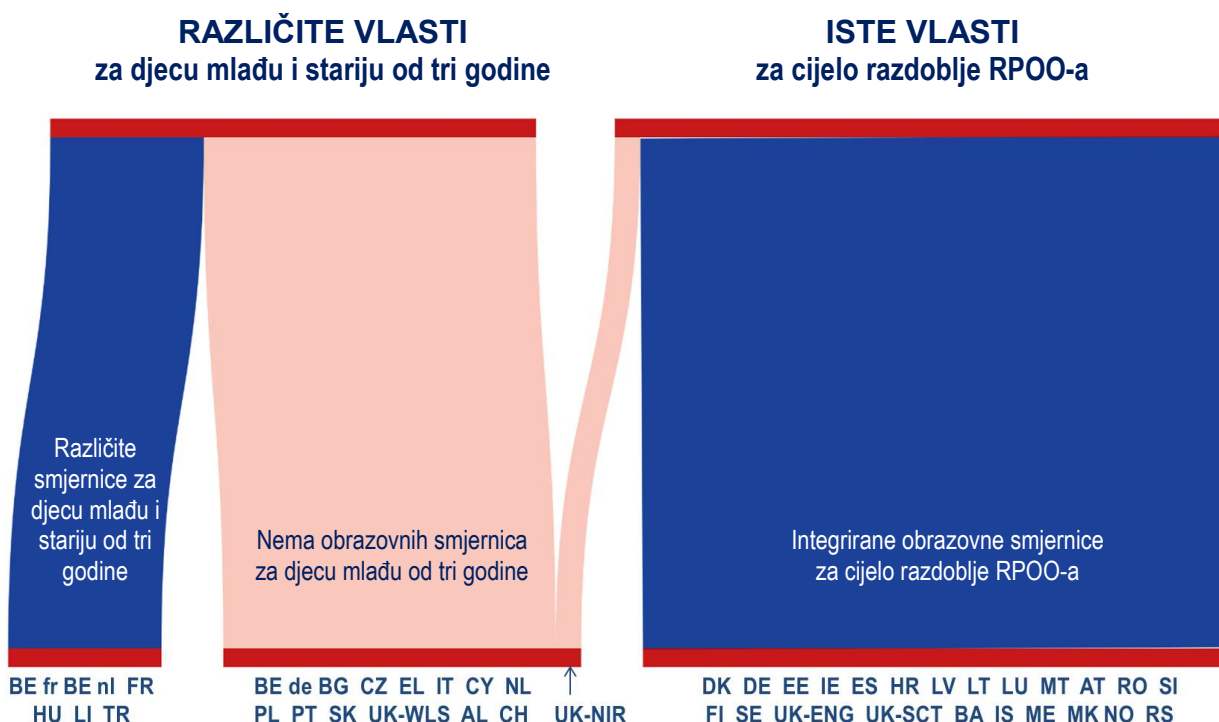
Stanje se razlikuje u podijeljenim sredinama u kojima se provodi RPOO. Ondje su obrazovne vlasti mjerodavne samo za sredine za stariju djecu, a za one za mlađu djecu mjerodavne su druge vlasti. U samo trećini takvih sustava postoji obrazovni okvir za sve dobne skupine – u Belgiji (francuska i flamanska zajednica), Francuskoj, Mađarskoj, Lihtenštajnu i Turskoj. Okvir se navodi u zasebnim dokumentima za mlađu i stariju djecu, a izdaju ga različite vlasti.

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti za mlađu djecu raširenije su posljednjih godina. Od godine 2013. prvi put su u Belgiji (flamanska zajednica), Francuskoj, Luksemburgu i Lihtenštajnu izdane određene smjernice s obrazovnim obilježjem za mlađu djecu.

⁷⁷ SL C 189, 5. lipnja 2019. godine

Slika D1 – Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti za pružanje usluga RPOO-a godine 2018./2019.

Slika D1a – Pružanje usluga RPOO-a u ustanovama

No u 13 obrazovnih sustava u kojima su vrhovne obrazovne vlasti mjerodavne samo za ustanove RPOO-a za djecu u dobi od tri godine i stariju (vidi sliku A4) obrazovne smjernice na vrhovnoj razini odnose se isključivo na pružanje usluga RPOO-a starijoj djeci (u njemačkoj zajednici u Belgiji te u Bugarskoj, Češkoj, Grčkoj, Italiji, Cipru, Nizozemskoj, Poljskoj, Portugalu, Slovačkoj, Ujedinjenom Kraljevstvu (Wales), Albaniji i Švicarskoj). No u Portugalu su 2016. godine promijenjene smjernice za predškolske ustanove, pa sada ističu potrebu za zajedničkim pedagoškim pristupima i načelima za cijelo razdoblje RPOO-a prije obvezatnog školovanja, a obrazovne se smjernice za *creches* pripremaju. U Nizozemskoj postoje obrazovne smjernice na vrhovnoj razini za djecu u nepovoljnom položaju u dobi od dvije i pol do četiri godine koja pohađaju ciljane programe RPOO-a (*voorschoolse educatie*), a njih je otprilike 45 000. Naposljetku, u Italiji je Ministarstvo obrazovanja osnovalo povjerenstvo za izradu nacrtu obrazovnih smjernica za pružanje usluga RPOO-a mlađoj djeci.

Status obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti u sredinama u kojima se provodi RPOO razlikuje se među zemljama te u nekoliko slučajeva unutar samih zemalja prema dobnim skupinama (vidi sliku D1b).

Slika D1b – Status obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti za pružanje usluga RPOO-a u ustanovama

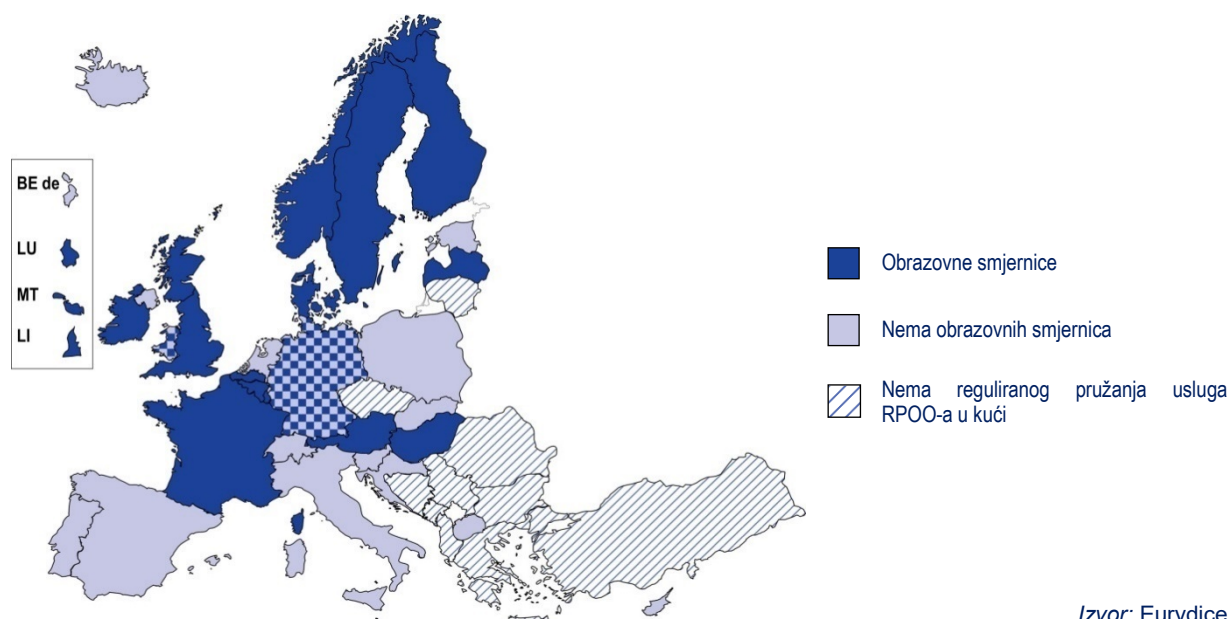

Izvor: Eurydice

U odgojno-obrazovnim sustavima s obrazovnim smjernicama za mlađu i stariju djecu te su smjernice obično obvezatne za cijelo razdoblje RPOO-a. Suprotno tomu, u flamanskoj zajednici u Belgiji te u Francuskoj i Rumunjskoj smjernice su obvezatne samo za djecu u dobi od tri godine i stariju. To se odnosi i na Irsku, no samo za ustanove RPOO-a koje imaju ugovornu obvezu s Odjelom za djecu i mlade za pružanje besplatnih usluga RPOO-a za stariju djecu. U Ujedinjenom Kraljevstvu (Škotska) i Bosni i Hercegovini obrazovne smjernice nisu obvezatne tijekom cijelog razdoblja RPOO-a. Sve su obrazovne smjernice obvezatne u zemljama u kojima se odnose samo na stariju djecu.

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti za ustanove RPOO-a uglavnom se odnose na pružanje usluga RPOO-a u kući – u 17 obrazovnih sustava (vidi sliku D1c). U Austriji postoje određene smjernice koje se odnose isključivo na pružanje usluga RPOO-a u kući. No u 15 obrazovnih sustava nema obrazovnih smjernica za taj oblik usluga. U preostalim zemljama ne postoje usluge RPOO-a u kući.

Slika D1c – Pružanje usluga RPOO-a u kući

Izvor: Eurydice

Objašnjenje za D1a, D1b i D1c

Za definiciju **obrazovnih smjernica** vidi Pojmovnik.

Vidi Prilog C za određene dokumente obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti u pojedinoj zemlji.

Vidi podatke o nacionalnim sustavima za djecu mlađu od tri godine i djecu u dobi od tri godine i stariju te što oni znače u kontekstu pojedine zemlje.

Za više informacija o vlastima mjerodavnim za upravljanje ustanovama RPOO-a u pojedinoj zemlji vidi sliku A4 i Prilog B.

Napomene za pojedine zemlje D1a, D1b i D1c

Belgija (BE fr) – Za djecu u dobi od tri godine i stariju obrazovne smjernice vrhovnih vlasti odnose se isključivo na javne i privatne subvencionirane škole, a ne na samofinancirajuće privatne škole.

Belgija (BE nl) – Za djecu u dobi od tri godine i stariju vrhovne se obrazovne smjernice odnose isključivo na škole koje priznaju vrhovne obrazovne vlasti.

Njemačka – Postojeće obrazovne smjernice koje su razvile savezne pokrajine za RPOO odnose se na dadilje, ovisno o propisima tih pokrajina i dobi djece.

Irski – [Okvir kurikuluma](#) za cijelo razdoblje RPOO-a (*Aistear*) obavezan je isključivo za ustanove RPOO-a koje imaju ugovornu obvezu s Odjelom za djecu i mlade za pružanje besplatnih usluga RPOO-a starijoj djeci.

Nizozemska – Slika D1a prikazuje najčešće stanje. Kad je riječ o djeci mlađoj od tri godine, obrazovne smjernice vrhovnih vlasti odnose se isključivo na djecu u nepovoljnom položaju u *voorschoolse educatie* (u dobi od dvije i pol do četiri godine).

Portugal – Nema određenih obrazovnih smjernica za sredine u kojima se provodi RPOO za djecu mlađu od tri godine, no Kurikularne smjernice za predškolsko obrazovanje namijenjene sredinama u kojima se provodi RPOO za djecu u dobi od tri godine i stariju ističu potrebu za zajedničkim pedagoškim pristupima i načelima za cijelo razdoblje RPOO-a prije obaveznog školovanja.

Ujedinjeno Kraljevstvo (WLS) – Samo pružanje usluga RPOO-a u kući koje je javno financirano za djecu stariju od tri godine mora slijediti kurikularni okvir za djecu te dobi.

U VEĆINI ZEMALJA SREDINE U KOJIMA SE PROVODI RPOO MORAJU IZRADITI VLASTITI PEDAGOŠKI PLAN

U mnogim europskim zemljama smjernice vrhovnih vlasti za ustanove RPOO-a čine osnovu za regionalna i lokalna tijela koja razvijaju detaljnije smjernice, programe i planove. Stoga su u saveznim sustavima i u Italiji, u kojoj postoji znatna regionalna autonomija savezne pokrajine, autonomne zajednice i pokrajine odgovorne za pružanje detaljnijih obrazovnih programa za RPOO. U Finskoj su za daljnju razradu Nacionalnoga jezgrovnoga kurikuluma za RPOO odgovorni pružatelji usluga RPOO-a na lokalnoj razini, odnosno općine. U nekoliko obrazovnih sustava smjernice vrhovnih vlasti služe kao referentna točka za izradu pedagoškog plana u pojedinoj sredini u kojoj se provodi RPOO. Pojam pedagoškog plana obuhvaća kurikulum, aktivnosti poučavanja ili radni plan, program, projekt ili model (vidi sliku D2).

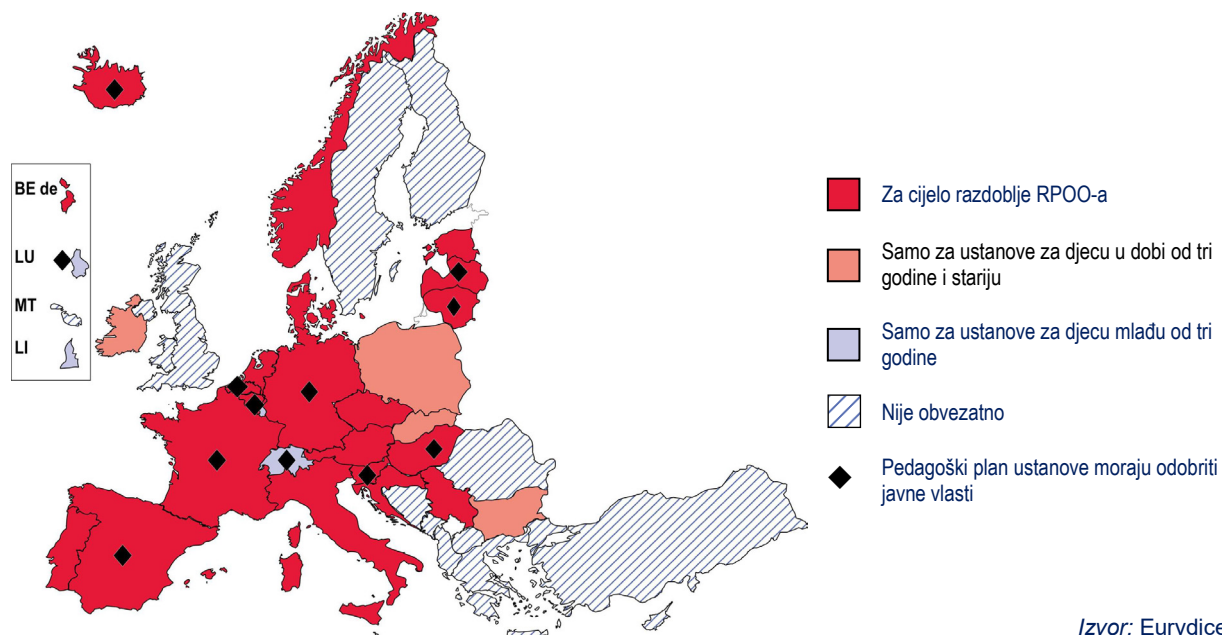
Izrada pedagoškog plana na razini sredine u kojoj se provodi RPOO omogućuje prilagodbu pružanja usluga lokalnim uvjetima i potrebama djece. Na taj način osoblje može imati razumijevanje za pedagoška načela koja bi trebala usmjeravati njegov rad. To može biti vrlo korisno kad su obrazovne smjernice vrhovnih vlasti široke i ne razlikuju se prema dobnoj skupini ili kad nema obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti za određenu dobnu skupinu.

Sredine u kojima se provodi RPOO moraju izraditi vlastiti pedagoški plan u 28 odgojno-obrazovnih sustava. U većini sustava to se odnosi na sredine koje obuhvaćaju cijelo razdoblje RPOO-a. No postoji nekoliko iznimaka. U Luksemburgu, Lihtenštajnu i Švicarskoj to se odnosi isključivo na sredine u kojima se provodi RPOO za djecu mlađu od tri godine. U Lihtenštajnu dječji vrtići (za djecu u dobi od četiri i pet godina) moraju provesti nacionalni kurikulum te stoga ne izrađuju vlastiti obrazovni program. Suprotno tomu, šire su smjernice određene za mlađu djecu te stoga te sredine moraju izraditi vlastiti pedagoški plan.

U Bugarskoj, Irskoj, Poljskoj i Slovačkoj obveza za izradu vlastita programa ili kurikuluma odnosi se isključivo na djecu u dobi od tri godine i stariju. Kako bi poduprle vlastite obrazovne aktivnosti sredina u kojima se provodi RPOO za mlađu djecu, vlasti u Irskoj mogu provesti različite kurikulume prema vlastitu izboru koje usmjerava nacionalni okvir *Aistear*. Suprotno tomu, u Bugarskoj, Poljskoj i Slovačkoj nema obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti s obrazovnim obilježjem za mlađu djecu, pa sredine u kojima se provodi RPOO ne moraju izraditi vlastite pedagoške planove.

U 12 obrazovnih sustava kurikulume koje izrađuju sredine u kojima se provodi RPOO moraju odobriti javne vlasti koje su često zadužene i za akreditaciju, vrednovanje i poboljšanje kvalitete tih sredina (vidi sliku E2). U Njemačkoj regionalne ili lokalne socijalne službe za mlade moraju odobriti pedagoški plan sredine u kojoj se provodi RPOO, a to je dio postupka akreditacije. U Švicarskoj nema obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti koje bi se odnosile na sredine u kojima se provodi RPOO za djecu mlađu od tri godine. Stoga, kako bi se osiguralo to da pojedini pedagoški ciljevi i aktivnosti budu određeni za mlađu djecu, većina kantona traži od predškolskih ustanova da izrade pedagoški plan koji je uvjet za akreditaciju. U Francuskoj, Luksemburgu i Mađarskoj tijela zadužena za vrednovanje sredina u kojima se provodi RPOO za djecu mlađu od tri godine vrednuju i njihov pedagoški plan. U Litvi i na Islandu općine koje su mjerodavne za osiguravanje kvalitete u sredinama koje provode RPOO zadužene su za odobravanje programa tih sredina za cijelo razdoblje RPOO-a. Inspektorat odobrava plan ili kurikulume koje su izradile predškolske ustanove u Španjolskoj, Mađarskoj i Francuskoj, a oni služe za utvrđivanje potreba osoblja za stalnim stručnim usavršavanjem. U Letoniji Državni centar za kvalitetu obrazovanja odobrava kurikulume sredina u kojima se provodi RPOO. U Sloveniji godišnji radni plan dječjeg vrtića mora odobriti općina.

Slika D2 – Obveza ustanova RPOO-a za izradu vlastita pedagoškog plana godine 2018./2019.

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Pojam pedagoški plan obuhvaća kurikulum, aktivnosti poučavanja ili radni plan, program, projekt ili model.

Napomene za pojedine zemlje

Belgija (BE nl) – Svaka sredina u kojoj se provodi RPOO za djecu u dobi od tri godine i stariju dužna je slijediti kurikulum koji su odobrile vrhovne vlasti. Škola može, ali nije obvezna izraditi vlastiti kurikulum koji uključuje vlastite razvojne ciljeve. U praksi većina predškolskih ustanova slijedi kurikulum krovne obrazovne organizacije (*koepel*) kojoj pripada.

Irska – Sredine u kojima se provodi RPOO za djecu u dobi od tri godine i stariju dužne su ne samo izraditi vlastiti kurikulum nego i slijediti okvir *Aistear Síolta* kako bi mogle pružati besplatne usluge RPOO-a.

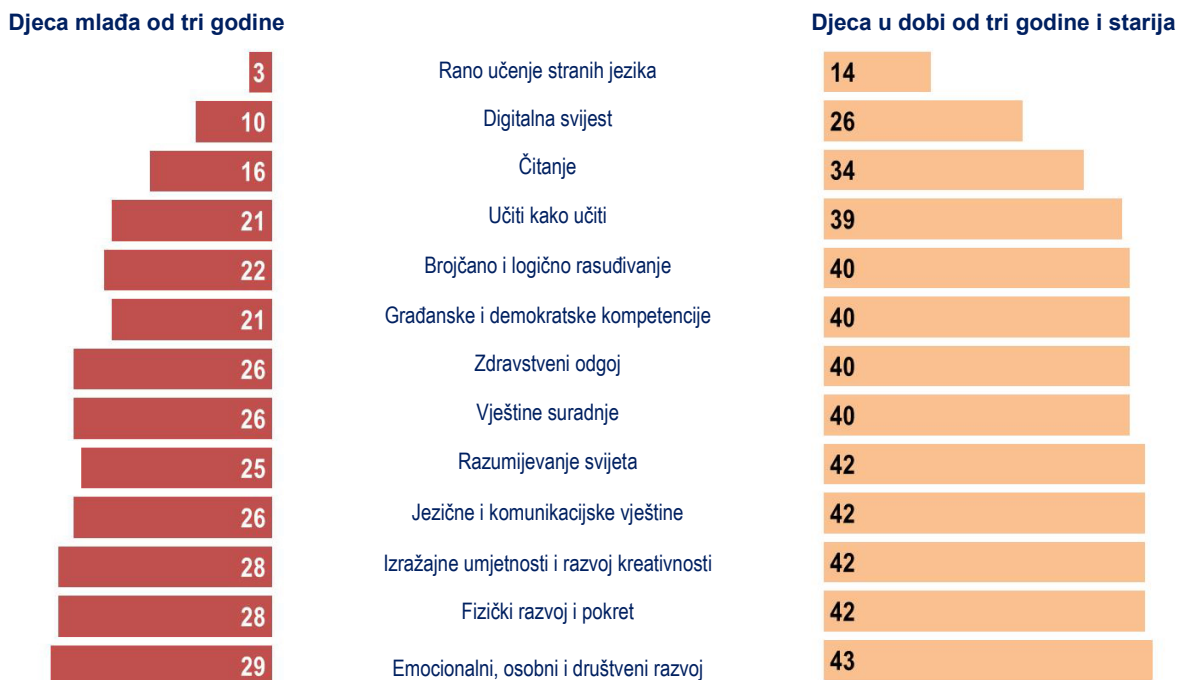
Finska – Pružatelji usluga RPOO-a (općine) dužni su izraditi vlastite kurikulume za javne ustanove i privatne pružatelje usluga za javno subvencionirane privatne sredine u kojima se provodi RPOO, a ti kurikulumi trebaju slijediti propise Nacionalnoga kurikuluma. Mogu odlučiti hoće li taj zadatak proslijediti pojedinačnoj ustanovi koju održavaju.

GLAVNA PODRUČJA ZA UČENJE I RAZVOJ DJECE U RPOO-u SLIČNA SU DILJEM EUROPE

Ako postoje, obrazovne smjernice vrhovnih vlasti utvrđuju područja učenja i razvoja djece koja bi trebala biti središte dnevnih aktivnosti u ustanovama. Najčešća područja koja se navode za ustanove RPOO-a bez obzira na dob jesu:

- emocionalni, osobni i društveni razvoj
- fizički razvoj
- umjetničke vještine
- jezične i komunikacijske vještine
- razumijevanje svijeta
- vještine suradnje
- zdravstveni odgoj.

Slika D3 – Područja učenja i razvoja u sredinama u kojima se provodi RPOO godine 2018./2019.

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Za svaku dobnu skupinu broj u retku označava broj obrazovnih sustava koji navode područja učenja u vlastitim obrazovnim smjernicama vrhovnih vlasti. Postoje ukupno 43 obrazovna sustava – informacije za pojedine zemlje dostupne su u Prilogu A.

Četiri su područja učenja i razvoja češće usmjerena prema starijoj djeci:

- učiti kako učiti te građanske i demokratske kompetencije – dvije transverzalne kompetencije europskog okvira Ključnih kompetencija⁷⁸
- brojčano rasuđivanje i čitanje – dvije su teme snažnije vezane uz formalno učenje.

Jednako je tako zanimljivo napomenuti da u sedam obrazovnih sustava (u Danskoj, Irskoj, Italiji, Mađarskoj, Nizozemskoj, Norveškoj i na Islandu) obrazovne smjernice ne navode čitanje kao područje učenja u RPOO-u iako sve navode ciljeve vezane uz jezične i komunikacijske vještine djece. To bi moglo biti povezano sa slabijim isticanjem vještina pismenosti poput one da pisana riječ ima značenje ili povezivanja zvukova s riječima koje se razvijaju tijekom RPOO-a (EACEA/Eurydice, 2011.). U Švedskoj i Srbiji čitanje se odnosi isključivo na djecu koja pohađaju predškolsku nastavu godinu dana prije početka osnovnoškolskog obrazovanja (vidi nacionalne podatke o predškolskoj nastavi).

Od područja učenja koja su ovdje istražena rano učenje stranih jezika i digitalno obrazovanje najrjeđe se spominju u obrazovnim smjernicama vrhovnih vlasti te su više usmjereni prema starijoj djeci. U 14 obrazovnih sustava navode se strani jezici obično u vezi sa starijom djecom. Digitalno obrazovanje obuhvaćeno je obrazovnim smjernicama u 26 obrazovnih sustava. U 10 od tih sustava digitalna se svijest promiče od rane dobi. U Litvi se odnosi isključivo na obvezatan predškolski program koji traje godinu dana.

U tim se zemljama mogu pronaći dvije različite perspektive digitalnog obrazovanja koje se međusobno upotpunjuju – 1) pedagoška uporaba digitalnih tehnologija za potporu i poticanje učenja i 2) poučavanje i razvoj digitalnih kompetencija djece.

⁷⁸ Preporuka 2006/962/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 18. prosinca o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje, SL L 394, 30. prosinca 2006.

U pojedinim obrazovnim sustavima (npr. u Bugarskoj, Danskoj, Španjolskoj, Cipru i Švedskoj) obrazovne smjernice vrhovnih vlasti ističu pedagošku uporabu digitalnih tehnologija za podupiranje procesa učenja, no ne navodi se koje se digitalne kompetencije trebaju razvijati. Preporučene aktivnosti obuhvaćaju, primjerice, čitanje digitalnih knjiga, istraživanje prirode i znanosti s pomoću digitalnih uređaja poput mrežnih kamera i GPS-a, stjecanje iskustva u umjetnosti uporabom digitalnih oblika izričaja ili igranjem igrice na računalu.

U ostalim obrazovnim sustavima smjernice vrhovnih vlasti navode digitalne kompetencije koje djeca trebaju početi razvijati tijekom RPOO-a, a one obuhvaćaju najosnovnije kompetencije navedene u Okviru Digcomp 2.0 (Carretero et al., 2017.). Kompetencija rješavanja problema navodi se samo u *Kurikulumu za izvrsnost* Ujedinjenoga Kraljevstva (Škotska), a preostale četiri globalne kompetencije okvira (Komunikacija, Izrada digitalnog sadržaja, Pismenost u vezi s informacijama i podacima i Sigurnost) navode se u nekoliko obrazovnih sustava. Primjerice, komunikacijska vještina obuhvaćena je nacionalnim kurikulumima za predškolsko obrazovanje u Francuskoj te se djeci preporučuje da međusobno kontaktiraju koristeći se digitalnim uređajima. Pismenost u vezi s informacijama i podacima navodi se, primjerice, u smjernicama vrhovnih vlasti za predškole u Litvi koje djeci preporučuju uporabu IKT obrazovnih materijala za prikupljanje i vrednovanje informacija. Izrada i uređivanje digitalnih informacija navodi se, primjerice, u kurikulumu RPOO-a u njemačkim govornim kantonima u Švicarskoj. U njemu se navode sljedeće kompetencije koje se trebaju usvojiti: arhiviranje i pronalaženje dokumenata, uključivanje i isključivanje uređaja i programa te ovladavanje osnovnim funkcijama. U Norveškoj se ističe sigurna, oprezna i odgovorna uporaba digitalnih tehnologija.

Prema **norveškom** Okvirnom planu za dječje vrtiće (UDIR, 2017.) osoblje će se zajedno s djecom aktivno koristiti digitalnim alatima. Digitalni se alati trebaju pomno upotrebljavati i ne smije se pretjerati u njihovoj primjeni. Dječji vrtići razumno će upotrebljavati digitalne tehnologije i pomoći djeci da razviju rano etičko shvaćanje digitalnih medija.

Uz digitalno obrazovanje važno je napomenuti da se digitalne tehnologije navode tijekom RPOO-a kao nužan čimbenik u razvoju dječjeg shvaćanja svijeta te kao potvrda važnosti tih tehnologija u njihovu svakidašnjem životu te šire u društvu.

Naposljetku, malo je zemalja utvrdilo područja učenja i razvoja koja bi bila drukčija od već spomenutih. No Poljska i Srbija navode da njihove obrazovne smjernice ističu važnost prirode i ekologije.

URAVNOTEŽENI PEDAGOŠKI PRISTUPI U RPOO-U

Zemlje u kojima su vrhovne vlasti donijele obrazovne smjernice obično preporučuju određene pedagoške pristupe sredinama u kojima se provodi RPOO. No to nije tako za stariju djecu u flamanskoj zajednici u Belgiji i u Nizozemskoj u kojoj su smjernice koje se primjenjuju u tim sredinama usmjerene prema ciljevima, osobito razvojnim ciljevima, ciljevima postignuća ili ključnim ciljevima.

U odgojno-obrazovnim sustavima koji navode pedagogiju u vlastitim obrazovnim smjernicama pojedini se zajednički pristupi preporučuju za cijelo razdoblje RPOO-a. To je slučaj s učenjem s pomoću igre koje je važan čimbenik u ranoj fazi razvoja.⁷⁹ U većini se zemalja u obrazovnim smjernicama vrhovnih vlasti navode slobodna i strukturirana igra. Primjerice, prema Okvirnom planu za dječje vrtiće u Norveškoj (UDIR 2017.) igra je najvažniji čimbenik u vrtiću, pa se cijeni njezina prava vrijednost. Dječji vrtići pružit će mogućnosti za igru, razvoj prijateljstva i djetetove kulture. Igra će biti ključna za njegov razvoj i učenje te za društvenu i jezičnu interakciju. Vrtići će nadahnuti djecu i omogućiti im različite oblike igre na otvorenom ili u zatvorenom prostoru.

⁷⁹ Preporuka Vijeća od 22. svibnja 2019. godine o visokokvalitetnim sustavima ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja (SL C 189, 5. lipnja 2019.).

Jednako se tako ističe ključna uloga odraslih koji prate dječju igru i potiču njihovo razmišljanje.⁸⁰ Odgojno-obrazovni sustavi većine zemalja uz igru preporučuju pronalaženje ravnoteže između aktivnosti koje započinju odrasli i onih koje započinju djeca te između skupnih i individualnih aktivnosti. U Švedskoj snažna usmjerenost prema aktivnostima koje započinju odrasli počinje u obvezatnoj predškolskoj nastavi (*förskoleklass*) koja se provodi godinu dana prije početka osnovnoškolskog obrazovanja.

Uključivanje roditelja ili obitelji u učenje djece još je jedan važan čimbenik koji se često preporučuje ustanovama. No ne navodi se u obrazovnim smjernicama vrhovnih vlasti za bilo koju dobnu skupinu u RPOO-u na Islandu, u Sjevernoj Makedoniji ili Turskoj. U Francuskoj, Rumunjskoj i Crnoj Gori preporučuje se isključivo za stariju djecu.

U otprilike polovici odgojno-obrazovnih sustava preporučuju se IKT aktivnosti također obično za stariju djecu. U Bosni i Hercegovini IKT aktivnosti počinju za djecu u dobi od pet godina koja pohađaju obvezatnu predškolsku nastavu.

Naposlijetku, u nekoliko odgojno-obrazovnih sustava navodi se minimalno vrijeme određeno za aktivnosti na otvorenome. U 15 se odgojno-obrazovnih sustava navodi za stariju djecu, a samo u četiri za mlađu. To ne pokazuje nužno nedostatak isticanja aktivnosti na otvorenome ili prirode kao okružja za učenje, nego može značiti da se dnevne i tjedne navike u pojedinim zemljama mogu prilagoditi djetetovim individualnim potrebama. Može značiti i da su obrazovne smjernice drukčije postavljene. U Hrvatskoj je, primjerice, određeno minimalno vrijeme za zdravstvene i fizičke aktivnosti, a ne isključivo za aktivnosti na otvorenome.

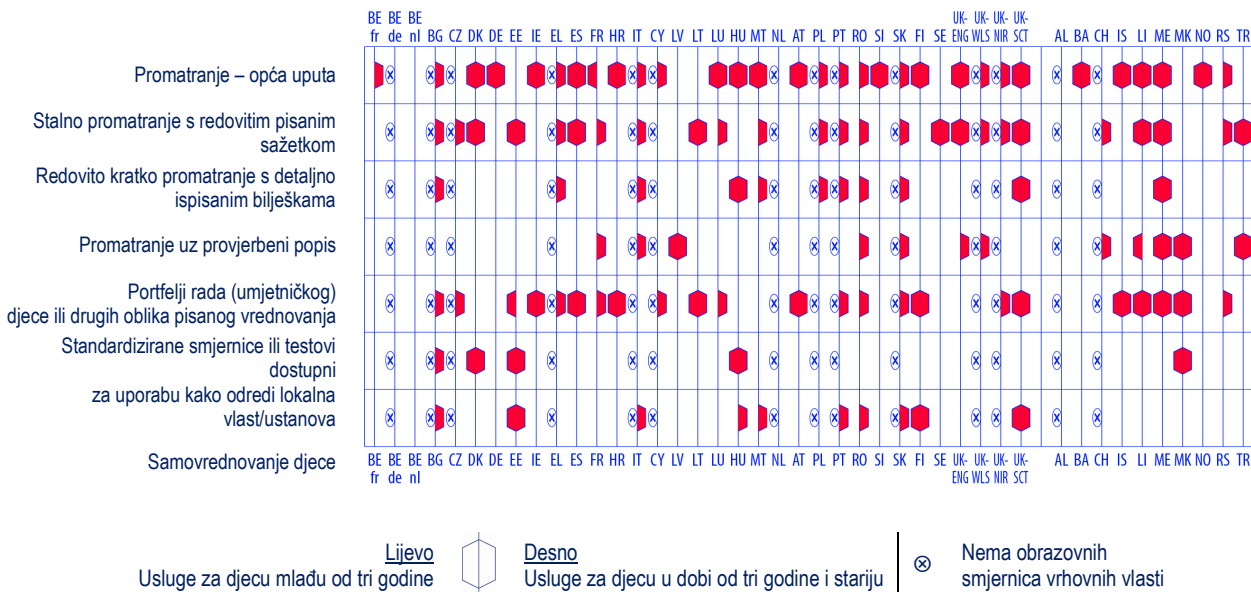
PROMATRANJE JE KLJUČNA METODA ZA VREDNOVANJE DJECE U RPOO-u

Europske zemlje obično smatraju RPOO razinom obrazovanja na kojoj pojedino dijete treba prepoznati kao aktivna učenika, a osoblje treba reagirati na pojedinačne sklonosti i potrebe djece te na njihov potencijal za učenje. Kako bi se ostvario pristup koji je usmjeren prema djetetu, važno je da se u planiranju dnevnih aktivnosti uzme u obzir znanje o individualnom razvoju i obrazovnom napretku pojedinog djeteta koje se stječe procesom vrednovanja. Učinkovito vrednovanje važno je za stvaranje optimalnih uvjeta za učenje, za podupiranje i postavljanje izazova djeci u njihovu učenju te za osiguravanje prilagođenosti usluga potrebama sve djece.

U većini zemalja obrazovne smjernice za RPOO pružaju preporuke za metode vrednovanja koje se mogu upotrijebiti u sredinama u kojima se provodi RPOO. No u pojedinim odgojno-obrazovnim sustavima sredine samostalno odlučuju o tome pa u flamanskoj zajednici u Belgiji nema preporuka tijekom cijelog razdoblja RPOO-a, u njemačkoj zajednici u Belgiji te u Nizozemskoj i Albaniji nema preporuka za stariju djecu, a u francuskoj zajednici u Belgiji te u Rumunjskoj i Srbiji nema preporuka u sredinama za mlađu djecu. U 14 odgojno-obrazovnih sustava nema obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti za sredine za mlađu djecu (vidi sliku D1) te stoga nema smjernica za vrednovanje.

⁸⁰ Istraživanja su pokazala da procesi učenja djece itekako ovise o društvenoj sredini, o čvrstom i povjerljivom ophođenju s drugom djecom i odraslima te o slobodnom i bezuvjetnom prostoru i vremenu za igru i slobodan izričaj. Igra je u kontekstu odgoja i obrazovanja te skrbi važan dio svakidašnjeg života djece tijekom kojega mogu samostalno donositi odluke.

Slika D5 – Metode vrednovanja u sredinama u kojima se provodi RPOO godine 2018./2019.

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Slika je u skladu s mjerama vrednovanja koje se navode u obrazovnim smjernicama vrhovnih vlasti. Mjere vrednovanja ograničene na predškolsku nastavu (vidi nacionalne podatke i pojmovnik) nisu navedene. Vidi Prilog C za određene dokumente na koje se upućuje u pojedinoj zemlji.

Napomene za pojedine zemlje

Luksemburg – Samovrednovanje se primjenjuje u predškolskoj nastavi.

Portugal – Nema određenih obrazovnih smjernica za sredine u kojima se provodi RPOO za djecu mlađu od tri godine, no Kurikularne smjernice za predškolsko obrazovanje namijenjene sredinama u kojima se provodi RPOO za djecu od tri godine i stariju ističu potrebu za zajedničkim pedagoškim pristupima i načelima za cijelo razdoblje RPOO-a prije obvezatnog školovanja.

Promatranje je ključno u vrednovanju djece u RPOO-u. Sve zemlje koje pružaju smjernice za vrednovanje upućuju na promatranje. U otprilike polovici zemalja to je jedina metoda vrednovanja koja se navodi. U deset odgojno-obrazovnih sustava (u francuskoj zajednici u Belgiji te u Njemačkoj, Irskoj, Hrvatskoj, Cipru, Austriji, Sloveniji, Bosni i Hercegovini, Norveškoj i na Islandu) općenito se upućuje na promatranje, a osoblju se omogućuje da samostalno odluči kako će zabilježiti nalaze. No u preostalim je odgojno-obrazovnim sustavima u obrazovnim smjernicama jasno navedeno da se pisane bilješke rezultata promatranja moraju čuvati.

Primjerice prema **finskom** Nacionalnom jezgrovnom kurikulumu za RPOO pedagoška dokumentacija važna je za planiranje, provođenje, vrednovanje i razvoj ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja. Pojedinačni dokumenti poput fotografija, crteža ili opažanja osoblja mogu se iskoristiti u radu s djecom kako bi ona mogla razumjeti vlastiti napredak. Dokaz znanja i vještina koje su djeca već usvojila te njihove sklonosti i potrebe vidljive u njihovim pedagoškim bilješkama također se mogu iskoristiti kao osnova za planiranje aktivnosti.

Kad odgojno-obrazovni sustavi u pojedinim zemljama detaljno opisuju oblik koji bi promatranje trebalo imati, zapravo daju prednost stalnom promatranju u usporedbi s redovitim kratkim promatranjima.

Primjerice Okvirni obrazovni program za predškolsko obrazovanje u **Češkoj** ističe ulogu stalnog promatranja u procesu učenja. Učitelj bi trebao stalno pratiti i vrednovati pojedinačni razvoj i obrazovni napredak svakog djeteta jer dugoročno i sustavno praćenje i vrednovanje [...] omogućuje učitelju da usmjerava dijete u skladu s njegovim prirodnim razvojem i prikladnim i postupno povećanim zahtjevima te da stalno osigurava odgovarajuću potporu djetetovu razvoju i učenju.

U Bugarskoj, Grčkoj, Italiji, Malti, Poljskoj, Portugalu, Rumunjskoj, Slovačkoj, Ujedinjenom Kraljevstvu (Škotska) i Crnoj Gori navode se oba oblika promatranja (stalno i redovito kratko promatranje).

Portfelj je alat za prikupljanje uzoraka učenja djece te se njime nastoji zabilježiti napredak tijekom vremena.

Primjerice u **Irskoj** Kurikularni okvir za RPOO preporučuje da se bilježenje učenja djece provodi uporabom pojedinačnih i skupnih portfelja učenja temeljenih na novim i trenutačnim sklonostima djece. Portfelji učenja bilježe sadržaj učenja i razvoj djece u četiri međusobno povezane teme – dobrobiti, identitetu i pripadnosti, komunikaciji i istraživanju te razmišljanju.

Polovica odgojno-obrazovnih sustava preporučuje da sredine u kojima se provodi RPOO upotrebljavaju portfelje za crtanje, slikanje ili druge oblike radova. U nekoliko drugih zemalja poput Njemačke i Švedske, koje ne navode portfelje, od sredina u kojima se provodi RPOO traži se da podupiru razvoj znanja i razumijevanja učenja u djece s pomoću sustavne dokumentacije.

Vrednovanje djece prema zadanim normama, standardima ili pragovima nije uobičajena praksa u Europi. U dvanaest se sustava preporučuje promatranje djece uz **provjerbeni popis** obično zajedno s ostalim metodama. Primjerice u Francuskoj se od 2016. godine upotrebljavaju dva nova alata koja pomažu učiteljima izvijestiti o rezultatima vlastitih promatranja djece prema očekivanim razinama postignuća u nekoliko glavnih područja učenja na predškolskoj razini.⁸¹ U većini je slučajeva promatranje uz provjerbeni popis samo jedna od preporučenih metoda, a u Letoniji je jedina koja se navodi u obrazovnim smjernicama vrhovnih vlasti za RPOO.

U pet zemalja u sredinama u kojima se provodi RPOO postoje **standardizirani testovi** ili smjernice za vrednovanje djece u RPOO-u, no oni se mogu razlikovati prema onome što se testira. Primjerice u Bugarskoj i Sjevernoj Makedoniji postoje standardizirani testovi ili smjernice za svako od glavnih područja učenja i razvoja u RPOO-u. U Danskoj je opseg testova konkretniji. Kako bi sva djeca primila prikladnu potporu za vlastiti jezični razvoj, osoblje i roditelji trebaju popuniti formular kojim se vrednuje vokabular i sposobnost stvaranja rečenica za djecu u dobi od tri godine ili dvije godine ako lokalne vlasti tako odluče.

Samovrednovanje se provodi u deset zemalja (u Bugarskoj, Estoniji, Italiji, Mađarskoj, Malti, Portugalu, Rumunjskoj, Slovačkoj, Finskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu (Škotska)) te u Luksemburgu za predškolsku nastavu. Taj oblik vrednovanja daje prednost djetetovim vlastitim iskustvima i stajalištima. Jednako tako potiče djecu da aktivno sudjeluju u učenju. Djeca postaju svjesna onoga što su naučila i postigla, spoznaju teškoće s kojima su se susrela te što se može učiniti da ih prevladaju. To im pomaže da stvaraju pozitivnu sliku o sebi kao učenicima.

⁸¹ http://www.education.gouv.fr/pid285/bulletin_officiel.html?cid_bo=97298%20
<http://eduscol.education.fr/cid97131/suivi-et-evaluation-a-l-ecole-maternelle.html>.

OBRAZOVNE SMJERNICE

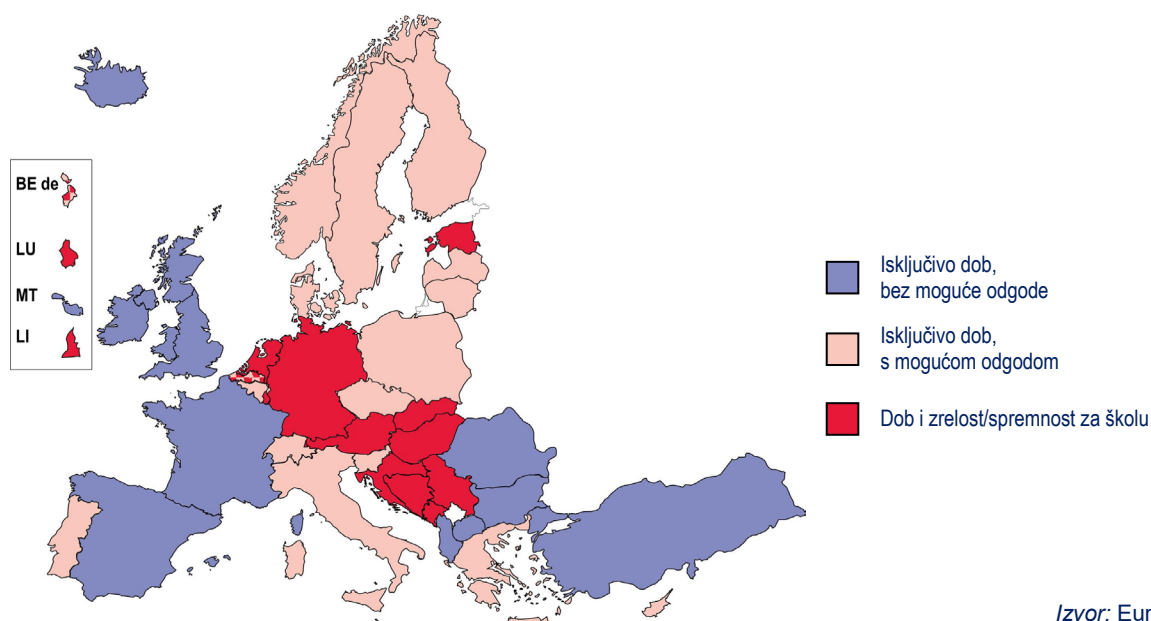
2. DIO – PRELASCI

DOB JE GLAVNI KRITERIJ ZA UPIS U OSNOVNU ŠKOLU

U Europi službena dob predviđena za početak osnovnoškolskog obrazovanja može biti već od četiri godine (u Ujedinjenom Kraljevstvu – Sjeverna Irska) pa sve do sedam godina (u Bugarskoj, Estoniji, Hrvatskoj, Letoniji, Litvi, Poljskoj, Finskoj i Švedskoj). No i drugi se kriteriji mogu uzeti u obzir pri upisu u prvu godinu obvezatnoga osnovnoškolskog obrazovanja, a ako dijete ne zadovolji određene uvjete, upis se može odgoditi.

U 29 odgojno-obrazovnih sustava službena dob predviđena za upis u prvi razred osnovnoškolskog obrazovanja smatra se jedinim uvjetom. Valja napomenuti da se ovdje navodi isključivo prevladavajuće stanje. Odgoda zbog zdravstvenih razloga ili drukčija usluga za djecu s posebnim obrazovnim potrebama ili za djecu migrantskog podrijetla ne uzima se u obzir. U 14 odgojno-obrazovnih sustava u kojima je dob jedini uvjet (u Bugarskoj, Irskoj, Španjolskoj, Francuskoj, Malti, Rumunjskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu (sva četiri sustava), Albaniji, Sjevernoj Makedoniji, Turskoj i na Islandu) odgoda se ne dopušta. U preostalih 15 odgojno-obrazovnih sustava u kojima je dob predviđena za upis u prvi razred jedini uvjet odgoda je moguća na zahtjev roditelja ili na prijedlog sredine u kojoj se provodi RPOO u kojoj se smatra da dijete nije spremno krenuti u prvi razred.

|| Slika D6 – Kriteriji za upis u prvu godinu osnovnoškolskog obrazovanja godine 2018./2019.

Objašnjenje

Na slici se ne uzima u obzir odgoda upisa u prvi razred zbog zdravstvenih razloga, odgoda za djecu s posebnim obrazovnim potrebama ili odgoda za djecu migrantskog podrijetla koja su nedavno došla u zemlju.

Napomena za pojedinu zemlju

Belgija (BE de, BE nl) – Spremnost za školu sustavno se vrednuje samo u djece koja nisu dovoljno dugo pohađala posljednju godinu predškolskog obrazovanja.

U 14 obrazovnih sustava uz dob se u obzir uzima i **spremnost za školu**. Taj se uvjet može odnositi na svu djecu ili isključivo na onu koja žive u posebnim okolnostima. Zasniva se na stajalištu da dijete mora postići određenu razinu razvoja kako bi bilo spremno za školu. To podrazumijeva da dijete treba biti emocionalno, mentalno, psihološki i fizički dovoljno zrelo kako bi moglo zadovoljiti zahtjeve osnovnoškolskog obrazovanja. Od djeteta se očekuje da stekne radne navike i navike učenja te osnovne kognitivne vještine.

U jedanaest središnjih i (jugo)istočnih zemalja (u Njemačkoj, Estoniji, Hrvatskoj, Luksemburgu, Mađarskoj, Austriji, Slovačkoj, Bosni i Hercegovini, Lihtenštajnu, Crnoj Gori i Srbiji) prije upisa u prvi razred provjerava se spremnost djece za školu. Usto se u Njemačkoj i Austriji kao kriterij za upis uzimaju i jezične vještine djeteta.

U dvije se zemlje spremnost za školu uzima u obzir samo ako djeca nisu dovoljno dugo pohađala program RPOO-a. U njemačkoj zajednici u Belgiji centar za zdravlje i razvoj djece i tinejdžera vrednuje dijete koje nije pohađalo dječji vrtić. U flamanskoj zajednici u Belgiji učeničko vijeće osnovne škole vrednuje djecu koja tijekom prethodne godine nisu dovoljno dugo pohađala predškolsku ustanovu na danskom jeziku.

U POLOVICI OBRAZOVNIH SUSTAVA RODITELJI SUDJELUJU U ODLUCI O ODGODI UPISA DJETETA U PRVI RAZRED

Upis u prvi razred može se odgoditi u većini odgojno-obrazovnih sustava. Riječ je o sustavima u kojima je spremnost za školu uvjet za upis te o sustavima u kojima je dob predviđena za upis u prvi razred uobičajeno jedini kriterij (vidi sliku D6). U 14 se odgojno-obrazovnih sustava spremnost djece za školu provjerava prije upisa u prvi razred. Ako se odluči da nisu spremna za školu, djeca obično ostaju u predškolskom sustavu. U preostalih 15 odgojno-obrazovnih sustava roditelji ili drugi dionici mogu podnijeti zahtjev za odgodu upisa ako postoje naznake da dijete nije spremno za prvi razred. Konačnu odluku o upisu (ili odgodi), na koju mogu utjecati rezultati vrednovanja razvoja djeteta koje je provedeno tijekom posebnog postupka koji uključuje stručnjake, obično donose roditelji, obrazovne ustanove ili obrazovne vlasti.

U gotovo svim zemljama u kojima djeca obično kreću u prvi razred kad navrše određenu dob, a odgoda je moguća, roditelji imaju glavnu ulogu u odlučivanju. Tako je u Slovačkoj u kojoj je spremnost za školu uvjet za upis. U Italiji, Češkoj, Poljskoj, Slovačkoj, Finskoj i Švedskoj upis se može odgoditi samo na zahtjev roditelja ili uz njihov pristanak na odgodu. U Sloveniji i Švicarskoj oba roditelja i drugi dionici mogu predložiti odgodu. U Češkoj, Sloveniji, Slovačkoj i Poljskoj konačnu odluku donosi osnovna škola u koju se dijete treba upisati. U Italiji o tome odlučuje sredina u kojoj se provodi RPOO, a u Švedskoj i Švicarskoj lokalna školska vlast. U Finskoj je lokalna obrazovna vlast mjerodavna za donošenje odluka, a konačnu odluku o odgodi može prepustiti osnovnoj školi. U Belgiji, Danskoj, Grčkoj, Cipru, Letoniji, Litvi, Portugalu i Norveškoj sredina u kojoj se provodi RPOO, roditelji ili specijalizirana služba mogu predložiti odgodu, no konačna se odluka ne može donijeti bez pristanka roditelja. U Njemačkoj, u kojoj odgodu mogu predložiti i drugi dionici, konačnu odluku donose roditelji ili ravnatelj osnovne škole, ovisno o propisima saveznih pokrajina.

U nekoliko obrazovnih sustava u kojima je spremnost za školu kriterij za upis roditelji nisu glavni donositelji odluke u postupku odgode.

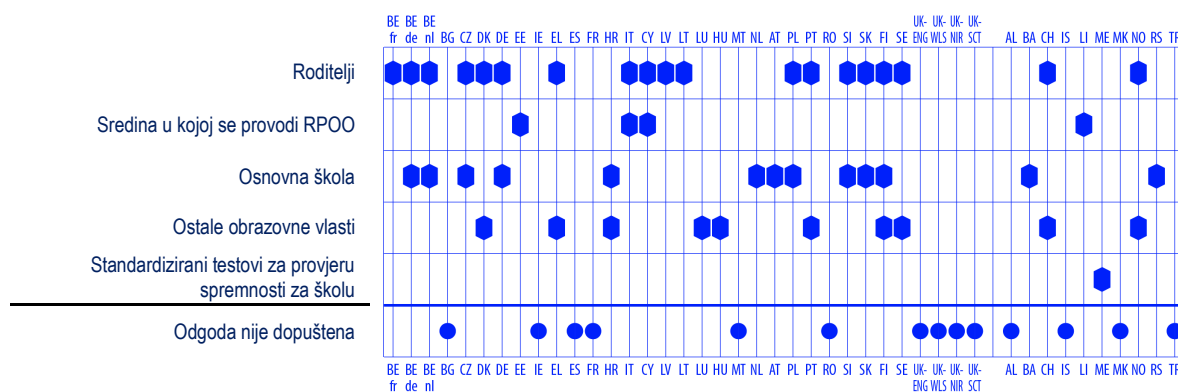
U četiri zemlje osoblje sredine u kojoj se provodi RPOO ima važnu ulogu u odgodi upisa djeteta u osnovnu školu. U Estoniji, Luksemburgu, Mađarskoj i Lihtenštajnu sredina u kojoj se provodi RPOO odlučuje je li dijete spremno za upis u prvi razred (razina ISCED 1). U Estoniji sredina u kojoj se provodi RPOO izdaje potvrdu o spremnosti za školu u kojoj se opisuje razina razvoja djeteta, a roditelji je moraju dati osnovnoj školi. U Mađarskoj, Luksemburgu i Lihtenštajnu roditelji trebaju dati pristanak

na odluku koju je donijelo osoblje sredine u kojoj se provodi RPOO nakon što se savjetovalo sa stručnjacima. U Luksemburgu konačnu odluku o odgodi donosi regionalni ravnatelj za obrazovanje, a u Mađarskoj službeno stručno vijeće škole.

Procjena osnovne škole glavni je kriterij spremnosti za školu u pet zemalja – Hrvatskoj, Nizozemskoj, Austriji, Bosni i Hercegovini i Srbiji. U Hrvatskoj, Austriji, Bosni i Hercegovini i Srbiji osnovna škola u koju se dijete treba upisati odlučuje i o spremnosti tog djeteta za školu na temelju vrednovanja koje je dio postupka upisa. Ako je rezultat ispitivanja osnovne škole negativan, u Hrvatskoj konačnu odluku donosi županijski ured za obrazovanje.

U Crnoj Gori vrednovanje spremnosti djeteta za školu organiziraju odgojno-obrazovne vlasti na županijskoj razini. Rezultati nacionalnoga standardiziranog testa spremnosti za školu određuju može li se dijete upisati u prvi razred.

Slika D7 – Donošenje odluke o upisu ili odgodi upisa djeteta u prvi razred osnovne škole godine 2018./2019.

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Slika prikazuje dionike koji imaju ulogu u donošenju odluke o odgodi upisa djeteta u prvi razred – one koji mogu zatražiti odgodu, one koji donose konačnu odluku te one čiji je pristanak potreban. Na slici nisu uzeti u obzir dionici koji imaju isključivo savjetodavnu ulogu poput stručnjaka ili roditelja u mnogim zemljama. Nije uzeta u obzir ni odgoda upisa u prvi razred zbog zdravstvenih razloga, odgoda upisa djece s posebnim obrazovnim potrebama i odgoda upisa djece migrantskog podrijetla koja su nedavno došla u zemlju.

Napomene za pojedine zemlje

Belgija (BE de, BE nl) – Osnovne škole mogu odlučiti o odgodi upisa bez pristanka roditelja isključivo kad je riječ o djeci koja nisu dovoljno dugo pohađala predškolsko obrazovanje.

Njemačka – Djecu koja trebaju krenuti u prvi razred pregledava pedijatar (test za upis u školu) kako bi se provjerila njihova spremnost za školu. Rezultati testa su indikativni. Roditelji ili ravnatelj osnovne škole donose konačnu odluku ovisno o propisima saveznih pokrajina.

Finska – Vlasti mjerodavne za donošenje odluka lokalne su obrazovne vlasti. One mogu osnovnim školama prepustiti konačnu odluku o odgodi upisa.

U DEVET ZEMALJA ISTI OBRAZOVNI OKVIR OBUHVAĆA RPOO I VIŠE RAZINE OBRAZOVANJA

Prelazak iz RPOO-a u osnovnoškolsko obrazovanje faza je u središtu pozornosti diljem Europe. U mnogim su sustavima RPOO-a uvedene mjere ustroja kako bi se osigurao neometan prelazak u osnovnoškolsko obrazovanje. Kako bi se povećala stopa sudjelovanja u RPOO-u i poboljšala spremnost za školu, razdoblje RPOO-a sada je obvezatno u više od trećine europskih zemalja (vidi sliku B3). U deset od tih zemalja uveden je poseban predškolski program koji traje godinu do dvije (vidi nacionalne podatke).

Usklađivanje obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti za RPOO i osnovnoškolsko obrazovanje druga je mjera koja može pomoći neometanu prelasku iz jedne razine obrazovanja u drugu. Većina zemalja navodi da su usklađene obrazovne smjernice za RPOO i osnovnoškolsko obrazovanje koje su izdane na vrhovnoj razini (vidi sliku D8). Te smjernice u pojedinim zemljama pokazuju okomit napredak u učenju između dvije razine. Drugi su pak sadržaj učenja uskladili s ključnim kompetencijama koje treba razviti, područjima učenja u kojima treba poučavati djecu, glavnim načelima koja se trebaju poštovati ili pedagoškim pristupima koji se trebaju primijeniti.

U **Francuskoj** su se kurikulumi za sredine u kojima se provodi RPOO za stariju djecu i one za prve tri godine osnovnoškolskog obrazovanja razvili prema jedinstvenom okviru (*Charte des programmes*),⁸² a glavna su načela da učenje mora biti uključivo i da učenicima treba pomoći kako bi bolje razumjeli svijet oko sebe i usvojili racionalne pristupe te razvijali kritičko mišljenje i demokratske ideale.

U **Austriji** je Ministarstvo obrazovanja 2016. godine objavilo smjernice⁸³ za promicanje zajedničkoga konceptualnog obrazovnog okvira za dječje vrtiće i osnovnu školu. Cjelovito razumijevanje razvoja i učenja usmjereno prema kompetencijama, individualiziranost, razlikovanje i osnaživanje trebaju biti osnova za uspješno učenje na obje razine.

U **Portugalu** su područja i potpodručja Kurikularnih smjernica za predškolsko obrazovanje usklađena s predmetima za prvu godinu osnovne škole.

U **Sloveniji** su kurikulumi dječjih vrtića i škola razvijeni kao dio iste kurikularne reforme (1996. – 1999.) uz načelo prema kojemu obrazovni programi moraju biti dosljedni i potpuno usklađeni. Slična predmetna područja (tj. jezici, umjetnost, ekologija, matematika) obuhvaćena su tim okvirima osobito za prve tri godine osnovne škole (koje nude integrirano osnovnoškolsko i niže srednjoškolsko obrazovanje).

U **Finskoj** su nacionalni kurikulumi za RPOO, predškolsko i osnovnoškolsko obrazovanje usklađeni i dopunjuju se zbog dosljednog obrazovnog puta učenika. Prema tim trima kurikulumima lokalni pružatelji usluga dužni su osigurati usklađenost, koordinaciju i suradnju u razvoju kurikuluma na lokalnoj razini od RPOO-a do osnovnoškolskog obrazovanja.

U **Norveškoj** Okvirni plan za RPOO i Jezgrovni kurikulum za škole ističu važnost jezičnih, društvenih i kulturnih kompetencija.

U **Crnoj Gori** se u razvoju osnovnoškolskih programa u obzir uzima okomiti napredak u pogledu područja aktivnosti u predškolskom obrazovanju – tjelesni odgoj i obrazovanje, glazbeni odgoj i obrazovanje, jezici, matematika, ekologija i vizualne umjetnosti.

U **Srbiji** su ciljevi RPOO-a i osnovnoškolskog obrazovanja usklađeni. Primjerice i RPOO i osnovnoškolsko obrazovanje naglašavaju važnost razvoja vjere u sebe i druge, potiču neovisnost i pojedinačnu odgovornost, razvoj intelektualnih kapaciteta u skladu s razvojnim potrebama, razvoj društvenih i moralnih vrijednosti te motoričkih vještina, poticanje kreativnosti i razvoj svijesti o važnosti zaštite i očuvanja prirodnog i društvenog okružja.

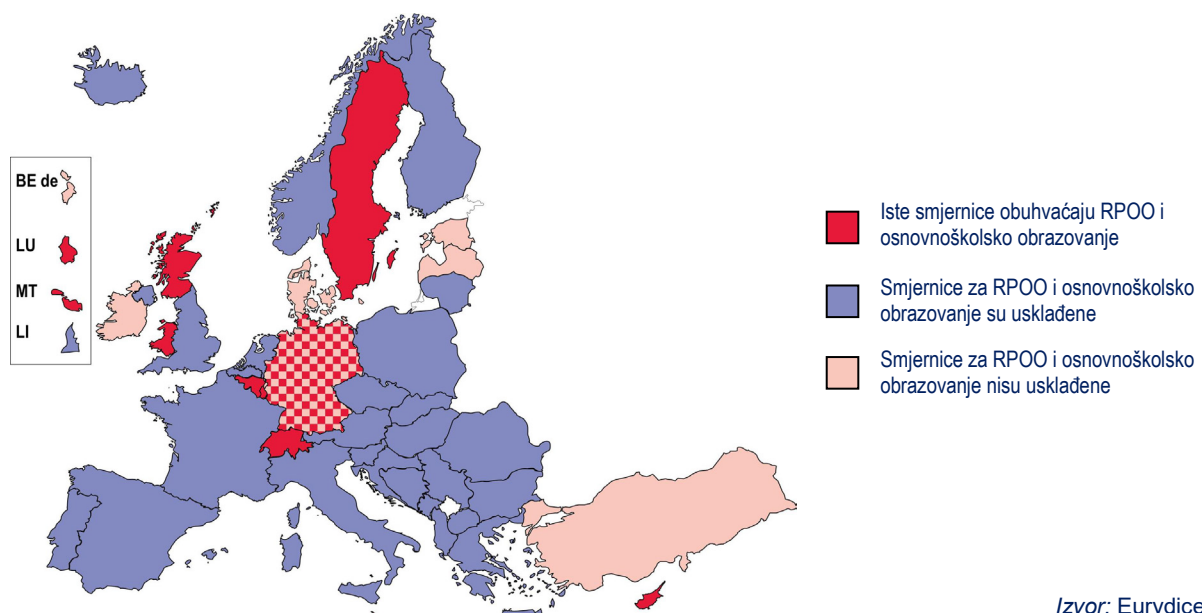
Kako bi se podupro napredak u učenju djece, u devet zemalja iste obrazovne smjernice vrhovnih vlasti obuhvaćaju RPOO (iako obično samo drugu ili obvezatnu fazu RPOO-a) i više razine obrazovanja. No one mogu obuhvaćati jednu ili više razina osnovnoškolskog ili srednjoškolskog obrazovanja, ovisno o zemlji. U Ujedinjenom Kraljevstvu (Wales) smjernice obuhvaćaju završetak RPOO-a i prve godine osnovne škole. U Cipru one obuhvaćaju usluge RPOO-a za djecu u dobi od tri godine i stariju te

⁸² <https://www.education.gouv.fr/cid75495/le-conseil-superieur-des-programmes.html>

⁸³ 'Individualisierung und differenzierte Förderung in der Schuleingangsphase'
<http://www.charlotte-buehler-institut.at/wp-content/uploads/2016/12/Individualisierung-BMB-final-2016-.pdf>

osnovnoškolsko obrazovanje. U Luksemburgu i Švedskoj odnose se na obvezatan dio RPOO-a i cijelo razdoblje osnovnoškolskog obrazovanja. U Njemačkoj u pojedinim savezima (npr. Hessen, Mecklenburg-Zapadna Pomeranija, Sjeverna Rajna-Vestfalija i Turingija) obrazovne smjernice obuhvaćaju RPOO i osnovnoškolsko obrazovanje dopunjujući tako zaseban kurikulum za osnovnoškolsko obrazovanje. U francuskoj zajednici u Belgiji te u Ujedinjenom Kraljevstvu (Škotska) i Švicarskoj jedinstven skup smjernica obuhvaća posljednje godine RPOO-a, osnovnoškolsko obrazovanje i dio ili cijelo srednjoškolsko obrazovanje. U Malti okvir ishoda učenja obuhvaća cijeli RPOO, osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje.

Slika D8 – Usklađivanje obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti za RPOO i osnovnoškolsko obrazovanje godine 2018./2019.

Izvor: Eurydice

Napomena za pojedinu zemlju

Njemačka – Zajednički okvir saveznih pokrajina za RPOO te zajednička odluka konferencija ministara obrazovanja i kulture i ministara za pitanja obitelji i mladih u savezima preporučuju zajednički obrazovni sadržaj i pedagoške metode RPOO-a i škole. U nekoliko saveznih pokrajina obrazovne smjernice/planovi okvira obuhvaćaju RPOO i osnovnoškolsko obrazovanje. U ostalima su smjernice za RPOO zasebne.

Naposljetku, u njemačkoj zajednici u Belgiji te u Danskoj, Estoniji, Irskoj, Letoniji i Turskoj obrazovne smjernice vrhovnih vlasti za RPOO odvojene su od onih za osnovnoškolsko obrazovanje i nisu usklađene. No u Irskoj je stalno stručno usavršavanje dostupno učiteljima kao potpora u primjeni načela i tema kurikularnog okvira za RPOO (*Aistear*) kako bi dobili informacije za svoje poučavanje u ranim godinama osnovnoškolskog obrazovanja.

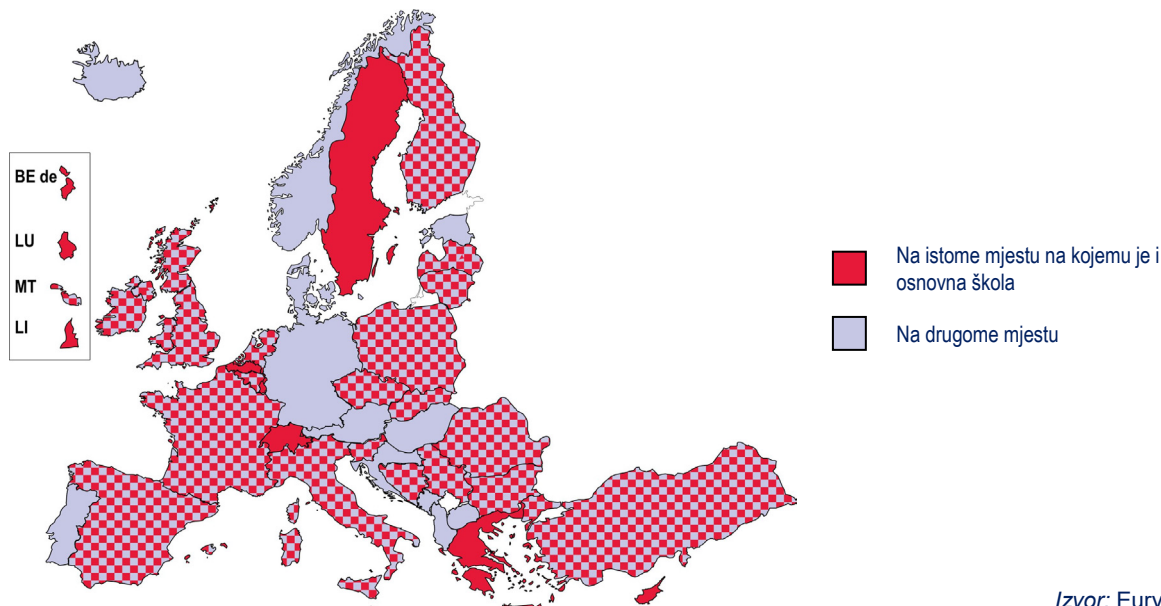
U VEĆINI OBRAZOVNIH SUSTAVA POJEDINA DJECA POHAĐAJU POSLJEDNJU GODINU PROGRAMA RPOO-a NA ISTOME MJESTU NA KOJEMU JE I OSNOVNA ŠKOLA

Prelazak u osnovnoškolsko obrazovanje lakši je za djecu koja su već provela dio razdoblja RPOO-a na istome mjestu na kojemu se nalazi i osnovna škola. Ne samo što je djeci poznato okruženje nego i suradnja između osoblja RPOO-a i školskog osoblja pomaže neometanu prelasku.

Slika D9 prikazuje gdje se provodi posljednja godina RPOO-a. Može se provoditi na istome mjestu na kojemu je i osnovna škola (bez obzira na to je li riječ o istom ravnatelju ili ne) ili na zasebnome mjestu. U većini obrazovnih sustava pojedina djeca pohađaju posljednju godinu programa RPOO-a na istome mjestu na kojemu je i osnovna škola, a druga djeca ostaju u sredini u kojoj se provodi RPOO. U osam

obrazovnih sustava sva djeca prelaze u školu u posljednjoj godini pohađanja programa RPOO-a (u njemačkoj i flamanskoj zajednici u Belgiji te u Grčkoj, Cipru, Luksemburgu, Švedskoj, Švicarskoj i Lihtenštajnu). No u 12 ostalih sustava djeca se premjeste u školu tek na početku osnovnoškolskog obrazovanja (u Danskoj, Njemačkoj, Estoniji, Hrvatskoj, Mađarskoj, Austriji, Portugalu, Albaniji, Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji, Norveškoj i na Islandu).

|| Slika D9 – Mjesto pohađanja programa u posljednjoj godini RPOO-a godine 2018./2019.

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Na slici se ne uzimaju u obzir skupine RPOO-a ustrojene u osnovnim školama u slabije naseljenim područjima.

Dob predviđena za početak programa RPOO-a na istome mjestu na kojemu je i osnovna škola razlikuje se. U Sloveniji pojedina djeca mogu u školama pohađati program cijelog razdoblja RPOO-a.

U 22 obrazovna sustava prelazi se na mjesto na kojemu se nalazi osnovna škola kad pojedina ili sva djeca prelaze iz sredine koja je usmjerena prema skrbi za djecu u sredinu obrazovne naravi (vidi sliku A2) obično u dobi od tri godine. U sedam obrazovnih sustava (u njemačkoj i flamanskoj zajednici u Belgiji te u Grčkoj, Cipru, Luksemburgu, Švicarskoj i Lihtenštajnu) sva djeca pohađaju program RPOO-a za stariju djecu na istome mjestu na kojemu se nalazi osnovna škola. U ostalih 16 obrazovnih sustava (u francuskoj zajednici u Belgiji te u Češkoj, Irskoj, Italiji, Španjolskoj, Francuskoj, Malti, Nizozemskoj, Poljskoj, Rumunjskoj, Slovačkoj, Ujedinjenom Kraljevstvu (sve četiri uprave) i Turskoj) takvo što vrijedi samo za pojedinu djecu.

Naposljetku, u deset se zemalja organizira poseban obvezatni program kako bi se djeca pripremila za osnovnoškolsko obrazovanje tijekom posljednje jedne ili dvije godine RPOO-a (vidi Podatke o nacionalnim sustavima). U Cipru i Luksemburgu⁸⁴ djeca su prije upisa u predškolske razrede na istome mjestu na kojemu je i predškola. U Švedskoj se ranije razdoblje RPOO-a provodi u ustanovama RPOO-a (*förskola*), a pretpripremna nastava (*förskolleklass*) koju pohađaju djeca u dobi od šest godina provodi se na istome mjestu na kojemu je i osnovna škola. U još šest zemalja samo u pojedinim slučajevima predškolska je nastava organizirana na istome mjestu (u Bugarskoj, Letoniji, Litvi, Finskoj, Bosni i Hercegovini i Srbiji). U Hrvatskoj djeca prelaze u školu tek kad počnu osnovnoškolsko obrazovanje.

⁸⁴ U Luksemburgu je većina djece već pohađala jednogodišnji izborni program (*éducation précoce*) na istome mjestu na kojemu je i osnovna škola. Kad je riječ o manjem broju djece koja izravno prelaze iz RPOO-a (*service d'éducation et d'accueil*) u predškolske razrede (*éducation préscolaire*), treba naglasiti da ona prelaze na mjesto na kojemu se nalazi osnovna škola kad krenu u predškolski razred.

Davanje informacija osnovnoj školi o djetetovim postignućima tijekom RPOO-a druga je najčešća mjera za prelazak. Ta se mjera navodi u 17 obrazovnih sustava, a u pojedinima se daju određene upute o vrsti i obliku informacija o djetetu koje se moraju dati učiteljima. Informacije koje su sadržane u standardiziranim formularima mogu obuhvaćati spremnost za školu (Estonija), sažetak djetetovih postignuća (Francuska), izvješće o napretku (Malta i Ujedinjeno Kraljevstvo – Engleska), portfelje koji sadržavaju bilješke o djetetovu razvoju i rezultate jezičnih testova (Austrija) ili individualne planove učenja (Finska). U Finskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu (Sjeverna Irska) i na Islandu ističe se potreba da osoblje RPOO-a prosljedi sve potrebne informacije osnovnoj školi kako bi prilagodba djece bila uspješna.

U jedanaest obrazovnih sustava (u Bugarskoj, Estoniji, Grčkoj, Cipru, Mađarskoj, Malti, Portugalu, Rumunjskoj, Finskoj, Švicarskoj i Norveškoj) navodi se da ustanove RPOO-a trebaju organizirati sastanke kako bi se roditelji upoznali s okruženjem za učenje u osnovnoj školi.

Uz preporuku mjera za ustanove RPOO-a u Finskoj, Islandu i Norveškoj, jednako se tako ističe odgovornost vlasti na lokalnoj razini u izradi učinkovitih strategija i praksi kako bi se osigurao neometan prelazak iz RPOO-a u osnovnoškolsko obrazovanje. U Danskoj, Irskoj, Sloveniji, Ujedinjenom Kraljevstvu (Škotska) i Srbiji obrazovne smjernice vrhovnih vlasti navode važnost promicanja neometana prelaska iz RPOO-a u osnovnu školu, no ne navode se određene mjere. Tako je i u Nizozemskoj za programe RPOO-a koji su namijenjeni djeci u nepovoljnom položaju (*voorschoolse educatie*). U svim tim zemljama o praktičnim mjerama za prelazak koje se moraju provesti odlučuju same ustanove. U zemljama u kojima ne postoje smjernice vrhovnih vlasti u vezi s time lokalne vlasti ili ustanove mogu uvesti mjere za prelazak. U Češkoj je Ministarstvo obrazovanja, mladih i sporta 2018. godine pokrenulo natječaj za predškolske ustanove da se prijave za bespovratna sredstva kojima bi se financirale mjere za neometan prelazak u osnovnu školu.

OBRAZOVNE SMJERNICE

3. DIO – MJERE POTPORE

NAJČEŠĆI JE OBLIK JEZIČNE POTPORE U RPOO-u GOVORNA TERAPIJA

Sposobnost učinkovite komunikacije nužna je za uspješan završetak obrazovanja djeteta. Stoga su jezik i komunikacija glavna područja učenja i razvoja djeteta obuhvaćena obrazovnim smjernicama RPOO-a (vidi sliku D3). U većini europskih zemalja postoje preporuke vrhovnih vlasti za jezičnu potporu radi poboljšanja individualnoga jezičnog razvoja djeteta. Slika D11 prikazuje dva glavna pristupa jezičnoj potpori. Potpora se pruža djeci koja:

- a) imaju dodatne potrebe u govoru, jeziku i komunikaciji na jeziku nastave bez obzira na jezik kojim govore kod kuće
- b) govore drugim jezikom/jezicima kod kuće i trebaju poboljšati vještine jezika nastave.

Većina mjera jezične potpore koje se navode u smjernicama vrhovnih vlasti ubraja se u prvu kategoriju, a mnoge zemlje preporučuju ili zahtijevaju od ustanova RPOO-a da uzmu u obzir te dodatne potrebe te osiguraju govornu terapiju ili drukčiji oblik stručne potpore na individualnoj osnovi.

U **Portugalu** se govorna terapija može pružiti u sklopu Nacionalnog sustava za ranu intervenciju. Ona je namijenjena djeci od rođenja do šeste godine koja se ubrajaju u rizičnu skupinu slabijih učenika te koja trebaju dodatnu potporu kako bi ostvarila puni potencijal.

U **Walesu i Sjevernoj Irskoj (Ujedinjeno Kraljevstvo)** jezična se potpora pruža u sklopu programa *Flying Start* u Walesu te programa *Sure Start* u Sjevernoj Irskoj za djecu mlađu od tri godine i namijenjena je isključivo djeci u nepovoljnom položaju. Stoga u Walesu govorni i jezični terapeuti mogu biti dio tima *Flying Start* u lokalnim tijelima ako postoji dodatna potreba za govorom, jezikom i komunikacijom.

U **Škotskoj (Ujedinjeno Kraljevstvo)** u sklopu obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti za dodatnu potporu za učenje utvrđuju se teškoće u govoru i jeziku na temelju kojih se djeci odobrava dodatna potpora.

Ostali oblici potpore za govor, jezik i komunikaciju na jeziku nastave mogu obuhvaćati aktivnosti malih skupina ili individualne programe učenja.

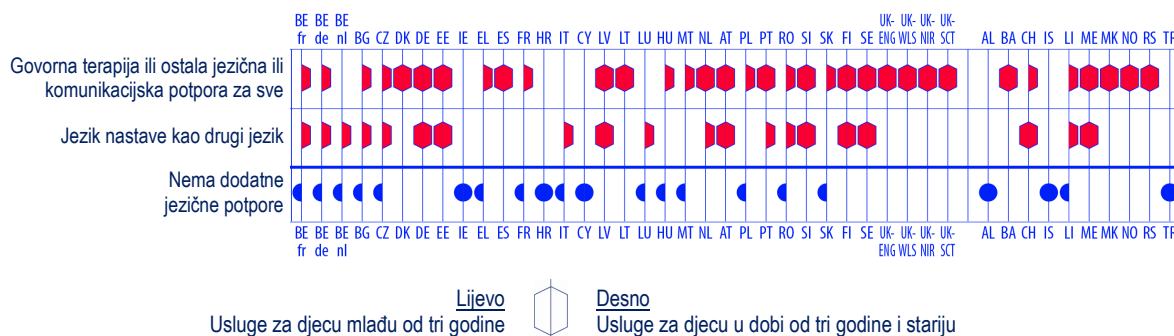
Primjerice u **Francuskoj** potporu za djecu koja imaju teškoće u učenju jezika u predškolskoj fazi pružaju predškolski učitelji izvan nastave u aktivnostima malih skupina koje obuhvaćaju igru ili istraživanje pisanog teksta.

U **Letoniji** se potrebe djece koja kasne u govornom razvoju na jeziku kojim govore kod kuće zadovoljavaju prilagođenim pripremnim osnovnoškolskim programom koji se provodi tijekom posljednje dvije godine RPOO-a.

Drugi pristup pružanju jezične potpore djeci kojoj jezik nastave nije isti kao jezik kojim govore kod kuće postoji u otprilike polovici obrazovnih sustava. Mjere koje preporučuju vrhovne vlasti uključuju pripreme razrede (npr. u francuskoj zajednici u Belgiji), poučavanje djece jeziku nastave kao drugom jeziku na dodatnoj nastavi (npr. u Lihtenštajnu i Portugalu) te uporabu posebnih alata za vrednovanje.

Primjerice u **Austriji** je u kontekstu povećanog posvećivanja pozornosti ranom učenju jezika od 2005. godine Savezna vlada uvela posebne alate za jezično vrednovanje u dječjim vrtićima. Vrednovanjem znanja iz njemačkog jezika (*Sprachstandsfeststellung*) utvrđuje se potrebna potpora za svu djecu 15 mjeseci prije polaska u osnovnu školu. U sklopu novoga dogovora 2018. – 2022. između Savezne vlade i saveznih pokrajina o predškolskom obrazovanju novi standardizirani alat za jezično vrednovanje upotrebljavat će se diljem zemlje od godine 2019./2020.

Slika D11 – Pristupi jezičnoj potpori u RPOO-u godine 2018./2019.

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Jezična potpora odnosi se na dodatne ustrojene aktivnosti izvan uobičajena obrazovnog programa, a namijenjene su poboljšanju individualnoga jezičnog razvoja djeteta. Slika prikazuje potporu koju navode vrhovne vlasti u vlastitim obrazovnim smjernicama ili ostalim propisima ili preporukama, nacionalnim programima ili programu financiranja koji pružaju školama kako bi provele takve aktivnosti. Dvojezični obrazovni programi koji se provode isključivo na službenom jeziku zemlje nisu uzeti u obzir.

Oba oblika pristupa mogu se uklopiti u široke programe za jezičnu potporu.

U **Njemačkoj** je dostupan savezni program (*Sprach-Kitas* – Centri RPOO-a koji promiču jezični razvoj djeteta 2016. – 2019.) kojim se nastoje poboljšati jezične vještine djece u jeziku nastave. Trenutačno 3500 centara RPOO-a ima pristup dodatnom stručnom koordinatoru koji podupire osoblje RPOO-a u provedbi jezičnog obrazovanja u svakidašnjoj pedagoškoj praksi. Ti centri RPOO-a jednako tako primaju stručno savjetovanje vanjskih sustava potpore kao što je *Fachberatung*. Program obuhvaća i suradnju s roditeljima te djecu izbjeglice koja su bila prisiljena napustiti svoju domovinu.

Iako mnoge europske zemlje navode da jezična potpora treba biti dostupna tijekom cijelog razdoblja RPOO-a, pojedine zemlje osobitu pozornost posvećuju djecu starijoj od tri godine (npr. u flamanskoj zajednici u Belgiji te u Grčkoj, Francuskoj, Italiji, Mađarskoj, Poljskoj i Rumunjskoj). Dodatne jezične potpore vrhovnih vlasti za bilo koju dobnu skupinu nema u Irskoj, Hrvatskoj, Cipru, Albaniji, Islandu i Turskoj. U nekoliko drugih zemalja nije navedena jezična potpora za djecu kojoj je jezik nastave drukčiji od jezika kojim govore kod kuće. No ustanove u tim zemljama i dalje mogu pružiti jezičnu potporu ako se tako odluči na razini ustanove ili općine. Navodimo primjere.

U **flamanskoj zajednici u Belgiji** nije navedena posebna dodatna potpora, no u pedagoškom okviru za skrb za djecu mlađu od tri godine navodi se da se osoblje treba obraćati djeci jezikom prilagođenim njihovoj dobi, ali da ih taj jezik ujedno treba obogaćivati i da pritom treba poštovati jezik kojim ta djeca govore kod kuće.

U **Litvi** propisi ili preporuke vrhovnih vlasti ne navode potporu za djecu koja kod kuće govore drugim jezikom. No ustanove moraju same izraditi vlastiti kurikulum koji može obuhvaćati jezičnu potporu.

U **Engleskoj (Ujedinjeno Kraljevstvo)** u Zakonskom okviru za ranu dob (2017.) navodi se da za djecu koja kod kuće ne govore engleskim jezikom pružateljci usluga moraju osigurati mogućnosti za učenje kako bi ona postigla dovoljnu razinu znanja engleskog jezika tijekom rane dobi. Na taj način djeca mogu biti spremna za to da iskoriste mogućnosti koje su im dostupne kad krenu u prvi razred.

U **Škotskoj (Ujedinjeno Kraljevstvo)** pokazalo se da su djeca koja uče dva ili više jezika u prednosti. Potpora se pruža kako bi se uklonile individualne prepreke učenju i kako bi se svoj djeci omogućio napredak.

U **Islandu** se u zakonima i propisima ne navodi posebno jezična potpora u predškola. No uobičajena je praksa da predškole i/ili općine oblikuju vlastitu politiku o potpori djeci s islandskim kao drugim jezikom.

MALO ZEMALJA NUDI POUČAVANJE DJECE U RPOO-u JEZIKU KOJIM ONA GOVORE KOD KUĆE

UNESCO se od 1953. godine zalaže za poučavanje djece jeziku kojim ona govore kod kuće, odnosno materinskom jeziku, u predškolskom i osnovnoškolskom obrazovanju.⁸⁵ U Preporuci vijeća o visokokvalitetnim sustavima ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja⁸⁶ namijenjenoj zemljama članicama ističe se da treba cijeliti i poštovati jezik kojim djeca govore kod kuće. No malo je odgojno-obrazovnih sustava u kojima vrhovne obrazovne vlasti preporučuju da se djeca u RPOO-u poučavaju jeziku kojim govore kod kuće.

Riječ je o mjerama namijenjenim poboljšanju vještina djece na njihovu materinskom jeziku koji nije glavni jezik kojim se ona služe u RPOO-u i u školi.

Nude se dva oblika jezične potpore: a) potpora za regionalne i manjinske jezike i b) potpora za jezike kojima govore djeca migrantskog podrijetla (vidi sliku D12).

Prvi oblik jezične potpore podrazumijeva poučavanje djece regionalnim ili manjinskim jezicima u određenoj zemlji kojima ta djeca govore kod kuće. Cilj je promicanje kulturnog identiteta tih etničkih ili nacionalnih manjina. Takav oblik potpore provodi se u nekoliko središnjih i istočnoeuropskih zemalja (u Češkoj, Estoniji, Hrvatskoj, Mađarskoj, Austriji, Poljskoj, Sloveniji, Rumunjskoj i Crnoj Gori) te u Ujedinjenom Kraljevstvu – u Walesu i Sjevernoj Irskoj. Navodimo primjere.

Estonsko Ministarstvo obrazovanja i istraživanja financira škole koje nedjeljom poučavaju djecu i mlade u dobi od tri do 18 godina jeziku kojim oni govore kod kuće. Riječ je o pripadnicima 17 različitih etničkih manjina.

U **Poljskoj** su ravnateljci javnih ustanova na zahtjev roditelja dužni organizirati učenje jezika nacionalne ili etničke manjine (npr. litavski, njemački, bjeloruski, ukrajinski i kašupski) za djecu u dobi od tri godine i stariju.

U **Sloveniji** postoje dvojezične ustanove u područjima u kojima živi talijanska i mađarska manjina. U području u kojemu živi talijanska manjina program RPOO-a provodi se u ustanovama u kojima je jezik nastave slovenski i djeca uče talijanski kao drugi jezik ili obratno. U područjima u kojima živi mađarska manjina poučava se na slovenskom i mađarskom jeziku. Obrazovne vlasti izdale su Dodatak kurikulumu za rad u etnički miješanim područjima. Dvojezične ustanove imaju pravo na dodatna sredstva za posebno stalno stručno usavršavanje. Te ustanove imaju prednosti poput malih skupina, dodatnog osoblja ili više razine obrazovanja osoblja.

U **Walesu (Ujedinjeno Kraljevstvo)** u pojedinim se ustanovama RPOO-a govori samo velški. U ustanovama u kojima je engleski glavni jezik nastave djeca uče velški jezik u dobi od tri godine u sklopu Područja razvoja velškog jezika u kurikulumu početne faze.

U **Sjevernoj Irskoj (Ujedinjeno Kraljevstvo)** djeca mogu pohađati predškolske ustanove u kojima se govori irski jezik.

U određenim se područjima u **Crnoj Gori** predškolske aktivnosti provode na albanskom jeziku. Usto je zaposleno osoblje koje govori romskim jezikom kako bi se poticao jezični razvoj romske djece.

Drugi oblik poučavanja djece jeziku kojim ona govore kod kuće odnosi se na jezike djece migrantskog podrijetla. U Španjolskoj, Portugalu i Švicarskoj riječ je o jezicima za koje postoji dogovor sa zemljama podrijetla ili s imigrantskim zajednicama. U Španjolskoj i Portugalu bilateralni su sporazumi koji se navode stvoreni u sklopu Direktive vijeća 1977. godine.

Španjolska ima bilateralne sporazume s nekoliko zemalja, primjerice s Portugalom⁸⁷ za promicanje znanja iz njihovih jezika među učenicima iz tih zemalja kako bi se očuvao njihov identitet i kultura. Primjerice, autonomna zajednica Extremadura⁸⁸ provodi program portugalskog jezika i kulture u RPOO-u i osnovnim školama. Program je sastavni dio svih školskih aktivnosti. Ostale aktivnosti obuhvaćaju razmjenu učenika, studentske posjete, tjeđne kulture itd.

Portugal ima bilateralni sporazum s Rumunjskom te nudi sate iz rumunjskog jezika i kulture za djecu u dobi od tri godine i stariju koja su rumunjskog podrijetla. Cilj je razviti njihov identitet i kulturnu svijest. Ti su sati dostupni za svu djecu.

⁸⁵ Vidi <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000212270>

⁸⁶ SL C 189, 5. lipnja 2019. godine

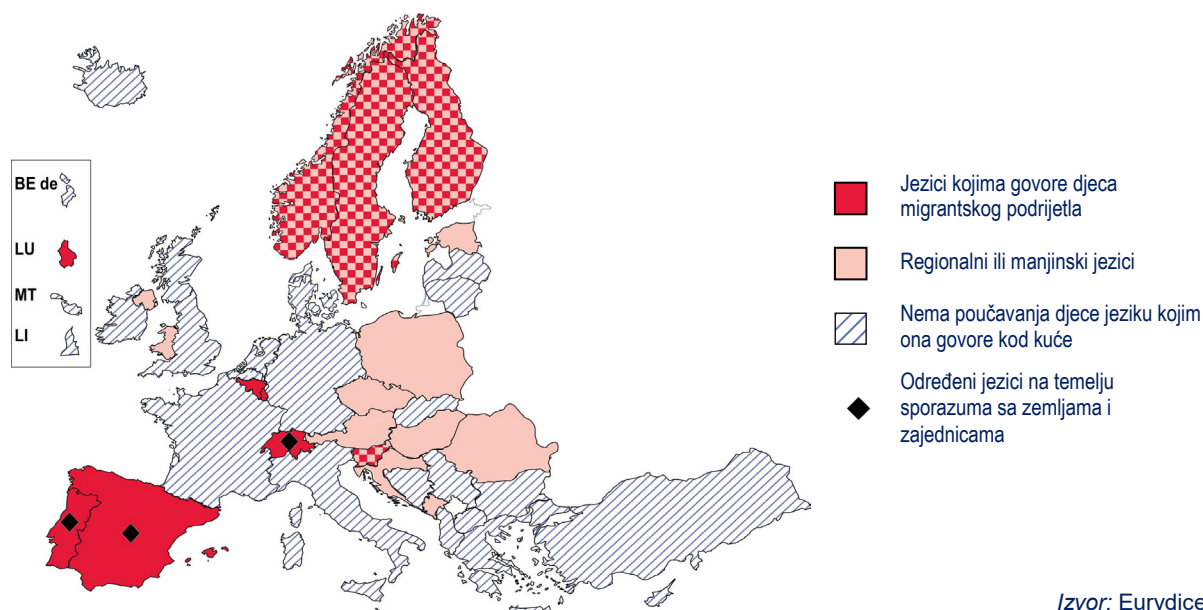
⁸⁷ <https://www.educacionyfp.gob.es/educacion/mc/bilinguismo/lc-portuguesa.html>

⁸⁸ http://www.educarex.es/pub/cont/com/0004/documentos/Ins_24_2013.pdf

U **Švicarskoj** za djecu migrantskog podrijetla kantoni podupiru tečajeve jezika kojima ona govore kod kuće, a pružaju ih stručnjaci iz zemalja iz kojih ta djeca vuku podrijetlo te raznih jezičnih zajednica.

U šest obrazovnih sustava propisi i preporuke vrhovnih vlasti ističu važnost poučavanja sve djece migrantskog podrijetla bez obzira na to o kojem je podrijetlu riječ. Takav je pristup prisutan u francuskoj zajednici u Belgiji te u Luksemburgu, Sloveniji i trima nordijskim zemljama – Finskoj, Švedskoj i Norveškoj.

Slika D12 – Potpora poučavanju djece u RPOO-u jeziku kojim ona govore kod kuće godine 2018./2019.

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Slika je u skladu sa sadržajem obrazovnih smjernica i ostalim propisima i preporukama vrhovnih vlasti. Za definiciju regionalnih ili manjinskih jezika i jezika kojima se govori kod kuće vidi Pojmovnik. Poučavanje djece regionalnim ili manjinskim jezicima odnosi se na ustanove za stariju djecu (otprilike u dobi od tri godine i stariju) osim u Sloveniji, Finskoj, Švedskoj i Norveškoj u kojima se odnosi na cijelo razdoblje RPOO-a. Poučavanje djece migrantskog podrijetla jeziku kojim ona govore kod kuće odnosi se na cijelo razdoblje RPOO-a osim u Portugalu i Švicarskoj u kojima se odnosi samo na ustanove za stariju djecu.

Napomena za pojedinu zemlju

Austrija – Manjinski se jezici uče u pokrajinama Burgenlandu i Koruškoj.

Katkad su prisutna oba pristupa poučavanju djece jeziku kojim ona govore kod kuće, odnosno pruža se potpora poučavanju djece migrantskog podrijetla te se dodatno financira poučavanje djece posebnim manjinskim jezicima.

Primjerice u **Švedskoj** Zakon o obrazovanju (SFS 2010:800) navodi da će predškolske ustanove djeci koja kod kuće govore jezikom drukčijim od švedskog pružiti mogućnosti da nauče i švedski jezik i jezik kojim govore kod kuće.⁸⁹ Usto se u tzv. upravnim područjima (*förvaltningsområden*) posebna zaštita prava manjina omogućuje za samijski, finski i jezik Meänkieli. Pojedincima to daje pravo da se koriste tim jezicima u komunikaciji s vlastima te pravo da djeca pohađaju predškolsku ustanovu djelomično ili u cijelosti na manjinskom jeziku. Dodatne troškove općina u tim upravnim područjima financira vlada.

Prema propisima ili preporukama vrhovnih vlasti zemalja mogu se utvrditi tri različite svrhe poučavanja djece migrantskog podrijetla jeziku kojim ona govore kod kuće (vidi sliku D13).

⁸⁹ http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800#K8

Slika D13 – Glavna svrha poučavanja djece jeziku kojim ona govore kod kuće

1. svrha	2. svrha	3. svrha
olakšati poučavanje djece glavnom jeziku koji je u ovom kontekstu jezik nastave	poduprijeti njegovanje jezika/kulture i stjecanje pismenosti djece migranata	razvijati dvojezičnost i višejezičnost među djecom

Izvor: Europska komisija/EACEA/Eurydice, 2019., slika II.2.2.

Prvi je cilj pomoći djeci da unaprijede svoje vještine jezika nastave. Smatra se da znanje jezika kojim se govori kod kuće općenito pozitivno utječe na kognitivne vještine učenika uključujući i njihovu sposobnost učenja i ovladavanja jezikom nastave.

U **Luksemburgu** u predškolskom obrazovanju (*éducation précoce, éducation préscolaire*) koncept višejezičnog obrazovanja za djecu u dobi od tri do šest godina omogućuje da jezik kojim se govori kod kuće bude osnova za učenje novih jezika.

Druga je svrha promicanje jezičnih vještina i kulturnog identiteta djece migranata. Usmjerenost prema jeziku kojim se govori kod kuće namijenjena je stvaranju višekulturnog identiteta djece te naposljetku njihovoj lakšoj integraciji. Znanje jezika kojim se govori kod kuće izražava raznolikost jezičnog bogatstva i vrijednosti kulturne baštine.

Primjerice u **francuskoj zajednici u Belgiji** u novim smjernicama za jezični razvoj djece uvedenim godine 2018./2019.⁹⁰ vlast mjerodavna za RPOO za djecu mlađu od tri godine preporučuje osoblju RPOO-a da se služi knjigama i pjesmama na drugim jezicima te da roditelje koji nisu ovladali francuskim jezikom potiče na to da razgovaraju s vlastitom djecom na materinskom jeziku. Svrha je promicati kulturu podrijetla i kulturni identitet cijeneći svaki jezik i omogućujući učenje jezika nastave.

Obrazovni program višejezičnosti uveden u **Luksemburgu** u listopadu 2017. godine za djecu u dobi od jedne do četiri godine u neformalnom obrazovanju (*service d'éducation et d'accueil*) preporučuje da se sva djeca potiču na izražavanje na vlastitu jeziku kako bi se u njih razvio snažan osjećaj identiteta.

Treća svrha poučavanja djece jeziku kojim ona govore kod kuće jest razvoj višejezičnosti među učenicima.

U **Luksemburgu** se višejezičnost smatra dobrom koje služi za poticanje usvajanja jezika i otvorenosti prema različitosti.

U **Finskoj** se cijene svi jezici koji postoje u RPOO-u i postaju sastavni dio zajedničke kulture. Kurikulum promiče višejezičnost i nastoji razviti svijest o jeziku djece.

U **Norveškoj** prema Okvirnom planu osoblje dječjih vrtića treba omogućiti to da jezična različitost obogaćuje svu djecu te treba poticati višejezičnu djecu da se koriste jezikom kojim govore kod kuće.

U SAMO ČETVRTINI EUROPSKIH ZEMALJA POSTOJE SMJERNICE ZA UČENJE KOD KUĆE

Sudjelovanje roditelja u obrazovanju vlastite djece doista je važno jer su roditelji najvažniji partneri u pružanju kvalitetnih usluga RPOO-a prema Prijedlogu ključnih načela okvira za kvalitetu u RPOO-u (Europska komisija, 2014.). U Prijedlogu se navodi da obitelj treba biti uključena u sve sastavnice obrazovanja i skrbi za vlastito dijete te da usluge RPOO-a trebaju podupirati učenje i skrb koju pruža obitelj (Europska komisija, 2014., str. 8).

Većina europskih zemalja ističe važnost suradnje s roditeljima te potiče ustanove da uključe posebne mjere u planiranje. Osim toga, mnoge zemlje preporučuju oblike potpore koje ustanove moraju pružiti roditeljima. Slika D14 prikazuje koliko vrhovnih vlasti navodi sljedeće mjere potpore za roditelje djece u RPOO-u.

⁹⁰ [Accompagner le développement du langage du jeune enfant en milieu d'accueil.](#)

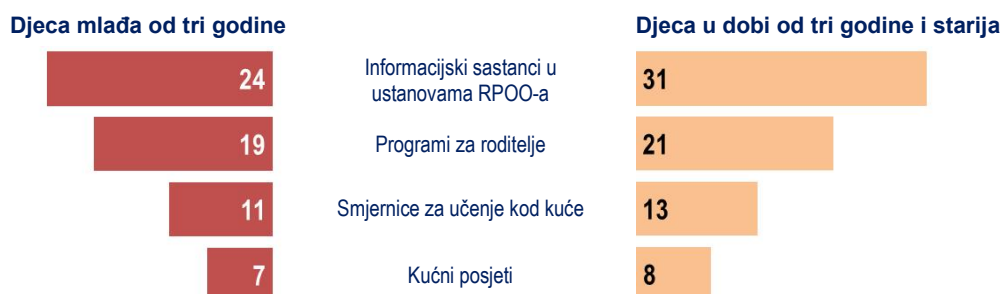
- a) Informacijski sastanci i sastanci roditelja i učitelja u ustanovi RPOO-a.
- b) Programi za roditelje u sklopu kojih postoje službeni sati kojima je svrha pomoći obiteljima da kod kuće podupiru djecu u procesu učenja. Sati obuhvaćaju razne teme vezane uz obrazovanje i razvoj djece (primjerice poticanje razvoja govora/jezika, održavanje discipline, razvoj samopouzdanja i razumijevanje lošeg ponašanja).
- c) Smjernice za učenje kod kuće koje roditeljima pomažu da svoju djecu potaknu na učenje kod kuće i nude im informacije i ideje o tome kako pomoći djeci u aktivnostima i odlukama vezanim uz kurikulum.
- d) Kućni posjeti.

Potreban je niz mjera kako bi se odgovorilo na potrebe različitih oblika obitelji te obitelji s djecom različite dobi. Stoga mnogi obrazovni sustavi imaju sveobuhvatan pristup potpori roditeljima, a on uključuje nekoliko tih mjera.

U **Njemačkoj** prema saveznom zakonu roditelji imaju pravo na potporu i savjete Socijalne službe za djecu i mlade u vezi s odgojem djece i obiteljskim obrazovanjem (§§ 1, 16 SGB VIII). Nacionalna inicijativa o prevenciji i ranoj intervenciji ([Bundesinitiative Frühe Hilfen](#)) promiče održiv rad službi za ranu intervenciju na općinskoj razini. Glavna je ideja poduprijeti obrazovne sposobnosti roditelja s pomoću programa prevencije kako bi se smanjili rizici za djecu, a obitelji osnažile. Usluge te službe vrlo su raznolike te obuhvaćaju općenite i ciljane programe. Najčešće su usluge pisma dobrodošlice općine, organizacija kućnih posjeta, tečajevi za roditelje, projekti prevencije namijenjeni potrebama učenika, usluge stručnjaka koji podupiru obitelji na dobrovoljnoj osnovi, savjetodavne usluge za roditelje, obrazovna potpora timova koji se sastoje od različitih stručnjaka (*Erziehungshilfen*).

U **Ujedinjenom Kraljevstvu (Wales)** postoji dokument [Roditeljstvo u Walesu: Smjernice za sudjelovanje i potporu](#) u kojemu se navodi da jednak pristup svima nije najbolje rješenje. Dokument navodi niz mogućih mjera potpore roditeljima i općenita načela prema kojima potpora roditeljima podrazumijeva suradnju s roditeljima kako bi se smanjili rizici, osnažile mogućnosti roditelja, razvila i stvorila otpornost te ostvarile pozitivne promjene čiji je konačan cilj poboljšanje ishoda za djecu.

|| Slika D14 – Mjere potpore za roditelje s djecom u RPOO-u godine 2018./2019.

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Slika obuhvaća potporu koju vrhovne vlasti navode u vlastitim obrazovnim smjernicama, drugim propisima ili preporukama ili nacionalnim programima. Za pojedinu dobnu skupinu prikazani broj podrazumijeva broj europskih obrazovnih sustava (ukupno 43) koji nude pojedinu mjeru potpore. Informacije prema zemljama dostupne su u Prilogu.

Najčešći su oblik potpore za roditelje s djecom u RPOO-u **informacijski sastanci i sastanci roditelja i osoblja** koji čine osnovu redovite suradnje između obitelji i osoblja RPOO-a. Roditelji dobivaju informacije o napretku i razvoju djeteta te mogu dobiti savjete kako poduprijeti obrazovanje vlastite djece. U pojedinim se zemljama navodi oblik tih sastanaka ili koliko se često održavaju. Navodimo primjere.

U **njemačkoj zajednici u Belgiji** prema Odluci od 31. kolovoza 1998., čl. 97., uloga pojedinog člana obrazovnog osoblja uključuje komunikaciju s roditeljima te sudjelovanje u njihovu savjetovanju.

U **Bugarskoj** Zakon o predškolskom i školskom obrazovanju navodi da roditelji najmanje jednom godišnje imaju pravo primati informacije, potporu i savjete u dječjem vrtiću ili školi o pitanjima vezanim uz obrazovanje, upravljanje školom i osobni razvoj vlastita djeteta.

U **Češkoj** prema kurikulumu nastavnici trebaju redovito informirati roditelje o postignućima i napretku njihove djece. Predškolske ustanove (*mateřské školy*) trebaju podupirati obrazovanje obitelji i davati savjete. No načini na koje se to može ostvariti nisu propisani. Prema Godišnjem izvješću Češkoga školskog inspektorata većina škola organizira sastanke s roditeljima. Postoje i individualne informacije za roditelje.

U **Francuskoj** Priopćenje o suradnji od 15. listopada 2013. godine između predškolskih ustanova i roditelja preporučuje načine kako osigurati to da u praksi budu zajamčena roditeljska prava na informacije. Dokument ističe potrebu za primjenom jezika koji razumiju svi roditelji uključujući i one koji imaju posebne potrebe ili one koji nemaju dovoljno razvijenu vještinu pisanja. Dokument preporučuje i zasebne prostorije za održavanje sastanaka s roditeljima u školi.

U **Austriji** se *Elternabende* (roditeljske večeri) u većini pokrajina zakonski moraju održati dva puta godišnje. No mnoge usluge RPOO-a uključuju sastanke i savjetovanje češće nego što to zakon nalaže.

U **Sjevernoj Makedoniji** organiziraju se tri oblika informacijskih sastanaka s roditeljima u ustanovama RPOO-a – 1) skupni roditeljski sastanci, 2) radionice i 3) dani otvorenih vrata.

U zemljama u kojima nema određenih preporuka o oblicima potpore koja se treba pružiti roditeljima česti su neformalni sastanci osoblja i roditelja.

Programi za roditelje obuhvaćaju razne teme vezane uz obrazovanje i razvoj djeteta te imaju slične ciljeve kao i oni za smjernice za učenje kod kuće. No programi za roditelje podrazumijevaju to da roditelji pohađaju službene tečajeve, a smjernice za učenje kod kuće obično se pružaju u pisanoj, najčešće mrežnom obliku. Vrhovne vlasti podupiru ili organiziraju programe za roditelje u polovici obrazovnih sustava.

U **Njemačkoj** se pojedini programi provode kod kuće (npr. Kućne upute za roditelje djece predškolske dobi, Roditelji kao učitelji), a pojedini se programi provode u ustanovama RPOO-a (npr. program pod nazivom *Sprache macht stark!* poziva roditelje da se priključe satima jezičnog obrazovanja u centrima RPOO-a).

U **Estoniji** se u sklopu Strategije za djecu i obitelji i prema odgovarajućem razvojnog planu programi za roditelje provode od 2012. godine te obuhvaćaju teme poput zdravlja i razvoja djeteta, vršnjačkog nasilja u ustanovama RPOO-a i prava djece i roditelja. Pojedini tečajevi osposobljavanja pružaju se u ustanovama RPOO-a. Od godine 2017. Nacionalni institut za razvoj zdravlja nudi program za roditelje pod nazivom *Nevjerojatne godine* čija je svrha osnažiti vještine roditeljstva i potaknuti roditelje da sudjeluju u obrazovanju djeteta. Njime se također nastoje poboljšati akademske, društvene i emocionalne vještine djece te smanjiti problemi u ponašanju.

U **Španjolskoj** Škole za obitelj i roditelje (*Escuela de Familias, Escuela de Padres*) nastoje ponuditi informacije, izvore, psihosocijalnu i pedagošku potporu obiteljima. Te su škole i mjesta susreta u kojima roditelji mogu s ostalim obiteljima ili sa stručnjacima razmijeniti iskustva kako bi osigurali dobrobit vlastite djece. Učenje je uglavnom neformalno, u obliku konferencija, sastanaka, radionica itd. Javne uprave (autonomne zajednice, gradska vijeća ili škole) ili privatne organizacije (udruženja roditelja ili tvrtke) organiziraju škole za obitelj.

Vrhovne vlasti u četvrtini europskih zemalja nude **smjernice za učenje kod kuće** ili ih navode u vlastitim obrazovnim smjernicama. Radi osnaživanja jezičnog razvoja djeteta, kognitivnog razvoja i akademskog postignuća, učenje kod kuće katkad se naziva i kućni kurikulum (OECD, 2012.). Smjernice nastoje nadahnuti roditelje da ponude razne oblike izravnog i neizravnog iskustva učenja kod kuće, primjerice uključivanje djece u svakidašnje aktivnosti (izrada popisa za kupnju, kupnja, priprema obroka, odijevanje, telefoniranje itd.) te poticanje djece da govore o tim aktivnostima. Često vrhovne vlasti izrađuju mrežne stranice ili pružaju informacije u tiskanu obliku za roditelje o obrazovanju njihove djece.

Irski kurikulumni okvir za RPOO sadržava informacije ne samo za osoblje RPOO-a nego i za roditelje. Informacije su namijenjene kao pomoć roditeljima za planiranje učenja kako bi ono bilo ugodno iskustvo za djecu i omogućilo im da rastu i razvijaju se u sposobne i samopouzdate učenike.

U **Francuskoj** od 1999. godine ministarstvo odgovorno za obitelj financira niz aktivnosti i alata razvijenih na regionalnoj ili lokalnoj razini kojima se nastoji pomoći osoblju da sluša i podupire roditelje⁹¹) te s njima dijeli iskustva uključujući i razvoj njihova samopouzdanja i vlastitu ulogu u obrazovanju. Nacionalni plan za potporu roditelja usvojen u lipnju 2018. pod nazivom Nacrtaj mi roditelja potiče ustanove RPOO-a da same odrede vlastitu politiku u vezi s potporom za roditelje te razviju projekte s tom temom. Među ciljevima plana je i upozoravanje roditelja i stručnjaka, primjerice, na prekomjernu izloženost djece ekranima na dodir.

Litavsko Ministarstvo obrazovanja i znanosti nudi [stranice za roditelje](#) na vlastitoj mrežnoj stranici. Dostupni su i materijali sa smjericama za roditelje kao što su [Vaše dijete – predškolač](#), [Drugi jezik u ranoj dobi](#) i [Vaše dijete – u predškolskom obrazovanju](#). Te su publikacije namijenjene kao pomoć roditeljima radi boljeg razumijevanja vlastita djeteta i praćenja njegova razvoja. Dostupan je i [portal s materijalima](#) za nastavnike i roditelje djece u RPOO-u.

U **Austriji** [mrežnu stranicu za obrazovanje roditelja](#) održava Ured saveznoga kancelara.

Kućni posjeti koji uključuju osoblje RPOO-a (učitelje i stručnjake) preporučuju se u samo nekoliko europskih obrazovnih sustava. Ti su posjeti namijenjeni uglavnom potpori obiteljima u nepovoljnom položaju, no često su dostupni i roditeljima djece s teškoćama u učenju. Svrha je tih posjeta dvojaka – 1) savjetovanje roditelja i 2) upoznavanje s obiteljskim okruženjem djeteta kako bi se njegove potrebe bolje razumjele.

U **Rumunjskoj** se kućni posjeti mogu provoditi u posebnim okolnostima – kad roditelji nisu u redovitu kontaktu s ustanovom/osobljem RPOO-a, kad se razmatraju posebne mjere potpore, kad dijete ima teškoća u prilagodbi novoj ustanovi RPOO-a i/ili u komunikaciji s osobljem ili drugom djecom itd. Iako se ne navode izravno u dokumentima na vrhovnoj razini, kućni posjeti česta su praksa.

U **Sloveniji** i **Slovačkoj** kućni posjeti uglavnom su namijenjeni romskim obiteljima radi povezivanja s romskom zajednicom te promicanja važnosti uporabe usluga RPOO-a.

Ako nema središnjih preporuka, lokalne vlasti i/ili ustanove RPOO-a mogu samostalno odlučiti o načinima suradnje i pružanju potpore obiteljima. Navodimo primjere.

U **Italiji** u skladu s organizacijskom autonomijom škola središnje smjernice ne navode koje mjere treba provesti. Uz redovito održavanje obvezatnih sastanaka razrednih vijeća s predstavnicima roditelja kako bi se raspravio općeniti razvoj djece te rad osoblja RPOO-a, mnoge škole organiziraju i individualne i/ili skupne sastanke s roditeljima.

U **Nizozemskoj** se u odluci o osnovnim uvjetima kvalitete predškolskog obrazovanja navodi da pružatelji usluga RPOO-a trebaju osmisliti aktivnosti za sudjelovanje roditelja. U vezi s time inspektorat obrazovnih programa nadzire ustanove RPOO-a.

U **Poljskoj** predškolske ustanove tradicionalno organiziraju redovite sastanke za roditelje, no to nije zakonski uređeno.

Važno je napomenuti da ustanove RPOO-a nisu jedine koje pružaju potporu.

U **francuskoj zajednici u Belgiji** psiho-medicinsko-socijalni centri organiziraju savjetovanje i programe za roditelje.

U **Austriji** različita tijela (uglavnom nevladine organizacije) provode projekte za roditelje koji se financiraju novcem iz središnjih izvora.

U **Finskoj** se sudjelovanje i suradnja s roditeljima navodi u propisima i smjericama za RPOO i predškolsko obrazovanje. No općinske zdravstvene klinike za djecu nadziru dobrobit cijele obitelji i podupiru roditelje.

U **Ujedinjenom Kraljevstvu (Škotska)** u sklopu [Nacionalne strategije roditeljstva](#) pokrenute 2012. godine svi roditelji, bez obzira na to pohađaju li njihova djeca program RPOO-a, primaju potporu uz pomoć klubova i tečajeva za roditelje te imaju pristup knjigama, igračkama i mrežnim materijalima kako bi poticali razvoj s pomoću igre.

⁹¹ [Réseaux d'Ecoute, d'Appui et d'Accompagnement des Parents.](http://cache.media.eduscol.education.fr/file/Parents_eleves/04/6/SoutienParentalite-FicheREAAP_159046.pdf)
http://cache.media.eduscol.education.fr/file/Parents_eleves/04/6/SoutienParentalite-FicheREAAP_159046.pdf

VREDNOVANJE I PRAĆENJE

Sustavi vrednovanja i praćenja stvoreni su za postizanje, održavanje ili razvoj visokokvalitetnih usluga RPOO-a. Preporuka Vijeća o Visokokvalitetnim sustavima RPOO-a⁹² utvrđuje vrednovanje i praćenje kao jedan od pet ključnih čimbenika za postizanje dobre kvalitete RPOO-a. Vrednovanje i praćenje može biti usmjereno prema bilo kojoj razini upravljanja ili usluga – individualnim ustanovama, lokalnoj razini ili cijelom sustavu RPOO-a. Vrednovanje i praćenje interno mogu provoditi same ustanove ili vanjski ocjenjivači koji nisu izravno povezani s aktivnostima ustanove koja se vrednuje. U sklopu poboljšanja kvalitete obrazovanja praćenje i vrednovanje obuhvaća mnoge različite procese i postupke. Primjerice provjerava se poštuju li se propisi te jesu li kvalitetni procesi koji podupiru i jamče dobrobit i razvoj djeteta. U ovom se poglavlju pojam vrednovanja upotrebljava u vezi s individualnim ustanovama, a praćenje sa sustavom RPOO-a u cijelosti.

Sustavi vrednovanja i praćenja u Europi vrlo su raznoliki. Dionici, njihova misija i sloboda u obavljanju vlastitih zadataka uvelike se razlikuju među zemljama. U ovom se poglavlju prikazuju procesi i postupci koji se primjenjuju u sustavima praćenja i vrednovanja diljem Europe i istodobno se uzimaju u obzir povezane sastavnice upravljanja.

U poglavlju su opisani pristupi vanjskog vrednovanja ustanova RPOO-a i razmatra se njihov opseg i oblik mjerodavnog tijela. Potom se analiziraju načini na koje javna tijela propisuju interno vrednovanje ustanova RPOO-a. Razmatra se i sudjelovanje roditelja i djece u procesima vrednovanja i praćenja. Naposljetku, u poglavlju se istražuje kako su iskorišteni rezultati vrednovanja ustanova RPOO-a ili drugih analiza koji prikazuju stanje u sustavu RPOO-a u cjelini.

POTPORA DJECI U UČENJU ČESTO JE PREDMET VANJSKOG VREDNOVANJA USTANOVA ZA STARIJU DJECU

Jedan od načina koji se primjenjuje za osiguranje razvoja kvalitete u RPOO-u jest vrednovanje individualnih ustanova. Vanjsko vrednovanje ustanova proces je kontrole kvalitete kojim se nastoji:

- vrednovati ili pratiti rad ustanove
- izvijestiti o kvaliteti usluga
- predložiti načine unapređenja prakse.

Dva glavna čimbenika kvalitete često se ističu u kontekstu RPOO-a – kvaliteta ustroja i kvaliteta procesa (Europska komisija, 2014., Slot et al., 2015.).

Kvaliteta ustroja koja se odnosi na okvirne uvjete koji podupiru svakidašnju praksu u ustanovama vrednuje se tako što se provjerava usklađenost ustanove s propisima i smjernicama sustava RPOO-a o:

- zdravlju i sigurnosti
- kvalifikacijama osoblja
- veličini skupina ili omjerima djece i osoblja.

Katkad se provjerava i pedagoški plan kako bi se osiguralo to da odgovara standardima navedenima u obrazovnim smjernicama vrhovnih vlasti.

⁹² SL C 189, 5. lipnja 2016. godine

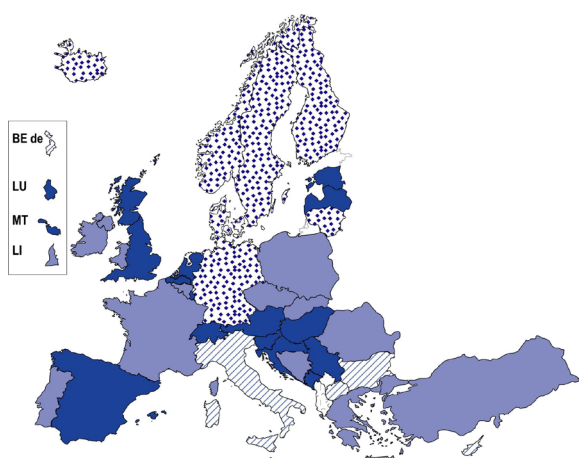
Kvaliteta procesa podrazumijeva to koliko ustanova podupire procese učenja. Glavna su područja vrednovanja:

- kako se provodi kurikulum (kvaliteta i raznolikost aktivnosti)
- kvaliteta ponašanja i odnos između osoblja i djece (na koji način osoblje podupire razvoj djeteta)
- kako se djeca međusobno ponašaju.

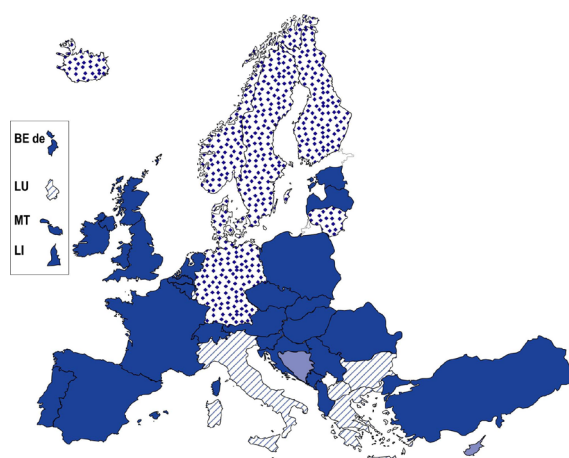
Analizom smjernica vrhovnih vlasti slika E1 prikazuje obuhvaća li vanjsko vrednovanje ustanova RPOO-a ponajprije kvalitetu ustroja ili i kvalitetu procesa. Potrebna je i kvaliteta ustroja i kvaliteta procesa kako bi se pružile kvalitetne usluge i stvorili učinkoviti sustavi RPOO-a (Europska komisija, 2014.).

|| Slika E1 – Glavni predmet vanjskog vrednovanja ustanova RPOO-a godine 2018./2019.

a) ustanove za djecu mlađu od tri godine

b) ustanove za djecu u dobi od tri godine i stariju

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Slika je u skladu sa sadržajem obrazovnih smjernica i ostalim propisima i preporukama vrhovnih vlasti. Vanjsko je vrednovanje ustanova proces kontrole kvalitete koji provode pojedinci ili timovi koji izvješćuju lokalne, regionalne ili vrhovne obrazovne vlasti, ali nisu izravno povezani s aktivnostima ustanove koja se vrednuje. Tim se procesom nastoji vrednovati ili pratiti rad ustanove, izvijestiti o kvaliteti usluga i predložiti načine unapređenja prakse. **Kvaliteta ustroja** koja se odnosi na okvirne uvjete koji podupiru svakidašnju praksu u ustanovama vrednuje se provjerom usklađenosti ustanove s propisima i standardima sustava RPOO-a. **Kvaliteta procesa** podrazumijeva to koliko ustanova podupire procese učenja.

Odgovornost tijela koje upravlja ustanovom odnosi se na zemlje u kojima propisi vrhovnih vlasti nisu usmjereni toliko prema ustanovama koliko prema dužnosti pružatelja usluga (lokalne vlasti (općine), nevladine udruge ili ostala privatna tijela) da vrednuju kvalitetu njihove usluge. Ti pružatelji usluga imaju veliku slobodu postaviti procese i postupke za vrednovanje vlastitih ustanova RPOO-a, ali ima malo podataka o tome.

Napomene za pojedine zemlje

Bugarska – Nakon usvajanja zakona o inspekciji dječjih vrtića i škola godine 2016., provodi se sustav inspekcije. Inspektori će se usmjeriti prema obrazovnim procesima i usklađenosti s propisima prema skupu zajedničkih kriterija koji će biti objavljen. Prvih 80 dječjih vrtića i škola pregledano je u razdoblju između veljače i lipnja 2019. godine.

Francuska – Središnji propisi dopuštaju vanjsko vrednovanje predškolskih ustanova. To je vrednovanje pod kontrolom lokalnih obrazovnih vlasti i nije sustavno. Sustav vrednovanja tradicionalno je usmjeren prema pojedincima među školskim osobljem.

Italija – Nema vanjskog vrednovanja, no regionalni školski uredi provjeravaju jesu li pojedine ustanove RPOO-a za stariju djecu (*scuole dell'infanzia paritarie*) u skladu s propisima pri obnovi akreditacije svake tri godine.

Austrija – Predmet vanjskog vrednovanja ustanova RPOO-a koje provode lokalni inspektori u sklopu zakona pojedinih saveznih pokrajina razlikuje se. Novi sporazum između Savezne vlade i pokrajina (2018. – 2022.)⁹³ navodi da savezne pokrajine trebaju osigurati to da ustanove RPOO-a za djecu u dobi od tri godine i stariju ispunjavaju svoje obveze u vezi s jezičnom potporom.

⁹³ <https://www.ris.bka.gv.at/eli/bqbl/I/2018/103/20181222>

Prvi rezultat pokazuje da u nekoliko zemalja s (djelomično ili u cijelosti) integriranim sustavom RPOO-a (u Njemačkoj, Litvi i nordijskim zemljama, vidi sliku 7) obrazovne smjernice i ostali propisi ili preporuke vrhovnih vlasti nisu toliko usmjereni prema ustanovama koliko prema dužnosti pružatelja usluga da vrednuju kvalitetu njihovih usluga. U tim zemljama lokalne vlasti (općine), nevladine udruge ili ostala privatna tijela mogu samostalno uspostaviti procese i postupke za vrednovanje vlastitih ustanova RPOO-a. Stoga su prikupljene informacije o vanjskom vrednovanju ustanova RPOO-a ograničene u tim zemljama.

U **Njemačkoj** su za praćenje i vrednovanje kvalitete odgovorne lokalne vlasti ili ostala tijela koja upravljaju ustanovama RPOO-a. Kako bi stekli dozvolu za rad, pojedinačni pružatelji usluga RPOO-a moraju u vlastitom planu objasniti kako će vrednovati i razviti kvalitetu usluga u ustanovama RPOO-a (SGB VIII §45 Abs.3).

U **Danskoj** su prema Zakonu o skrbi za djecu općine odgovorne za provedbu vrednovanja u RPOO-u te stoga osiguravaju to da se sadržaj i pedagoške aktivnosti provode u skladu sa zakonom.

U **Litvi** je prema čl. 37. Zakona o obrazovanju za kvalitetu obrazovanja odgovoran pružatelj obrazovnih usluga i ustanova koja ima prava i obveze vlasnika. Svaka općina razvija vlastite propise i postupke.

U **Finskoj** općine imaju zakonsku dužnost vrednovati vlastite usluge, no općine su mjerodavne za ustroj i postupke vrednovanja. Svrha je vrednovanja poduprijeti razvoj obrazovanja i unaprijediti uvjete učenja. Kurikularni dokumenti koje izrađuju općine moraju objasniti i kako će se Nacionalni jezgrovni kurikulum za RPOO upotrijebiti u različitim ustanovama RPOO-a te na koji će se način ustanove pratiti, vrednovati i unaprijediti.

U **Švedskoj** je prema Kurikulumu za predškolske ustanove jedan od zadataka općine stalno vrednovanje i praćenje predškola. Glavni organizator predškole, odnosno općina ili upravitelj neovisne predškole, odgovoran je za njihovu kvalitetu i rezultate.

U **Islandu** su prema Propisu br. 893/2009 obrazovni odbori u općinama odgovorni za vrednovanje i praćenje RPOO-a u svojem području.

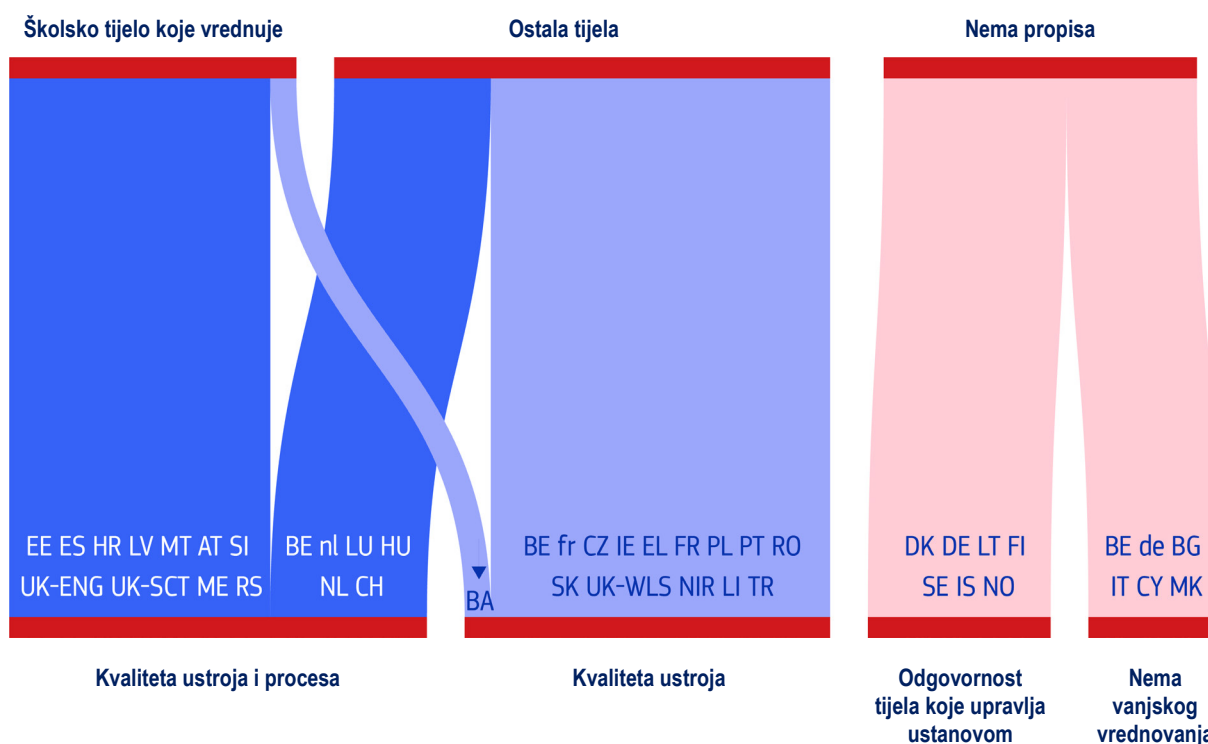
U **Norveškoj** su prema Zakonu o dječjim vrtićima općine odgovorne za razvoj i nadzor ustanova RPOO-a te za rad u skladu s Okvirnim planom i Zakonom o dječjim vrtićima.

Iako u tim zemljama glavnu odgovornost za osiguravanje kvalitete RPOO-a snose lokalna tijela, u pojedinim su slučajevima vrhovne vlasti uključene u vrednovanje ustanova. Vrhovne agencije koje se bave kvalitetom RPOO-a mogu posjetiti pojedine ustanove RPOO-a kako bi vrednovala posebnu sastavnicu usluga te donijele sud o kvaliteti usluga u cijelom sustavu RPOO-a. Rad pojedine ustanove nije glavni predmet zanimanja. Mogu postojati i mehanizmi koji osiguravaju to da lokalne vlasti obavljaju vlastite dužnosti vezane uz osiguranje kvalitete. Primjerice u Njemačkoj lokalni uredi za dobrobit mladih imaju zakonsku obvezu provjeriti upotrebljavaju li pružatelji usluga RPOO-a alate i mjere vrednovanja. U pojedinima od tih zemalja postoje sporazumi o procjeni rizika koji osiguravaju to da nacionalna/regionalna agencija, otkrije li ozbiljne probleme u određenoj ustanovi, djeluje kako bi pomogla riješiti te probleme. Primjerice u Njemačkoj u slučaju žalbi djeluje lokalni ured za dobrobit mladih. Slično tomu, u Švedskoj školski inspektorat, požale li mu se roditelji, istražuje žalbu i odlučuje o tome što ustanova treba učiniti kako bi se situacija poboljšala.

U sustavima u kojima vrhovni propisi određuju okvir vanjskog vrednovanja ustanova RPOO-a mogu se zamijetiti razlike u opsegu tog vrednovanja prema dobnim skupinama (vidi sliku E1). Vanjsko vrednovanje ustanova RPOO-a za stariju djecu obično je usmjereno prema kvaliteti ustroja i procesa. U 14 odgojno-obrazovnih sustava glavni predmet vanjskog vrednovanja ustanova RPOO-a za mlađu djecu jest kvaliteta ustroja, a u 16 sustava vanjsko vrednovanje obuhvaća i kvalitetu procesa.

Razlike u opsegu vanjskog vrednovanja ustanova RPOO-a često su povezane s kategorijom tijela odgovornog za vanjsko vrednovanje ustanova (vidi sliku E2). Kad obrazovni inspektorat ili drugi odjel u ministarstvu odgovornom za obrazovno vrednovanje na višim razinama obrazovanja (poput osnovnoškolskog obrazovanja) provodi vanjsko vrednovanje ustanova RPOO-a, obično se promatra koliko ustanova podupire proces učenja (kvaliteta procesa). No kad vanjsko vrednovanje ustanove provode javna tijela koja su zadužena za obitelj, socijalna pitanja ili mlade, a nisu odgovorna za vrednovanje škola na višim razinama obrazovanja, više se promatra usklađenost s normama i standardima (kvaliteta ustroja).

Slika E2 – Vanjsko vrednovanje ustanova RPOO-a za djecu mlađu od tri godine – kategorija tijela koje vrednuje i glavni predmet vrednovanja godine 2018./2019.

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Vidi Objašnjenje (slika E1). Odgovornost tijela koje upravlja ustanovom odnosi se na zemlje u kojima vrhovni propisi nisu usmjereni toliko prema ustanovama koliko prema dužnosti pružatelja usluga (lokalne vlasti (općine), nevladine udruge ili ostala privatna tijela) da vrednuju kvalitetu njihove usluge.

Napomene za pojedine zemlje

Nizozemska – Općinske zdravstvene službe uglavnom su odgovorne za provedbu vanjskog vrednovanja ustanova RPOO-a za mlađu djecu. No kad te službe prijave nedostatke u vezi s ciljanim programima u ustanovama RPOO-a za djecu u nepovoljnom položaju, Inspektorat za obrazovanje mora provesti inspekciju.

Austrija – Vidi Napomene za pojedine zemlje (slika E1).

Albanija – Podaci nisu dostupni.

U 13 obrazovnih sustava u kojima je glavni predmet vanjskog vrednovanja ustanova za mlađu djecu kvaliteta ustroja (vidi sliku E2) vrednovanje provode tijela koja nisu odgovorna za vrednovanje obrazovanja. Ta tijela mogu biti ministarstvo ili drugo vrhovno tijelo odgovorno za obitelj, djecu ili socijalna pitanja (u francuskoj zajednici u Belgiji te u Češkoj, Irskoj, Portugalu, Rumunjskoj, Slovačkoj, Lihtenštajnu i Turskoj), službe za inspekciju skrbi za djecu (u Ujedinjenom Kraljevstvu – Wales), regionalna tijela za zdravstvo i socijalnu skrb (u Ujedinjenom Kraljevstvu – Sjeverna Irska), regionalni socijalni savjetnici (u Grčkoj), lokalne vlasti (u Poljskoj) ili lokalne službe za zaštitu djece (u Francuskoj).

U Češkoj, Francuskoj, Poljskoj, Rumunjskoj i Slovačkoj vrhovne vlasti ne određuju koliko će se često provoditi vanjsko vrednovanje ustanova za mlađu djecu. Tijela odgovorna za vrednovanje sama odlučuju o tome ili se vrednovanje provodi isključivo u posebnim okolnostima, primjerice kad se zaprimi žalba. U Slovačkoj se vanjsko vrednovanje ustanova RPOO-a za djecu mlađu od tri godine provodi na temelju godišnjeg plana vrednovanja koji donosi Ministarstvo rada, obitelji i socijalnih pitanja te u posebnim okolnostima kad se zaprimi žalba. U francuskoj zajednici u Belgiji te u Irskoj, Grčkoj, Portugalu, Ujedinjenom Kraljevstvu (Sjeverna Irska), Lihtenštajnu i Turskoj ustanove za mlađu djecu redovito se vrednuju (između svakih šest mjeseci i tri godine).

U **francuskoj zajednici u Belgiji** koordinatori ustanova za čuvanje djece iz Ureda za rođenje i djetinjstvo svake tri godine vrednuju plan obrazovanja i skrbi ustanove RPOO-a u vezi s pedagoškim načelima navedenim u okviru za kvalitetu *Code de qualité de l'Accueil*.

U **Irskoj** Agencija za dijete i obitelj (Tusla) svake tri godine provodi inspekciju pružatelja usluga RPOO-a u skladu sa Zakonskim okvirom za kvalitetu.⁹⁴ Taj zakon obuhvaća vrednovanje usklađenosti s propisima kojima se promiče skrb, sigurnost, učenje i razvoj djeteta.

Iako u pet obrazovnih sustava inspektorat ili tijelo zaduženo za socijalna pitanja ili mlade (ne obrazovanje) provodi vanjsko vrednovanje ustanova za mlađu djecu, glavni je predmet vrednovanja potpora ustanove procesu učenja.

U **flamanskoj zajednici u Belgiji** u sklopu inspeksijskih posjeta inspektori vrednuju pedagošku kvalitetu ustanova RPOO-a na temelju zajedničkih smjernica koje navode šest glavnih čimbenika.⁹⁵ Inspeksijski posjeti provode se svake tri godine. U posebnim okolnostima poput žalbi mogući su češći inspeksijski posjeti.

U **Luksemburgu** regionalni agenti za mlade u prosjeku dva puta godišnje posjećuju ustanove za mlađu djecu (*service d'éducation et d'accueil*) kako bi procijenili ispunjavaju li pedagoške prakse i planovi osnovne pedagoške ciljeve za mlađu djecu navedene u Kurikularnom okviru o neformalnom obrazovanju za djecu i mlade iz godine 2016.

U **Mađarskoj** lokalni državni uredi provjeravaju usklađenost sa zakonom svake dvije godine. Mađarsko udruženje dječjih vrtića dužno je dati informacije o obrazovanju koje se provodi u ustanovama RPOO-a za mlađu djecu. Popis tema koje su obuhvaćene objavljen je na njihovoj mrežnoj stranici.⁹⁶

U **Nizozemskoj** općinske zdravstvene službe provjeravaju ustanove za mlađu djecu svake godine koristeći se instrumentom vrednovanja za promatranje pedagoške prakse na terenu⁹⁷ smišljenim u suradnji s Danskim institutom za mlade.

U **Švicarskoj** su, primjerice, u kantonu Solothurn vanjski ocjenjivači dužni koristiti se Vodičem za kantonalne smjernice za odobravanje i nadzor centara za čuvanje djece⁹⁸ koji zahtijeva da se ustanove vrednuju prema dvama glavnim okvirima pedagoških načela – Orijentacijskom okviru za RPOO u Švicarskoj⁹⁹ i standardima kvalitete Kita-e.¹⁰⁰

Kako je već navedeno, kad inspekcija ili druga tijela zadužena za vrednovanje osnovnoškolskog obrazovanja vrednuju ustanove RPOO-a za mlađu djecu, obično su usmjerena prema kvaliteti ustroja i procesa. Jedina je iznimka Bosna i Hercegovina u kojoj tijela odgovorna za vrednovanje obrazovanja dva puta godišnje provjeravaju usklađenost sa zahtjevima/standardima u ustanovama RPOO-a. U Španjolskoj, Letoniji, Malti, Sloveniji, Ujedinjenom Kraljevstvu (Engleska i Škotska), Crnoj Gori i Srbiji vanjsko vrednovanje ustanova RPOO-a za mlađu djecu funkcionira prema kružnom modelu prema kojemu se sve ustanove vrednuju u redovitim razmacima koje određuju vrhovne vlasti. U Estoniji se vanjsko vrednovanje provodi svake godine u otprilike 10 % predškolskih ustanova na temelju tematskih prioriteta utvrđenih za tu godinu (npr. posebne obrazovne potrebe ili okružje za učenje), a vrednovanje se provodi i na osnovi žalbi. U Hrvatskoj se inspeksijski tim šalje u ustanovu RPOO-a kad

⁹⁴ <https://www.tusla.ie/services/preschool-services/early-years-quality-and-regulatory-framework>

⁹⁵ <https://www.kindengezin.be/img/monitoringsinstrument-korte-voorstelling.pdf>

⁹⁶ http://www.magyarbolcsodek.hu/tagoknak/modszertani_feladatok

⁹⁷ <https://www.nji.nl/nl/Producten-en-diensten/Publicaties/Publicaties-Veldinstrument-observatie-pedagogische-praktijk>

⁹⁸ https://www.so.ch/fileadmin/internet/ddi/ddi-aso/13_2_Familie_Generationen/KITA/2016_03_08_Handbuch_KITA_v1.pdf

⁹⁹ <https://www.unesco.ch/wp-content/uploads/2017/03/FRÜHKINDLICHE-BILDUNG-2.pdf>

¹⁰⁰ <https://www.quali-kita.ch>

se sumnja da ustanova ne djeluje u skladu sa zakonom. Tim je dužan istražiti jesu li prakse u ustanovi u skladu s pedagoškim standardima koje određuju vrhovne vlasti.

Za vanjsko vrednovanje ustanova RPOO-a za stariju djecu često su odgovorna tijela koja vrednuju više razine obrazovanja. To vrednovanje uglavnom obuhvaća kvalitetu procesa. U pojedinim zemljama (npr. u Irskoj) posebna tijela za vrednovanje vrednuju određene sastavnice usklađenosti uz inspektorat koji vrednuje obrazovni sadržaj. Učestalost i razina standardizacije tih vrednovanja razlikuju se među zemljama. Obično djeluju prema određenoj učestalosti te na temelju okvira za vrednovanje. No u francuskoj zajednici u Belgiji te u Poljskoj kriterije prema kojima se ustanove RPOO-a vrednuju i odabiru na godišnjoj razini utvrđuje inspektorat i ministar odgovoran za obrazovanje. U Francuskoj je sustav vrednovanja tradicionalno usmjeren prema pojedinačnom osoblju, no provode se i pojedina vanjska vrednovanja predškolskih ustanova. Nema standardnog protokola za vanjsko vrednovanje predškolskih ustanova uz pokazatelje koje daje ministarstvo mjerodavno za obrazovanje. Zakon u pripremi pod nazivom Za školu povjerenja uvest će niz važnih mjera u područje vrednovanja.

U TREĆINI EUROPSKIH OBRAZOVNIH SUSTAVA NEMA PROPISA O INTERNOM VREDNOVANJU USTANOVA RPOO-a ZA DJECU MLAĐU OD TRI GODINE

Uz vrednovanje vanjskih tijela interno je vrednovanje ustanova koje provodi osoblje važan čimbenik osiguranja kvalitete i napretka. Interno vrednovanje ustanova proces je kontrole kvalitete kojim se nastoji vrednovati ili nadzirati rad ustanove, izvjestiti o ukupnoj kvaliteti te predložiti načine unapređenja prakse ili usluge. Ishodi vrednovanja mogu obuhvaćati, primjerice, izvješće o samovrednovanju, izvješće o godišnjoj aktivnosti, plan razvoja ili izmijenjen pedagoški plan. Nemaju sve europske zemlje propise ili preporuke o internom vrednovanju ustanova RPOO-a (vidi sliku E3). To se osobito odnosi na ustanove za mlađu djecu u zemljama s odvojenim sredinama za dvije dobne skupine (vidi sliku A2) – u njemačkoj zajednici u Belgiji, Bugarskoj, Češkoj, Grčkoj, Francuskoj, Mađarskoj, Malti, Poljskoj, Rumunjskoj i Lihtenštajnu. Nadalje, nema vrhovnih preporuka ili propisa za ustanove u vezi s provedbom internog vrednovanja tijekom cijelog razdoblja RPOO-a u Italiji, Austriji i Sjevernoj Makedoniji. U Austriji o organizaciji internog vrednovanja ustanova odlučuju pojedine savezne pokrajine.

Na slici E3 prikazano je interno vrednovanje ustanova RPOO-a diljem Europe s pomoću propisa vrhovnih vlasti. Tri kategorije (slabi, umjereni i čvrsti) temelje se na stupnju obveze, utvrđenoj učestalosti te navedenom očekivanom ishodu internog vrednovanja. U obzir se uzima i uvjet koji se nameće ustanovama da razviju vlastitu strategiju vanjskog vrednovanja. Nema poveznice između tih kategorija u pogledu poboljšanja u kvaliteti ustanove. Primjerice, čvrsto regulirano vanjsko vrednovanje može postati previše službeni proces koji se sastoji od jednostavnog odobrenja izvješća članova upravljačkog tijela, ali nema učinak na kvalitetu ustanove.

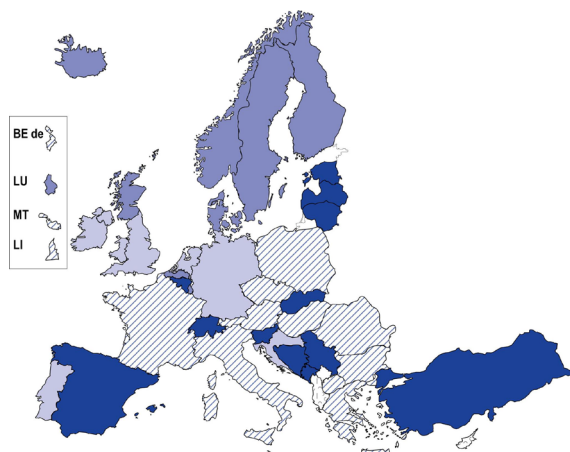
U osam obrazovnih sustava postoji okvir za vanjsko vrednovanje ustanova RPOO-a, ali može se smatrati blagim (u Njemačkoj, Irskoj, Hrvatskoj i Nizozemskoj za cijelo razdoblje te u Portugalu i Ujedinjenom Kraljevstvu (Engleska, Wales i Sjeverna Irska) za ustanove za mlađu djecu. U tim obrazovnim sustavima interno vrednovanje nije obvezatno, ali se preporučuje. Ustanove RPOO-a općenito dosta samostalno provode taj zadatak jer nije utvrđena učestalost ili očekivani ishod. U dvjema od tih zemalja stanje se ponešto razlikuje – u Irskoj i Hrvatskoj ustanove RPOO-a provode standardizirani proces samovrednovanja.

U Irskoj je stvoren eProces osiguranja kvalitete kako bi pružio strukturiran okvir koji daje potporu predškolskim ustanovama koje žele vrednovati svoju praksu prema standardima kvalitete Siolta. Instrument kojim se koristi formular je za samovrednovanje na temelju okvira Siolta. Ispunjavaju ga ustanove zajedno s portfeljem za kvalitetu koji potkrepljuje informacije u formularu.

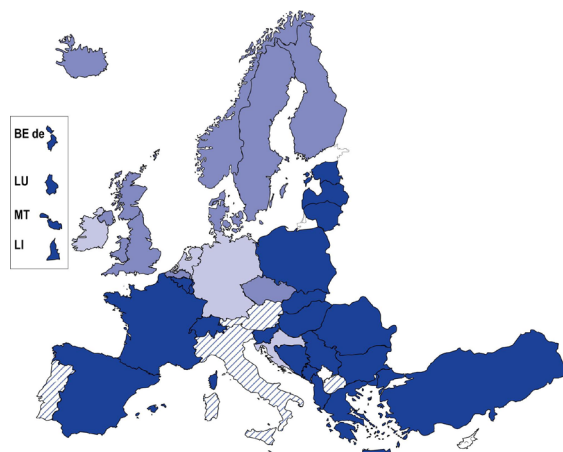
U Hrvatskoj od godine 2012./2013. Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja objavljuje godišnji natječaj za ustanove RPOO-a koje žele provesti samovrednovanje prema standardiziranom procesu utvrđenom u Vodiču za samovrednovanje ustanova RPOO-a. Proces obuhvaća izvješće o samovrednovanju te provedbu plana razvoja izrađenog u suradnji s Nacionalnim centrom za vanjsko vrednovanje obrazovanja.

Slika E3 – Okvir za interno vrednovanje ustanova RPOO-a izrađen na vrhovnoj razini godine 2018./2019.

a) ustanove za djecu mlađu od tri godine

b) ustanove za djecu u dobi od tri godine i stariju

Legend: Slabi okvir (light blue), Umjereni okvir (medium blue), Čvrsti okvir (dark blue), Nema vrhovnog okvira (diagonal lines), Podaci nisu dostupni (small box).

Slabi okvir	Umjereni okvir	Čvrsti okvir
<ul style="list-style-type: none"> – preporučeno – nije utvrđena učestalost – nije utvrđen ishod – nema uvjeta da se razvije vlastita strategija 	<ul style="list-style-type: none"> – obvezatno – nije utvrđena učestalost, ali mora biti redovito ili stalno – postoji uvjet da se razvije vlastita strategija – ishodi nisu uvijek određeni 	<ul style="list-style-type: none"> – obvezatno – određena učestalost između jedne i tri godine – utvrđen ishod – nema uvjeta da se razvije vlastita strategija

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Interno vrednovanje ustanova proces je kontrole kvalitete kojim se nastoji vrednovati ili nadzirati rad ustanove, izvijestiti o ukupnoj kvaliteti te predložiti načine unapređenja prakse ili usluge. Vrednovanje uglavnom provodi osoblje ustanove. Ovisno o zemlji, okvir za vanjsko vrednovanje ustanove RPOO-a može se odnositi na vrhovne obrazovne smjernice ili druge propise i preporuke.

Napomena za pojedinu zemlju

Austrija – O organizaciji internog vrednovanja ustanova odlučuju pojedine savezne pokrajine. Primjerice, savezna pokrajina Gornja Austrija izradila je instrument samovrednovanja Obilježja pedagoške kvalitete.¹⁰¹

U većini obrazovnih sustava vrhovni okvir za vanjsko vrednovanje smatra se čvrstim. Vanjsko je vrednovanje obvezatno i mora se provesti u redovitim razmacima u rasponu od jednog vrednovanja godišnje do jednog vrednovanja u tri godine. Vrhovne vlasti određuju glavni ishod vanjskog vrednovanja koji može biti izrada izvješća o samovrednovanju, godišnje izvješće o aktivnostima, razvojni plan ili izmjena pedagoškog plana ustanove. Vanjsko vrednovanje ima čvrst okvir tijekom cijelog razdoblja RPOO-a u francuskoj zajednici u Belgiji, Španjolskoj, trima baltičkim zemljama, Sloveniji, Slovačkoj, Bosni i Hercegovini, Švicarskoj, Crnoj Gori, Srbiji i Turskoj. Ista je vlast zadužena

¹⁰¹ <https://www.ooe-kindernet.at/1989.htm>

za RPOO za sve dobne skupine u većini tih zemalja (vidi sliku A4) – u Španjolskoj, trima baltičkim zemljama, Sloveniji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Srbiji.

U **Estoniji** razvojni plan mora izraditi pojedina predškolska ustanova najmanje svake tri godine.

U **Litvi** ravnatelj obrazovne ustanove mora podnijeti godišnje izvješće o aktivnostima općinskom vijeću.

U **Letoniji** obrazovne ustanove svake dvije godine moraju poslati vlastito izvješće o internom vrednovanju osnivačima (lokalnoj vladi) na temelju čega će vrednovati ustanovu.

Četiri europska odgojno-obrazovna sustava u kojima su različite vlasti odgovorne za usluge za djecu mlađu i stariju od tri godine imaju čvrst okvir za vrednovanje u obje faze (u francuskoj zajednici u Belgiji te u Slovačkoj, Švicarskoj i Turskoj). No propisi za interno vrednovanje mogu se razlikovati jer njima upravljaju različite vlasti. Navodimo primjere.

U **francuskoj zajednici u Belgiji** odgovorna tijela zajedno s koordinatorom predškolske ustanove iz Ureda za rođenje i djetinjstvo moraju svake tri godine vrednovati provedbu vlastita plana za unapređenje, izmijeniti vlastiti plan obrazovanja i skrbi i izraditi novi plan za unapređenje kvalitete kako bi obnovila potvrdu kvalitete ustanove RPOO-a za mlađu djecu. U predškolskim ustanovama *conseil de participation* vrednuje postignuća predškolske ustanove svake godine u vezi s planom škole koji se treba izmijeniti sukladno tomu.

U nekoliko zemalja s odvojenim sredinama za mlađu i stariju djecu (vidi sliku A2) čvrsti vrhovni okviri za interno vrednovanje odnose se isključivo na ustanove RPOO-a za stariju djecu.

U **Grčkoj** prema Odluci predsjednika, 79 čl. 10. (Narodne novine br. 109, A, 1. kolovoza 2017.), učiteljsko vijeće predškolske ustanove na kraju svake godine mora vrednovati vlastiti obrazovni rad i izraditi prijedloge za poboljšanje za sljedeću školsku godinu. Prema novom zakonu usvojenom godine 2018. (Narodne novine br. 102, A, 12. lipnja 2018.) i 2019. (Narodne novine br. 116, A, 11. siječnja 2019., čl. 2., paragraf 6.) novi okvir koji stupa na snagu od školske godine 2019./2020. odredit će tematska područja vrednovanja i ponuditi formulare za proces izvješćivanja.

U **Francuskoj** osoblje predškolske ustanove mora samovrednovati vlastiti plan škole i izmijeniti ga sukladno tomu.

U **Luksemburgu** predškolske ustanove (koje provode *éducation précoce et préscolaire*) redovito vrednuju kvalitetu poučavanja i učenja u različitim područjima u vezi s ciljevima utvrđenim u razvojnom planu škole. Na temelju toga iscrpno se vrednovanje razvojnog plana škole provodi svake tri godine kao priprema za novu verziju.

U **Malti** se interno vrednovanje dječjih vrtića provodi godišnje i vodi do novog razvojnog plana.

U **Poljskoj** ravnatelj predškolske ustanove priprema plan nadziranja koji se predstavlja učiteljskom vijeću na početku pojedine školske godine. Taj plan uzima u obzir rezultate prethodnog plana i prioritete koje je utvrdio ministar obrazovanja.

Mala skupina zemalja ubraja se u umjerenu kategoriju u kojoj je interno vrednovanje obvezatno, no ustanove su odgovorne za razvoj vlastite strategije. Obično propisi vrhovnih vlasti ističu potrebu za provedbom redovita ili stalnog internog vrednovanja, ali ne određuju točne razmake. Nadalje, ishodi ili primjena rezultata internog vrednovanja prepušteni su ustanovama RPOO-a u flamanskoj zajednici u Belgiji te u Češkoj, Danskoj, Finskoj, Švedskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu (Engleska, Wales i Sjeverna Irska). Suprotno tomu, u Ujedinjenom Kraljevstvu (Škotska), na Islandu i u Norveškoj rezultati i poboljšanja koja se trebaju postići moraju se navesti u izvješćima ili razvojnim planovima. U Luksemburgu se rezultati internog vrednovanja ustanova za mlađu djecu moraju uzeti u obzir kako bi se izmijenio pedagoški plan ustanove.

U **flamanskoj zajednici u Belgiji** prema Referentnom okviru za kvalitetu obrazovanja inspektorata od škola se (uključujući *kleuteronderwijs*) očekuje da razviju vlastite postupke osiguranja kvalitete primjenjive u obrazovnoj praksi te da tu praksu vrednuju redovito na sustavan i pouzdan način uzimajući u obzir rezultate i učinak na učenike. Namjera je da se jamči i unapređuje kvaliteta obrazovne prakse. Interno vrednovanje u ustanovama za mlađu djecu mora se provesti u razdoblju od pet godina.

U **Češkoj** predškolske ustanove vrednuju vlastiti rad sustavno, sveobuhvatno i redovito prema unaprijed pripremljenom planu. Alate, metode i tehnike za vrednovanje izabire pojedina predškolska ustanova i oni su opisani u kurikulumnim dokumentima škole.

U **Danskoj** je prema Zakonu o skrbi za djecu ravnatelj ustanove RPOO-a odgovoran za provedbu vrednovanja u ustanovi radi unapređenja pedagoškog okruženja za učenje. Ravnatelj mora jednako tako provesti vrednovanje najmanje svake druge godine.

U **Finskoj** je redovito vrednovanje na lokalnoj razini zakonska dužnost pružatelja usluga prema Zakonu o RPOO-u. Nacionalni jezgrovni kurikulum navodi dužnost vrednovanja pružatelja usluga (općinu ili privatne pružatelje usluga) i jedinice. Lokalni kurikulum mora opisati kako će se provesti nacionalni jezgrovni kurikulum za RPOO te mora objasniti na koji će se način pratiti i vrednovati u ustanovama RPOO-a. Finski centar za vrednovanje obrazovanja (FINEEC) izdao je u jesen 2018. godine nacionalne smjernice i preporuke¹⁰² kojima nastoji poduprijeti ustanove RPOO-a u provedbi sustavnog samovrednovanja usmjerenoga prema cilju.

U **Švedskoj** je prema kurikulumu za predškolu ravnatelj dužan sustavno i dosljedno planirati, nadzirati, vrednovati i unaprijediti predškolsku ustanovu.

U Engleskoj, Walesu i Sjevernoj Irskoj (**Ujedinjeno Kraljevstvo**) od ustanova RPOO-a za stariju djecu očekuje se da stalno vrednuju vlastiti rad prema okvirima za inspekciju. Primjerice u Sjevernoj Irskoj prema okviru za inspekciju od ustanova se očekuje da razviju kulturu samovrednovanja u kojemu osoblje može pružiti jasne dokaze o poboljšanju na temelju provedenih aktivnosti kao rezultat samovrednovanja.

U Škotskoj (**Ujedinjeno Kraljevstvo**) prema okviru za kvalitetu – Nacrt za 2020. – *Razvoj ranog učenja i skrbi o djeci u Škotskoj* – Akcijski plan za kvalitetu – od ustanova RPOO-a za stariju djecu očekuje se da razviju jasan proces samovrednovanja. Vodič inspektorata za RPOO ističe da samovrednovanje nije jednokratna aktivnost koja se provodi radi pripreme za inspekciju, nego je dinamičan proces koji bi se trebao provoditi tijekom cijele godine. Samovrednovanje čini dio dokaza za inspekcije koje mogu zatražiti na uvid razvojni plan ustanove.

Na **Islandu** su predškolske ustanove dužne navesti postupke internog vrednovanja u vlastitu kurikulumu. Dužne su izdati i izvješće zajedno s planom poboljšanja, a oba se dokumenta moraju objaviti.

U **Norveškoj** svi dječji vrtići moraju redovito vrednovati vlastite pedagoške prakse s obzirom na vlastite planove, Zakon o dječjim vrtićima i Okvirni plan. U svojem godišnjem planu pojedini dječji vrtić mora objasniti kako će vrednovati vlastite pedagoške prakse.

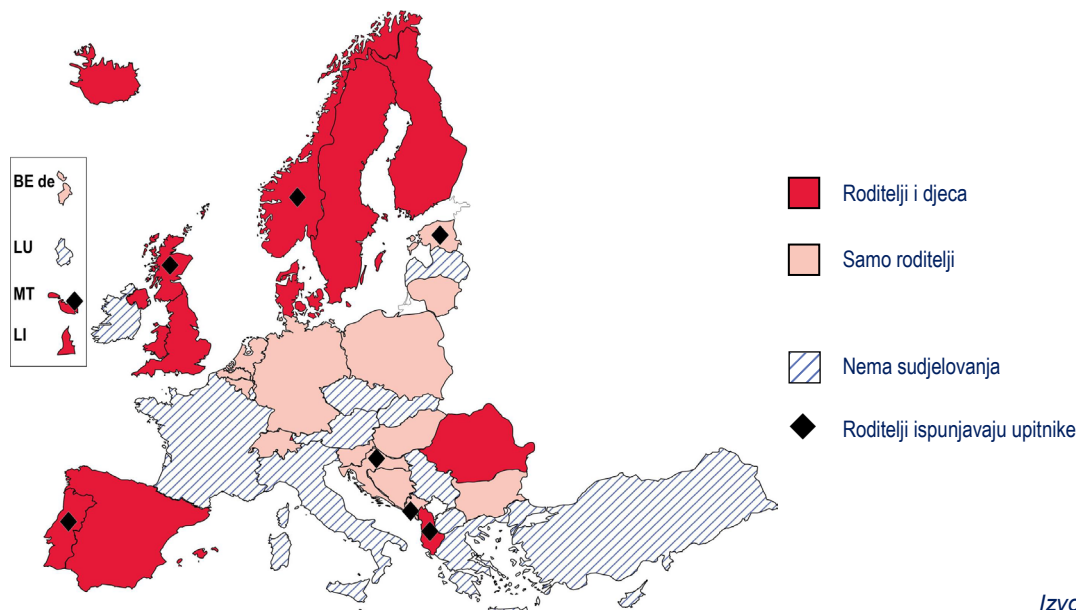
DJECA RIJETKO SUDJELUJU U VREDNOVANJU USTANOVE

Za usluge RPOO-a iznimno je korisno razmotriti stajališta različitih dionika o tome kako poboljšati kvalitetu. Vrednovanje ustanova, bez obzira na to je li vanjsko ili interno, nudi mogućnosti za sudjelovanje roditelja i djece. Taj je pokazatelj usmjeren prema sadržaju vrhovnih propisa te ne uzima u obzir standardne prakse među vanjskim ocjenjivačima ili u ustanovama.

Slika E4 pokazuje da su roditelji uključeni u vrednovanje ustanova mnogo češće nego djeca. U 30 obrazovnih sustava postoje smjernice za uključivanje roditelja u vrednovanje ustanova RPOO-a, a u samo 15 obrazovnih sustava postoje smjernice koje navode sudjelovanje djece u tom procesu. Osim toga, češće je sudjelovanje roditelja i djece u ustanovama RPOO-a za stariju djecu. U 17 obrazovnih sustava roditelji sudjeluju u vrednovanju ustanova za mlađu djecu. Stajališta mlađe djece uzimaju se u obzir isključivo u nordijskim zemljama, dvjema autonomnim zajednicama u Španjolskoj (*Cataluña* i *Comunidad Valenciana*) te u dijelu Ujedinjenoga Kraljevstva (Škotska). Malo je smjernica o tome kako bi se to trebalo provesti ili ih uopće nema, pa ocjenjivači mogu samostalno izraditi instrumente i pripremiti procese. U svim zemljama koje imaju vrhovne smjernice ili preporuke za uključivanje djece u njih su uključeni i roditelji.

¹⁰² <https://karvi.fi/en/publication/varhaiskasvatuksen-laadun-arvioinnin-perusteet-ja-suositukset-2/>

Slika E4 – Sudjelovanje roditelja i djece u vrednovanju ustanova RPOO-a godine 2018./2019.

Izvor: Eurydice

Sudjelovanje roditelja i djece u vrednovanju ustanova RPOO-a prema dobnim skupinama

		BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	
< 3 godine	Djeca						●					●											
	Roditelji			●			●	●	●			●		●					●				●
≥ 3 godine	Djeca						●					●									●		
	Roditelji	●	●	●	●		●	●	●			●		●					●		●	●	●
		AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK (1)	UK-SCT												
< 3 godine	Djeca							●	●		●		(:)			●				●			
	Roditelji					●		●	●	●	●		(:)	●		●				●			
≥ 3 godine	Djeca			●	●			●	●	●	●		●		●	●				●			
	Roditelji		●	●	●	●		●	●	●	●		●	●	●	●	●			●			

Izvor: Eurydice

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Objašnjenje

Slika je u skladu sa sadržajem obrazovnih smjernica i ostalim propisima i preporukama vrhovnih vlasti. Razmatra se i sudjelovanje roditelja i djece u internom i/ili vanjskom vrednovanju ustanova.

Uzimaju se u obzir isključivo standardizirani upitnici koje provode vanjski ocjenjivači u ustanovama RPOO-a ili vrhovne vlasti radi potpore vrednovanju ustanova RPOO-a.

Napomene za pojedine zemlje

Njemačka – Razlikuju se propisi saveznih pokrajina o tome na koji se način roditelji mogu uključiti. Primjerice u Bavarskoj su pružatelji usluga RPOO-a dužni redovito vrednovati razinu zadovoljstva roditelja. To je preduvjet za financiranje.

Španjolska – Odnosi se na djecu i roditelje za sve dobne skupine u zajednicama Cataluña i Comunidad Valenciana te na djecu i roditelje u ustanovama za djecu u dobi od tri godine i stariju u pokrajini Andalucia.

Slovenija – Iako ne postoje vrhovni propisi ili preporuke o uzimanju u obzir stajališta djece u vrednovanju dječjih vrtića, ta se praksa preporučuje u izbornom alatu za interno vrednovanje koji je razvila Nacionalna škola za upravljanje.

Ujedinjeno Kraljevstvo (Engleska, Wales, Sjeverna Irska) – Informacije o sudjelovanju roditelja u internom vrednovanju ustanova RPOO-a za mlađu djecu odnose se samo na Englesku.

U nekoliko zemalja stajališta roditelja prenose njihovi predstavnici u službenom tijelu na razini ustanove koja ima pravo sudjelovati u procesu internog vrednovanja. To se odnosi na sve dobne skupine u Estoniji, Španjolskoj (pojedine autonomne zajednice), Litvi, Sloveniji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori. Tako je i u devet sustava u ustanovama za stariju djecu – u francuskoj i njemačkoj zajednici u Belgiji te u Bugarskoj, Mađarskoj, Malti, Poljskoj, Rumunjskoj, Albaniji i pojedinim kantonima u Švicarskoj. Načini na koje roditelji sudjeluju u procesu internog vrednovanja kao članovi

toga službenog tijela razlikuju se među zemljama, a mogu biti u obliku rasprava ili odobrenja izvješća o vrednovanju te pridonositi razvoju procesa internog vrednovanja.

U **njemačkoj zajednici u Belgiji** roditelji su članovi pedagoškog vijeća koje provjerava jesu li i koliko ustroj, metode i rezultati rada dječjih vrtića u skladu s ciljevima navedenim u njihovu planu.

U **Španjolskoj** školsko vijeće u kojemu sudjeluju i roditelji vrednuje ukupan rad škole i školska postignuća prema razvojnom planu škole i godišnjem općem programu.

U **Litvi** vijeće ustanova RPOO-a utvrđuje opseg i metode kojima se koristi u internom vrednovanju te analizira rezultate.

U **Sloveniji** roditelji koji su članovi vijeća dječjih vrtića usvajaju izvješće o internom vrednovanju.

U flamanskoj zajednici u Belgiji te u Ujedinjenom Kraljevstvu (svi dijelovi) i Lihtenštajnu vrhovne smjernice zahtijevaju ili preporučuju sudjelovanje roditelja u internom vrednovanju ustanova bez navođenja načina kako bi se to trebalo provesti. U flamanskoj zajednici u Belgiji i u Ujedinjenom Kraljevstvu od inspektora se očekuje da provjere imaju li roditelji mogućnost pridonijeti internom vrednovanju ustanove.

U **flamanskoj zajednici u Belgiji** inspektori provode intervjue s osobljem kako bi provjerili je li rad ustanova za djecu mlađu od tri godine u skladu sa zakonom kad je riječ o uključivanju stajališta roditelja o kvaliteti usluga što čini dio internog vrednovanja.

U **Ujedinjenom Kraljevstvu (Engleska)** Vodič za inspekciju rane dobi (2018.) navodi da inspektori trebaju provjeriti uzima li ustanova u obzir stajališta roditelja. Ako je moguće, inspektori se potiču da zatraže stajališta roditelja tijekom inspekcije.

Drugi načini sudjelovanja roditelja u vrednovanju kvalitete obrazovanja i skrbi u ustanovama RPOO-a ili iznošenju stajališta o pruženim uslugama obuhvaćaju provedbu intervjua, anketa ili rad fokusnih skupina na razini ustanove. Takve se metode preporučuju, primjerice, u Španjolskoj za cijelo razdoblje RPOO-a ili u Mađarskoj, Malti, Poljskoj i Portugalu za stariju djecu.

U nekoliko zemalja smišljeni su upitnici na vrhovnoj razini kako bi poduprli ustanove RPOO-a za sudjelovanje roditelja u internom vrednovanju. U Estoniji i Norveškoj vrhovne vlasti redovito provode upitnike za roditelje te daju povratne informacije ustanovama RPOO-a o njihovim pojedinačnim rezultatima kako bi poduprle interni proces osiguranja kvalitete. U Hrvatskoj proces samovrednovanja koji je postavio Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja (vidi str. 127), a obuhvaća predstavnike roditelja u skupini osnovanoj za tu svrhu, uključuje i provedbu ispunjavanja standardiziranih upitnika za roditelje.

Stajališta roditelja mogu se prikupiti i u sklopu postupaka koji su dio vanjskog vrednovanja ustanova RPOO-a. Roditelji ispunjavaju standardizirane upitnike u Crnoj Gori i Ujedinjenom Kraljevstvu (Škotska) tijekom cijelog razdoblja RPOO-a te u Malti, Portugalu i Albaniji u posljednjoj godini RPOO-a. U Nizozemskoj su roditelji uključeni u inspekcije ustanova za mlađu djecu koje provodi općinska zdravstvena služba s pomoću savjetovanja s vijećem roditelja. U Rumunjskoj su pojedini pokazatelji okvira kojima se koriste inspektorati kako bi vrednovali ustanove RPOO-a za stariju djecu (Nacionalni posebni standardi kvalitete za RPOO) usmjereni prema stajalištima roditelja.

Rješavajući standardizirane upitnike, roditelji odgovaraju na pitanja o raznim temama. Glavna se pitanja odnose na suradnju i komunikaciju s roditeljima, na sigurnost, kvalitetu učenja i skrb za djecu te na njihovo zadovoljstvo uslugama. Razmatraju se i druga područja poput dobrobiti djece (Malta, Ujedinjeno Kraljevstvo (Škotska) i Norveška), prilagodbe potrebama djece ili potpore prelascima (Ujedinjeno Kraljevstvo (Škotska) i Norveška), aktivnosti na otvorenome (Portugal i Norveška) i osoblja (Hrvatska).

Nekoliko nordijskih zemalja prenosi odgovornost za sudjelovanje roditelja na lokalnu razinu. U Danskoj, Finskoj, Švedskoj i na Islandu propisi nalažu da roditelji moraju imati mogućnost vrednovati ustanovu RPOO-a koju njihovo dijete pohađa, a lokalnim se vlastima ili ustanovi prepušta kako će im to omogućiti.

U **Danskoj** se prema Zakonu o skrbi za djecu roditelji moraju uključiti u razvoj, vrednovanje i praćenje kurikulumu ustanove.

U **Finskoj** nacionalni jezgrovni kurikulum navodi nekoliko stavki za sudjelovanje roditelja u vrednovanju – trebaju sudjelovati u razvoju i vrednovanju, primjerice, kurikulumu općine, rada i aktivnosti ustanove RPOO-a.

U **Švedskoj** je prema Kurikulumu za predškolske ustanove ravnatelj predškolske ustanove dužan omogućiti djetetovu skrbniku da pridonosi kvaliteti rada te ustanove.

U **Norveškoj** Plan okvira (UDIR 2017, str. 37) navodi: „Dječji vrtići pedagoške su ustanove čiji rad treba biti planiran i vrednovan. Djeca i njihovi roditelji imaju pravo sudjelovati u tim procesima”.

U šest zemalja uzimanje u obzir dječjih stajališta obuhvaćeno je propisima ili kurikulumom.

U **Danskoj** prema Zakonu o skrbi za djecu i pojačanom kurikulumu okruže treba vrednovati sa stajališta djeteta, a iskustva djece o njihovu okruženju trebaju se poštovati.

U **Španjolskoj** su u tri autonomne zajednice (Andalucía za drugu fazu RPOO-a, Katalonija i Valenciana za cijelo razdoblje RPOO-a) uvedeni propisi kojima se djeca uključuju u vrednovanje ustanova RPOO-a. Primjerice u zajednici Valenciana ([Odluka 39/2008, 4. travnja, čl. 19.](#)) ustanove (za interno vrednovanje) i obrazovni inspektorat (za vanjsko vrednovanje) moraju izraditi instrumente kojima se mogu prikupiti stajališta djece.

U **Finskoj**, kako je navedeno u Zakonu o RPOO-u, pružatelji usluga imaju zakonsku dužnost osigurati to da djeca i njihovi roditelji mogu sudjelovati u planiranju i vrednovanju ustanova RPOO-a.

U **Švedskoj** je prema Kurikulumu za predškolske ustanove jedan od zadataka općine stalno vrednovanje i praćenje predškola. Djeca se moraju uključiti u proces vrednovanja i praćenja i mora im se dopustiti da utječu na taj proces.

U **Islandu** čl. 18. Zakona o predškolskim ustanovama, br. 90/2008, ističe načela sudjelovanja djece. Fokusne skupine koje uključuju djecu u dobi od pet i šest godina dio su procesa vanjskog vrednovanja.

U **Norveškoj** će prema Okvirnom planu za dječje vrtiće (UDIR, 2017.) djeca moći redovito aktivno sudjelovati u planiranju i vrednovanju aktivnosti dječjih vrtića. Sva djeca imaju pravo glasa u vezi s aktivnostima koje se zbivaju u dječjem vrtiću. Na lokalnoj se razini odabiru instrumenti i postupci za uključivanje djece.

U šest drugih zemalja uzimanje u obzir stajališta djece traži se u smjernicama ili okvirima vrhovnih vlasti za vanjsko vrednovanje ustanova RPOO-a.

U **Malti** vanjsko vrednovanje ustanova za stariju djecu treba uključiti fokusne skupine i intervju s učenicima te neformalne rasprave tijekom promatranja nastave.

U **Portugalu** vodič za inspekciju za predškolske ustanove (*jardins de infância*) obuhvaća dio koji uključuje teme o kojima inspektori trebaju zatražiti mišljenje djece. Teme obuhvaćaju dječje najdraže aktivnosti, slobodu da odaberu aktivnosti za igru i njihov odnos s osobljem.

U **Rumunjskoj** pojedini pokazatelji okvira za vanjsko vrednovanje ustanova RPOO-a za stariju djecu (Nacionalni posebni standardi kvalitete za predškolsko obrazovanje) zahtijevaju da ocjenjivač uzme u obzir stajališta djece.

U Engleskoj, Walesu i Sjevernoj Irskoj (**Ujedinjeno Kraljevstvo**) u skladu s okvirima školske inspekcije stajališta djece u dobi od tri godine i starije mogu pridonijeti vanjskom vrednovanju predškolskih/osnovnoškolskih ustanova.

U Škotskoj (**Ujedinjeno Kraljevstvo**) metodologija Obrazovanja za Škotsku i inspekcije Inspektorata za skrb obuhvaća razgovore s djecom svih dobi o njihovim stajalištima o usluzi. Kao dio procesa inspekcije uzimaju se u obzir i dokumenti ustanove o tome na koji se način stajališta djece redovito uzimaju u obzir. Osim toga, prema okviru internog vrednovanja za područje RPOO-a primjena stajališta djece, roditelja/skrbnika i obitelji kako bi se unaprijedio rad ustanove smatra se vrlo učinkovitim praksom.

U **Albaniji** smjernice Inspekcije i vrednovanja dječjih vrtića navode uzimanje u obzir stajališta djece o okruženju u dječjem vrtiću, etici i skrbi za djecu.

U **Lihtenštajnu** središnja obrazovna vlast nudi smjernice za osiguranje kvalitete i unapređenje u obrazovnom sustavu, a one obuhvaćaju uzimanje u obzir stajališta djece u vanjskom vrednovanju dječjih vrtića.

VEĆINA ZEMALJA PRATI ŠIRI SUSTAV RPOO-a NA TEMELJU REZULTATA NA RAZINI USTANOVE

Rezultati vrednovanja pojedinačnih ustanova RPOO-a mogu pomoći ustanovama da unaprijede vlastitu praksu, no mogu se upotrijebiti i za praćenje i vrednovanje cijelog sustava RPOO-a. Prikupljanje i izvješćivanje o rezultatima na lokalnoj, regionalnoj i vrhovnoj razini uobičajena je metoda provedbe vrednovanja cijelog sustava.

U gotovo dvije trećine obrazovnih sustava postoji određeni oblik mehanizma koji osigurava to da se rezultati vrednovanja ustanova RPOO-a prikupljaju i upotrebljavaju na određeni način (vidi sliku E5). Izvješća mogu biti usmjerena prema RPOO-u ili obuhvaćati i druge razine obrazovanja. Primjerice u Portugalu inspektorat upotrebljava prikupljene rezultate kako bi pripremio izvješća o ustanovama za stariju djecu (*jardim de infância*). U Nizozemskoj se rezultati lokalnog vrednovanja koje provodi općinska zdravstvena služba navode u godišnjem izvješću o stanju obrazovanja koje priprema inspektorat.

Predmet izvješćivanja razlikuje se. U Španjolskoj, Sloveniji i Švedskoj, primjerice, aktivnosti tijela za vrednovanje glavni su predmet izvješća. U ostalim zemljama (npr. u Belgiji, Nizozemskoj, Malti, Ujedinjenom Kraljevstvu i Slovačkoj) izvješća koja pripremi inspektorat pružaju opći pregled prednosti i mana obrazovnog sustava uključujući i RPOO.

U **flamanskoj zajednici u Belgiji** inspektorat zadužen za vrednovanje ustanova RPOO-a za stariju djecu priprema godišnje izvješće pod nazivom Zrcalo obrazovanja (*De Onderwijspiegel*). To izvješće sadržava pregled rezultata inspeksijskih posjeta u prethodnoj školskoj godini te jedan ili više tematskih pregleda koje je proveo inspektorat.

U **Sloveniji** glavni inspektor mora najmanje jednom godišnje izvijestiti ministra o radu Inspektorata za škole. Izvješće treba obuhvatiti informacije o broju inspekcija koje su provedene u dječjim vrtićima i školama, informacije o kršenjima propisa i poduzetim sankcijama te o djelovanju nakon nametnutih sankcija. Jednako tako izvješće treba obuhvatiti ukupno vrednovanje rada sukladno zakonskim zahtjevima te zaštitu prava djece u dječjim vrtićima i školama.

U **Švedskoj** tamošnji školski inspektorat izrađuje godišnje izvješće za vladu o svojim istragama žalbi protiv ustanova RPOO-a.

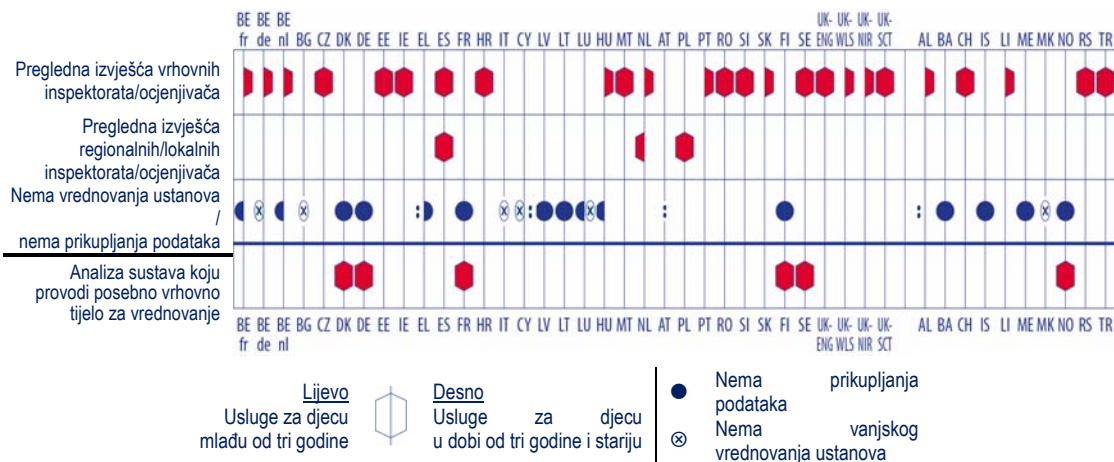
U **Ujedinjenom Kraljevstvu (Engleska)** Ofsted, inspeksijsko tijelo za škole, objavljuje pregled rezultata pojedinih škola i ustanova u vlastitu godišnjem izvješću te izvješća o istraživanju rane dobi. To pridonosi unapređenju ukupne kvalitete obrazovanja te se može upotrijebiti u izvješćivanju donositelja odluka o učinkovitosti sustava.

Iako ta prikupljena izvješća obično nude nacionalni pregled, mogu biti usmjerena i prema manjim područjima, primjerice saveznim ili decentraliziranim vlastima ili područjima regionalnih/lokalnih vlasti, ovisno o razini na kojoj djeluju vanjski ocjenjivači.

U **Poljskoj** regionalna vlast izrađuje izvješće o ustanovama RPOO-a za mlađu djecu u svojoj regiji na temelju izvješća o vanjskom vrednovanju koja joj dostavljaju lokalni pružatelji usluga, a potom se ono podnosi Ministarstvu obitelji, rada i socijalne politike. Izvješća su usmjerena prema organizacijskim sastavnicama (npr. broj članova osoblja, broj združenih ustanova, razina javnog financiranja).

U **Švicarskoj** se izvješća podnose za pojedinačne kantone.

Slika E5 – Praćenje sustava RPOO-a – uporaba prikupljenih rezultata vrednovanja ustanova i ostalih analiza sustava godine 2018./2019.

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Analiza sustava koju provodi posebno vrhovno tijelo za vrednovanje odnosi se na vrhovno, nacionalno tijelo ponajprije posvećeno vrednovanju sustava ili RPOO-a, a ne vrednovanju pojedinačnih ustanova ili osoba.

Napomene za pojedine zemlje

Bugarska – Vidi Napomene za pojedine zemlje (slika E1).

Njemačka – Posebno vrhovno tijelo odnosi se isključivo na saveznu pokrajinu Berlin.

Španjolska – Vrhovna izvješća izrađuju se u autonomnim zajednicama Andalucía, Illes Balears, Cataluña, Comunidad de Castilla y León, Galicia i Ciudad de Ceuta. Lokalna izvješća izrađuju se u zajednicama Illes Balears, Cataluña i gradu Melilli.

Austrija – Primjena rezultata vanjskog vrednovanja ustanova RPOO-a ovisi o pojedinoj pokrajini.

Ujedinjeno Kraljevstvo (Engleska, Wales i Sjeverna Irska) – Za djecu u dobi od tri godine i stariju slika prikazuje usluge samo u javno financiranim predškolskim ustanovama i osnovnim školama.

Iako se izvješća o internom vrednovanju pojedinačnih ustanova podnose vrhovnim vlastima u nekoliko zemalja (npr. u Irskoj, Španjolskoj u pojedinim autonomnim zajednicama, Rumunjskoj, Bosni i Hercegovini i Lihtenštajnu), obično se ne upotrebljavaju kako bi se izradila opsežnija izvješća o sustavu RPOO-a. No u Estoniji Odjel za vanjsko vrednovanje pri Ministarstvu obrazovanja i istraživanja prikuplja podatke o internim vrednovanjima koja provode predškolske ustanove najmanje svake tri godine. Prikupljajući rezultate procesa samovrednovanja, u Hrvatskoj je Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje 2017. godine objavio izvješće koje je ustanovama RPOO-a dostupno još od godine 2012./2013. (Majcen et al., 2017.). U Lihtenštajnu se razmjenjuju izvješća o internom vrednovanju dječjih vrtića te se o njima raspravlja unutar krovne organizacije za usluge skrbi za djecu.

Izrada izvješća s pomoću prikupljenih rezultata samo je jedan od načina praćenja sustava RPOO-a. U pojedinim zemljama postoje odjeli pri ministarstvu obrazovanja koji izrađuju nacionalna statistička i tematska izvješća o sustavu RPOO-a. Nacionalne ankete te naručeni istraživački projekti jednako tako mogu biti važan izvor informacija.

U Švicarskoj konfederacija i kantoni svake četiri godine zajedno naručuju od Švicarskog koordinacijskog centra za istraživanje u obrazovanju izradu nacionalnih izvješća o cijelom sustavu uključujući i dječje vrtiće.

Pojedine su zemlje osnovale nacionalna tijela koja su specijalizirana za vrednovanje kvalitete obrazovnog sustava u cjelini uključujući i sektor RPOO-a (vidi sliku E5). Ta tijela mogu biti uključena u vrednovanje pojedinačnih ustanova RPOO-a, primjerice u Švedskoj, no usmjerena su ponajprije prema obrazovnom sustavu. Ona obrađuju mnogo podataka s različitih razina (lokalne i središnje) vlasti te su odgovorna za širenje podataka i analiza.

U **Danskoj** tamošnji institut za vrednovanje sustavno prikuplja, analizira i širi informacije o skrbi za djecu. Institut provodi program vrednovanja te nacionalno vrednovanje s određenom temom poput upravljanja kvalitetom, perspektive djece, kulture vrednovanja u predškolskim ustanovama, suradnje s roditeljima, organizacije okruženja za učenje ili prelaska iz predškolske u osnovnoškolsku ustanovu. To vrednovanje obuhvaća uzorke predškolskih ustanova, a glavni je cilj pružanje informacija o stanju RPOO-a na nacionalnoj razini. Godine 2018./2019. Danski institut za vrednovanje bio je usmjeren prema trenutačnoj provedbi izmijenjena osnaženog kurikulumu RPOO-a s pomoću općina.

U **Njemačkoj** je Berlin jedina savezna pokrajina koja sustavno provodi vrednovanje sustava RPOO-a na središnjoj razini. Tijelo odgovorno za vrednovanje jest Institut za unapređenje kvalitete u pružanju usluga RPOO-a.

U **Francuskoj** je Opći inspektorat odgovoran za praćenje provedbe obrazovne politike i kvalitete poučavanja i učenja na razini sustava. Inspektorat provodi tematska istraživanja koja obuhvaćaju uzorkovane posjete i promatranje obrazovnih ustanova na terenu. Godine 2017. izdao je tematsko izvješće o predškolskim ustanovama (Leloup et al., 2017). Služba za obrazovne statistike izrađuje i objavljuje podatke i istraživanja na razini sustava.

U **Švedskoj** je tamošnji školski inspektorat državno tijelo koje je odgovorno za praćenje i izradu revizija kvalitete školskog sektora uključujući RPOO. Godine 2015./2016. Vlada je naložila inspektoratu da tri godine prati i vrednuje pedagošku kvalitetu predškolskih ustanova s pomoću posebne revizije. Završno izvješće objavljeno je godine 2018. (*Skolinspektionen*, 2018.).

U **Finskoj** je tamošnji centar za vrednovanje obrazovanja neovisna vladina agencija odgovorna za nacionalno vrednovanje obrazovanja. Zadaća mu je provedba vanjskog vrednovanja RPOO-a na osnovi nacionalnog plana vrednovanja koji je odobrilo Ministarstvo obrazovanja i kulture te potpora pružateljima usluga RPOO-a u vezi s pitanjima upravljanja kvalitetom. Svrha vrednovanja RPOO-a jest promicati uvjete za dobrobit, razvoj i učenje djece, osigurati usklađenost sa zakonskim propisima, dati informacije za razvoj RPOO-a na lokalnoj razini te stvoriti osnovu za donošenje političkih odluka. Godine 2018./2019. projekt vrednovanja koji je u tijeku usmjeren je prema provedbi nacionalnoga jezgrovnog kurikulumu za RPOO.

U **Norveškoj** je tamošnja uprava za obrazovanje i osposobljavanje odgovorna za promicanje unapređenja kvalitete u sustavu RPOO-a. Uprava prikuplja i objavljuje podatke kojima se koristi za unapređenje kvalitete.

LITERATURA

- Alt, C. et al. 2019. *DJI-Kinderbetreuungsreport, 2018. Inanspruchnahme und Bedarfe bei Kinder bis 14 Jahre aus Elternperspektive – ein Bundesländervergleich*. München: Deutsches Jugendinstitut. [pdf] Dostupno na: https://www.dji.de/fileadmin/user_upload/bibs2019/DJI_Kinderbetreuungsreport2018.pdf [preuzeto 19. ožujka 2019.].
- Autorengruppe Bildungsberichterstattung, 2018. *Bildung in Deutschland 2018*. [pdf] Dostupno na: <https://www.bildungsbericht.de/de/bildungsberichte-seit-2006/bildungsbericht-2018/pdf-bildungsbericht-2018/bildungsbericht-2018.pdf> [preuzeto 8. travnja 2019.].
- Balduzzi, L. et al., 2019. *Literature Review on Transitions across Early Childhood and Compulsory School Settings in Europe*. [pdf] Dostupno na: http://start.pei.si/wp-content/uploads/sites/11/2017/01/01_LITERATURE-REVIEW.pdf. [preuzeto 16. svibnja 2019.].
- Barnett, W. S., 2011. Effectiveness of Early Educational Intervention. U: *Science*, 333(6045), str. 975 – 977.
- BHAS (Agencija za statistike Bosne i Hercegovine), 2018. *Demography and social statistics. Education statistics: pre-school upbringing and education in the school year 2017./2018*. [pdf] Dostupno na: http://www.bhas.ba/saopstenja/2018/EDU_02_2017_Y2_0_BS.pdf [preuzeto 26. lipnja 2018.].
- BMFSFJ (Bundesministeriums für Familie, Senioren, Frauen und Jugend), 2016. *Monitor zur Familienforschung*. Ausgabe 35. [pdf] Dostupno na: <https://www.bmfsfj.de/blob/112458/5c2232640b25469ea1ad63711f1312d7/familie-und-fruehe-bildung--monitor-familienforschung-ausgabe-35-data.pdf> [preuzeto 26. siječnja 2019.].
- Broekhuizen, ML. et al., 2018. Child care quality and Dutch 2-and 3-year-olds' socio-emotional outcomes: Does the amount of care matter? U: *Infant and Child Development* (27). <https://doi.org/10.1002/icd.2043> [preuzeto 29. lipnja 2018.].
- Bundesamt für Sozialversicherungen, 2017. Evaluation «Anstossfinanzierung». Entspricht das bestehende Angebot an familien-ergänzender Kinderbetreuung der Nachfrage? [pdf] Dostupno na: https://www.bsv.admin.ch/dam/bsv/de/dokumente/familie/studien/Evaluation_Angebot_Nachfrage_2017.pdf.download.pdf/14_17d_eBericht.pdf [preuzeto 23. siječnja 2019.].
- Burger, K., 2010. How does early childhood care and education affect cognitive development? An international review of the effects of early interventions for children from different social backgrounds. U: *Early Childhood Research Quarterly*, 25(2), str. 140 – 165.
- Care Inspectorate, 2018. *Early learning and childcare statistics 2017*. [pdf] Dostupno na: <http://www.careinspectorate.com/images/documents/4680/Early%20Learning%20and%20Childcare%20Stats%202017.pdf> [preuzeto 8. ožujka 2019.].
- Carretero, S., Vuorikari, R. i Punie, Y., 2017. *DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens with eight proficiency levels and examples of use*. Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije. <http://dx.doi.org/10.2760/38842> [preuzeto 29. lipnja 2018.].
- Centar za informacijsku tehnologiju u obrazovanju, 2018. [Švietimo informacijų technologijų centras]. [Online] Dostupno na: <https://www.itc.smm.lt/> [preuzeto 10. srpnja 2018.].
- CIS (Central Statistics Office), 2018. *Population estimates by gender, single year of age and year*. [Online] Dostupno na: <https://www.cso.ie/> [preuzeto 10. srpnja 2018.].

- CNAF (Caisse nationale des Allocations familiales, FR), 2018. *Baromètre d'accueil du jeune enfant 2017: Stabilité du recours et des souhaits d'accueil*. [pdf] Dostupno na: http://www.caf.fr/sites/default/files/cnaf/Documents/Dser/observatoire_petite_enfance/AJE_2018_bd.pdf [preuzeto 17. lipnja 2019.].
- Ciparsko Ministarstvo obrazovanja i kulture, 2018. *All-day Optional public Pre-Primary schools*. [Online] Dostupno na: http://www.moec.gov.cy/dde/en/allday_preprimary.html [preuzeto 27. studenoga 2018.].
- Odjel za obrazovanje, 2018a. *Early education and childcare: statutory guidance for local authorities, June 2018*. [pdf] Dostupno na: <https://www.gov.uk/government/publications/early-education-and-childcare--2> [preuzeto 28. ožujka 2019.].
- Odjel za obrazovanje, 2018b. *National Statistics. Education provision: children under 5 years of age, January 2018*. Tablice 4 i 6 [Online] Dostupno na: <https://www.gov.uk/government/statistics/education-provision-children-under-5-years-of-age-january-2018> [preuzeto 28. ožujka 2019.].
- Odjel za obrazovanje, 2018. *Annual Report and Accounts for the year ended 31 March 2018*. [Online] Dostupno na: <https://www.education-ni.gov.uk/publications/department-education-resource-accounts-year-ended-31-march-2018> [preuzeto 28. ožujka 2019.].
- DGEEC (Direção-Geral de Estatísticas da Educação e Ciência [General Directorate for Education and Science Statistics, PT]), 2017. *Perfil do aluno 2016/2017*. [pdf] Dostupno na: [http://www.dgeec.mec.pt/np4/97/%7B\\$clientServletPath%7D/?newsId=147&fileName=DGEEC_DSEE_PERFIL_DO_ALUNO_1617.pdf](http://www.dgeec.mec.pt/np4/97/%7B$clientServletPath%7D/?newsId=147&fileName=DGEEC_DSEE_PERFIL_DO_ALUNO_1617.pdf) [preuzeto 3. listopada 2018.].
- Dobrotić, I., Matković, T., Menger V., 2018. *Analiza pristupačnosti, kvalitete, kapaciteta i financiranja sustava ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj* [Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku Republike Hrvatske]. [pdf] Dostupno na: <https://mdomsp.gov.hr/UserDocsImages/Publikacije/Analiza%20pristupa%C4%8Dnosti%20%2C%20kvalitete%2C%20kapaciteta%20i%20financiranja%20sustava%20ranog%20i%20pred%C5%A1kolskog%20odgoja%20i%20obrazovanja%20u%20Republici%20Hrvatskoj.pdf> [preuzeto 19. ožujka 2019.].
- Dumas, A. and Lefranc, A., 2010. Early schooling and later outcomes: Evidence from pre-school extension in France. *Thema Working Paper 2010-07*. Université de Cergy Pontoise. [pdf] Dostupno na: <https://thema.u-cergy.fr/IMG/documents/2010-07.pdf> [preuzeto 19. ožujka 2019.].
- EHIS. *Eesti Hariduse Infosüsteem* [Estonski sustav informacija u obrazovanju]. [Online] Dostupno na: <http://www.ehis.ee/> [preuzeto 28. kolovoza 2018.].
- Einarsdottir, J. et al., 2015. Democracy, caring and competence: values perspectives in ECEC curricula in the Nordic countries. U: *International Journal of Early Years Education*, 23:1, str. 97 – 114. <http://dx.doi.org/10.1080/09669760.2014.970521> [preuzeto 29. lipnja 2018.].
- Eurofound, 2019. *Out-of-school care: Provision and public policy*. Dostupno u kolovozu 2019. godine na: <https://www.eurofound.europa.eu/publications/customised-report/2019/out-of-school-care-provision-and-public-policy>

- Europska komisija, 2013. *Ciljevi iz Barcelone. The development of childcare facilities for young children in Europe with a view to sustainable and inclusive growth*. Izvješće Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i odboru regija. Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije.
- Europska komisija, 2014. *Proposal for key principles of a Quality Framework for Early Childhood Education and Care*. Izvješće Radne skupine za rani i predškolski odgoj i obrazovanje pod pokroviteljstvom Europske komisije. [pdf] Dostupno na: http://ec.europa.eu/assets/eac/education/policy/strategic-framework/archive/documents/ecec-quality-framework_en.pdf [preuzeto 25. siječnja 2018.].
- Europska komisija / EACEA / Eurydice / Eurostat, 2014. *Ključni podaci o predškolskom odgoju i obrazovanju u Europi*. Izdanje 2014. godine. Izvješće Eurydicea i Eurostata. Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije.
- Europska komisija / EACEA / Eurydice, 2015. *Assuring Quality in Education: Policies and Approaches to School Education in Europe*. Izvješće Eurydicea. Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije.
- Europska komisija / EACEA / Eurydice, 2018. *Nastavnička karijera u Europi – Pristup, napredovanje i potpora*. Izvješće Eurydicea. Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije. [pdf] Dostupno na: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/teaching-careers-europe-access-progression-and-support_en [preuzeto 1. veljače 2019.].
- Europska komisija / EACEA / Eurydice, 2019. *Integracija učenika migrantskog podrijetla u škole u Europi – Nacionalne politike i mjere*. Izvješće Eurydicea. Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije.
- Fédération Wallonie-Bruxelles, 2018. *Les indicateurs de l'enseignement 2017*. [pdf] Dostupno na: <http://www.enseignement.be/index.php?page=28089&navi=4532> [preuzeto 3. listopada 2018.].
- GEP/MTSSS (Gabinete de Estratégia e Planeamento [Office of Strategy and Planning], Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social [Ministry of Labour, Solidarity and Social Security, PT]), 2017. *Carta social – rede de serviços e equipamentos 2016*. [pdf] Dostupno na: <http://www.cartasocial.pt/pdf/csocial2016.pdf> [preuzeto 2. travnja 2019.].
- Goffin, S. G., Barnett, W. S., 2015. Assessing QRIS as a change agent. *Early Childhood Research Quarterly*, 30, str. 179 – 182.
- Vlada Malte, 2016. Free Childcare Scheme. [Online] Dostupno na: <https://education.gov.mt/en/Pages/Free-Childcare.aspx> [preuzeto 8. travnja 2019.].
- Guerin, B., 2014. *Breaking the cycle of disadvantage: Early Childhood Interventions and Progression to Higher Education in Europe*. Studija izrađena za Europsku komisiju, Glavnu upravu za zapošljavanje, socijalna pitanja i uključivanje. RAND Corporation, Santa Monica, CA [pdf] Dostupno na: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR500/RR553/RAND_RR553.pdf [preuzeto 8. travnja 2019.].
- IEA (Međunarodno udruženje za vrednovanje obrazovnih postignuća), 2016. *Early Childhood Policies and Systems in Eight Countries Findings from IEA's Early Childhood Education Study*. [pdf] Dostupno na: https://www.iea.nl/fileadmin/user_upload/Publications/Electronic_versions/ECES-policies_and_systems-report.pdf [preuzeto 10. svibnja 2019.].
- Infostat, 2018a. 'Детски ясли'. [Online] Dostupno na: https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/module.jsf?x_2=60

- Infostat, 2018b. 'Образование и учене през целия живот'. [Online] Dostupno na: https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/module.jsf?x_2=42
- Istituto degli Innocenti (IT), 2018. *Monitoraggio del piano di sviluppo dei servizi socio-educativi per la prima infanzia*. Rapporto al 31.12.2016. (Objavljeno u ožujku 2018.). [pdf] Dostupno na: <https://www.minori.it/it/minori/rapporto-di-monitoraggio-del-piano-nidi-al-31-dicembre-2016> [preuzeto 9. travnja 2019.].
- Kaga, Y., Bennett, J., i Moss, P., 2010. *Caring and learning together: A cross-national study on the integration of early childhood care and education within education*. Paris: UNESCO.
- Kind en Gezin, 2017. *Het kind in Vlaanderen 2017*. [pdf] Dostupno na: <https://www.kindengezin.be/cijfers-en-rapporten/kind-in-vlaanderen/> [preuzeto 29. ožujka 2018.].
- Klette, T., M.B. Drugli & A.M. Aandahl, 2018. Zajedno i pojedinačno – studija međusobnog odnosa mlađe djece i odgojitelja tijekom obroka u norveškim predškolskim ustanovama. U *Early Child Development and Care*, 188:3, 387-398, DOI: 10.1080/03004430.2016.1220943.
- Leloup M. et al., 2017. *La scolarisation en petite section de maternelle*. [pdf] Dostupno na: http://cache.media.education.gouv.fr/file/2017/81/5/2017-032-Rapport-IGEN-Scolarisation-petite-section-maternelle_800815.pdf [preuzeto 25. lipnja 2019.].
- Ministerio de Educación y Formación Profesional, 2019. *Anuario estadístico. Las cifras clave de la educación en España*. [pdf] Dostupno na: <https://www.educacionyfp.gob.es/dms/mecd/servicios-al-ciudadano-mecd/estadisticas/educacion/indicadores/cifras-educacion-espana/2016-17/C1-pdf.pdf> [preuzeto 11. ožujka 2019.].
- Ministarstvo za djecu, obrazovanje i ravnopravnost spolova (DK). *High quality ECEC makes a difference*. [pdf] Dostupno na: http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates/5/ecec_in_denmark_presentation25.01.pdf [preuzeto 27. studenoga 2018.].
- Ministarstvo obitelji, rada i socijalne politike (PL), 2017. *Sprawozdanie Rady Ministrów z realizacji ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 w 2017 r* [Izvešće ministara vijeća o provedbi zakona od 4. veljače 2011. o skrbi za djecu mlađu od tri godine 2017. godine] Dostupno na: <https://www.gov.pl/web/rodzina/informacje-statystyczne-opieka-nad-dzieckiem/> [preuzeto 14. prosinca 2018.].
- Ministarstvo zdravstva i solidarnosti (FR), 2019. *Charte nationale pour l'accueil du jeune enfant*. [Online] Dostupno na: <https://solidarites-sante.gouv.fr/affaires-sociales/familles-enfance/accueil-du-jeune-enfant/article/charte-nationale-pour-l-accueil-du-jeune-enfant> [preuzeto 11. ožujka 2019.].
- MŠMT (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy) [Ministarstvo obrazovanja, mladih i sporta], 2018. *Statistická ročenka školství. Výkonové ukazatele* [Statistički godišnjak – Obrazovanje. Statistički pokazatelji uspješnosti]. [Online] Dostupno na: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp> [preuzeto 23. ožujka 2018.].
- Majcen A. & Pribela-Hodap, 2017. *Prvi koraci na putu prema kvaliteti: Samovrednovanje ustanova ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja* [Prvi koraci ka kvaliteti Samovrednovanje ustanova ranoga predškolskog odgoja i obrazovanja], Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja.
- Nacionalni institut za statistike (BG), 2018. [Online] Dostupno na: www.nsi.bg

- Network of Experts in Social Sciences of Education and Training (NESSE), *Early Matters: Symposium Conclusions, 2008*. [pdf] Dostupno na: http://www.nesse.fr/nesse/activities/symposia/symposia10-08/ecec_symposium_conclusions.pdf [preuzeto 8. svibnja 2018.].
- NIS (Nacionalni institut za statistiku) [Institutul Național de Statistică (RO)], 2016. *Caiet Statistic 2014-2015*. București.
- NSO (Nacionalni ured za statistiku – MT), 2017. *Childcare and Early Years in MALTA: 2017. News release, 147*. [pdf] Dostupno na: https://nso.gov.mt/en/News_Releases/View_by_Unit/Unit_02/Regional_and_Geospatial_Statistics/Documents/2017/News2017_147.pdf [preuzeto 29. lipnja 2018.].
- OECD (Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj), 2012. *Starting Strong III: A Quality Toolbox for Early Childhood Education and Care*. Paris: OECD Publishing.
- OECD, 2017. *Starting Strong V: Transitions from Early Childhood Education and Care to Primary Education*. Paris: OECD Publishing. [Online] Dostupno na: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264276253-en> [preuzeto 29. lipnja 2018.].
- ONAPE (Observatoire national de la petite enfance), CNAF (Caisse nationale des allocations familiales - FR), 2018. *L'accueil du jeune enfant en 2017: Données statistiques*. [pdf] Dostupno na: http://www.caf.fr/sites/default/files/cnaf/Documents/Dser/observatoire_petite_enfance/aje_2016.pdf [preuzeto 21. ožujka 2019.].
- ONE (Office de la Naissance et de l'Enfance - BE), 2016. *Rapport d'activité 2016, l'ONE en chiffres*. [pdf] Dostupno na: https://www.one.be/fileadmin/user_upload/siteone/PRESENTATION/Rapports_d_activite/2016/Rapport_activite_2016_ONE_en_chiffres.pdf [preuzeto 26. lipnja 2019.].
- Pobal, 2017. *Early Years Sector Profile 2016-2017*. [pdf] Dostupno na: <https://www.pobal.ie/app/uploads/2018/06/Early-Years-Sector-Profile-Report-2016-2017.pdf> [preuzeto 10. srpnja 2018.].
- Pramling N., Doverborg E., Samuelsson I.P., 2017. Re-metaphorizing Teaching and Learning in Early Childhood Education Beyond the Instruction – Social Fostering Divide. U: Ringsmose C., Kragh-Müller G. eds. *Nordic Social Pedagogical Approach to Early Years*. International Perspectives on Early Childhood Education and Development, vol 15. Springer, Cham.
- Ministarstvo za socijalna pitanja Republike Estonije, 2017. [Online] Dostupno na: <http://www.sm.ee/en> [preuzeto 28. kolovoza 2018.].
- Schreyer, I., Oberhuemer, P., 2017. Germany – Key Contextual Data. U: P. Oberhuemer and I. Schreyer, eds. *Workforce Profiles in Systems of Early Childhood Education and Care in Europe*. [pdf] Dostupno na: www.seeepro.eu/English/Country_Reports.htm [preuzeto 27. studenoga 2018.].
- Skolinspektionen [Švedski školski inspektorat], 2018. *Slutrapport. Förskolans kvalitet och målpuppfyllelse – ett treårigt regeringsuppdrag att granska förskol.* [pdf] Dostupno na: <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/regeringsrapporter/redovisningar-regeringsuppdrag/2018/forskolans-kvalitet-och-maluppfyllelse/forskolans-kvalitet-och-maluppfyllelse-slutrapport-feb-2018.pdf> [preuzeto 25. lipnja 2019.].
- Skolverket, 2018. *Sök statistik om förskola, skola och vuxenutbildning [baza podataka]*. Dostupno na: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/sok-statistik-om-forskola-skola-och-vuxenutbildning> [preuzeto 4. rujna 2018.].

- Slot, P., Leseman, P., Verhagen, J. i Mulder, H, 2015. Associations between structural quality aspects and process quality in Dutch early childhood education and care settings. *Early Childhood Research Quarterly*, 33: 4, str. 64 – 76.
- Ured za statistiku Republike Srbije, 2019. *Profil April 2019*. [pdf] Dostupno na: http://devinfo.stat.gov.rs/SerbiaProfileLauncher/files/profiles/sr/1/DI_Profil_Republika%20Srbija_EURSRB.pdf [preuzeto 17. lipnja 2019.].
- Ured za statistiku RS, 2018. *Podatkovni portal SI-STAT Demografsko in socialno področje [baza podataka]*. w[Online] Dostupno na: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0971411S&ti=&path=../Database/Dem_soc/09_izobrazevanje/03_predsol_vzgoja/03_09714_vrtci_kazalniki/&lang=2 [preuzeto 27. kolovoza 2018.].
- Statistika Islanda, 2018a. *Children in pre-primary schools in December 1998-2016*. [Online] Dostupno na: http://px.hagstofa.is/pxen/pxweb/en/Samfelag/Samfelag_skolamal_1_leikskolastig_0_1_sNemendur/SKO01000.px [preuzeto 4. srpnja 2018.].
- Statistika Islanda, 2018b. *Börn í dagvistun á einkaheimilum eftir aldri og landsvæðum 1998-2017*. [Online] Dostupno na: http://px.hagstofa.is/pxis/pxweb/is/Samfelag/Samfelag_felagsmal_felagsthjonusta_sveitarfelaga_dagvist/HEI09300.px/?rxid=f8eebfc5-cc8a-4459-a232-b5e2b0b4eb7d [preuzeto 6. rujna 2018.].
- Statistika Austrije, 2017. *Kindertagesheimstatistik 2016/17*. [pdf] Dostupno na: http://www.statistik.at/web_de/services/publikationen/5/index.html?includePage=detailedView§ionName=Bildung%2C+Kultur&publd=746 [preuzeto 22. kolovoza 2018.].
- THL (Nacionalni institut za zdravstvo i dobrobit – FI), 2017. *Varhaiskasvatus 2016: Kuntakyselyn osaraportti. Tilastoraportti 30/2017*. [Online] Dostupno na: <http://www.julkari.fi/handle/10024/135184> [preuzeto 15. travnja 2019.].
- THL (Nacionalni institut za zdravstvo i dobrobit), 2018. [Online] Dostupno na: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/perhevapaatutkimus/tilastotietoa-perhevapaiden-kaytosta> [preuzeto 15. travnja 2019.].
- UDIR (Utdanningsdirektoratet), [Norveška uprava za obrazovanje i osposobljavanje], 2017. *Framework Plan for Kindergartens*. [pdf] Dostupno na: <https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/framework-plan-for-kindergartens2-2017.pdf> [preuzeto 25. lipnja 2019.].
- UNESCO-UIS, 2012. *International Standard Classification of Education ISCED 2011*. [pdf] Dostupno na: <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-isced-2011-en.pdf> [preuzeto 5. travnja 2019.].
- Van Belle, J. 2016. *Early Childhood Education and Care (ECEC) and its long-term effects on educational and labour market outcomes*. RAND Corporation, Santa Monica, CA [Online] Dostupno na: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1667.html [preuzeto 5. travnja 2019.].

POJMOVNIK

Anketa je metoda prikupljanja informacija s pomoću standardiziranog upitnika koji ispunjava ciljana skupina.

Akreditacija ustanova RPOO-a je proces vrednovanja kojim se provjerava rade li ustanove koje pružaju usluge RPOO-a u skladu s propisima, odnosno s određenom skupinom pravila i minimalnim standardima.

Besplatno je pojam koji podrazumijeva to da se ne očekuje naknada za uobičajene obrazovne aktivnosti i skrb. No naknada se ipak može tražiti za obroke tijekom dana, prijevoz do ustanove, dodatne sate i/ili aktivnosti (npr. sati engleskog jezika, plivanje).

Član odgojno-obrazovnog osoblja je pojedinac koji upravlja skupinom djece u razredu ili igraonici i radi izravno s djecom i njihovim obiteljima. Obrazovno osoblje su pedagozi, odgojitelji, njegovatelji, pedagoško osoblje, učitelji u predškoli ili dječjem vrtiću (prilagođeno iz OECD-a, 2017.). U malim sredinama u kojima se provodi RPOO član odgojno-obrazovnog osoblja može biti ravnatelj ustanove i ujedno raditi s djecom.

Član pomoćnog osoblja je pojedinac koji svakog dana pomaže obrazovnom osoblju u radu sa skupinom djece u razredu. Od pomoćnog se osoblja obično traže niže kvalifikacije nego od odgojno-obrazovnog. Te kvalifikacije ne moraju uopće zahtijevati formalne uvjete, a s druge strane mogu podrazumijevati uvjete strukovnog obrazovanja i osposobljavanja (prilagođeno iz OECD-a, 2017.) U izvješću se uzima u obzir isključivo pomoćno osoblje koje se smatra važnim članovima osoblja za sve dobne skupine djece. U obzir nije uzeto pomoćno osoblje koje je zaposleno kako bi zadovoljilo posebne potrebe (npr. kako bi pružilo dodatnu potporu skupinama u kojima su djeca s posebnim potrebama) ili lokalne uvjete.

Dežurstvo za djecu dodatna je usluga koja obuhvaća cjelodnevni boravak uz zajamčene ili obvezatne sate u ustanovi RPOO-a. Dežurstvo za djecu može se provoditi prije i nakon redovitih sati, tijekom stanke za ručak i javnih školskih praznika. Može se nazivati i izvanškolska skrb.

Djeca koja su u opasnosti od nepovoljnog položaja jesu djeca kojima je ugrožena dobrobit, razvoj i obrazovanje zbog nedostataka koji su rezultat ponajprije socioekonomskih, kulturnih i/ili jezičnih čimbenika (prilagođeno iz OECD-a, 2000.).

Djeca migrantskog podrijetla novopridošla su, odnosno prva generacija, druga generacija i djeca imigranti povratnici. Njihov se zakonski položaj može razlikovati (tražitelj azila, izbjeglica, maloljetnik bez pratnje odrasle osobe, nezakonit imigrant itd.). Jednako se tako može razlikovati i razdoblje boravka u zemlji domaćinu (npr. kratkoročno ili dugoročno) te se mogu razlikovati i razlozi njihove migracije (npr. traženje zaštite, ekonomski razlozi itd.). Ta djeca mogu ili ne moraju imati pravo sudjelovati u formalnom obrazovanju u zemlji domaćinu.

Djeca s posebnim obrazovnim potrebama jesu ona kojima je službeno utvrđena posebna obrazovna potreba zato što imaju mentalne, fizičke ili emocionalne teškoće. Često je riječ o djeci za koju su osigurani dodatni javni ili privatni izvori (osoblje, materijalni ili financijski izvori) kako bi im pružili potporu u njihovu obrazovanju (prilagođeno iz OECD-a, 2017.).

Dopust za njegu djeteta je dopust koji podrazumijeva ukupno trajanje tri moguća oblika dopusta – roditeljskog dopusta, roditeljskog dopusta za očeve i roditeljskog dopusta (vidi i **dopust za njegu djeteta koji je odgovarajuće plaćen**).

Dopust za njegu djeteta koji je odgovarajuće plaćen obuhvaća rodiljni dopust, roditeljski dopust za očeve i roditeljski dopust za koji roditelji primaju najmanje 65 % prethodne plaće. Ako je riječ o isplati paušalnog iznosa, odgovarajućom naknadom smatra se ona koja čini 65 % prosječne plaće u zemlji.

Fokusne skupine su intervjui u kojima se skupini osoblja ili dionicima u ustanovi RPOO-a postavljaju pitanja o tome što misle o kvaliteti RPOO-a.

Interno vrednovanje ustanova proces je kontrole kvalitete kojim se nastoji vrednovati ili pratiti rad ustanove, izvijestiti o ukupnoj kvaliteti te predložiti načine unapređenja prakse ili usluge. Za razliku od **vanjskog vrednovanja**, provode ga ponajprije članovi osoblja ustanove.

Izbjegllice su osobe kojima je zemlja domaćin priznala status tražitelja azila, pa imaju pravo na zakonsku zaštitu i ostalu pomoć.

Jamstvo za mjesto u RPOO-u podrazumijeva to da dijete ima zajamčeno mjesto u RPOO-u i da je to njegovo zakonsko pravo. To jamstvo može biti obvezatna usluga predškolskog obrazovanja ili obveza koja nije zakonska za predškolske usluge. Jamstvo za mjesto može biti opće, odnosno može se odnositi na svu djecu određene dobi ili može biti namijenjeno određenim skupinama u nepovoljnom položaju.

Javne ustanove RPOO-a u vlasništvu su javnih tijela na vrhovnoj, regionalnoj ili lokalnoj razini. Te su ustanove neprofitne, ali nastoje pružiti javne usluge.

Jezična potpora odnosi se na dodatne ustrojene aktivnosti izvan uobičajena obrazovnog programa, a namijenjene su poboljšanju individualnoga jezičnog razvoja djeteta.

Jezik kojim se govori kod kuće jezik je kojim se djeca najčešće služe kod kuće, u svojoj obitelji. Taj se jezik razlikuje od glavnog jezika kojim se služe u ustanovi RPOO-a. U većini slučajeva jezik kojim se govori kod kuće ujedno je i materinski jezik djeteta.

Ljestvice ocjenjivanja alat su za izvješćivanje o promatranim dokazima o nizu praksa u ustanovi RPOO-a radi vrednovanja njezine kvalitete prema prethodno utvrđenim standardima. (<http://ers.fpg.unc.edu/>)

Nacionalni ispiti standardizirani su ispiti/testovi koje su izradile vrhovne javne vlasti i koji se provode pod njihovim nadzorom. Standardizirani ispiti/testovi su testovi koji od svih ispitanika traže da odgovore na ista pitanja (ili na pitanja iz zajedničke skupine pitanja) i koji se ocjenjuju na standardan ili dosljedan način. Nacionalne ispite treba razlikovati od standardiziranih smjernica i ostalih alata koji su smišljeni kako bi se nastavnicima pomoglo vrednovati učenike koji nisu dio nacionalnog testiranja.

Obrazovne smjernice službeni su dokumenti namijenjeni upravljanju i vođenju pružatelja usluga RPOO-a u sadržaju i pristupu skrbi za djecu i njihovu učenju. Smjernice mogu obuhvaćati glavna načela, vrijednosti, upute, ciljeve za razvoj i učenje ili područja učenja, obrazovne/pedagoške pristupe, materijale za učenje i metode vrednovanja. Takvi dokumenti mogu biti nacionalni kurikularni okviri ili kriteriji za razvoj lokalnih kurikuluma. Mogu biti i praktične smjernice za obrazovno osoblje RPOO-a, mogu biti dijelom zakona kao dio programa RPOO-a, objavljene kao referentni okvir standarda za obrazovanje i skrb, planova za skrb i obrazovanje itd. Ovisno o tome koliko su formalne ili obvezujuće, obrazovne smjernice prilagodljive su kada se primjenjuju u praksi RPOO-a. Više od jednog dokumenta za RPOO može se primjenjivati u određenoj zemlji, no svi pridonose osnivanju temeljnog okvira u kojemu se od osoblja RPOO-a traži (ili savjetuje ondje gdje ne postoje obvezatni uvjeti) da razvije vlastite prakse kako bi se zadovoljile razvojne potrebe djece.

Obvezatan RPOO odnosi se na obvezu djece da pohađaju program RPOO-a.

- Okvir za kvalitetu** službeni je dokument koji izdaju vrhovne vlasti kako bi osigurale zajedničko razumijevanje kvalitete u nekoliko važnih područja RPOO-a ili u svim (osoblje, pedagoški sadržaj, dostupnost, upravljanje i financiranje) i pružile potporu unapređenju kvalitete s pomoću odgovarajućih smjernica na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini te na razini ustanove. Okvir za kvalitetu može sadržavati smjernice, ciljeve i standarde kvalitete. Jednako tako određuje glavna načela sustava za praćenje i vrednovanje u procesu osiguranja i daljnjeg unapređivanja kvalitete RPOO-a.
- Okvir za vrednovanje** je dokument koji izdaju vrhovne vlasti, a navodi glavnu svrhu, sadržaj, postupke i primjenu rezultata praćenja i provedbe. Okviri za vrednovanje razlikuju se prema obliku i uporabi. Dokumenti koji oblikuju okvir mogu uključivati jedan ili više pristupa praćenju i vrednovanju (npr. nadzor, akreditacija, samovrednovanje itd.)
- Omjer djece i osoblja** broj je djece po članu osoblja zaposlenom puno radno vrijeme. To može biti maksimalan (regulirani) broj koji podrazumijeva najveći broj djece za koji je odgovoran jedan član osoblja zaposlen puno radno vrijeme ili je pak riječ o prosjeku – prosječan broj djece za koju je odgovoran jedan član osoblja zaposlen puno radno vrijeme (prilagođeno iz OECD-a, 2017.).
- Opisno vrednovanje** je opis razvoja djeteta s pomoću pripovijesti/priča. Opisno je vrednovanje uključiviji pristup vrednovanju razvoja djeteta jer obuhvaća ne samo rad odgojitelja nego i djece. Jednako tako može uključivati i prijedloge i povratne informacije roditelja. Riječ je o kombinaciji onoga što je dijete napravilo i naučilo poput primjera crteža i vježbi, povratnih informacija osoblja te planova osoblja ili primjera prakse. Portfelji ili dnevnici razvoja djeteta poznati su primjeri prakse opisnog vrednovanja (OECD, 2015.).
- Pedagoški plan** je plan koji je izradila ustanova RPOO-a, a obuhvaća kurikulum, aktivnosti učenja i pedagoške pristupe. Plan omogućuje prilagodbu pružanja usluga lokalnom kontekstu i potrebama djece.
- Početno obrazovanje** je bilo koje formalno početno obrazovanje ili osposobljavanje koje priprema osoblje RPOO-a za rad s djecom. Obično obuhvaća opće obrazovanje i stručno osposobljavanje.
- Porezna olakšica** je program ili poticaj koji omogućuje pojedincu ili tvrtki da smanje vlastiti porez. Primjeri poreznih olakšica uključuju dopušten odbitak određenih troškova poput naknada za RPOO od oporezivog dohotka ili dostupnost poreznih olakšica za nadoknadu troškova obrazovanja i skrbi.
- Rodiljni dopust** je razdoblje plaćenog dopusta na koji žena ima zakonsko pravo odmah prije i nakon rođenja djeteta. Dio dopusta koji se upotrebljava prije rođenja djeteta naziva se predrodiljni dopust, a dio nakon rođenja djeteta naziva se poslijeporođajni dopust.
- Posebno osposobljavanje za ravnatelja** može se, ovisno o okolnostima, provesti prije prijave ili postupka zapošljavanja za ravnatelja ili tijekom jedne do dvije godine odmah nakon imenovanja ravnatelja. Cilj je osposobljavanja opremiti buduće ravnatelje u RPOO-u vještinama potrebnim za provedbu vlastitih dužnosti. To se osposobljavanje razlikuje od početnog obrazovanja osoblja RPOO-a i stalnoga stručnog usavršavanja.
- Praćenje sustava RPOO-a** proces je koji obuhvaća prikupljanje i analizu kvantitativnih i kvalitativnih podataka kako bi se provjerio rad sustava RPOO-a u odnosu prema ciljevima i standardima te utvrdila potrebna poboljšanja. Praćenje može biti usmjereno prema podacima o ustroju (npr. praćenje stope sudjelovanja djece ili omjera osoblja i djece) ili informacijama u vezi s razvojem i provedbom usluga (npr. napredak djeteta, provedba kurikuluma ili pitanja vezana uz osoblje). Praćenje se može provoditi na raznim razinama sustava RPOO-a – lokalnoj, regionalnoj ili sustavnoj.

Predškolski razred posebno je obvezatno razdoblje RPOO-a tijekom posljednje godine ili posljednje dvije godine na razini ISCED 020 koje nudi obrazovni program koji se razlikuje od glavnog programa na razini ISCED 020. Predškolski razred organiziran je u ustanovama RPOO-a ili u osnovnim školama.

Pripremni razredi podrazumijevaju zasebnu nastavu ili određene sate intenzivnog učenja jezika namijenjene novopridošloj djeci migrantima. Djeca mogu pohađati program koji obuhvaća samo pojedine pripreme sate (a tijekom ostatka školskog dana sudjeluju u glavnim aktivnostima) ili tijekom cijelog dana (obično je vrijeme ograničeno) prije nego što se potpuno integriraju u glavne skupine s ostalom djecom. Ovisno o zemlji, ti se sati mogu nazvati i uvodnim, prijelaznim ili prijamnim satima.

Privatne ustanove RPOO-a mogu biti u vlasništvu tvrtki koje su usmjerene prema dobiti ili unutar dobrovoljnog (neprofitnog) sektora koji može uključivati dobrotvorne organizacije (crkve, sindikati i slično). Obično moraju imati dozvolu za rad te njihov rad mora biti u skladu s osnovnim minimalnim standardima skrbi. Privatne ustanove mogu biti javno financirane ili samofinancirajuće.

Samofinancirajuće ustanove (koje nisu javno financirane) jesu one koje sredstva primaju iz privatnih izvora, obično iz upisnina/školarina. Privatne samofinancirajuće ustanove RPOO-a ne primaju javna sredstva.

Javno financirane ustanove su one koje su djelomično ili u cijelosti financirane javnim sredstvima (definicija preuzeta iz OECD-a, 2017.).

Profesionalna dužnost je zadatak naveden u radnim propisima/ugovorima/zakonodavstvu ili ostalim propisima o nastavničkoj struci.

Programi za roditelje nude službene sate koji obiteljima pomažu da kod kuće stvore poticajno okruženje za svoju djecu učenike. Sati obuhvaćaju razne teme vezane uz obrazovanje i razvoj djece (primjerice razvoj govora/jezika, održavanje discipline, razvoj samopouzdanja, razgovor o uzrocima lošeg ponašanja i kako ga ispraviti).

Pružanje usluga u kući javno je regulirano pružanje usluga RPOO-a u kući pružatelja usluga. Propisi obično nalažu da se pružatelji usluga pridržavaju minimalnih standarda zdravlja, sigurnosti i prehrane. Pružanje usluga u kući ne uzima u obzir skrb za djecu u njihovu vlastitu domu (npr. dadilje i tete čuvalice) čak i kad takve usluge moraju biti u skladu s osnovnim standardima kvalitete (npr. akreditacija osoblja).

Pružanje usluga RPOO-a u ustanovama javno je regulirano pružanje usluga RPOO-a izvan kuće. Najčešće je riječ o jaslicama, predškolskim ustanovama i dječjim vrtićima (prilagođeno iz OECD-a, 2012.).

Rani i predškolski odgoj i obrazovanje (RPOO) podrazumijeva usluge RPOO-a za djecu od rođenja do osnovne škole u sklopu nacionalnoga regulatornog okvira, odnosno te usluge moraju biti u skladu sa skupinom pravila i minimalnim standardima i/ili moraju proći postupak akreditacije.

Ravnatelj ustanove RPOO-a je osoba koja je odgovorna za upravno, upravljačko i/ili pedagoško vodstvo ustanove RPOO-a. Kao dio uloge voditelja, ravnatelji ustanova odgovorni su za praćenje djece, nadzor osoblja, kontakt s roditeljima i skrbnicima i/ili planiranje, pripremu i provedbu pedagoškog rada u ustanovi. Ravnatelji ustanova mogu i provesti dio vlastita vremena radeći s djecom (prilagođeno iz OECD-a, 2017.).

Stalno stručno usavršavanje formalno je osposobljavanje za zaposlenike koje članovima osoblja RPOO-a omogućuje da tijekom karijere prošire, razviju i unaprijede vlastito znanje, vještine i stajališta. Usavršavanje obuhvaća akademsko i pedagoško osposobljavanje. Postoje različiti oblici poput tečajeva, seminara, promatranja rada kolega te potpora mreža odgojitelja. Katkad aktivnosti stalnoga stručnog usavršavanja mogu rezultirati dodatnim kvalifikacijama.

Regionalni ili manjinski jezik je jezik kojim se na određenom području države tradicionalno koriste građani te države koji se ubrajaju među manjinsko stanovništvo. Ti se jezici razlikuju od službenog jezika te države (Vijeće Europe, 1992.). Riječ je uglavnom o jezicima naroda koji imaju vlastite etničke korijene u tim područjima ili su generacijama naseljeni u tim područjima. Manjinski/regionalni jezici mogu imati status službenog jezika, no prema definiciji taj je status ograničen na područje u kojemu se njima govori.

Roditeljski dopust plaćeni je dopust za njegu djeteta tijekom kojega su socijalna prava radnika zaštićena.

Roditeljski dopust za očeve pravo je na dopust koje može iskoristiti biološki otac ili majčin partner odmah nakon rođenja djeteta ili tijekom prve godine / prvih godina djetetova života.

Slobodna igra podrazumijeva spontanu i nestrukturiranu igru koja je aktivan proces bez zadanih ciljeva te nudi bezbroj mogućnosti. Igra je maštovita, kreativna, motivirana iznutra te ujedinjuje djetetovo znanje, osjećaje i razumijevanje. Neki od primjera slobodne igre obuhvaćaju igranje s kockicama, crtanje ili slikanje na praznom papiru, izmišljanje igara ili trčanje uokolo po igralištu.

Smjernice za učenje odnose se na poticanje učenja djece kod kuće pružanjem informacija i ideja o tome kako pomoći djeci u aktivnostima vezanim uz kurikulum. Usluge RPOO-a mogu nadahnuti roditelje da vlastitoj djeci ponude sve moguće oblike izravnog i neizravnog iskustva učenja kod kuće, primjerice stvaranjem svakidašnjih navika u djece (obroci, telefonski razgovori, popis stvari za kupnju, odijevanje itd.) te obogaćivanjem navika navodeći djecu da raspravljaju o tim aktivnostima.

Definicija **spremnosti za školu** razlikuje se među odgojno-obrazovnim sustavima zato što se i dalje raspravlja o tome što znači biti spreman za školu. Ovdje se pod tim pojmom razumijeva to da dijete ima motivaciju, kognitivne i socioemocionalne sposobnosti koje se traže za učenje i uspjeh u školi.

Standardi vrednovanja obuhvaćaju referentnu vrijednost, razinu uspješnosti ili normu prema kojoj se vrednuje mjerljiva sastavnica određenog područja.

Strukturirana igra, poznata i pod nazivom igra usmjerena prema cilju, aktivnost je kojoj je cilj učenje. Strukturirana ili igra usmjerena prema cilju obuhvaća sljedeća pravila ili upute kako bi postigla određeni cilj. Strukturirana igra obično obuhvaća kognitivne i fizičke aktivnosti. Neki su od primjera strukturirane igre praćenje uputa za slaganje igračke, modela aviona ili Lego-kockica, organizirani sportovi poput nogometa ili pak društvene igre koje imaju pravila.

Tablica za promatranje je alat za izvješćivanje o promatranim dokazima o nizu praksa u ustanovi RPOO-a radi vrednovanja njezine kvalitete.

Upravljački dokumenti različiti su oblici službenih dokumenata koji obuhvaćaju propise, smjernice i/ili preporuke za obrazovne ustanove.

Uvodno je razdoblje strukturirano razdoblje potpore na početku prvog zaposlenja člana osoblja RPOO-a u ustanovama RPOO-a. Tijekom uvodnog razdoblja osoblje RPOO-a koje se tek zaposlilo provodi u cijelosti ili djelomično zadaće koje provodi i osoblje RPOO-a s iskustvom te je plaćeno za vlastiti rad. Uobičajeno je da uvodno razdoblje obuhvaća osposobljavanje i vrednovanje, a zaposlenici dobiju mentora koji im pruža osobnu, društvenu i stručnu potporu te na taj način pomaže u ustrojenom sustavu. Razdoblje traje najmanje nekoliko mjeseci, a može trajati tijekom probnog razdoblja.

Vanjsko vrednovanje ustanova proces je kontrole kvalitete kojim se nastoji vrednovati ili pratiti rad ustanove, izvijestiti o kvaliteti usluga te predložiti načini unapređenja prakse. Za razliku od **internog vrednovanja**, provode ga pojedinci ili timovi koji izvješćuju lokalne, regionalne ili vrhovne obrazovne vlasti te koji nisu izravno povezani s aktivnostima ustanove koju vrednuju.

Vođeni intervju je intervju s pojedincima koji odgovaraju na skupinu unaprijed određenih pitanja.

Vrhovna vlast najviša je razina vlasti koja je odgovorna za obrazovanje u pojedinoj zemlji uglavnom na nacionalnoj (državnoj) razini. No u Belgiji, Njemačkoj, Španjolskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu i Švicarskoj, zajednice, *Läsavjezne pokrajine i autonomne zajednice* zasebne su uprave odgovorne za većinu područja vezanih uz obrazovanje. Stoga se te uprave smatraju tijelima na najvišoj razini u područjima za koja su odgovorna i u kojima dijele odgovornost s tijelima nacionalne (državne) razine.

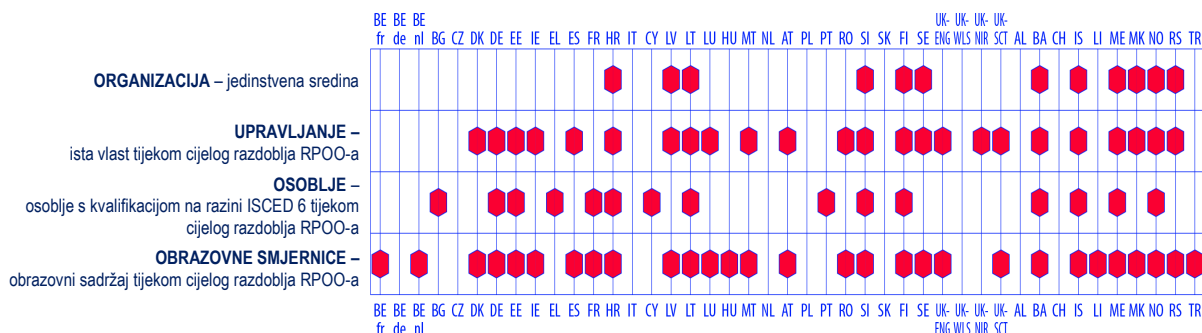
Vrhovni propisi/preporuke odnose se na propise/preporuke koje izdaju vrhovne vlasti.

Zakonsko pravo na RPOO odnosi se na zakonsku dužnost pružatelja usluga RPOO-a da osiguraju javno subvencionirane usluge RPOO-a za djecu koja žive u određenom području i čiji roditelji to žele.

PRILOZI

PRILOG A – DODATNI PODACI UZ SLIKE

Kriterij za određivanje stupnja integracije u sustavima RPOO-a godine 2018./2019. (Podaci uz sliku 7)

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Osoblje – najmanje jedan član osoblja po skupini djece (bez obzira na dobnu skupinu) mora imati kvalifikaciju na razini ISCED 6 ili više.

Za više informacija i definicija vidi sliku A2 (organizacija), sliku A4 (upravljanje), sliku 4 i sliku C1 (osoblje) te sliku D1 i Prilog C (obrazovne smjernice).

Duljina odgovarajuće plaćenoga roditeljnog dopusta, roditeljskog dopusta za očeve i roditeljskog dopusta (u tjednima) godine 2018./2019. (podaci uz sliku B3)

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	
Rodiljni dopust	14	14	14	52	22	14	8	20	0	12	16	13	26	12	16	16	8	12	24	18	16	9	
Roditeljski dopust za očeve	2	2	2	0	0	0	0	0	0	0	6	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Roditeljski dopust	0	0	0	0	43	32	60	62	0	36	0	0	35	4	0	0	44	26	80	0	0	52	
UKUPNO	16	16	16	52	65	46	68	82	0	48	22	15	61	16	16	16	52	38	104	18	17	61	
	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK-ENG	UK-WLS	UK-NIR	UK-SCT	AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR		
Rodiljni dopust	20	21	9	11	28	13	13	6	6	6	6	0	52	14	13	20	52	35	15	48	12		
Roditeljski dopust za očeve	0	4	0	4	28	9	13	0	0	0	0	0	0	0	13	0	0	0	15	1	0		
Roditeljski dopust	32	0	43	37	0	26	30	0	0	0	0	52	0	0	13	0	0	0	23	0	0		
UKUPNO	52	25	52	52	56	48	56	6	6	6	6	52	52	14	39	20	52	35	53	49	12		

Objašnjenje

Duljina dopusta računa se iz djetetove perspektive. Dopusti koji se preklapaju, odnosno kad oba roditelja mogu istodobno biti na dopustu, računaju se kao jedan dopust. Smatra se da je dopust odgovarajuće plaćen ako roditelji primaju najmanje 65 % prethodne plaće. Ako je riječ o isplati paušalnog iznosa, odgovarajućom naknadom smatra se ona koja čini 65 % prosječne plaće u zemlji. Podaci se temelje na najčešćoj situaciji, odnosno onoj s jednim djetetom u obitelji s dva roditelja. Posebne okolnosti, poput komplikacija u porođaju, produljenog boravka u bolnici, zdravstvenih problema djece itd., nisu uzete u obzir. Ako postoji nekoliko mogućnosti, prikazana je ona koja omogućuje najdulji dopust (uz naknadu od 65 % plaće).

Rodiljni dopust razdoblje je plaćenog dopusta na koji žena ima zakonsko pravo prije i nakon rođenja djeteta. Dio dopusta koji se upotrebljava prije rođenja djeteta naziva se predrodiljni dopust, a dio nakon rođenja djeteta poslijeporođajni dopust. U tablici se prikazuje isključivo poslijeporođajni dopust.

Roditeljski dopust za očeve pravo je na dopust koji može uzeti biološki otac ili majčin partner. Obično bi se taj dopust trebao uzeti odmah nakon rođenja djeteta, istodobno kad majka uzima rodiljni dopust. No roditeljski dopust za očeve prikazuje se u tablici samo ako se može uzeti nakon rodiljnog dopusta te se na taj način produljuje ukupan dopust za njegu djeteta.

Roditeljski dopust je plaćeni dopust za njegu djeteta tijekom kojega su socijalna prava radnika zaštićena.

Napomene za pojedine zemlje

Njemačka – Najdulje trajanje odgovarajuće plaćenoga roditeljskog dopusta je 60 tjedana (14 mjeseci) ako oba roditelja uzmu najmanje osam tjedana (dva mjeseca) dopusta.

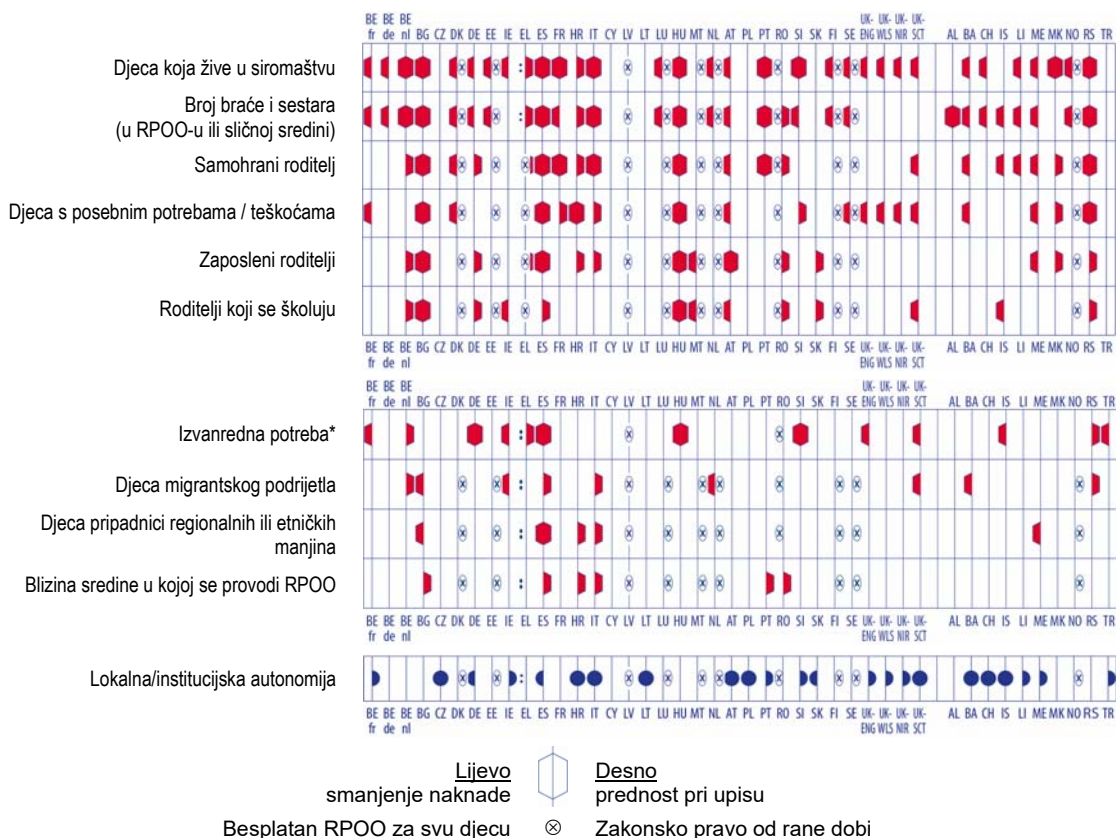
Grčka – Slika prikazuje javni sektor. U privatnom sektoru rodiljni dopust traje devet tjedana, a roditeljski dopust za očeve 36 tjedana.

Nizozemska – Od godine 2020. roditeljski dopust za očeve produljit će se na najviše pet tjedana uz naknadu od 70 % plaće.

Austrija – Prikazana je naknada za skrb za djecu koja ovisi o prihodima ako oba roditelja uzmu dopust (maksimalno 52 tjedna po roditelju).

Finska – Tablica prikazuje apsolutni maksimum što je manje uobičajeno kad otac uzme cijeli dopust nakon roditeljskog dopusta. Čak 78 % očeva iskoristi do 18 dana zajedno s majkom, a samo 38 % iskoristi do 54 dana roditeljskog dopusta za očeve nakon razdoblja dopusta za roditelje (vidi THL, 2018.).

□ Kriteriji za smanjenje naknade i prednost pri upisu za djecu mlađu od tri godine 2018./2019. godine (podaci uz sliku B6)

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Slika prikazuje kriterije kako su određeni propisima/preporukama vrhovnih vlasti. Pojam „nije primjenjivo” (⊙) upotrebljava se za prikaz zemalja na lijevoj strani koje imaju besplatan RPOO za svu djecu mlađu od tri godine te zemalja na desnoj strani koje pružaju zakonsko pravo od rane dobi. No u pojedinim zemljama koje imaju besplatan RPOO navode se kriteriji za subvencije za obroke. Slično tomu, pojedine zemlje koje nude zakonsko pravo od rane dobi i dalje imaju veću potražnju od ponude te stoga navode kriterije za prednost pri upisu. U mnogim zemljama kriteriji se primjenjuju isključivo na javne i javno financirane ustanove.

* **Izvanredna potreba** – Djeca u udomiteljstvu ili ona koja su upisana kod socijalnih službi, djeca čiji roditelji ne mogu pružiti potrebnu skrb, djeca bez doma ili ona čije su majke u skloništima i bježe od nasilja kod kuće, djeca koja su izgubila roditelja tijekom vojne službe ili terorističkog napada ili u sličnim okolnostima.

□ Minimalne razine kvalifikacija i trajanje u godinama u RPOO-u (ili obrazovanju) za obrazovno osoblje u ustanovama RPOO-a godine 2018./2019. (podaci uz sliku C1)

		BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	
< 3 godine	Razina ISCED	3	3	3	6	3	○	6	6	4	6	5	6	6	○	6	5	6	4	4	4	3	
	Trajanje	4	3	4	4	3	○	3	3	2	4	2	3	3	○	3	2	3	3	2	1	3	
≥ 3 godine	Razina ISCED	6	6	6	6	3	○	6	6	4	6	6	7	6	7	6	5	6	6	6	4	6	
	Trajanje	3	3	3	4	4	○	3	3	2	4	4	2	3	5	3	2	3	3	3	2	4	
		AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK (1)	UK-SCT												
< 3 godine	Razina ISCED	5	3	7	3	6	3	6	○	3	5												
	Trajanje	2	3	1,5	4	3	4	3	○	4	1												
≥ 3 godine	Razina ISCED	5	6	7	3	6	3	6	○	6	5	AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR		
	Trajanje	2	3	1,5	4	3	4	3	○	3	1	○	6	3	7	3	6	○	6	3	3		
													6	6	6	7	6	6	6	6	6	6	6
													3	3	3	2	3	3	4	3	3	3	4

○ Nema minimalnih uvjeta

Izvor: Eurydice

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Objašnjenje

Tablica prikazuje minimalne razine potrebnih kvalifikacija u RPOO-u ili obrazovanju prema vrhovnim propisima. Minimalno trajanje prikazuje samo godine učenja na istoj razini ISCED-a kao i određena kvalifikacija. I dalje se broji ako su na istoj razini, ali u općem obrazovanju, a moguća je kvalifikacija strukovna. Navodimo primjere.

- Kvalifikacija na razini ISCED 3 s tri godine općeg obrazovanja i godinom strukovnog obrazovanja prikazana je kao četiri godine na razini ISCED 3.
- Kvalifikacija na razini ISCED 7 s prethodne tri godine za diplomu prvostupnika (razina ISCED 6) i dvije za diplomu magistra (razina ISCED 7) prikazana je kao dvije godine na razini ISCED 7.

Ako vrhovne vlasti uvjetuju samo minimalnu razinu općeg obrazovanja, a ne određenu početnu strukovnu kvalifikaciju u RPOO-u ili obrazovanju za odgojno-obrazovno osoblje, prikazuje se da u toj zemlji nema propisa.

Napomene za pojedine zemlje

Estonija – Za mlađu djecu tablica prikazuje stanje za odgojno-obrazovno osoblje u *koolieelne lasteasutus*. U *lapsehoiuteenus* minimalna je jednogodišnja kvalifikacija na razini ISCED 4.

Italija – O minimalnoj kvalifikaciji za odgojno-obrazovno osoblje u ustanovama za mlađu djecu trenutačno odlučuju regionalne vlasti. No od godine 2019./2020. vrhovna vlast traži da sve odgojno-obrazovno osoblje ima kvalifikaciju na razini prvostupnika ili više.

Luksemburg – *Uservices d'éducation et d'accueil* (za mlađu djecu) u zemlji se postupno uvodi pravilo da je minimalna razina kvalifikacije na razini ISCED 4. Godine 2001. postotak odgojno-obrazovnog osoblja koje je radilo u takvom obliku ustanove s kvalifikacijom iz općeg obrazovanja na razini ISCED 3 i posebnog osposobljavanja koje traje 118 sati iznosio je 50 %. Riječ je o 20 % godine 2013. i 10 % godine 2018.

Portugal – Nema propisa o minimalnoj razini kvalifikacije za odgojno-obrazovno osoblje koje radi sa skupinama djece mlađe od godine dana (*berçário*).

Švedska – **odgojno-obrazovno osoblje** u predškolskim razredima (*förskoleklass* za šestogodišnjake) treba imati kvalifikaciju za predškolskog učitelja (razina ISCED 6) ili učitelja (razina ISCED 7).

Ujedinjeno Kraljevstvo (ENG) – Za stariju djecu slika C1b prikazuje stanje u *reception classes* u školama (četvergodišnjaci). Nema propisa o minimalnim kvalifikacijama za *nursery classes* u školama (trogodišnjaci).

Minimalne razine kvalifikacija, duljina studija i posebno osposobljavanje za ravnatelja te godine iskustva – uvjeti potrebni za ravnatelja ustanove RPOO-a godine 2018./2019. (podaci uz slike C3 i C4)

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	
< 3 godine	Kvalifikacija razine ISCED	6	6	6	7	3	○	6	6	○	6	6
	Duljina studija za kvalifikaciju	3	3	3	1	3	○	3	3	○	4	4
	Duljina posebnog osposobljavanja	120 h							1 g.			
	Godine iskustva				5						2	
≥ 3 godine	Kvalifikacija razine ISCED	6	6	6	7	3	○	6	6	○	6	6
	Duljina studija za kvalifikaciju	3	3	3	1	4	○	3	3	○	4	4
	Duljina posebnog osposobljavanja	120 h	1 g.		1 g.	75 h			1 g.			
	Godine iskustva	5			5	3						5
	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	
< 3 godine	Kvalifikacija razine ISCED	6	6	○	6	6	6	6	6	5	○	5
	Duljina studija za kvalifikaciju	3	3	○	3	3	3	3	3	2	○	2
	Duljina posebnog osposobljavanja								120 h			160 h
	Godine iskustva	3	5				2	3	5			
≥ 3 godine	Kvalifikacija razine ISCED	7	6	7	6	6	6	7	6	7	○	5
	Duljina studija za kvalifikaciju	2	3	5	3	3	3	2	3	2	○	2
	Duljina posebnog osposobljavanja	150 h			104 h				2 g.	90 ECTS bodova		160 h
	Godine iskustva	2	5	7	13		2	5	5	10		
	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK-ENG	UK-WLS	UK-NIR	UK-SCT	
< 3 godine	Kvalifikacija razine ISCED	3	6	7	6	○	6	○	3	3	5	6
	Duljina studija za kvalifikaciju	3	3	2	3	○	3	○	4	4	2	3
	Duljina posebnog osposobljavanja				144 h							
	Godine iskustva	3			5				2	2	2	
≥ 3 godine	Kvalifikacija razine ISCED	6	6	7	6	3	6	○	○	6	○	6
	Duljina studija za kvalifikaciju	3	3	2	3	4	3	○	○	3	○	3
	Duljina posebnog osposobljavanja	210 h		90 h	144 h	160 h				:		
	Godine iskustva	5		8	5	5						

○ Nema minimalnih uvjeta : Podaci nisu dostupni

Izvor: Eurydice

(Nastavak:) Minimalne razine kvalifikacija, duljina studija i posebno osposobljavanje za ravnatelja te godine iskustva – uvjeti potrebni za ravnatelja ustanove RPOO-a godine 2018./2019. (podaci uz slike C3 i C4)

		AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
<div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);"> < 3 godine </div>	Kvalifikacija razine ISCED	○	6	3	7	5	6	6	6	6	6
	Duljina studija za kvalifikaciju	○	3	3	2	2	3	4	3	3	4
	Duljina posebnog osposobljavanja			1 g.			176 h	40 h		2 – 13 dana	
	Godine iskustva		2 – 3			5	5			10	
<div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);"> ≥ 3 godine </div>	Kvalifikacija razine ISCED	6	6	6	7	6	6	6	6	6	6
	Duljina studija za kvalifikaciju	3	3	3	2	3	3	4	3	3	4
	Duljina posebnog osposobljavanja	1 mj.		1 g.		15 ECTS bodova	176 h	40 h		2 – 13 dana	
	Godine iskustva		2 – 3	3 – 5		3	5			10	

○ Nema minimalnih uvjeta : Podaci nisu dostupni

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Minimalno trajanje posebnog osposobljavanja za ravnatelja navedeno je samo ako nije izraženo u jedinicama koje su usporedive. Može biti izraženo u satima (h), danima mjesecima (mj.), godinama (g.) ili bodovima (Europski sustav prijenosa i prikupljanja bodova – ECTS).

Kad je posebno osposobljavanje za ravnatelja cijela kvalifikacija ili dio kvalifikacije, minimalno trajanje tog osposobljavanja također je uključeno u trajanje učenja za tu kvalifikaciju.

Napomene za pojedine zemlje

Belgija (BE fr) – Za ravnatelje u ustanovama za mlađu djecu tablica prikazuje minimalnu kvalifikaciju u javnom sektoru i privatnom javno financiranom sektoru. U privatnom (samofinancirajućem) sektoru minimalan je uvjet jednogodišnja kvalifikacija na razini ISCED 4.

Belgija (BE nl) – Za ustanove za mlađu djecu s manje od 18 mjesta ravnatelji trebaju imati samo četverogodišnju kvalifikaciju na razini ISCED 3.

Njemačka – Za minimalno prethodno iskustvo tablica prikazuje stanje u većini saveznih pokrajina. Pojedine savezne pokrajine dopuštaju i druge načine kvalificiranja za ravnatelja.

Estonija – Za ustanove za mlađu djecu tablica prikazuje stanje u *Koolieelne lasteasutus*. Za *Lapsehoiuteenus* nema propisa.

Španjolska – Tablica prikazuje stanje u javnom sektoru. U privatnom sektoru nema minimalne razine kvalifikacija osim u autonomnoj zajednici Principado de Asturias (jednaka razina kao i u javnom sektoru). Prethodno iskustvo u RPOO-u potrebno je za ravnatelja ustanove RPOO-a za mlađu djecu samo u gradu Madridu, no nije navedeno minimalno iskustvo.

Francuska – U ustanovama za mlađu djecu nije potrebno prethodno iskustvo za ravnatelje koji imaju kvalifikaciju na razini ISCED 7 iz medicine.

Italija – O uvjetima za ravnatelje u ustanovama za mlađu djecu odlučuju regionalne vlasti. U privatnom sektoru nema propisa u vezi s minimalnim prethodnim iskustvom za ravnatelje u ustanovama za stariju djecu.

Luksemburg – Za ustanove za mlađu djecu s manje od 40 mjesta ravnatelji trebaju imati samo trogodišnju kvalifikaciju na razini ISCED 4. U ustanovama za stariju djecu učitelji biraju odbor i predsjednika. Predsjednik ima određene upravljačke zadaće, no nema hijerarhijsku autonomiju jer je to odgovornost regionalnog direktora. U tablici su prikazani uvjeti za regionalnog ravnatelja.

Austrija – Minimalno trajanje posebnog osposobljavanja za ravnatelja razlikuje se među saveznim pokrajinama. Tablica prikazuje prosjek. U saveznim pokrajinama u kojima se traži minimalan broj godina iskustva obično je riječ o dvije godine.

Portugal – Prednost treba dati učiteljima RPOO-a koji imaju jednoipolgodisnjnu kvalifikaciju na razini ISCED 7.

Švedska – Minimalno polugodišnje osposobljavanje za ravnatelja potrebno je za ravnatelje škola u kojima se nude predškolski razredi (*förskoleklass*). To će osposobljavanje postati obvezatno za sve ravnatelje ustanova RPOO-a od godine 2019./2010.

Ujedinjeno Kraljevstvo (ENG) – U smjericama za Nacionalnu stručnu kvalifikaciju za ravnatelja nije navedeno minimalno trajanje.

Bosna i Hercegovina – Minimalan broj godina iskustva razlikuje se ovisno o obrazovnoj vlasti.

Švicarska – Uvjet za posebno osposobljavanje za ravnatelje razlikuje se među kantonima. Za ustanove za mlađu djecu posebno je osposobljavanje potrebno samo u polovici kantona, a u drugoj se polovici preporučuje. U ustanovama za stariju djecu to je uvjet u većini kantona.

Srbija – Minimalno trajanje posebnog osposobljavanja za ravnatelje ovisi o profilu kandidata. Ravnateljima s kvalifikacijom magistra potrebno je samo osam godina iskustva.

Minimalno trajanje obvezatnoga stalnog stručnog usavršavanja za obrazovno i pomoćno osoblje zaposleno u ustanovama RPOO-a godine 2018./2019. (Podaci uz sliku C7)

	Obrazovno osoblje		Pomoćno osoblje	
	< 3 godine	≥ 3 godine	< 3 godine	≥ 3 godine
BE fr	3 dana godišnje		○	●
BG	●	48 h tijekom 4 godine	○	
EE	32 h godišnje		●	
EL	●	24 h godišnje	●	○
FR	●	18 h godišnje	●	2 dana tijekom 5 godina
CY	●	10 h godišnje	○	
LV	36 h tijekom 3 godina		●	
LU	32 h tijekom 2 godine	24 h tijekom 3 godine	○	40 h godišnje
HU	120 h tijekom 7 godina		●	
MT	●	40 h godišnje	○	
AT	16 h godišnje		●	
PT	●	25 h godišnje	●	●
RO	90 h godišnje	90 ECTS bodova tijekom 5 godina	○	
SI	15 dana tijekom 3 godine			
UK-SCT	60 h tijekom 5 godina			
AL	●	3 dana godišnje	○	○
CH	●	60 h godišnje	●	
ME	24 h tijekom 5 godina		●	○
RS	64 h godišnje		○	
TR	10 h godišnje	razlikuje se	●	

● Stalno stručno usavršavanje nije obvezatno ○ Nema pomoćnog osoblja

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Tablica prikazuje minimalno trajanje obvezatnoga stalnog stručnog usavršavanja prema propisima vrhovnih vlasti.

Obvezatno – Stalno je stručno usavršavanje obvezatno i određeno je minimalno vrijeme.

Minimalno trajanje izraženo je brojem sati ili dana tijekom određenog broja godina. Stoga se te informacije ne mogu usporediti i služe samo kao pokazatelj.

Napomene za pojedine zemlje

Njemačka – Stalno stručno usavršavanje obvezatno je samo u pokrajinama Mecklenburg-Zapadna Pomeranija i Turingija.

Estonija – U tablici se prikazuje stanje u *Koolieelne lasteasutus*. U *Lapsehoiuteenus* nema propisa za stalno stručno usavršavanje odgojno-obrazovnog osoblja i nema pomoćnog osoblja.

Luksemburg – Stanje koje se odnosi na učitelje u *éducation préscolaire* (za četverogodišnjake i petogodišnjake) jednako je i za odgojno-obrazovno osoblje u (*éducation précoce*). No u *éducation préscolaire* nema pomoćnog osoblja.

Mađarska – Stalno stručno usavršavanje obvezatno je samo za odgojno-obrazovno osoblje s kvalifikacijom na razini ISCED 6 ili višoj iz pedagogije. Za sve ostale je izborno.

Švicarska – Minimalan obvezatni broj sati razlikuje se među kantonima. Podaci navedeni u tablici su prosjek.

Turska – Stalno stručno usavršavanje za odgojno-obrazovno osoblje koje radi sa starijom djecom (u *bağimsız ana okulu* i *ana sınıfları*) organizirano je u obliku dvotjednog seminara osposobljavanja svake godine između lipnja i rujna. Minimalno trajanje u pogledu sati znatno se razlikuje.

□ Maksimalan broj djece po članu osoblja, članu odgojno-obrazovnog osoblja i skupini u ustanovama RPOO-a za djecu u dobi od dvije i četiri godine 2018./2019. godine (podaci uz sliku C8)

Dob		BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT
		0	čo	7	6	9	9	○	●	4-8	○	3	4	8	5	5	●	6	○	6	6	4	3
	oo	7	6	9	9	○	●	4-8	○	3	6	8	●	5	●	6	○	6	6	6	3	6	8-10
	sd	●	●	18	18	○	●	●/8-15	○	●	12	8	●	5	●	6	○	6	12	12	●	12	8-10
1	čo	7	6	9	9	8	●	4-8	8	5	4	13	5	8	●	6	●	10	6	4	5	5	4-8
	oo	7	6	9	9	8	●	4-8	16	5	6	13	●	8	●	6	●	10	6	6	5	16	8-15
	sd	●	●	18	18	24	●	●/8-15	16	●	12	13	●	8	●	6	●	10	12	12	●	16	8-15
2	čo	7	6	9	9	12	●	4-8	8	6	4	18	8	14	●	16	●	15	8	4	6	8	4-8
	oo	7	6	9	9	12	●	4-8	16	6	6	18	●	14	●	16	●	15	8	6	6	16	8-15
	sd	●	●	18	18	24	●	●/8-15	16	●	12	18	●	14	●	16	●	15	16	12	●	16	8-15
3	čo	20	10	●	23	24	●	9-20	12	8	13	25	●	18	26	25	●	20	10	8	14	8	10-13
	oo	20	19	●	23	24	●	9-20	24	8	25	25	●	18	26	25	●	20	20	12	14	16	20-25
	sd	●	●	●	23	24	●	●/15-28	24	22	25	25	●	18	26	25	●	20	20	25	14	16	20-25
4	čo	20	10	●	23	24	●	9-20	12	8	25	25	●	20	26	25	●	20	24	8	19	●	10-13
	oo	20	19	●	23	24	●	9-20	24	8	25	25	●	20	26	25	●	20	24	12	19	●	20-25
	sd	●	●	●	23	24	●	●/15-28	24	22	25	25	●	20	26	25	●	20	24	25	19	●	20-25
5	čo	20	10	●	23	24	●	9-20	12	8	25	25	●	23	26	25	●	20	24	8	○	●	10-13
	oo	20	19	●	23	24	●	9-20	24	8	25	25	●	23	26	25	●	20	24	12	○	●	20-25
	sd	●	●	●	23	24	●	●/15-28	24	22	25	25	●	23	26	25	●	20	24	25	○	●	20-25

		PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK-ENG	UK-WLS	UK-NIR	UK-SCT	AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
		0	čo	5	5	4	6	5	4	○	3	3	3	3	●	3	3-6	●	3	3	4	○
	oo	5	10	4	12	5	12	○	●	●	●	●	●	6	●	●	8	6	4	○	7	10
	sd	●	10	7	12	12	12	○	●	●	●	●	●	6	12	●	8	12	8	○	7	10
1	čo	8	7	5	6	5	4	●	3	3	3	3	●	6	3-6	●	3	3	6	3	12	5
	oo	8	14	5	12	5	12	●	●	●	●	●	●	12	●	●	8	6	6	7	12	10
	sd	●	14	9	12	12	12	●	●	●	●	●	●	12	12	●	8	12	12	●	12	10
2	čo	8	9	6	6	5	4	●	4	4	4	5	●	8	4-8	●	5	3	8	3	16	5
	oo	8	18	6	12	5	12	●	●	●	●	●	●	15	●	●	12	6	8	7	16	10
	sd	●	18	9	12	12	12	●	●	●	●	●	●	15	12	●	12	12	15	●	16	10
3	čo	25	13	20	9	20	8	●	13	13	13	8	25	11	4-8	●	5	14	9	6	20	10
	oo	25	25	20	17	20	24	●	26	26	26	●	25	21	●	●	12	14	18	14	20	20
	sd	25	25	20	17	20	24	●	26	26	26	●	25	21	12	●	12	14	18	●	20	20
4	čo	25	13	20	11	21	8	●	30	30	○	8	25	12	22-26	●	20	20	10	6	24	10
	oo	25	25	20	22	21	24	●	30	30	○	●	25	24	22-26	●	20	20	20	14	24	20
	sd	25	25	20	22	21	24	●	30	30	○	●	25	24	22-26	●	20	20	20	●	24	20
5	čo	25	13	20	11	22	8	●	○	○	○	○	25	13	22-26	●	20	25	13	6	26	10
	oo	25	25	20	22	22	24	●	○	○	○	○	25	25	22-26	●	20	25	25	14	26	20
	sd	25	25	20	22	22	24	●	○	○	○	○	25	25	22-26	●	20	25	25	●	26	20

● Nema propisa ○ Nema usluge RPOO-a za tu dobnu skupinu

čo Po članu osoblja oo Po članu odgojno-obrazovnog osoblja sd Po skupini djece

Objašnjenje

Tablica se odnosi na maksimalan broj djece po skupini i po članu osoblja i članu odgojno-obrazovnog osoblja prisutnog istodobno tijekom radnog vremena u radnom danu kako je određeno propisima/preporukama. Slika ne uzima u obzir to što se skupine mogu sastojati od djece različite dobi.

Ovisno o obrazovnom sustavu, propisi mogu odrediti maksimalan broj djece po članu pomoćnog osoblja (ako postoji), po članu odgojno-obrazovnog osoblja, po članu osoblja (bez obzira na kategoriju) ili po skupini.

U obrazovnim sustavima u kojima je određena maksimalna veličina skupine, ali nije određen maksimalan broj djece po članu osoblja ili članu odgojno-obrazovnog osoblja podatak je dobiven prema sljedećoj metodologiji.

- Kad član pomoćnog osoblja mora biti u pojedinoj skupini djece:
 - maksimalan broj djece po članu osoblja odgovara maksimalnom broju djece po skupini podijeljenom s dva (jedan član odgojno-obrazovnog i jedan član pomoćnog osoblja). Dijeli se s više od dva kad propisi navode da više od jednog člana odgojno-obrazovnog ili pomoćnog osoblja treba biti prisutno u isto vrijeme u pojedinoj skupini djece.

- maksimalan broj djece po članu odgojno-obrazovnog osoblja odgovara maksimalnom broju djece po skupini. Dijeli se s dva ili više kad propisi navode da dva ili više članova odgojno-obrazovnog osoblja treba biti prisutno istodobno u pojedinoj skupini djece.
- Kad ne postoje uvjeti da član pomoćnog osoblja bude prisutan u pojedinoj ustanovi za stariju djecu (primjerice u francuskoj i njemačkoj zajednici u Belgiji ili tijekom cijelog razdoblja RPOO-a u Španjolskoj i Švicarskoj), maksimalan broj djece po članu osoblja jednak je maksimalnom broju djece po članu odgojno-obrazovnog osoblja.

Pomoćno osoblje koje se zapošljava za rad s djecom s posebnim obrazovnim potrebama nije uzeto u obzir.

Napomene za pojedine zemlje

Češka – Za dvogodišnjake tablica prikazuje stanje u *dětské skupiny*. Za dvogodišnjake koji su već u *mateřské školy* stanje je jednako kao i za trogodišnjake. Za dobnu skupinu od tri do pet godina tablica prikazuje stanje u *mateřské školy*. Za djecu u istoj dobnj skupini koji su još u *dětské skupiny* stanje je jednako kao i za dvogodišnjake.

Njemačka, Austrija, Bosna i Hercegovina i Švicarska – Tablica prikazuje razlike u propisima diljem saveznih pokrajina/kantona.

Estonija – Tablica prikazuje stanje u *koolieelne lasteasutus* (za djecu u dobi od jedne do sedam godina). U *lapsehoiuteenus* maksimalan broj članova osoblja i odgojno-obrazovnog osoblja po skupini djece iznosi pet za sve dobne skupine, a maksimalno deset po skupini.

Grčka – Za dvogodišnjake tablica prikazuje stanje za djecu u dobi do 30 mjeseci. Za stariju djecu stanje je jednako kao i za trogodišnjake.

Francuska – Za dvogodišnjake tablica prikazuje stanje u predškolskim ustanovama (*accueil du jeune enfant*). Za četverogodišnjake se maksimalna veličina skupine određuje na lokalnoj razini (*département*) prema lokalnim okolnostima.

Hrvatska – Za djecu koja se ubrajaju u kategoriju jednogodišnjaka tablica prikazuje stanje za djecu u dobi između 12 i 18 mjeseci. U dobi između 18 i 24 mjeseca najviše je dvanaestero djece.

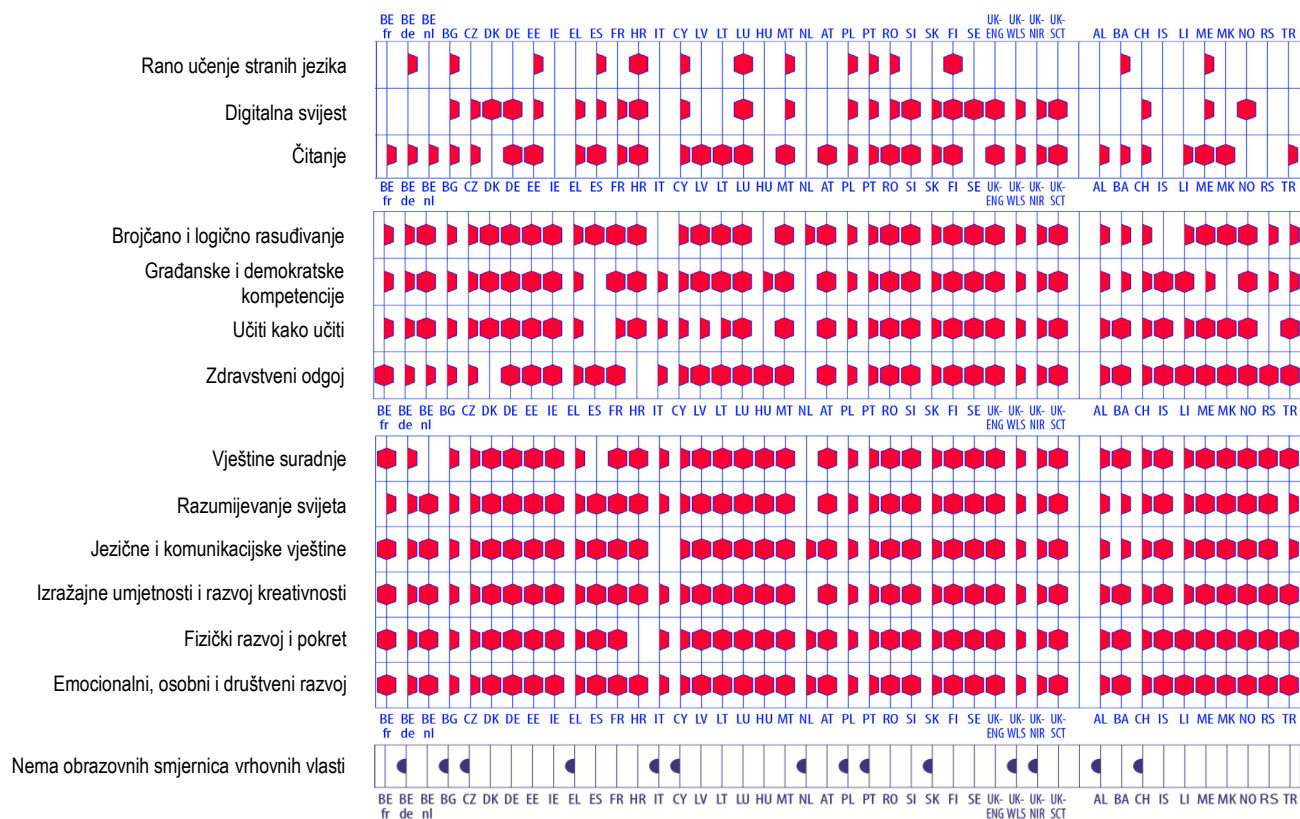
Italija – *Nido d'infanzia* – za djecu u dobi od rođenja do dvije godine upravlja se na regionalnoj razini.

Slovenija – Ovisno o situaciji, općine mogu povećati maksimalan broj djece po skupini za dvoje. To se odnosi na više od polovice skupina.

Ujedinjeno Kraljevstvo (Engleska i Wales) – Za trogodišnjake tablica prikazuje stanje u *nursery classes* ili *nursery schools*. Za četverogodišnjake se prikazuje stanje u *reception class* osnovne škole. U Walesu u skladu sa smjericama izdanim godine 2018. postoji uvjet da se postigne omjer djece i osoblja 8 : 1 za obje dobne skupine.

Ujedinjeno Kraljevstvo (Engleska) – Za trogodišnjake tablica prikazuje stanje u *nursery classes* ili *nursery schools*.

Područja učenja i razvoja u sredinama u kojima se provodi RPOO godine 2018./2019. (podaci uz sliku D3)

Lijevo
 Usluge za djecu mlađu od tri godine

Desno
 Usluge za djecu u dobi od tri godine i stariju

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Slika je u skladu sa sadržajem obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti. Područja učenja i razvoja ograničena na predškolsku nastavu (vidi nacionalne podatke i pojmovnik) nisu navedena. Vidi Prilog C za određene dokumente obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti u pojedinoj zemlji.

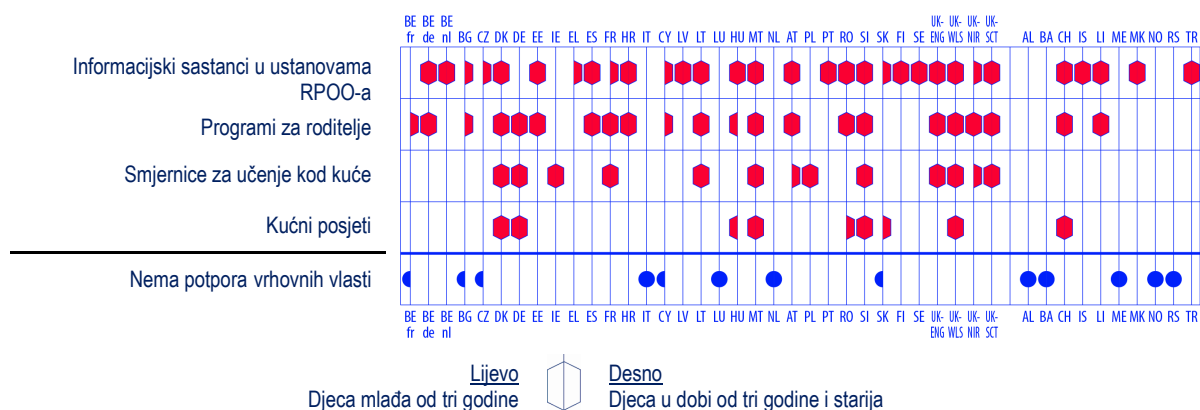
Napomene za pojedine zemlje

Litva – Digitalna svijest područje je učenja u predškolskim razredima.

Portugal – Nema određenih obrazovnih smjernica za sredine u kojima se provodi RPOO za djecu mlađu od tri godine, no Kurikularne smjernice za predškolsko obrazovanje namijenjene sredinama u kojima se provodi RPOO za djecu u dobi od tri godine i stariju ističu potrebu za zajedničkim pedagoškim pristupima i načelima za cijelo razdoblje RPOO-a prije obvezatnog školovanja.

Švedska i Srbija – Čitanje je područje učenja u predškolskim razredima.

□ Potpora za roditelje čija djeca pohađaju program RPOO-a godine 2018./2019. (podaci uz sliku D14)

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Slika je u skladu sa sadržajem obrazovnih smjernica i ostalim propisima i preporukama vrhovnih vlasti. Pojedine mjere potpore možda se ne mogu primijeniti u svim ustanovama.

PRILOG B – VLASTI MJERODAVNE ZA UPRAVLJANJE PRUŽANJEM USLUGA RPOO-a

Zemlja	Mjerodavna vlast	Djeca < 3 godine	Djeca ≥ 3 godine	Predškolski razred	Pružanje usluga RPOO-a u kući	Mrežna stranica:
		● Mjerodavna vlast		□ Usluge nisu dostupne		
BE fr	Ministarstvo kulture, djece i cjeloživotnog obrazovanja	●		□	●	http://gouvernement.cfwb.be/competences-de-la-federation-wallonie-bruxelles/enfance ; http://www.one.be/
	Ministarstvo obrazovanja		●	□		www.enseignement.be
BE de	Odjel za obitelj i socijalna pitanja, Ministarstvo njemačke zajednice	●		□	●	http://www.ostbelgienlive.be/
	Odjel za obrazovanje, Ministarstvo njemačke zajednice		●	□		http://www.ostbelgienlive.be/
BE nl	Flamansko Ministarstvo skrbi, zdravstva i obitelji	●		□	●	https://www.vlaanderen.be/nl/vlaamse-regering/vlaams-minister-van-welzijn-volksgesondheid-en-gezin
	Flamansko Ministarstvo obrazovanja i osposobljavanja		●	□		https://onderwijs.vlaanderen.be/
BG	Ministarstvo zdravstva	●		□		www.mh.government.bg www.mon.bg
	Ministarstvo obrazovanja i znanosti		●	●	□	www.mon.bg

Zemlja	Mjerodavna vlast	Djeca < 3 godine	Djeca ≥ 3 godine	Predškolski razred	Pružanje usluga RPO-a u kući	Mrežna stranica:
		● Mjerodavna vlast		□ Usluge nisu dostupne		
CZ	Ministarstvo rada i socijalne skrbi	●				www.mpsv.cz
	Ministarstvo industrije i trgovine	●				www.mpo.cz
	Ministarstvo obrazovanja, mladih i sporta		●			www.msmt.cz
DK	Ministarstvo za djecu i socijalna pitanja	●	●		●	http://socialministeriet.dk/
DE	Savezno ministarstvo za obiteljska pitanja, starije građane, žene i mlade	●	●		●	https://www.bmfsfj.de/bmfsfj
EE	Ministarstvo za socijalna pitanja	●			●	http://www.sm.ee/en
	Ministarstvo obrazovanja i istraživanja	●	●			https://www.hm.ee/en
IE	Odjel za djecu i mlade	●	●		●	www.dcy.gov.ie
	Odjel za obrazovanje i vještine	●	●			
EL	Ministarstvo unutarnjih poslova i Ministarstvo rada, socijalne zaštite i socijalne solidarnosti (<i>zajedno</i>)	●				http://www.ypes.gr/ http://www.yeka.gr/
	Ministarstvo kulture, istraživanja i vjerskih pitanja		●			www.minedu.gov.gr
ES	Uprave za socijalnu politiku				●	http://www.comunidad.madrid/servicios/asuntos-sociales http://www.navarra.es/home_es/Gobierno+de+Navarra/Vicepresidencia+Derechos+Sociales/
	Uprave za obrazovanje autonomnih zajednica	●				http://www.educacionyfp.gob.es/contenidos/in/comunidades-autonomas.html
	Ministarstvo obrazovanja i strukovnog osposobljavanja u suradnji s upravama za obrazovanje autonomnih zajednica		●			http://www.educacionyfp.gob.es/portada.html
FR	Ministarstvo solidarnosti i zdravstva	●			●	https://solidarites-sante.gouv.fr/affaires-sociales
	Ministarstvo obrazovanja		●			http://www.education.gouv.fr/
HR	Ministarstvo demografije, obitelji, mladih i socijalne politike				●	https://mdomsp.gov.hr/
	Ministarstvo znanosti i obrazovanja	●	●	●		https://mzo.hr/
IT	Regionalne uprave zadužene za obrazovanje i socijalna pitanja	●			●	(-)
	Ministarstvo obrazovanja, znanosti i istraživanja		●			http://www.miur.gov.it/
CY	Ministarstvo rada, skrbi i socijalnog osiguranja	●			●	www.mlsi.gov.cy
	Ministarstvo obrazovanja i kulture		●	●		www.moec.gov.cy
LV	Ministarstvo obrazovanja i znanosti, Ministarstvo skrbi (<i>zajedno</i>)				●	http://www.izm.gov.lv/lv/ https://www.lm.gov.lv/
	Ministarstvo obrazovanja i znanosti	●	●	●		http://www.izm.gov.lv/lv/
LT	Ministarstvo obrazovanja, znanosti i sporta	●	●	●		http://www.smm.lt
LU	Ministarstvo obrazovanja, djece i mladih	●	●	●	●	http://www.men.public.lu/fr
HU	Državni ured za obitelji i mlade, Ministarstvo ljudskih potencijala	●			●	http://www.kormany.hu/en/ministry-of-human-resources
	Državni ured za obitelji i mlade, Ministarstvo ljudskih potencijala		●			http://www.kormany.hu/en/ministry-of-human-resources
MT	Ministarstvo obrazovanja i zapošljavanja	●	●		●	https://education.gov.mt

Zemlja	Mjerodavna vlast	Djeca < 3 godine	Djeca ≥ 3 godine	Predškolski razred	Pružanje usluga RPOO-a u kući	Mrežna stranica:
		● Mjerodavna vlast		□ Usluge nisu dostupne		
NL	Ministarstvo za socijalna pitanja i rad	●		□	●	https://www.government.nl/ministries/ministry-of-social-affairs-and-employment
	Ministarstvo obrazovanja, kulture i znanosti		●	□		https://www.government.nl/ministries/ministry-of-education-culture-and-science
AT	Uglavnom socijalne uprave saveznih pokrajina			□	●	(-)+
	Uprave za obrazovanje saveznih pokrajina	●	●	□		(-)
PL	Ministarstvo obitelji, rada i socijalne politike	●		□	●	https://www.mpips.gov.pl/
	Ministarstvo obrazovanja		●	□		https://men.gov.pl/
PT	Ministarstvo rada, solidarnosti i socijalnog osiguranja	●		□	●	http://www.seg-social.pt/inicio
	Ministarstvo obrazovanja		●	□		http://www.dge.mec.pt/
RO	Ministarstvo obrazovanja			□		https://www.edu.ro/
	Ministarstvo zdravstva	●		□		http://www.ms.ro/
	Ministarstvo rada i socijalne pravde (zajedno)			□		http://www.mmuncii.ro
	Ministarstvo obrazovanja		●	□		https://www.edu.ro/
SI	Ministarstvo obrazovanja, znanosti i sporta	●	●	□	●	http://www.mizs.gov.si/si/
SK	Ministarstvo rada, socijalnih pitanja i obitelji	●		□	●	https://www.employment.gov.sk/
	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, istraživanja i sporta		●	□		https://www.minedu.sk/
FI	Ministarstvo obrazovanja i kulture	●	●	●	●	http://minedu.fi
SE	Ministarstvo obrazovanja i istraživanja	●	●	●	●	http://www.government.se/government-of-sweden/ministry-of-education-and-research/
UK-ENG	Odjel za obrazovanje	●	●	□	●	https://www.gov.uk/government/organisations/department-for-education
UK-WLS	Ministar zdravstva i socijalne službe Vlade Walesa	●		□	●	https://gov.wales/?lang=en
	Ministar obrazovanja, Vlada Walesa		●	□		https://gov.wales/?lang=en
UK-NIR	Odjel za obrazovanje, Vlada Sjeverne Irske	●	●	□	●	https://www.education-ni.gov.uk/
	Odjel za zdravstvo, Vlada Sjeverne Irske	●		□	●	https://www.health-ni.gov.uk/
UK-SCT	Uprava za rano učenje i skrb za djecu, Vlada Škotske	●	●	□	●	https://beta.gov.scot/policies/early-education-and-care/early-learning-and-childcare
AL	Ministarstvo rada i socijalne zaštite	●		□		http://www.shendetesia.gov.al
	Ministarstvo obrazovanja i sporta		●	□		www.arsimi.gov.al
BA	Savezno ministarstvo obrazovanja i znanosti i kantoni	●	●	●	□	http://www.fmon.gov.ba/Link/Index
	Ministarstvo obrazovanja i kulture Republike Srpske	●	●	●	□	http://www.vladars.net/eng/vlada/ministries/MEC/Pages/default.aspx In web
	Odjel za obrazovanje Vlada Okruga Brčko	●	●	●	□	http://www.bdcentral.net/index.php/sr/odjeljenja-vlade-brko-dsitrikta-bih/obrazovanje

Zemlja	Mjerodavna vlast	Djeca < 3 godine	Djeca ≥ 3 godine	Predškolski razred	Pružanje usluga RPOO-a u kući	Mrežna stranica:
● Mjerodavna vlast		☐ Usluge nisu dostupne				
CH	Uglavnom uprave za socijalna pitanja u kantonima	●		☐	●	http://www.sodk.ch/fr/liens/cantons-et-communes/
	Švicarsko vijeće kantonalnih ministara za socijalna pitanja	●		☐		http://www.sodk.ch
	Uprave za obrazovanje u kantonima		●	☐		http://www.edk.ch/dyn/11589.php
	Švicarsko vijeće kantonalnih ministara obrazovanja		●	☐		http://www.edk.ch/dyn/11553.php
IS	Ministarstvo skrbi			☐	●	https://www.government.is/ministries/ministry-of-welfare/
	Ministarstvo obrazovanja, znanosti i kulture	●	●	☐		https://www.government.is/ministries/ministry-of-education-science-and-culture/
LI	Ministarstvo za socijalna pitanja	●		☐	●	https://www.llv.li/#/11915/amt-fur-soziale-dienste
	Ministarstvo za unutarnja pitanja, obrazovanje i okoliš		●	☐		https://www.llv.li/#/11631/schulamt
ME	Ministarstvo obrazovanja	●	●	☐		http://www.mps.gov.me/ministarstvo
MK	Ministarstvo rada i socijalne politike			☐	●	http://www.mtsp.gov.mk/detski-gradinki-ns_article-fizicki-lica-koi-vrshat-domashno-zgrizivanje-na-deca-od-preducilishna-vozzrast.nspX
	Ministarstvo obrazovanja i znanosti Ministarstvo rada i socijalne politike (zajedno)	●	●	☐		http://www.mon.gov.mk/ http://www.mtsp.gov.mk/
NO	Ministarstvo obrazovanja i istraživanja	●	●	☐	●	https://www.regjeringen.no/en/dep/kd/id586/
RS	Ministarstvo obrazovanja znanosti i tehnološkog razvoja	●	●	●	☐	http://www.mpn.gov.rs/
TR	Ministarstvo obitelji i socijalne politike	●		☐		www.aile.gov.tr
	Ministarstvo nacionalnog obrazovanja		●	☐		www.meb.gov.tr

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Informacije o uslugama RPOO-a u kući uglavnom se odnose na usluge za djecu mlađu od tri godine.

Napomene za pojedine zemlje

Češka – Ministarstvo rada i socijalnih pitanja mjerodavno je za *dětská skupina* (za djecu u dobi od jedne do pet godina), a Ministarstvo industrije i trgovine za *zařízení pro péči o děti do 3 let* (za djecu u dobi od rođenja do dvije godine). Zakon dopušta pružanje usluga u kući, ali ono je vrlo rijetko.

Njemačka – U pojedinim savezним pokrajinama pružanje usluga RPOO-a u kući ne postoji (primjerice u pokrajini Rhineland-Palatinate).

Estonija – Za djecu mlađu od tri godine Ministarstvo za socijalna pitanja mjerodavno je za *lapsehoiuteenus*, a Ministarstvo obrazovanja i istraživanja za *koolieelne lasteasutus*.

Španjolska – Zakonom regulirano pružanje usluga u kući postoji samo u dvije autonomne zajednice – Comunidad de Madrid i Comunidad Foral de Navarra. Ministarstvo obrazovanja i strukovnog osposobljavanja odgovorno je za usluge u ustanovama za djecu mlađu od tri godine u gradovima Ceuti i Melilli. Pružanjem usluga RPOO-a u ustanovama za mlađu djecu upravlja Uprava za socijalnu politiku u suradnji s autonomnom zajednicom Galicijom.

Italija – Osim pojedinih finansijskih i obrazovnih aspekata koji su središnje regulirani, pokrajine su odgovorne za pružanje usluga RPOO-a u ustanovama za djecu mlađu od tri godine te za regulirano pružanje usluga RPOO-a u kući.

Crna Gora – Zakon dopušta pružanje usluga u kući, ali ono je vrlo rijetko.

PRILOG C – OBRAZOVNE SMJERNICE VRHOVNIH VLASTI ZA PRUŽANJE USLUGA RPOO-a

Zemlja	Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti	Djeca < 3 godine	Djeca ≥ 3 godine	Predškolski razred	Pružanje usluga RPOO-a u kući
● Dobna skupina na koju se odnose smjernice		☐ Usluge nisu dostupne			
BE fr	Code de Qualité de l'Accueil	●		☐	●
	Glavne vještine: Socles de Compétences		●	☐	
BE de	Uredba o osnovnom obrazovanju		●	☐	
	Uredba o rasporedu školskih vlasti i školskog osoblja te opće pedagoške i organizacijske odredbe za redovite i posebne škole		●	☐	
BE nl	Pedagoški okvir za skrb za djecu i dojenčad	●		☐	●
	Razvojni ciljevi i ciljevi postignuća u redovitu osnovnoškolskom obrazovanju		●	☐	
	Odluka flamanske vlade o utvrđivanju razvojnih ciljeva i ciljeva postignuća u redovitu osnovnoškolskom obrazovanju		●	☐	
BG	Zakon o predškolskom i školskom odgoju i obrazovanju		●	●	☐
	Pravilnik N 5 o predškolskom odgoju		●	●	☐
CZ	Okvirni obrazovni program za predškolsko obrazovanje		●	☐	☐
DK	Nalog ministara o pedagoškim ciljevima učenja i šest ciljeva učenja	●	●	☐	●
DE	Zajednički okvir saveznih država za rano obrazovanje u centrima za skrb za djecu	●	●	☐	
EE	Nacionalni kurikulum za predškolske ustanove	●	●	☐	
IE	Aistear: Okvir kurikuluma za rano djetinjstvo. Nacionalno vijeće za kurikulum i vrednovanje	●	●	☐	●
EL	Okvir pojedinačnoga programa učenja kurikuluma		●	☐	☐
	Vodič za učitelje predškolskog obrazovanja		●	☐	☐
ES	Kraljevska uredba 1630/2006 od 29. prosinca kojom se uspostavlja minimalna nastava u drugom ciklusu RPOO-a		●	☐	
	Organski zakon 2/2006 od 3. svibnja o obrazovanju, izmijenjen Organskim zakonom 8/2103 od 9. prosinca. Pročišćeni tekst. Posljednja izmjena 6. prosinca 2018.	●	●	☐	
	Odredbe koje su odobrile autonomne zajednice koje razvijaju kurikulum prvoga i drugog ciklusa RPOO-a	●	●	☐	
FR	Nacionalni okvir za predškolsku skrb	●		☐	●
	Predškolsko obrazovanje – jedan ciklus važan za uspjeh svih		●	☐	
HR	Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje	●	●	☐	☐
	Izmjene i dopune Nacionalnoga kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, poglavlje 5.2. Kurikulum predškolskog programa			●	☐
IT	Nacionalne smjernice za kurikulum predškolskog odgoja i obrazovanja za prvi ciklus obrazovanja		●	☐	
CY	Kurikulum predškolskog odgoja i obrazovanja		●	●	☐
LV	Pravilnik o smjericama za državni predškolski odgoj i obrazovanje	●	●	●	●
LT	Zakon o obrazovanju Republike Litve	●	●	●	☐
	Pregled kriterija kurikuluma predškolskog odgoja i obrazovanja	●	●	●	☐
	Metodološke preporuke za razvoj predškolskoga kurikuluma	●	●	●	☐
	Opis postignuća djece predškolske dobi	●	●	●	☐
	Opći kurikulum predškolskog obrazovanja			●	☐

Zemlja	Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti	Djeca < 3 godine	Djeca ≥ 3 godine	Predškolski razred	Pružanje usluga RPOO-a u kući
● Dobna skupina na koju se odnose smjernice ☐ Usluge nisu dostupne					
LU	Okvir kurikulumu za neformalno obrazovanje za djecu i mlade	●			●
	Okvir kurikulumu za predškolski odgoj i obrazovanje (éducation précoce)		●		
	Okvir kurikulumu za temeljno obrazovanje – 1. ciklus (predškolsko obrazovanje) (obuhvaća 4 – 6)			●	
HU	Nacionalni temeljni program obrazovanja i odgoja u jaslicama	●			●
	Nacionalni temeljni program obrazovanja u dječjim vrtićima		●		
MT	Nacionalni okvir kurikulumu za sve 2012. godine	●	●		●
	Dječji vrtić 1 – skolska godina 2018/2019. – programi ishoda učenja – Dječji vrtić razina 1 i 2 – Dječji vrtić razina 3		●		
NL	Ključni ciljevi voorschoolse educatie	●			
	Ključni ciljevi osnovnoškolskog obrazovanja		●		
AT	Posljednja godina za djecu prije škole. Smjernice za skrb u kući i dadije				●
	Okvirni državni kurikulum za usluge RPOO-a u Austriji	●	●		
	Modul za posljednju godinu u predškolskim uslugama	●	●		
	Promicanje jezika za prelazak iz vrtića u osnovnu školu 3 i više	●	●		
PL	Uredba ministra za obrazovanje od 14. veljače 2107. o osnovnim kurikulumima za predškolski odgoj i obrazovanje i osnovnim kurikulumima za opće obrazovanje za osnovnu školu uključujući učenike s umjerenim i teškim intelektualnim teškoćama, opće obrazovanje za prvi stupanj sektorske strukovne škole, opće obrazovanje za posebnu školu kao priprema za zapošljavanje i opće obrazovanje za škole na poslijesrednjoškolskoj razini		●		
PT	Kurikulame smjernice za predškolski odgoj i obrazovanje		●		
RO	Temeljni standardi razvoja i učenja	●	●		
	Kurikulum za rano doba, Kurikulum za rano obrazovanje djece od tri do šest/sedam godina		●		
SI	Kurikulum za dječje vrtiće	●	●		
	Dopuna kurikulumu za dječje vrtiće za romsku djecu	●	●		
	Dopuna kurikulumu za rad u dvojezičnim područjima	●	●		
	Upute o kurikulumu za dječje vrtiće s prilagođenom izvedbom i dodatnom stručnom potporom za djecu s posebnim potrebama	●	●		
	Smjernice za savjetodavnu službu u dječjem vrtiću	●	●		
	Smjernice za integraciju imigrantske djece u dječje vrtiće i škole	●	●		
SK	Državni obrazovni program predškolskog odgoja i obrazovanja u dječjim vrtićima		●		
FI	Nacionalni temeljni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje	●	●	●	●
	Nacionalni temeljni kurikulum za predškolsko obrazovanje			●	
SE	Zakon o obrazovanju	●	●	●	●
	Kurikulum za predškolu	●	●	●	●
	Kurikulum za osnovnu školu, predškolski razred i izvanškolske centre			●	
UK-ENG	Zakonski okvir za Early Years Foundation Stage	●	●		●
UK-WLS	Okvir za Foundation Phase		●		●
UK-NIR	Kurikulame smjernice za predškolski odgoj i obrazovanje		●		
UK-SCT	Od rođenja do treće godine – Pozitivni ishod za djecu i obitelji Škotske	●			●
	Kurikulum za izvrsnost		●		

Zemlja	Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti	Djeca < 3 godine	Djeca ≥ 3 godine	Predškolski razred	Pružanje usluga RPOO-a u kući
● Dobna skupina na koju se odnose smjernice ☐ Usluge nisu dostupne					
	Razvijati ambiciju	●	●		
AL	Okvir kurikulumuma predškolskog odgoja i obrazovanja		●		
BA	Smjernice za provedbu zajedničkih osnovnih kurikuluma određenih na rezultatima učenja	●	●	●	
CH	Kantoni njemačkoga govornog područja – Kurikulum 21 [Lehrplan 21] Kantoni francuskoga govornog područja – Kurikulum romand Kantoni talijanskoga govornog područja – Kurikulum za obvezatno obrazovanje		●		
IS	Islandski nacionalni kurikulum za predškole	●	●		
LI	Smjernice Ureda za socijalna pitanja za odobravanje i osiguranje kvalitete usluga izvanobiteljske skrbi za djecu	●			●
	Nacionalni kurikulum za dječje vrtiće, osnovno i niže srednjoškolsko obrazovanje (obvezatno obrazovanje)		●		
ME	Program skrbi i odgojno-obrazovnog rada s djecom do tri godine	●			
	Program za područja djelatnosti predškolskog odgoja i obrazovanja (od treće do šeste godine)		●		
	Trosatni program predškolskog obrazovanja		●		
	Kraći program za rad s djecom prije upisa u školu		●		
	Koncept programa prelaska iz vrtića u osnovnu školu		●		
MK	Standardi za rano učenje i razvoj	●	●		
	Izmjena i dopuna Uredbe o standardima i normama za provedbu usluga u ustanovama RPOO-a	●	●		
NO	Okviri plan za dječje vrtiće – sadržaj i zadaće	●	●		●
RS	Pravilnik o općim osnovama predškolskog programa	●	●	●	
TR	Uredba o osnivanju i radu privatnih jaslica, dnevnih centara i dječjih klubova	●			
	Obrazovni program za RPOO		●		

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Informacije o uslugama u kući uglavnom se odnose na usluge za djecu mlađu od tri godine.

Napomene za pojedine zemlje

Nizozemska – Glavni ciljevi *voorschoolse educatie* odnose se isključivo na ustanove RPOO-a koje pružaju *voorschoolse educatie*.

Ujedinjeno Kraljevstvo (WLS) – Isključivo pružanje usluga RPOO-a u kući koje je javno financirano za djecu stariju od tri godine mora slijediti kurikularni okvir za djecu te dobi.

PODACI O NACIONALNIM SUSTAVIMA

Dijagram

Dijagram prikazuje ustroj glavnog pružanja usluga RPOO-a u pojedinoj zemlji. Nisu prikazane posebne usluge za djecu s posebnim obrazovnim potrebama izvan glavnog RPOO-a.

Opisani su samo glavni oblici sredina u kojima djeca provode većinu dana. Produljena skrb ili dodatne usluge RPOO-a kojima se dopunjuje cjelodnevni boravak nisu prikazane u dijagramu. Primjerice kad dijete pohađa poludnevni obvezatni program RPOO-a u ustanovi, a u poslijepodnevnim satima program pružanja usluga RPOO-a u kući, u dijagramu se prikazuje samo pružanje usluga u ustanovi.

Dijagram je ustrojen prema dobnoj ljestvici. Te su dobne skupine načinjene na temelju pretpostavki te daju naznaku službene dobi u kojoj djeca mogu početi pohađati različite oblike programa RPOO-a.

Prva crta pokazuje teorijsku duljinu odgovarajuće plaćenog dopusta za njegu djeteta, odnosno kad roditelji primaju najmanje 65 % prethodnog dohotka tijekom tog razdoblja.¹⁰³ Dopust za njegu djeteta dopust je koji podrazumijeva ukupno trajanje triju mogućih oblika dopusta – roditeljskog dopusta, roditeljskog dopusta za očeve i roditeljskog dopusta (vidi Prilog slici B3).

Iduća crta prikazuje opseg službene dobi u kojoj se djeca mogu upisati u različite ustanove ili oblike pružanja usluga RPOO-a. Za većinu zemalja nacionalni je naziv za sredinu u kojoj se provodi RPOO prikazan na dijagramu. No u pojedinim se zemljama pojedini oblik pružanja usluga smatra prikladnijim pa su stoga dani ti nazivi. Svi pojmovi navedeni su na službenom nacionalnom jeziku države. Ustanove RPOO-a naznačene su plavom bojom, a usluge u kući ružičastom. Sudjelovanje obrazovnih vlasti (npr. ministarstva obrazovanja) označeno je svjetlijim nijansama određenih boja.

Ondje gdje je primjenjivo podcrtani tekst pokazuje razinu obrazovanja kako je određeno u [Međunarodnoj standardnoj klasifikaciji obrazovanja 2011.](#) (ISCED) – crtice za razinu ISCED 010 i točkice za razinu ISCED 020. Posebni simboli pokazuju dob predviđenu za početak zakonskog prava na usluge RPOO-a i dostupnost besplatnog pružanja usluga najmanje

nekoliko sati tjedno. Početak obvezatnog obrazovanja također je naznačen.

Ako je primjenjivo, okomite crte pokazuju raspodjelu među različitim oblicima pružanja usluga, ciklusima ili ključnim fazama. Crta može biti i početak određenog programa, npr. predškolskog razreda.

Nakon pojedinog dijagrama osjenčani tekst pokazuje na koje se ustanove upućuje u izvješću kod opisa usluga za djecu mlađu od tri godine i onu u dobi od tri godine i stariju. U mnogim obrazovnim sustavima ustanove mogu skrbiti za jednu od tih dobnih skupina, no mogu primiti i djecu koja su malo mlađa ili starija. U pojedinim slučajevima pojmovi sredine u kojoj se provodi RPOO za mlađu djecu i sredine za stariju djecu međusobno su zamjenjivi.

Organizacija

Kratak opis glavnih oblika RPOO-a prikazuje se u poglavlju Organizacija. Jednako se tako navodi koje su vlasti odgovorne za koji oblik ustanove. Navode se i dodatne informacije o pružanju ostalih usluga.

Stope sudjelovanja

Kako bi bila moguća međunarodna usporedba, stope sudjelovanja na razinama ISCED 0 i 1 po dobnim skupinama prikazane su s pomoću podataka Eurostata. Kad je ista dobna skupina upisana na razini ISCED 0 i 020, tablice prikazuju razliku. Ako su dostupni, nacionalni podaci o stopama sudjelovanja za djecu mlađu od tri godine ili nacionalni podaci koji prikazuju sudjelovanje prema obliku usluga i/ili ustanove također su navedeni te se navodi referentna godina i izvor. Razlike među stopama koje daju različiti izvori mogu nastati zbog razlika u korištenoj metodologiji.

Obrazovne smjernice

Prikazan je kratak standardizirani opis onoga što obuhvaćaju obrazovne smjernice te njihov status (vidi Prilog C za posebne dokumente koji se nazivaju obrazovnim smjernicama vrhovnih vlasti u pojedinoj zemlji).

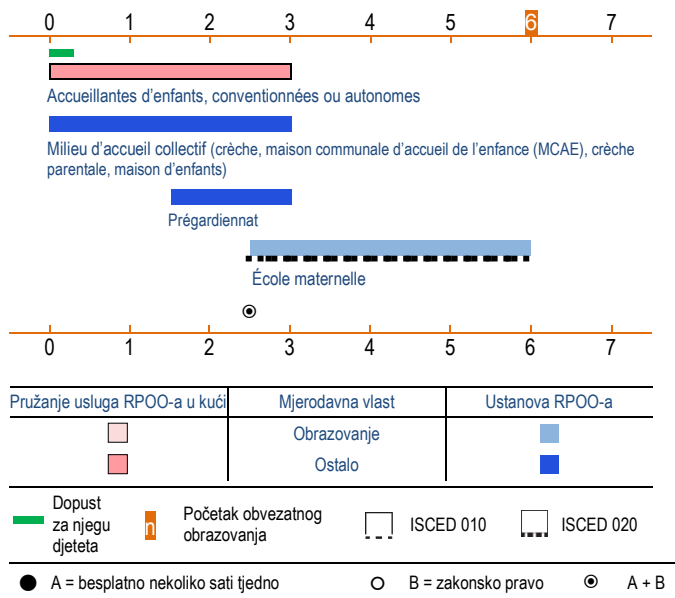
¹⁰³ Ako je riječ o isplati paušalnog iznosa, odgovarajućom se naknadom smatra ona koja čini 65 % prosječne plaće u zemlji.

Belgija – francuska zajednica	165	Crna Gora	203
Belgija – njemačka zajednica.....	166	Sjeverna Makedonija	204
Belgija – flamanska zajednica.....	167	Norveška.....	205
Bugarska.....	168	Srbija.....	206
Češka.....	169	Turska.....	207
Danska.....	170		
Njemačka.....	171		
Estonija.....	172		
Irska.....	173		
Grčka.....	174		
Španjolska.....	175		
Francuska.....	176		
Hrvatska.....	177		
Italija.....	178		
Cipar.....	179		
Letonija.....	180		
Litva.....	181		
Luksemburg.....	182		
Mađarska.....	183		
Malta.....	184		
Nizozemska.....	185		
Austrija.....	186		
Poljska.....	187		
Portugal.....	188		
Rumunjska.....	189		
Slovenija.....	190		
Slovačka.....	191		
Finska.....	192		
Švedska.....	193		
Ujedinjeno Kraljevstvo – Engleska.....	194		
Ujedinjeno Kraljevstvo – Wales.....	195		
Ujedinjeno Kraljevstvo – Sjeverna Irska.....	196		
Ujedinjeno Kraljevstvo – Škotska.....	197		
Albanija.....	198		
Bosna i Hercegovina.....	199		
Švicarska.....	200		
Island.....	201		
Lihtenštajn.....	202		

Belgija – francuska zajednica

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o francuskoj zajednici u Belgiji, u ovom se izvješću kategorija djece mlađe od tri godine odnosi na djecu u različitim oblicima ustanova – *milieu d'accueil collectif* i *prégardiennat*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na djecu u *école maternelle*.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2016.	Mlađi od 3 god.
Accueillantes d'enfants, conventionnées ou autonomes	46 %
Milieu d'accueil collectif (crèche, prégardiennat, maison communale d'accueil de l'enfance (MCAE), crèche parentale, maison d'enfants)	

Izvor: ONE, 2016., str. 19

(%) Referentna je godina 2016.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.
École maternelle	47,9	97,3	97,6	96,0	2,2

Izvor: Fédération Wallonie-Bruxelles, 2018.

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0*	(-)	52,8	97,9	98,6	97,9	3,5	0,1
ISCED 1*	(-)	(-)	(-)	(-)	0,8	95,0	98,3

* Podaci za Belgiju (osim njemačke zajednice)

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.)

Organizacija

Djeca u dobi od rođenja do tri godine mogu pohađati različite oblike ustanova (*milieu d'accueil collectif*) uključujući *crèche*, *maison communale d'accueil de l'enfance* (MCAE) ili *maison d'enfants*. Usto je *prégardiennat* dostupan za djecu u dobi između 18 i 36 mjeseci. Postoji i sustav reguliranog pružanja usluga RPOO-a u kući, a pružaju ih dadilje (*accueillantes d'enfants*) koje rade samostalno (*accueillantes d'enfants autonomes*) ili su dio posebnih organizacija za čuvanje djece (*accueillantes d'enfants conventionnées*). Za čuvanje djece u kući i ustanovama za mlađu djecu odgovorna je organizacija ONE (*Office de la Naissance et de l'Enfance*) za koju je mjerodavno Ministarstvo kulture, djece i cjeloživotnog obrazovanja. U dobi od dvije i pol godine djeca imaju zakonsko pravo na besplatan RPOO u *école maternelle*. Za to je područje mjerodavno Ministarstvo obrazovanja. Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od šest godina.

Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a, no razlikuju se za pojedinu dobnu skupinu. Obje su skupine smjernica obvezujuće.

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti za ustanove primjenjuju se i na pružanje usluga u kući.

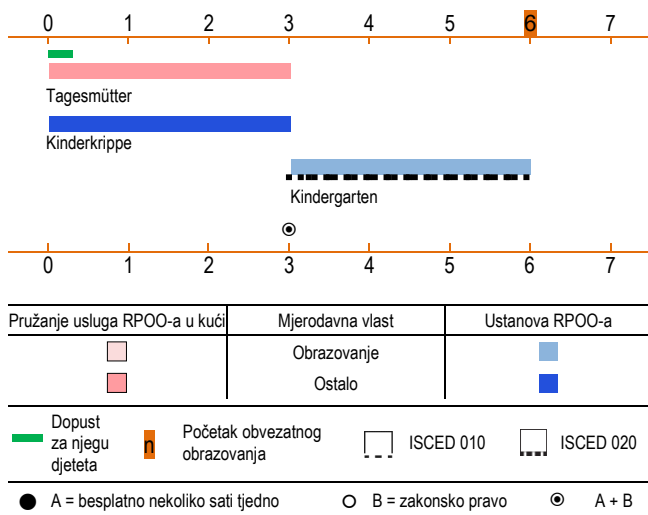
Postojeće reforme

U ožujku 2019. godine Belgijski savezni parlament donio je zakon kojim se dobna granica predviđena za početak obvezatnog školovanja snižava sa šest godina na pet uključujući i jednu godinu RPOO-a. Zakon stupa na snagu u rujnu 2020. godine.

Belgija – njemačka zajednica

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o njemačkoj zajednici u Belgiji, u ovom se izvješću kategorija mladih od tri godine odnosi na djecu koja pohađaju ustanovu *Kinderkrippe*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na djecu u dječjem vrtiću.

Organizacija

Za djecu u dobi do tri godine uglavnom se primjenjuju regulirane usluge u kući koje pružaju dadilje (*Tagesmütter*) koje rade samostalno (*Selbstständige Tagesmütter*) ili unutar određene organizacije za čuvanje djece (*Tagesmütterdienst – TMD*). Postoji i ustanova pod nazivom *Kinderkrippe*. Ministarstvo obitelji, zdravstva i socijalnih pitanja mjerodavno je za RPOO za mlađu djecu. Od treće godine djeca imaju zakonsko pravo besplatno pohađati program RPOO-a u dječjem vrtiću. Za to je područje mjerodavno Ministarstvo obrazovanja.

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od šest godina.

Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti primjenjuju se isključivo na ustanove za djecu u dobi od tri godine i stariju. Smjernice su obvezujuće.

Nema obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti za pružanje usluga u kući.

Postojeće reforme

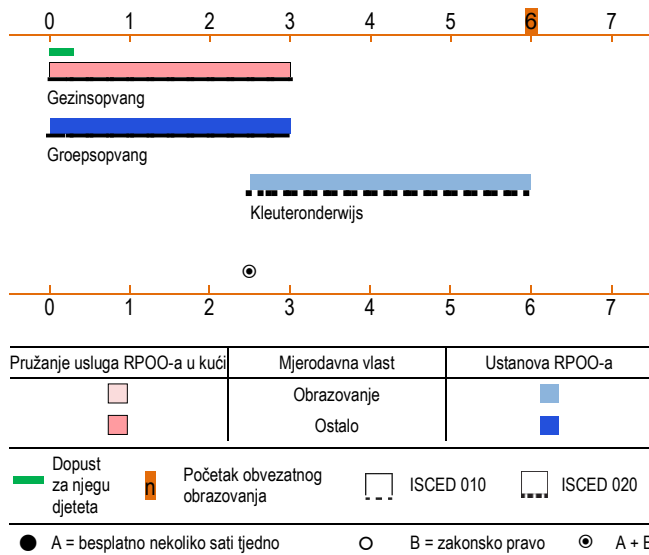
Od godine 2020. dječji vrtići upisivat će djecu u dobi od dvije i pol godine.

U ožujku 2019. godine Belgijski savezni parlament donio je zakon kojim se dobna granica predviđena za početak obvezatnog školovanja snižava sa šest godina na pet uključujući i jednu godinu RPOO-a. Zakon stupa na snagu u rujnu 2020. godine.

Belgija – flamanska zajednica

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o flamanskoj zajednici u Belgiji, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu koja pohađaju *Groepsopvang*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na djecu koja imaju besplatno predškolsko obrazovanje (*Kleuteronderwijs*).

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 1 god.	1 god.	2 god.
Gezinsopvang and groepsopvang	51,5	67,7	58,7

Izvor: Kind en Gezin (2017., str. 115)

(%) Referentna je godina 2017./2018.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.
Kleuteronderwijs	(*)	98,6	98,9	99,0	(-)

Napomena: (*) Stope sudjelovanja dvogodišnjaka nisu primjenjive jer djeca mogu početi pohađati program RPOO-a tek u dobi od dvije i pol godine.

Izvor: AGODI (Agencija za obrazovne usluge flamanskog Ministarstva obrazovanja i osposobljavanja), neobjavljeno.

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0*	(-)	52,8	97,9	98,6	97,9	3,5	0,1
ISCED 1*	(-)	(-)	(-)	(-)	0,8	95,0	98,3

* Podaci za Belgiju (osim njemačke zajednice).

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uoe_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.)

Organizacija

Formalna skrb za djecu u dobi od rođenja do tri godine može biti u ustanovama (*groepsopvang*) ili u kući (*gezinsopvang*). Tim pružanjem usluga upravlja flamansko Ministarstvo dobrobiti, zdravstva i obitelji i agencija *Kind en Gezin*.

Djeca imaju zakonsko pravo na besplatno predškolsko obrazovanje (*kleuteronderwijs*) u dobi od dvije i pol godine. Za to je pružanje usluga mjerodavno flamansko Ministarstvo obrazovanja i osposobljavanja.

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od šest godina.

Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a, no razlikuju se za pojedinu dobnu skupinu. Smjernice su obvezujuće isključivo za ustanove za djecu u dobi od tri godine i stariju.

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti za djecu mlađu od tri godine obuhvaćaju ustanove (*groepsopvang*) i usluge u kući (*gezinsopvang*).

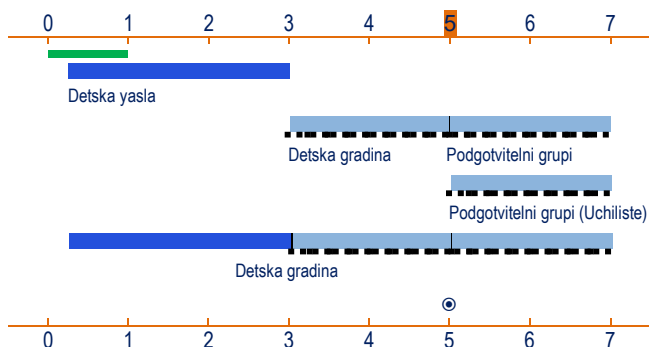
Postojeće reforme

U ožujku 2019. godine Belgijski savezni parlament donio je zakon kojim se dobna granica predviđena za početak obvezatnog školovanja snižava sa šest godina na pet uključujući i jednu godinu RPOO-a. Zakon stupa na snagu u rujnu 2020. godine.

Bugarska

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Pružanje usluga RPOO-a u kući	Mjerodavna vlast	Ustanova RPOO-a
☐	Obrazovanje	☐
☐	Ostalo	☐

Dopust za njegu djeteta Početak obvezatnog obrazovanja ISCED 010 ISCED 020
 A = besplatno nekoliko sati tjedno B = zakonsko pravo A + B

Kad je riječ o Bugarskoj, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu u ustanovi *detska yasla* i onu u skupinama za djecu mlađu od tri godine u ustanovi *detska gradina*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na djecu te dobi u ustanovama *detska gradina* i *podgotvitelni grupi*.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina nakon završetka 2017.	Mlađi od 3 god.	3 – 6	5 – 6
Detska yasla	16,6	(-)	(-)
Detska gradina i podgotvitelni grupi	(-)	78,4	91

Izvor: Državni zavod za statistiku [BG] (2018.) i Infostat (2018a, 2018b)

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	(-)	12,7	71,8	75,7	84,2	85,4	0,9
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	0,1	6,3	92,6

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uoe_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.).

Organizacija

Djeca u dobi između tri mjeseca i tri godine mogu pohađati ustanove pod nazivom *detska yasla* za koje je mjerodavno Ministarstvo zdravstva. U dobi od tri godine RPOO je dostupan u ustanovama *detska gradina* za koje je mjerodavno Ministarstvo obrazovanja i znanosti. Djeca u dobi od deset mjeseci mogu pohađati i ustanove *detska gradina* koje imaju jaslice. Za te je skupine mjerodavno Ministarstvo zdravstva i Ministarstvo obrazovanja i znanosti.

Posljednje dvije godine predškolskog obrazovanja (tj. u dobi između pet i sedam godina), poznate i kao pripreme skupine (*podgotvitelni grupi*), obvezatne su i djeca ih mogu pohađati u ustanovi *detska gradina* ili u osnovnoj školi (*uchiliste*).

Uz odvojene skupine za mlađu i stariju djecu pojedine ustanove *detska gradina* imaju i jaslice. Pružanje usluga u tim sredinama ustrojeno je prema spomenutim fazama (tj. do tri godine, između tri i pet godina te između pet i sedam godina).

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od sedam godina. Dijete koje je spremno za školu može krenuti u školu u dobi od šest godina ako roditelji to žele.

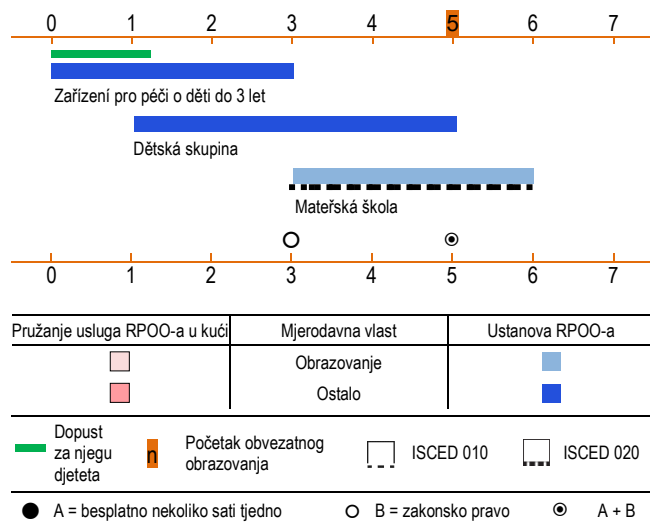
Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti primjenjuju se isključivo na ustanove za djecu u dobi od tri godine i stariju. Smjernice su obvezujuće.

Češka

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Češkoj, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu koja pohađaju skupinu pod nazivom *dětská skupina*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na djecu u predškolskoj ustanovi (*mateřská škola*).

Stope sudjelovanja

(%) (%) Referentna je godina 2017.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.
Mateřská škola	39,9	82,1	91,5	95,2	18,7

Izvor: MŠMT, 2018.

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	(-)	17,4	79,1	88,4	95,6	47,6	1,9
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	48,5	95,1

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.)

Postojeće reforme

Od godine 2020./2021. u Zakonu o obrazovanju navodi se da se obrazovanje u predškolskim ustanovama (*mateřské školy*) pruža za djecu od školske godine u kojoj navrše dvije godine. Pojedini posebni uvjeti primjenjivat će se za djecu mlađu od tri godine.

Organizacija

RPOO je za mlađu djecu rascjepkan, a stope sudjelovanja su niske. Dječja skupina (*dětská skupina*) uvedena je godine 2014., a broj djece postupno je u porastu. Iako je smišljena za djecu u dobi od jedne godine do početka obvezatnog školovanja (šest godina), malo je petogodišnjaka koji je pohađaju. Uglavnom su to jednogodišnjaci i dvogodišnjaci. Ministarstvo rada i socijalne skrbi mjerodavno je za dječje skupine.

Za ustanove za djecu mlađu od tri godine (*zařizení pro péči o děti do 3 let*) mjerodavno je Ministarstvo industrije i trgovine. Te ustanove nisu prikazane u ovom izvješću zbog nedovoljnih informacija.

Predškolske ustanove (*mateřské školy*) za koje je mjerodavno Ministarstvo obrazovanja, mladih i sporta pružaju predškolsko obrazovanje (ISCED 020) za djecu obično u dobi između tri i šest godina, a najranije za dvogodišnjake. To je najčešći oblik RPOO-a za djecu u toj dobnoj skupini. Predškolske ustanove uglavnom osnivaju općine i ostala javna tijela, no postoje i privatne ustanove.

Pripremni razredi (*připravné třídy*) namijenjeni su djeci za koju je upis u osnovnu školu odgođen. Organiziraju se u osnovnim školama (*základní školy*).

U dobi od tri godine djeca imaju zakonsko pravo na mjesto u javnoj ustanovi *mateřské školy*. Posljednja je godina RPOO-a obvezatna i besplatna u javnim predškolskim ustanovama. Pod određenim uvjetima moguće je i poučavanje kod kuće.

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od šest godina.

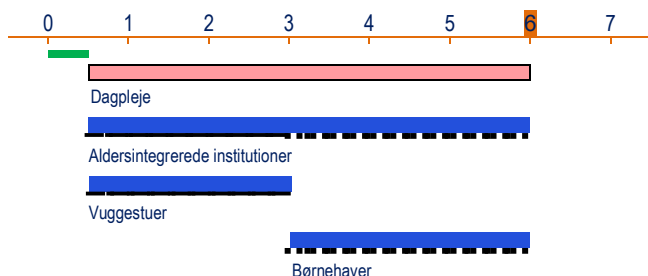
Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti primjenjuju se isključivo u predškolskim ustanovama (*mateřské školy*). Smjernice su obvezujuće.

Danska

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Pružanje usluga RPOO-a u kući	Mjerodavna vlast	Ustanova RPOO-a
☐	Obrazovanje	☐
☐	Ostalo	☐

Dopust za njegu djeteta Početak obvezatnog obrazovanja ISCED 010 ISCED 020
 A = besplatno nekoliko sati tjedno B = zakonsko pravo A + B

Kad je riječ o Danskoj, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu u odvojenim skupinama (*vuggestuer*) i na skupine za djecu mlađu od tri godine (*aldersintegrerede institutioner*). Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na odvojene skupine (*børnehaver*) i integrirane skupine djece te dobi (*aldersintegrerede institutioner*).

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 010	39,1	87,4	0,4	0,4	0,7	0,3	0,0
ISCED 020	0,2	1,4	96,1	97,7	96,1	6,3	0,0
ISCED 0	39,3	88,8	96,5	98,0	96,9	6,5	0,1
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	1,2	92,9	99,4

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.).

Organizacija

Sustav RPOO-a obuhvaća javne i privatne ustanove za čuvanje djece (*daginstitutioner*) za koje je mjerodavno Ministarstvo za djecu i socijalna pitanja. One mogu djelovati kao dobnno integrirane skupine za djecu do šest godina (*aldersintegrerede institutioner*) ili odvojene skupine za djecu mlađu ili stariju od tri godine (*vuggestuer* i *børnehaver*). Uz pružanje usluga RPOO-a u ustanovama postoji i sustav reguliranog pružanja ustanova u kući (*dagpleje*) koji je uglavnom javno financiran.

U dobi od 26 tjedana (šest mjeseci) djeca imaju zakonsko pravo na javno subvencionirano pružanje usluga RPOO-a.

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od šest godina.

Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a. Smjernice su obvezujuće.

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti za ustanove primjenjuju se i na pružanje usluga u kući.

Njemačka

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Pružanje usluga RPOO-a u kući	Mjerodavna vlast	Ustanova RPOO-a
	Obrazovanje	
	Ostalo	

	Početak obvezatnog obrazovanja		ISCED 010		ISCED 020
	A = besplatno nekoliko sati tjedno		B = zakonsko pravo		A + B

Kad je riječ o Njemačkoj, u ovom se izvješću kategorija mladih od tri godine odnosi na djecu u jaslicama (*Krippen*) i na djecu mlađu od tri godine u skupinama *Tageseinrichtung für Kinder aller Altersgruppen*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na onu u vrtićima te na djecu te dobi u skupinama *Tageseinrichtung für Kinder aller Altersgruppen*.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 1 god.	1 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.
(Kinder-)Tagespflege	0,7	7,6	7,2	1,3	0,4	0,2
(Kinder-)Tageseinrichtung	1,6	29,0	54,7	88,0	94,1	97,0
Ukupno	2,2	36,6	61,9	89,3	94,5	97,3

Izvor: Autorengruppe Bildungsberichterstattung (2018.)

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	23,1	66,1	91,2	95,1	97,4	35,7	0,6
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	0,3	63,1	98,4

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.).

Organizacija

Sustav RPOO-a visoko je decentraliziran te se sastoji od nekoliko različitih oblika ustanova. Ustanove za čuvanje djece (*Tageseinrichtung*) pružaju usluge odvojeno za mlađu ili stariju djecu (u jaslicama i vrtićima) ili djeluju kao jedna ustanova za cijelo razdoblje RPOO-a. Uz ustanove postoji i regulirano pružanje usluga u kući koje je javno financirano (*Tagespflege*) uglavnom za mlađu djecu (u dobi od rođenja do tri godine), no može nuditi i poludnevni boravak za stariju djecu.

Prije polaska djece u osnovnu školu pojedine savezne pokrajine imaju predškolske razrede (*Vorklasse*). No te usluge obuhvaćaju isključivo mali postotak djece, pa nisu navedene u ovom izvješću.

Na saveznoj/nacionalnoj razini Savezno ministarstvo obitelji, starijih građana, žena i mladih odgovorno je za pružanje usluga RPOO-a u ustanovama i u kući. Na razini saveznih pokrajina mjerodavno može biti ministarstvo za obitelj ili obrazovanje.

Djeca imaju zakonsko pravo na javno financirano mjesto u RPOO-u u dobi od godine dana. U pojedinim savezima pojedini su sati ili određene godine u RPOO-u besplatni.

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od šest godina.

Obrazovne smjernice

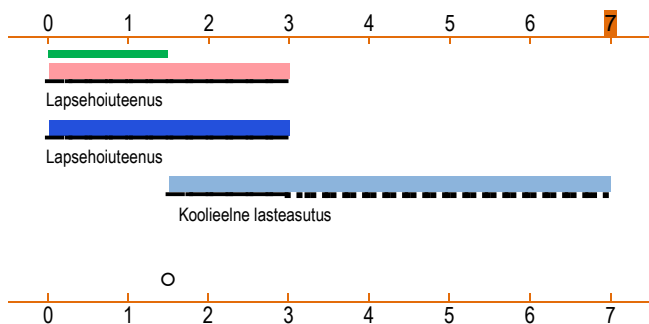
Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a. Smjernice su obvezujuće.

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti za ustanove mogu se primijeniti i na pružanje usluga u kući. To ovisi o propisima u savezima pokrajina.

Estonija

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Pružanje usluga RPOO-a u kući	Mjerodavna vlast	Ustanova RPOO-a
☐	Obrazovanje	☐
☐	Ostalo	☐

☐	☐	☐	☐
Dopust za njegu djeteta	Početak obvezatnog obrazovanja	ISCED 010	ISCED 020
☐	☐	☐	☐
A = besplatno nekoliko sati tjedno	B = zakonsko pravo	A + B	

Kad je riječ o Estoniji, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu u sustavu *lapsehoiuteenus* i djecu te dobi u ustanovama *koolieelne lasteasutus*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na djecu te dobi u ustanovama *koolieelne lasteasutus*.

Stope sudjelovanja

(% Referentna je godina 2017./2018.)	Dob							
	0	1	2	3	4	5	6	7
Lapsehoiuteenus	3	10	10	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)
Koolieelne lasteasutus	0,2	55	77	91	92	90	92	2

Izvor: EHIS, 2018., Ministarstvo za socijalna pitanja Republike Estonije, 2017.

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	6,2	65,8	87,9	91,8	93,3	92,3	20,5
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	1,1	76,1

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uoe_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.).

Organizacija

Većina djece koja sudjeluje u RPOO-u pohađa jedinstvene predškolske ustanove (*koolieelne lasteasutus*). Za te je ustanove mjerodavno Ministarstvo obrazovanja i istraživanja. Usto postoji i sustav usluga za čuvanje djece (*lapsehoiuteenus*) dostupan djeci do dobi predviđene za polazak u osnovnu školu, no on je namijenjen uglavnom djeci mlađoj od tri godine. Te usluge mogu biti u ustanovi ili u kući te je za njih mjerodavno Ministarstvo za socijalna pitanja.

Prema Zakonu o predškolskim ustanovama sva djeca u dobi između 18 mjeseci i sedam godina imaju zakonsko pravo na mjesto u RPOO-u. Doprinos roditelja ograničen je na 20 % minimalne plaće, a obitelji slabijeg imovinskog statusa oslobođene su plaćanja.

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od sedam godina.

Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a. Smjernice su obvezujuće.

Nema obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti za pružanje usluga u kući.

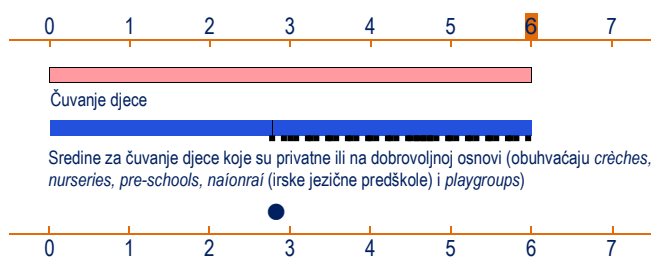
Postojeće reforme

U pripremi je novi Zakon o RPOO-u. Tim se zakonom nastoji osigurati pristup visokokvalitetnom RPOO-u za svu djecu u dobi od 18 mjeseci do sedam godina te će se uspostaviti integrirani pristup umjesto dva usporedna sustava (Zakon o predškolskim ustanovama i Zakon o socijalnoj skrbi) koja trenutačno postoje.

Irska

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Pružanje usluga RPOO-a u kući	Mjerodavna vlast	Ustanova RPOO-a
☐	Obrazovanje	☐
☐	Ostalo	☐

Dopust za njegu djeteta Početak obaveznog obrazovanja ISCED 010 ISCED 020
 A = besplatno nekoliko sati tjedno B = zakonsko pravo A + B

Kad je riječ o Irskoj, u ovom se izvješću kategorija mladih od tri godine odnosi na djecu u sredinama koje su privatne i na dobrovoljnoj osnovi. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na Program RPOO-a (razina ISCED 0).

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2016./2017.	Mlađi od 1 god.	1 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.
Sektor rane dobi	6 %	17 %	30 %	94 %	76 %	20 %

Izvor: Pobal (2017.) i CIS (2018.).

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	4,1	14,9	92,1	73,2	0,7	(-)	(-)
ISCED 1	(-)	(-)	0,4	28,0	100,0	100,0	100,0

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.)

Postojeće reforme

Strategija za potporu dojenčadi, maloj djeci i njihovim obiteljima pod nazivom Prvih pet najavljena je godine 2018.¹⁰⁴ Ta strategija za deset godina nastoji pružiti više mogućnosti roditeljima za usklađivanje posla i skrbi za djecu, nudi novi model potpore roditeljima, novi razvoj →

Organizacija

Za djecu mlađu od šest godina postoje usluge čuvanja u ustanovama i u kući.

Za djecu u dobi od dvije godine i osam mjeseci Program RPOO-a nudi 15 besplatnih sati tjedno tijekom 38 tjedana u godini. Od rujna 2018. godine sva djeca imaju pravo na dvije pune školske godine ili 76 tjedana.

U dobi od četiri godine djeca mogu biti upisana u predškolske razrede (*infant classes*) u osnovnim školama, a nastava u njima formalno se smatra osnovnoškolskim obrazovanjem (ISCED 1). Iako osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od četiri godine, školovanje postaje obavezno u dobi od šest godina. Većina djece kreće u osnovnu školu u dobi od četiri ili pet godina.

Odjel za djecu i mlade (DCYA) odgovoran je za zakonski okvir i obvezujuća pravila u vezi sa skrbi za djecu. DCYA surađuje s Odjelom za obrazovanje i vještine u vezi s razvojem kurikuluma i nadzorom.

Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a, no obvezujuće su isključivo za ustanove za djecu u dobi od tri godine i stariju.

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti za ustanove primjenjuju se i na pružanje usluga u kući.

→ u zdravstvu za djecu, reformu sustava učenja i skrbi uključujući i novi model financiranja te paket mjera za suzbijanje siromaštva u djece. Plan provedbe za prvu fazu objavljen je u svibnju 2019. godine.¹⁰⁵

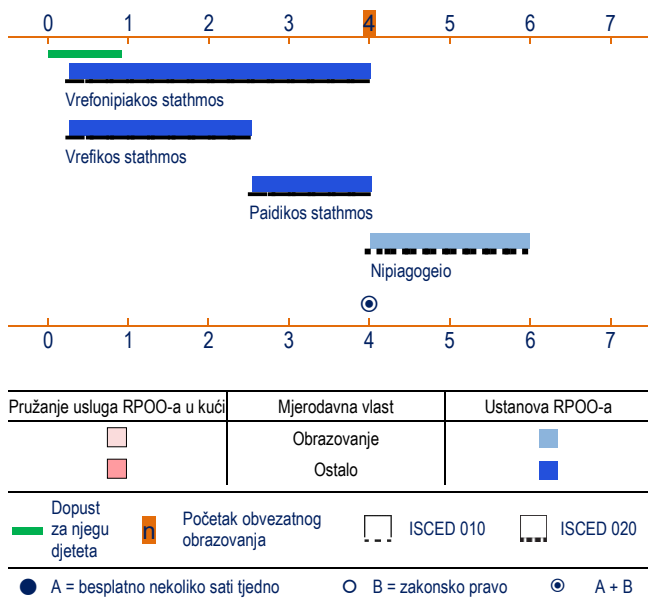
¹⁰⁴ https://www.dcy.gov.ie/documents/earlyyears/19112018_4966_DCYA_EarlyYears_Booklet_A4_v22_WEB.pdf

¹⁰⁵ <https://www.dcy.gov.ie/documents/earlyyears/20190522First5ImplementationPlan22May2019.pdf>

Grčka

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Grčkoj, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na *vrefikos stathmos*, *vrefonipiakos stathmos* i *paidikos stathmos*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na *nipiagogeio*.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2017./2018.	4 god.	5 god.
Državni <i>nipiagogeio</i>	57 %	89 %
Privatni <i>nipiagogeio</i>		10 %
Općinski i privatni <i>paidikos stathmos</i> s kuponom	20 %	
Općinski <i>paidikos stathmos</i> bez kupona	8 %	
Privatni <i>paidikos stathmos</i> bez kupona	10 %	
Ukupno	95 %	99 %

Izvor: Ministarstvo obrazovanja, istraživanja i vjerskih pitanja

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 010	2,3	13,8	30,4	18,4	(-)	(-)	(-)
ISCED 020	(-)	(-)	(-)	52,1	92,0	3,1	(-)
ISCED 0	2,3	13,8	30,4	70,5	92,0	3,1	(-)
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	93,5	96,2

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uoe_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.)

Organizacija

Postoje različiti oblici RPOO-a dostupni djeci mlađoj od četiri godine – ustanove za malu djecu (*vrefonipiakos stathmos*) u dobi između dvije i četiri godine, ustanove za čuvanje djece (*vrefikos stathmos*) u dobi između dvije i dvije i pol godine te predškolske ustanove (*paidikos stathmos*) za djecu u dobi od dvije i pol do četiri godine. Ministarstvo unutarnjih poslova i Ministarstvo rada, socijalne sigurnosti i socijalne solidarnosti odgovorno je za usluge za djecu mlađu od četiri godine.

Djeca u dobi od četiri i pet godina pohađaju predškolsku ustanovu (*nipiagogeio*) za koju je mjerodavno Ministarstvo obrazovanja, istraživanja i vjerskih pitanja. Od godine 2018./2019. dob predviđena za početak obvezatnog školovanja (*predškole/nipiagogeio*) snižena je s pet godina na četiri te će se postupno provoditi tijekom sljedeće tri godine.

Razina ISCED 1 (*dimotiko*) počinje u dobi od šest godina.

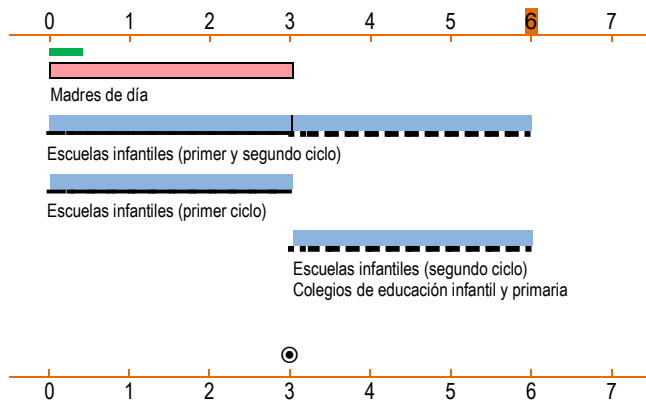
Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti primjenjuju se isključivo u predškolama (*nipiagogeia*). Smjernice su obvezujuće.

Španjolska

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Pružanje usluga RPOO-a u kući	Mjerodavna vlast	Ustanova RPOO-a
	Obrazovanje	
	Ostalo	

Dopust za njegu djeteta	Početak obvezatnog obrazovanja	ISCED 010	ISCED 020

A = besplatno nekoliko sati tjedno	B = zakonsko pravo	A + B

Kad je riječ o Španjolskoj, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu koju obuhvaćaju *escuelas infantiles (primer ciclo)*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na djecu koju obuhvaćaju *escuelas infantiles (segundo ciclo)* i *colegios de educación infantil y primaria*.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2016./2017.	Mlađi od 1 god.	1 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.
Escuelas Infantiles	10,9	38,4	58,7	(-)	(-)	(-)
Colegios de Educación Infantil y Primaria*	(-)	(-)	(-)	96,3	97,7	97,1

Izvor: Ministerio de Educación y Formación Profesional, 2019.

* Obuhvaća učenike upisane u drugi ciklus u *escuelas infantiles (segundo ciclo)*.

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 010	24,9	58,7	0,1	(-)	(-)	(-)	(-)
ISCED 020	0,0	0,0	96,2	97,7	96,8	0,8	(-)
ISCED 0	24,9	58,7	96,3	97,7	96,8	0,8	(-)
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	0,3	97,3	97,8

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.)

Organizacija

Predškolsko obrazovanje podijeljeno je u dva ciklusa (za djecu mlađu i stariju od tri godine), a provodi se u odvojenim ili mješovitim skupinama za oba ciklusa (*escuelas infantiles*).

Za prvi je ciklus RPOO-a mjerodavan odjel zadužen za obrazovanje u autonomnim zajednicama osim autonomne zajednice Galicije za koju je mjerodavan odjel za socijalnu politiku.

Za drugi je ciklus RPOO-a mjerodavan odjel za obrazovanje u autonomnim zajednicama.

Gradovima Ceutom i Melillom upravlja se s jednoga središnjeg mjesta – za oba je ciklusa RPOO-a mjerodavno Ministarstvo obrazovanja i strukovnog osposobljavanja.

Usluge RPOO-a u kući pružaju se u dvije autonomne zajednice – Comunidad de Madrid i Comunidad Foral de Navarra.

Od treće godine djeca imaju zakonsko pravo besplatno pohađati program RPOO-a.

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od šest godina.

Obrazovne smjernice

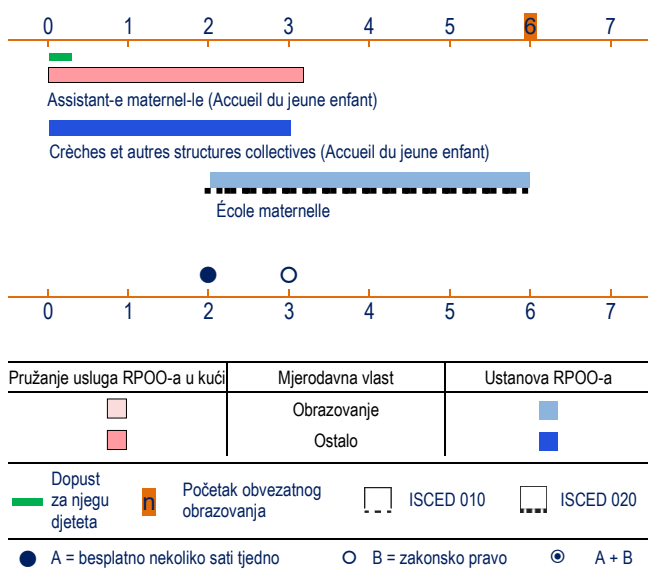
Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a, no razlikuju se za pojedinu dobnu skupinu. Obje su skupine smjernica obvezujuće.

Nema obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti za pružanje usluga u kući.

Francuska

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Francuskoj, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na malu djecu za koju je organizirana skrb (*accueil du jeune enfant*). Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na djecu u predškolskoj ustanovi (*école maternelle*).

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2016.	Mlađi od 3 god.
Assistant-e maternel-le	33,4
Crèches et autres structures collectives	18,5
École maternelle	4,1
Ukupno	56,0

Tablica prikazuje ponuđena mjesta (teoretski kapacitet). Izvor: ONAPE, CNAF, 2018.

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	(-)	12,4	99,6	100,0	100,0	1,3*	0,3*
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	0,7	99,6	100,0

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.)

* Isključivo posebni slučajevi, npr. djeca invalidi.

Organizacija

Sustav RPOO-a obuhvaća različite oblike pružanja usluga, posebice za mlađu djecu. Dadije (*assistant-es maternel-les*) najzastupljenije su za tu skupinu djece, no dostupne su i ustanove (*crèches*) i ostali oblici čuvanja djece (npr. *jardins d'enfant*). Za skrb za malu djecu (*accueil du jeune enfant*) mjerodavno je Ministarstvo zdravstva i solidarnosti.

Od treće godine djeca imaju zakonsko pravo besplatno pohađati predškolske ustanove (*écoles maternelles*). One su dostupne djeci od druge godine, a posebice onoj iz socijalno ugroženih područja. Tim predškolskim ustanovama upravlja Ministarstvo obrazovanja.

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od šest godina.

Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a, no razlikuju se za pojedinu dobnu skupinu. Smjernice su obvezujuće isključivo za ustanove za djecu u dobi od tri godine i stariju.

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti za ustanove primjenjuju se i na pružanje usluga u kući.

Postojeće reforme

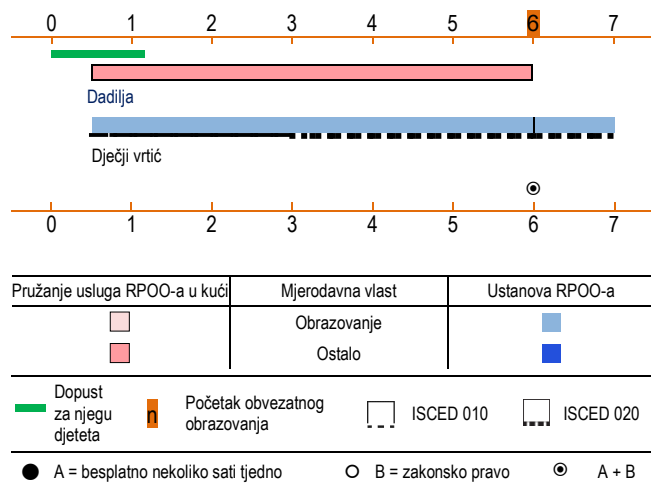
Od rujna 2019. obrazovanje će biti obvezatno od treće godine (posljednja je parlamentarna rasprava u tijeku). Nacionalnom strategijom potpore roditeljstvu za razdoblje 2018. – 2022. nastoji se osnažiti potpora roditeljima kojima je potrebna skrb za djecu te razviti projekte s roditeljima. Novi plan za suzbijanje siromaštva¹⁰⁶ koji se počinje provoditi 2019. godine obuhvaća nekoliko mjera za *crèches* uključujući ciljano financiranje i sudjelovanje lokalnih dionika.

¹⁰⁶ <https://solidarites-sante.gouv.fr/affaires-sociales/lutte-contre-l-exclusion/lutte-pauvrete-gouv-fr/>

Hrvatska

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Hrvatskoj, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu u jaslicama u dječjem vrtiću. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na skupine djece te dobi u dječjem vrtiću.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2017./2018.	Mlađi od 1 god.	1 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
Ukupno	0,4	25,6	42,7	61,8	69,6	71,7	81,6	3,0

Izvor: Hrvatski zavod za statistiku, Uprava za socijalnu statistiku, 2018.

Napomena: Izračuni su rađeni na temelju procijenjenog broja stanovnika prema dobi na dan 31. prosinca 2017. Stopa sudjelovanja šestogodišnjaka obuhvaća djecu koja pohađaju redovite programe dječjeg vrtića i djecu koja pohađaju obvezatne predškolske programe (jednu godinu prije početka osnovne škole).

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 010	11,8	34,2	6,4	(-)	(-)	(-)	(-)
ISCED 020	0,0	6,6	54,9	67,5	75,9	83,4	2,6
ISCED 0	11,8	40,8	61,3	67,5	75,9	83,4	2,6
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	0,3	20,7	94,9

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.)

Organizacija

Postoji jedinstven sustav RPOO-a koji pruža obrazovanje i skrb za djecu u dobi od šest mjeseci pa sve do njihova upisa u osnovnu školu. RPOO se provodi u ustanovama koje se nazivaju *dječji vrtići*, a za to je mjerodavno Ministarstvo obrazovanja, znanosti i sporta. Skupine za mlađu djecu (do tri godine) nazivaju se *jaslice*. Pojedini se roditelji koriste uslugama *dadjilja* koje čuvaju djecu u kući za što je mjerodavno Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku.

Sva djeca moraju sudjelovati u predškolskim programima jednu godinu prije polaska u školu. U slabije naseljenim mjestima predškolski program za djecu koja nisu pohađala dječji vrtić može se organizirati u osnovnim školama.

Početak osnovnoškolskog obrazovanja (ISCED 1) ovisi o datumu rođenja djeteta. Djeca rođena između siječnja i ožujka upisuju se u prvi razred osnovne škole u kalendarskoj godini u kojoj navršše šest godina, a ostala djeca u kalendarskoj godini u kojoj navršše sedam godina.

Uz *dječji vrtić*, kako je prikazano na dijagramu, djeca mogu pohađati predškolski program i u ostalim zakonski priznatim ustanovama poput osnovnih škola, skupina u knjižnici ili u drugim zdravstvenim, socijalnim, kulturnim i sportskim organizacijama. Te ustanove mora akreditirati Ministarstvo znanosti i obrazovanja, a njihove usluge obuhvaćaju različite kratke programe.

Obrazovne smjernice

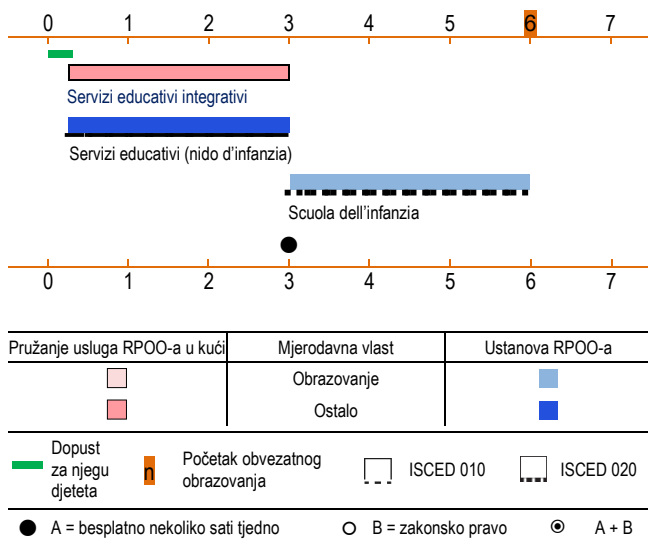
Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a. Smjernice su obvezujuće.

Nadalje, vrhovne vlasti pružaju različite obrazovne smjernice za razdoblje obvezatnog školovanja koje se provodi u ustanovama.

Italija

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Italiji, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu u ustanovama (*nido d'infanzia*). Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na djecu koju obuhvaća *scuola dell'infanzia*.

Stope sudjelovanja

Prosinac 2016.	Mlađi od 3 god.
Nidi d'infanzia	21,6 %
Servizi educative integrativi	2,2 %
Scuola dell'infanzia (rani upis)	5,3 %
Sezione primavera*	1,6 %

Izvor: Istituto degli Innocenti, 2018., tablica 2, str. 25. *Ministarstvo obrazovanja, neobjavljeno, indikativno, referentna je godina 2015.

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	(-)	15,5	91,3	94,5	87,8	1,2	(-)
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	7,9	96,1	97,1

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uoe_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.)

Organizacija

Odgojno-obrazovne usluge (*servizi educativi*) za djecu mlađu od tri godine uglavnom se pružaju u ustanovama (*nido d'infanzia*). Mali postotak djece ima usluge čuvanja u kući ili u skupinama za igru (*servizi educativi integrativi*). Regionalne i lokalne vlasti mjerodavne su za RPOO za djecu mlađu od tri godine koji se provodi prema njihovim propisima. Na regionalnoj razini za djecu u dobi od rođenja do treće godine mjerodavna je obrazovna ili socijalna uprava. Ministarstvo obrazovanja odgovorno je za promicanje i razvoj novouvedenoga integriranog sustava za djecu od rođenja do šeste godine te za izravnu dodjelu sredstava lokalnim vlastima.

Za ustanove za djecu u dobi od tri do šest godina (*scuola dell'infanzia*) mjerodavno je Ministarstvo obrazovanja, a one pružaju besplatne usluge cjelodnevnog boravka.

Kako bi zadovoljile zahtjeve obitelji, pojedine predškolske ustanove (*scuole dell'infanzia*) mogu primiti djecu u dobi između 24 i 36 mjeseci u posebnu tzv. proljetnu skupinu (*sezione primavera*). Usto se pod posebnim okolnostima djeca koja do travnja navršše tri godine mogu upisati u glavnu skupinu u ustanovi *scuole dell'infanzia*.

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od šest godina.

Obrazovne smjernice

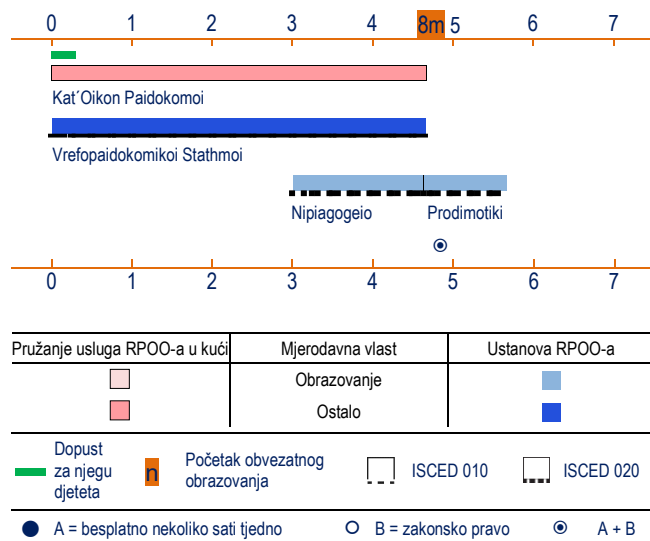
Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti primjenjuju se isključivo na ustanove za djecu u dobi od tri godine i stariju. Smjernice su obvezujuće.

Nema obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti za pružanje usluga u kući.

Cipar

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Cipru, u ovom se izvješću kategorija mladih od tri godine odnosi na djecu koja pohađaju jaslice (*vrefopaidokomikoi stathmoi*). Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na djecu u vrtiću (*nipiagogeio* uključujući i *prodimotiki*).

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2017.	Mladi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 010	7,3	24,6	26,1	12,5	1,2	0,1	(-)
ISCED 020	3,1	21,6	48,8	76,1	93,6	4,6	0,2
ISCED 0	10,3	46,3	74,9	88,5	94,9	4,8	0,2
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	0,7	92,4	97,6

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23.05.2019.).

Organizacija

Djeca u dobi od rođenja do četiri godine i osam mjeseci mogu pohađati jaslice (*vrefopaidokomikoi stathmoi*) ili RPOO u kući (*kat'Oikon Paidokomoi*). Za te je ustanove mjerodavno Ministarstvo rada, skrbi i socijalnog osiguranja.

U dobi od tri godine djeca mogu pohađati dječji vrtić (*nipiagogia*) za koji je mjerodavno Ministarstvo obrazovanja i kulture. To podrazumijeva da djeca u dobi između tri i četiri godine i osam mjeseci mogu pohađati dječji vrtić ili jaslice.

Predškolski razred (*prodimotiki*) koji se pohađa u dječjem vrtiću (*nipiagogia*) obavezan je i besplatan za djecu u dobi između četiri godine i osam mjeseci i pet godina i osam mjeseci. Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od pet godina i osam mjeseci.

Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti primjenjuju se isključivo na ustanove za djecu u dobi od tri godine i stariju. Smjernice su obvezujuće.

Nema obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti za pružanje usluga u kući.

Postojeće reforme

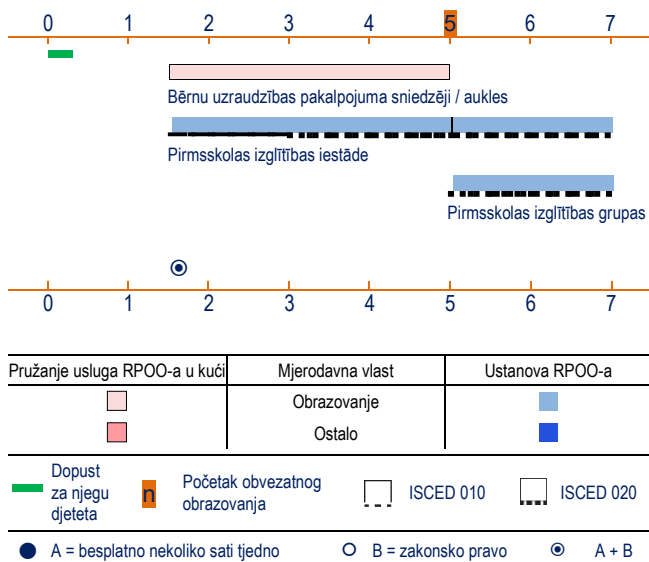
Dob predviđena za početak osnovne škole postupno će se povećati na šest godina. Godine 2019./2020. dob predviđena za početak obvezatnog školovanja povećat će se za dva mjeseca (na pet godina i deset mjeseci) te za još dva mjeseca godine 2020./2021.

Dob predviđena za početak obvezatnoga RPOO-a ostat će jednaka (četiri godine i osam mjeseci).

Letonija

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Letoniji, u ovom se izvješću kategorija mladih od tri godine odnosi na djecu te dobi u predškolskim obrazovnim ustanovama (*pirmsskolas izglītības iestādes*). Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na djecu te dobi u predškolskim obrazovnim ustanovama (*pirmsskolas izglītības iestādes*) i predškolskim skupinama (*pirmsskolas izglītības grupas*).

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2017.	Mladi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	8,1	71,1	89,5	93,6	97,2	94,0	8,1
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	4,1	90,0

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.)

Postojeće reforme

Novi kurikulum za djecu od 18 mjeseci do srednje škole u pripremi je za godinu 2019./2020. U predškolskom obrazovanju ističe se stjecanje općih vještina i učenje s razumijevanjem. Ono obuhvaća jasno izražene ciljeve koje djeca razumiju i mogu postići te zadatke za razvoj njihovih vještina za učenje. Kurikulum nudi i mogućnosti za povratne informacije te pomoć djeci u promišljanju o vlastitu učenju.

Organizacija

Sva djeca imaju zakonsko pravo na besplatno mjesto u sustavu RPOO-a u dobi od 18 mjeseci. Roditeljski je dopust plaćen u iznosu od 44 % prethodne plaće sve do te dobi djeteta.

Predškolske obrazovne ustanove (*pirmsskolas izglītības iestādes*) pružaju usluge za djecu u dobi od 18 mjeseci do sedam godina. Usto se predškolske skupine (*pirmsskolas izglītības grupas*) organiziraju u školama (*skolas*). Za to je pružanje usluga mjerodavno Ministarstvo obrazovanja i znanosti.

Subvencionirano pružanje usluga RPOO-a u kući (*bērnu uzraudzības pakalpojuma sniedzēji / aukles*) dostupno je za djecu u dobi od 18 mjeseci. Ministarstvo obrazovanja i znanosti odgovorno je za registar pružatelja usluga i metodološku potporu (sadržaj). Ministarstvo skrbi nadzire i kontrolira usklađenost pružatelja usluga s propisima.

Predškolski program (*pirmsskolas izglītības programma*) obavezan je za djecu od pete godine i može se provoditi u predškolskim skupinama (*pirmsskolas izglītības iestādes* ili *pirmsskolas izglītības grupas*).

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od sedam godina.

Obrazovne smjernice

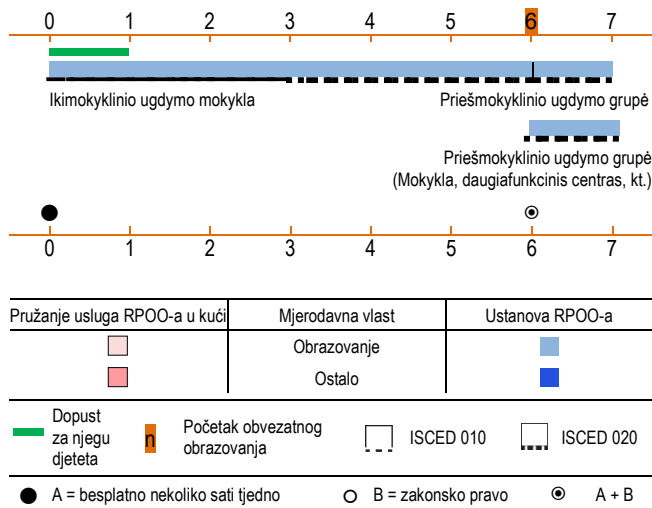
Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a. Smjernice su obvezujuće.

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti za ustanove primjenjuju se i na pružanje usluga u kući.

Litva

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Litvi, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu u jaslicama (*lopšelis*) i u predškolskoj ustanovi (*ikimokyklinio ugdymo mokykla*). Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na onu u dječjem vrtiću (*darželis*), u predškolskoj ustanovi (*ikimokyklinio ugdymo mokykla*) te na djecu u predškolskim skupinama (*priešmokyklinio ugdymo grupės*).

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2018.	Mlađi od 1 god.	1 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
Ikimokyklinio ugdymo mokykla	0,21	15,6	66,9	82,9	86,0	88,3	62,6	0,4
Mokykla, daugiafunkcinis centras*	(-)	(-)	(-)	0,003	0,003	1,2	34,5	99,6
Ukupno	0,2	15,6	66,9	82,9	86,0	89,4	97,1	100

Izvor: Centar za informacijsku tehnologiju u obrazovanju, 2018.

*ISCED 0 i SCED 1

(%) Referentna je godina 2017.		2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	6,5	62,4	80,1	85,5	89,5	97,0	0,7
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	3,7	100,0

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.)

Organizacija

Većina djece koja sudjeluje u RPOO-u pohađa jedinstvene predškolske ustanove (*ikimokyklinio ugdymo mokykla*), koje se nazivaju i *opšelis-darželis*, *vaiky darželis*, do početka obvezatnog osnovnoškolskog obrazovanja, odnosno do sedme godine. Skupine za djecu mlađu od tri godine nazivaju se *lopšelis* (jaslice), a starija djeca pohađaju *darželis* (dječji vrtić).

U godini koja prethodi polasku u osnovnu školu obvezatno je pohađanje predškolske skupine. Predškolske skupine (*priešmokyklinio ugdymo grupės*) mogu biti u predškolskoj ustanovi (*ikimokyklinio ugdymo mokykla*) ili u školi (*mokykla*). U sredinama s manje djece skupine *darželis* (dječji vrtić) za djecu u dobi od tri godine i stariju mogu biti u školama, višenamjenskim centrima (*daugiafunkcinis centras*) ili drugim ustanovama.

Za RPOO je mjerodavno Ministarstvo obrazovanja, znanosti i sporta. Lokalne vlasti sufinanciraju i provode programe RPOO-a. Oni su besplatni najmanje 20 sati tjedno, a u pojedinim općinama uključuju cjelodnevni boravak.

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od sedam godina.

Obrazovne smjernice

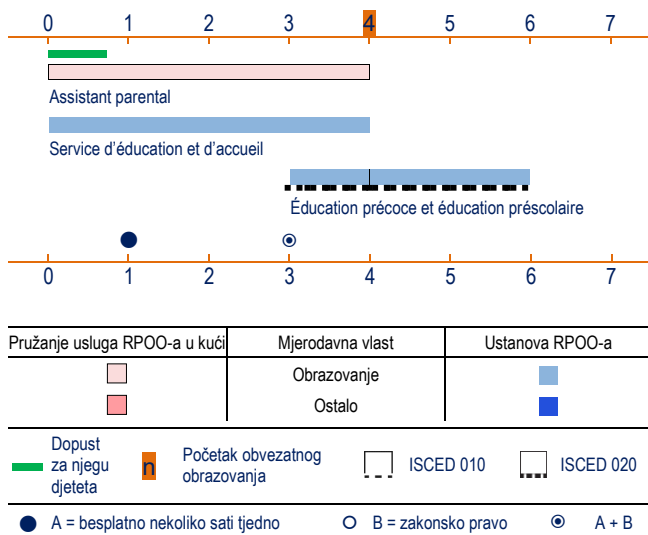
Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a. Smjernice su obvezujuće.

Nadalje, vrhovne vlasti pružaju različite obrazovne smjernice za razdoblje obvezatnog školovanja koje se provodi u ustanovama.

Luksemburg

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Luksemburgu, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu obuhvaćenu ciklusom *service d'éducation et d'accueil*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na djecu obuhvaćenu ciklusima *éducation précoce* i *éducation préscolaire*. Informacije koje su dane za predškolski razred odnose se na *éducation préscolaire*.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2018., siječanj	0 – 2	3 – 6
<i>Service d'éducation et d'accueil, éducation précoce et éducation préscolaire</i> (ustanova RPOO-a)	55 %	65 %

Izvor – neobjavljeni izračun

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	(-)	3,8	69,7	95,1	92,7	5,8	0,2
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	5,5	90,7	97,6

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.).

Organizacija

Od rane dobi djeca mogu pohađati ustanovu RPOO-a koja se naziva *service d'éducation et d'accueil*, a provodi se u *crèches* ili *foyer de jour*. Za djecu od godine dana u tim se ustanovama nudi besplatnih dvadeset sati tjedno.

Usto postoji sustav reguliranog pružanja usluga RPOO-a u kući, a te usluge pružaju dadilje (*assistants parentaux*).

Od treće godine djeca imaju zakonsko pravo na predškolsko obrazovanje koje je prvi ciklus obrazovanja u osnovnim školama. Prvi ciklus obuhvaća jednu godinu *éducation précoce* koja je izborna (djeca mogu pohađati i *service d'éducation et d'accueil* do četvrte godine). Sljedeće dvije godine *éducation préscolaire* su obvezatne.

Uz usluge prikazane na dijagramu roditelji starije djece (u dobi od tri godine i starije) mogu se koristiti neformalnim obrazovnim uslugama dijelom vremena (*service d'éducation et d'accueil pour les enfants scolarisés*) čime se dopunjuje skrb za djecu na koju ona imaju pravo.

Ministarstvo obrazovanja, djece i mladih mjerodavno je za cijelo razdoblje RPOO-a.

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od šest godina.

Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a, no razlikuju se za pojedinu dobnu skupinu. Obje su skupine smjernica obvezujuće.

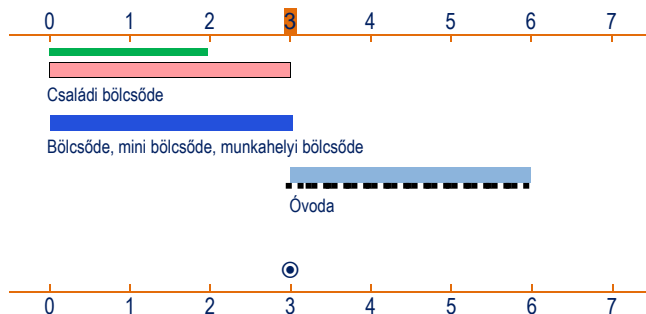
Nadalje, vrhovne vlasti pružaju različite obrazovne smjernice za razdoblje obaveznog školovanja koje se provodi u ustanovama.

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti za ustanove primjenjuju se i na pružanje usluga u kući.

Mađarska

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Pružanje usluga RPOO-a u kući	Mjerodavna vlast	Ustanova RPOO-a
☐	Obrazovanje	☐
☐	Ostalo	☐

Dopust za njegu djeteta
 Početak obvezatnog obrazovanja
 ISCED 010
 ISCED 020

A = besplatno nekoliko sati tjedno
 B = zakonsko pravo
 A + B

Kad je riječ o Mađarskoj, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu koja pohađaju bölcsőde. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na djecu koju obuhvaća óvoda.

Organizacija

Djeca mlađa od tri godine mogu pohađati jaslice u predškolskim ustanovama (*bölcsőde, mini bölcsőde, munkahelyi bölcsőde*) ili u kući (*családi bölcsőde*). Taj novi oblik pružanja usluga RPOO-a u kući zamijenio je godine 2017. dotadašnji *családi napközti*.

Od treće godine obvezatno je 20 tjednih sati RPOO-a u sklopu *óvoda*. *Óvoda* je besplatan i bez ograničenja (obično radi deset sati na dan). Djeca koja će u sljedećih šest mjeseci navršiti tri godine također se mogu upisati u *óvoda*.

Za RPOO je mjerodavno Ministarstvo ljudskih kapaciteta unutar kojega je za usluge za djecu mlađu od tri godine ovlašten Državni ured za obitelj i mlade, a *óvoda* je dio obrazovnog sektora i za to je mjerodavan Državni ured za obrazovanje.

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od šest godina.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađ i od 1 god.	1 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.
Izvan ISCED-a	0,2	6,2	27,2	14,0	0,2	(-)	(-)
ISCED 0 (<i>óvoda</i>)	(-)	(-)	13,7	85,0	95,6	95,5	61,2
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	30,5
Ukupno	0,2	6,2	40,9	99,0	95,8	95,5	91,7

Izvor: Izračuni na temelju podataka o upisu u UON i podataka o broju stanovnika

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 010	0,9	13,7	1,1	0,5	0,1	(-)	(-)
ISCED 020	(-)	(-)	83,9	95,1	95,4	61,2	3,6
ISCED 0	0,9	13,7	85,0	95,6	95,5	61,2	3,6
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	30,5	91,3

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.)

Obrazovne smjernice

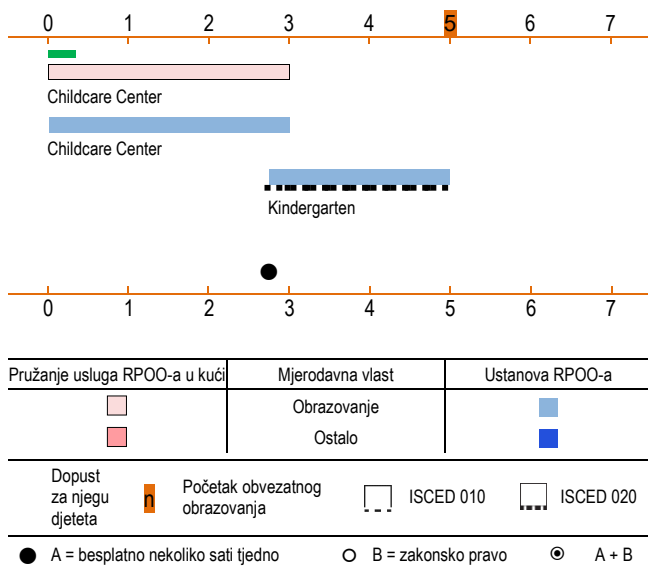
Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a, no razlikuju se za pojedinu dobnu skupinu. Obje su skupine smjernica obvezujuće.

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti za ustanove primjenjuju se i na pružanje usluga u kući.

Malta

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Malti, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu koja pohađaju *Childcare Centers*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na onu u dječjem vrtiću.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2016./2017.	Mlađi od 3 god.
Program besplatne skrbi za djecu	23,3
Skrb za djecu koja se plaća	6,1
Ukupno	29,4

Izvor: Izračuni na temelju NSO-a (2017.) i Eurostata [demo_pjan]; moguća su odstupanja od podataka o skrbi za djecu od 31. ožujka 2017.; podaci o broju stanovnika od 1. siječnja 2017. godine

(%) Referentna je godina 2016./2017.	Mlađi od 1 god.	1 god.	2 god.	3 god.
Program besplatne skrbi za djecu	1,3	17,0	38,3	14,4

Izvor: Ibid.

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	(-)	18,7	89,7	96,3	1,2	(-)	(-)
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	0,2	97,0	99,3	98,8

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.)

Organizacija

Djeca u dobi do treće godine pohađaju *Childcare Centres*, a uglavnom je riječ o ustanovama. Vlada nudi Program besplatne skrbi za djecu¹⁰⁷ od trećeg mjeseca roditeljima/skrbnicima koji su zaposleni ili su u obrazovanju (ciljano zakonsko pravo).

U dječje vrtiće upisuju se djeca u dobi od dvije godine i devet mjeseci sve do dobi od pet godina kad za njih počinje obvezatno obrazovanje. Dječji vrtić besplatan je za svu djecu u državnim i vjerskim ustanovama. Postotak predškolske djece upisane u državne dječje vrtiće (*kindergarten centres*) iznosi 72 %, a u neovisne je upisano 17 %. Ostala djeca pohađaju vjerske škole (NSO, 2017). Državni dječji vrtići integrirani su u državne osnovne škole. Neovisni i vjerski dječji vrtići mogu biti odvojene sredine, a pojedini mogu biti dio predškolskih ustanova.

Za sve oblike usluga RPOO-a mjerodavno je Ministarstvo obrazovanja i zapošljavanja.

Djeca se upisuju u osnovnu školu tijekom godine u kojoj navršše pet godina.

Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a. Smjernice su obvezujuće.

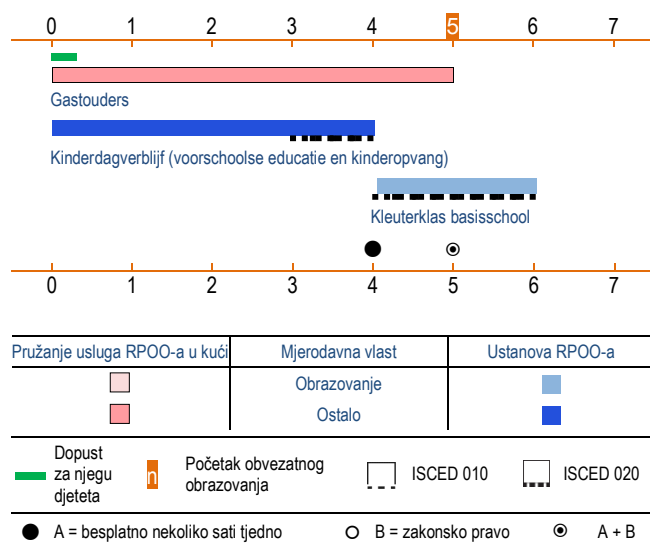
Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti za ustanove primjenjuju se i na pružanje usluga u kući.

¹⁰⁷ <https://education.gov.mt/en/pages/free-childcare.aspx>

Nizozemska

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Nizozemskoj, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu koja pohađaju *kinderdagverblijf*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na djecu koju obuhvaća *kleuterklas basisschool*.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	(-)	(-)	88,1	96,1	99,0	(-)	(-)
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	99,6	99,8

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.)

Postojeće reforme

Od godine 2020. roditeljski dopust za očeve produljit će se na najviše pet tjedana uz naknadu od 70 % plaće.

Predviđena su veća ulaganja i bolji financijski sustav raspodjele za poboljšanje mogućnosti obrazovanja za djecu u nepovoljnom položaju. Nizozemska je vlada osigurala dodatnih 170 milijuna eura u proračunu. Ulaganje je ponajprije namijenjeno poboljšanju programa RPOO-a te se upotrebljava za unapređenje kvalitete i povećanje broja sati (od 10 do 16 sati tjedno za djecu u dobi između dvije i pol i četiri godine).¹⁰⁸

¹⁰⁸ <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2018/04/26/kabine-t-gaat-geld-voor-onderwijsachterstanden-beter-verdelen>

Organizacija

Do četvrte godine djeca mogu pohađati privatne predškolske ustanove (*kinderdagverblijf*) ili za njih mogu skrbiti dadilje u sklopu reguliranog pružanja usluga RPOO-a u kući (*gastouders*). Za to je pružanje usluga mjerodavno Ministarstvo za socijalna pitanja i rad.

Djeca u nepovoljnom položaju u dobi između dvije i pol i četiri godine mogu pohađati ciljane predškolske obrazovne programe (*voorschoolse educatie*) koji obuhvaćaju 45 000 djece.

Posljednje dvije godine predškolskog obrazovanja (*kleuterklas*) za djecu u dobi od četiri i pet godina besplatno se provode u školama (*basisschool*). Za to je pružanje usluga mjerodavno Ministarstvo obrazovanja, kulture i znanosti.

Osnovnoškolsko obrazovanje (ISCED 1) počinje u dobi od šest godina. Obrazovanje je obvezatno za djecu od pete godine.

Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti primjenjuju se isključivo na ustanove za djecu u dobi od tri godine i stariju. Smjernice su obvezujuće.

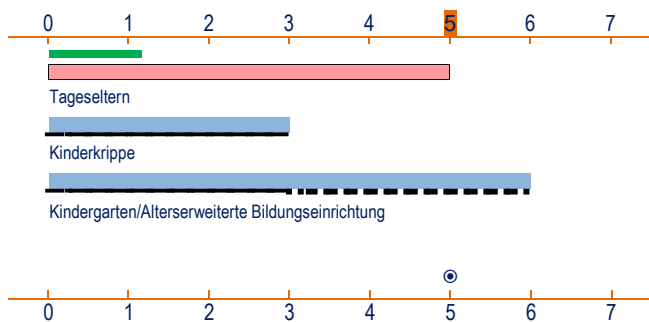
Za djecu mlađu od tri godine obrazovne smjernice vrhovnih vlasti odnose se isključivo na djecu u nepovoljnom položaju u *voorschoolse educatie*, i to u dobi od dvije i pol do četiri godine.

Nema obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti za pružanje usluga u kući.

Austrija

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Pružanje usluga RPOO-a u kući	Mjerodavna vlast	Ustanova RPOO-a
☐	Obrazovanje	☐
☐	Ostalo	☐

Dopust za njegu djeteta
 Početak obvezatnog obrazovanja
 ISCED 010
 ISCED 020

A = besplatno nekoliko sati tjedno
 B = zakonsko pravo
 A + B

Kad je riječ o Austriji, u ovom se izvješću kategorija mladih od tri godine odnosi na djecu u jaslicama (*Kinderkrippen*) i djecu mlađu od tri godine u dobno mješovitim skupinama (*Alterserweiterte Bildungseinrichtung*). Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na djecu u vrtiću te na onu u dobno mješovitim skupinama (*Alterserweiterte Bildungseinrichtung*).

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 1 god.	1 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.
Tageseltern (*)	0,5	3,1	3,8	1,5	0,8	0,7	0,7
Kinderkrippe	1,8	18,7	25,9	3,0	0,3	0,2	0,03
Kindergarten	0,04	0,3	16,0	70,7	85,0	87,6	1,6
Alterserweiterte Bildungseinrichtung	0,7	4,6	10,6	12,5	10,8	9,7	1,0

Napomena: (*) Tageseltern može obuhvaćati i djecu koja se koriste ostalim uslugama ustanova RPOO-a.

Izvor: Statistika Austrije, 2017.

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 010	7,3	34,8	11,4	0,3	0,2	0,1	(-)
ISCED 020	0,1	5,7	65,1	93,2	97,6	41,7	2,3
ISCED 0	7,4	40,5	76,5	93,5	97,8	41,7	2,3
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	57,2	96,3

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uoe_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.)

Organizacija

Do treće godine usluge RPOO-a pružaju se u jaslicama (*Kinderkrippen*). Usto postoji sustav reguliranog pružanja usluga RPOO-a u kući (*Tageseltern*). Od treće godine (katkad i ponešto ranije) djeca se mogu upisati u dječji vrtić. Uz te glavne oblike skrbi pojedina su djeca uključena u dobno mješovite skupine (*Alterserweiterte Bildungseinrichtung*) za djecu u dobi između jedne i šest godina koje se uglavnom nude u vrtićima.

Godinu dana prije polaska u osnovnu školu (ISCED 1) pohađanje dječjeg vrtića obvezatno je i besplatno.

Upravljanje sustavom RPOO-a visoko je decentralizirano, a glavnu odgovornost imaju savezne pokrajine. U većini saveznih pokrajina obrazovne vlasti oblikuju smjernice za pružanje usluga RPOO-a u ustanovama.

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od šest godina.

Obrazovne smjernice

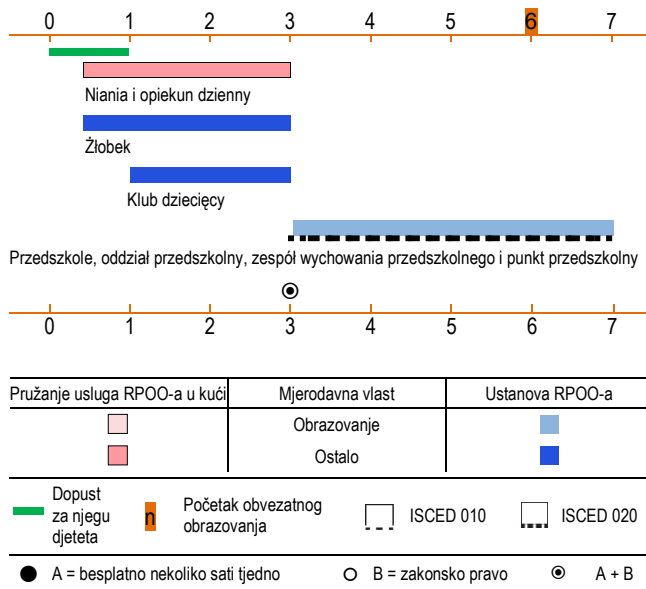
Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a. Smjernice su obvezujuće.

Za pružanje usluga RPOO-a u kući vrhovne vlasti nude zasebne obrazovne smjernice.

Poljska

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Poljskoj, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu u ustanovama *żłobek* i *klub dziecięcy*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na djecu koju obuhvaćaju *przedszkole*, *zespół wychowania przedszkolnego* i *punkt przedszkolny* i *oddział przedszkolny*.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 1 god.	1 god.	2 god.
Żłobek, klub dziecięcy te niania i opiekun dzienny	2 %	43 %	52 %

Izvor: Ministarstvo obitelji, rada i socijalne politike (PL), 2018.

(%) Referentna je godina 2017./2018.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.
Przedszkole	6,7	69,2	77,1	77,2	63,2
Oddział przedszkolny w szkole podstawowej	0,6	5,9	9,4	15,7	32,2
Zespół wychowania przedszkolnego i punkt przedszkolny	0,5	1,3	2,9	2,1	0,6
Ukupno	7,8	76,4	89,4	95,0	96,1

Izvor: Informacijski sustav školskog obrazovanja (System Informacji Oświatowej, SIO)

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	(-)	7,1	67,1	84,6	92,5	79,9	1,3
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	18,3	94,5

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.)

Organizacija

Djeca mlađa od tri godine mogu pohađati ustanove *żłobek* i *klub dziecięcy*. *Żłobek* je dostupan deset sati na dan za djecu u dobi od 20 tjedana do tri godine, a klub *dziecięcye* obično je dostupan pet sati na dan, no samo za djecu u dobi od godine dana. Usto je dostupno pružanje usluga RPOO-a u kući (*niania* i *opiekun dzienny*), ali nije uobičajeno. RPOO za djecu mlađu od tri godine nadzire Ministarstvo obitelji, rada i socijalne politike.

Svako dijete od treće godine ima zakonsko pravo na najmanje 25 besplatnih sati tjedno. Za tu je uslugu mjerodavno Ministarstvo nacionalnog obrazovanja. Djeca u dobi od tri do šest godina mogu biti upisana u *przedszkole* i u predškolske razrede (*oddział przedszkolny*) u osnovnim školama. Kako bi se riješio problem nedostatka mjesta u RPOO-u, dostupna je usluga određenim radnim danima u ustanovama pod nazivom *zespół wychowania przedszkolnego* i *punkt przedszkolny*. Jedna je godina predškolskog obrazovanja obvezatna za šestogodišnjake.

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od sedam godina, no roditelji mogu upisati u školu dijete u dobi od šest godina ako je ono najmanje godinu dana pohađalo predškolski program ili ako ima preporuku odgovarajućega savjetodavnog tijela.

Obrazovne smjernice

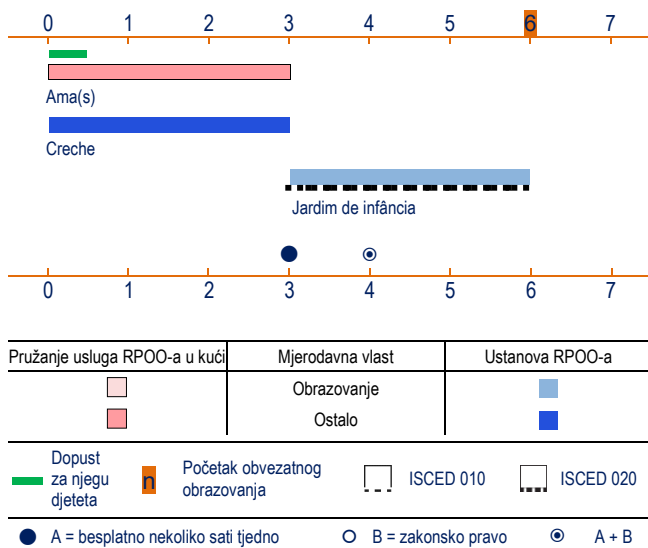
Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti primjenjuju se isključivo na ustanove za djecu u dobi od tri godine i stariju. Smjernice su obvezujuće.

Nema obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti za pružanje usluga u kući.

Portugal

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Portugalu, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu koja pohađaju *creches*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na djecu u ustanovi *jardins de infâncía*.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 1 god.	1 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.
Amas	0,8	1,5	1,5	0,1	(-)	(-)
Creche	19,0	38,7	51,7	3,2	0,3	(-)
Jardim de infâncía	(-)	(-)	(-)	83,6	92,8	95,2
Ukupno	19,8	40,2	53,2	86,9	93,1	95,2

Napomena – samo kopno (nisu obuhvaćeni Madeira i Azori).

Izvori: GEP/MTSSS (2016.) i DGEEC (2018.)

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	(-)	(-)	83,4	92,7	95,4	9,9	(-)
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	0,2	86,4	98,0

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uoe_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.)

Organizacija

Do treće godine usluge RPOO-a pružaju se u ustanovama pod nazivom *creches*. Postoji i sustav reguliranog pružanja usluga RPOO-a u kući, a te usluge pružaju dadilje (*amas*) koje rade neovisno ili su dio formalne skupine pod nazivom *creche familiar*. Za skrb za djecu u kući i ustanovama mjerodavno je Ministarstvo rada, solidarnosti i socijalnog osiguranja.

Od treće godine djeca mogu pohađati ustanovu *jardins de infâncía* koja nudi 25 besplatnih sati tjedno za djecu u javnom i privatnom neprofitnom sektoru. To je mjesto zakonski zajamčeno svoj djeci od četvrte godine. Za to je područje mjerodavno Ministarstvo obrazovanja.

Pojedine privatne samofinancirajuće i privatne javno financirane ustanove mogu u istu zgradu smjestiti i *creche* i *jardim de infâncía*.

Uz usluge prikazane na dijagramu postoji i putujući predškolski obrazovni sustav (*educação pré-escolar itinerante*) namijenjen djeci u dobi između tri i pet godina koja žive u ruralnim područjima.

Obvezatno osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od šest godina.

Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti primjenjuju se isključivo na ustanove za djecu u dobi od tri godine i stariju. Smjernice su obvezujuće.

Nema obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti za pružanje usluga u kući.

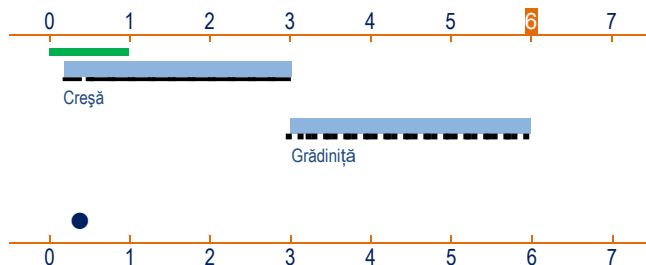
Postojeće reforme

Planira se izrada obrazovnih smjernica za *creches*. Ti će se programi voditi pod oznakom ISCED 010.

Rumunjska

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Pružanje usluga RPOO-a u kući	Mjerodavna vlast	Ustanova RPOO-a
	Obrazovanje	
	Ostalo	

Dopust za njegu djeteta	Početak obvezatnog obrazovanja	ISCED 010	ISCED 020

A = besplatno nekoliko sati tjedno	B = zakonsko pravo	A + B

Kad je riječ o Rumunjskoj, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu koja pohađaju ustanove pod nazivom *creșă*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na djecu koju obuhvaća *grădiniță*.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2014./2015.	Mlađi od 1 god.	1 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.
Creșă	0,1	2,1	5,5	1,4	(-)	(-)	(-)
Grădiniță	(-)	(-)	10,6	81,2	88,9	95,2	14,4

Izvor: NIS, 2016.

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 010	1,4	6,0	1,3	(-)	(-)	(-)	(-)
ISCED 020	(-)	14,3	68,1	89,2	90,0	14,2	(-)
ISCED 0	1,4	20,3	69,4	89,2	90,0	14,2	(-)
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	83,0	88,8

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.)

Organizacija

Do treće godine djeca pohađaju ustanove RPOO-a pod nazivom *creșă*. Od treće godine (katkad čak od druge) do šeste djeca mogu pohađati ustanove *grădiniță*.

RPOO je besplatan, čak i kad je riječ o cjelodnevnom boravku.

Ministarstvo nacionalnog obrazovanja odgovorno je za RPOO za djecu u dobi od tri godine i stariju koja pohađaju ustanove *grădiniță*. No za djecu mlađu od tri godine ono dijeli odgovornost s Ministarstvom zdravlja, Ministarstvom rada i socijalne pravde i javnim lokalnim vlastima.

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od šest godina.

Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a, no razlikuju se za pojedinu dobnu skupinu. Smjernice su obvezujuće isključivo za ustanove za djecu u dobi od tri godine i stariju.

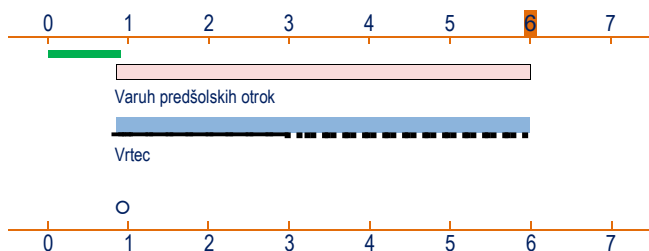
Postojeće reforme

Od godine 2019./2020. Ministarstvo nacionalnog obrazovanja postat će odgovorno tijelo za cijelo razdoblje RPOO-a uključujući i usluge za djecu mlađu od tri godine. Naknade za ustanove *creșă* ujednačuju se.

Slovenija

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Pružanje usluga RPOO-a u kući	Mjerodavna vlast	Ustanova RPOO-a
☐	Obrazovanje	☐
☐	Ostalo	☐

Dopust za njegu djeteta Početak obvezatnog obrazovanja ISCED 010 ISCED 020
 A = besplatno nekoliko sati tjedno B = zakonsko pravo A + B

Kad je riječ o Sloveniji, u ovom se izvješću kategorija mladih od tri godine odnosi na skupine djece te dobi koje pohađaju vrtec. I kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na skupine djece te dobi koje pohađaju vrtec.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2017./2018.	Mladi od 1 god.	1 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.
Vrtec	0,11	50,3	76,7	87,1	91,8	94,1	9,1

Izvor: Ured za statistiku RS, 2018.

(%) Referentna je godina 2017.	Mladi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	24,0	74,0	85,6	90,5	93,6	8,2	(-)
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	0,2	89,3	98,0

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.)

Organizacija

Postoji jedinstven sustav RPOO-a koji pruža obrazovanje i skrb za djecu u dobi od jedanaest mjeseci pa sve do njihova upisa u osnovnu školu. Većina djece pohađa ustanove pod nazivom vrtec. Postoji i sustav reguliranog pružanja usluga RPOO-a u kući (*varuh predškolskih otrok*), no obuhvaća vrlo mali postotak djece.

Ministarstvo obrazovanja, znanosti i sporta odgovorno je za cijeli sektor RPOO-a.

U dobi od jedanaest mjeseci djeca imaju zakonsko pravo na javno subvencionirano mjesto u sustavu RPOO-a.

Obrazovne smjernice

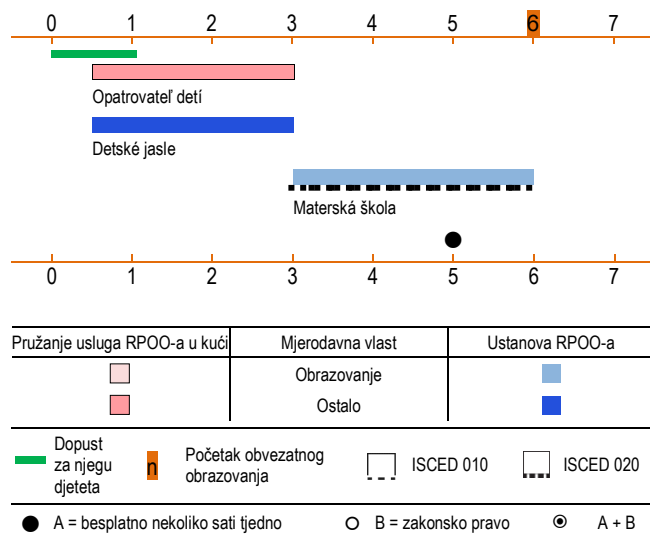
Kurikulum za dječje vrtiće glavni je nacionalni dokument namijenjen ustanovama za cijelo razdoblje RPOO-a. Dokument određuje ciljeve, glavna načela i područja aktivnosti. Ostali službeni dokumenti obuhvaćaju smjernice i dodatke Kurikuluma za dječje vrtiće koji obuhvaćaju djecu s posebnim potrebama, obrazovanje u etnički mješovitim područjima, rad s djecom romske nacionalnosti, integraciju djece migranata te pružanje savjetodavnih usluga. Dokumenti su obvezujući za sve javne i sto posto javno subvencionirane ustanove.

Nema obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti za pružanje usluga u kući.

Slovačka

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Slovačkoj, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu u jaslicama (*zariadenia starostlivosti o deti do troch rokov veku dieťaťa*). Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na djecu koju obuhvaća *materská škola*.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2017./2018.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
Materská škola	15,3	67,9	78,6	84,1	33,5	0,8

Izvor: Slovački centar znanstvenih i tehničkih informacija (SCSTI) i Statistički ured Slovačke Republike

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	(-)	14,9	68,1	78,5	77,8	41,0	3,4
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	50,5	90,9

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.)

Organizacija

Trenutačno se izrađuje sustav RPOO-a za djecu mlađu od tri godine. Mala djeca mogu pohađati jaslice (*detské jasle*, službenog naziva *zariadenia starostlivosti o deti do troch rokov veku dieťaťa*) ili ih mogu čuvati dadilje (*opatrovatel' detí*). Za tu je uslugu mjerodavno Ministarstvo rada, socijalnih pitanja i obitelji. U dobi između tri i šest godina djeca pohađaju *materské školy* u ustanovama za koje je mjerodavno Ministarstvo obrazovanja, znanosti, istraživanja i sporta. Ako ima mjesta, katkad se i dvogodišnjaci mogu upisati u *materské školy*.

Javne *materské školy* nude besplatan cjelodnevni boravak za djecu godinu dana prije obvezatnog školovanja. Naknade za privatne *materské školy* za posljednju godinu umanjene su za iznos državnog doprinosa.

Postotak sudjelovanja djece godinu dana prije početka obvezatnog školovanja iznosi 92 %.

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje 1. rujna za djecu koja su navršila šest godina.

Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti primjenjuju se isključivo na ustanove za djecu u dobi od tri godine i stariju. Smjernice su obvezujuće.

Nema obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti za pružanje usluga u kući.

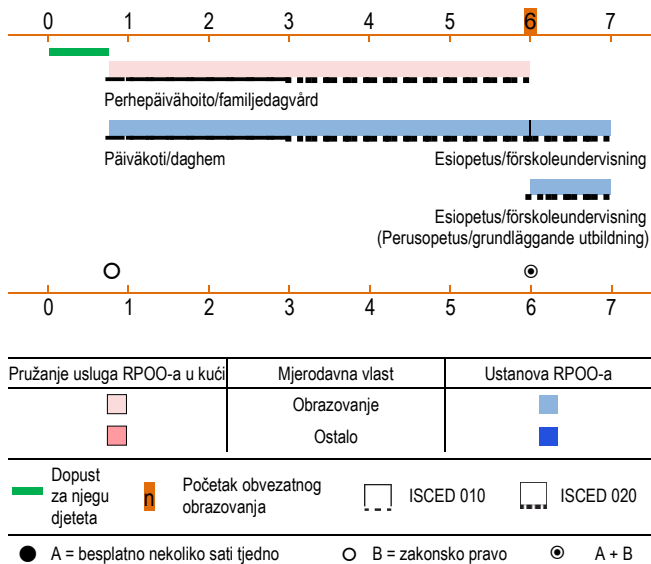
Postojeće reforme

Pripremaju se zakoni prema kojima je posljednja godina RPOO-a prije osnovnoškolskog obrazovanja od rujna 2020. obvezatna.

Finska

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Finskoj, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na skupine djece te dobi koje obuhvaća *päiväkoti/daghem*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na djecu te dobi koju obuhvaćaju *päiväkoti/daghem* i *Esiopetus/förskoleundervisning*.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2016.	Mlađi od 1 god.	1 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.
Perhepäivähoito/familjedagvård (javno)	0,3	6,7	9,4	9,0	7,3	5,3	1,2
Päiväkoti/daghem (javno)	0,4	18,9	39,9	53,6	61,2	67,4	65,0
Djeca koja primaju naknadu ili kupone za skrb	0,2	5,7	10,0	10,9	11,2	11,2	8,4
Esiopetus/förskoleundervisning (ukupno)							99,6
Ukupno	0,9	31,2	58,8	73,5	79,7	84,0	ca 99

Izvor: Nacionalni institut za zdravstvo i dobrobit, baza podataka SOTKA

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	16,4	58,8	73,5	79,7	85,0	98,2	0,9
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	0,4	96,3

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.)

Postojeće reforme

Novi zakon o RPOO-u usvojen je godine 2018. Reformom se nastoji poboljšati kvaliteta RPOO-a, i to tako da se unaprijede sposobnosti osoblja. Od godine 2030. dvije trećine osoblja u ustanovama moraju imati diplomu prvostupnika, a najmanje polovica njih mora posjedovati diplomu s područja obrazovanja. →

Organizacija

Djeca imaju zakonsko pravo na javno subvencionirano mjesto u RPOO-u od završetka razdoblja roditeljskog dopusta (otprilike devet mjeseci). Za RPOO je mjerodavno Ministarstvo obrazovanja i kulture. Većina djece pohađa ustanove RPOO-a (*päiväkoti/daghem*) za djecu do sedme godine. Usluge RPOO-a u kući (*perhepäivähoito/familjedagvård*) može pružati jedna dadilja ili dvije do tri dadilje koje rade zajedno.

Obvezatno je pohađanje predškolske ustanove u godini koja prethodi polasku u osnovnu školu. Obvezatan predškolski program može se organizirati u ustanovama RPOO-a (*päiväkoti/daghem*) ili u osnovnim školama (*perusopetus/grundläggande utbildning*).

Osnovno obrazovanje (ISCED 1) počinje u kolovozu u godini u kojoj dijete navrší sedam godina.

Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a. Smjernice su obvezujuće. Usto vrhovne vlasti nude različite obrazovne smjernice za razdoblje obvezatnoga predškolskog obrazovanja koje se provodi u ustanovama i školama. Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti za ustanove primjenjuju se i na pružanje usluga u kući.

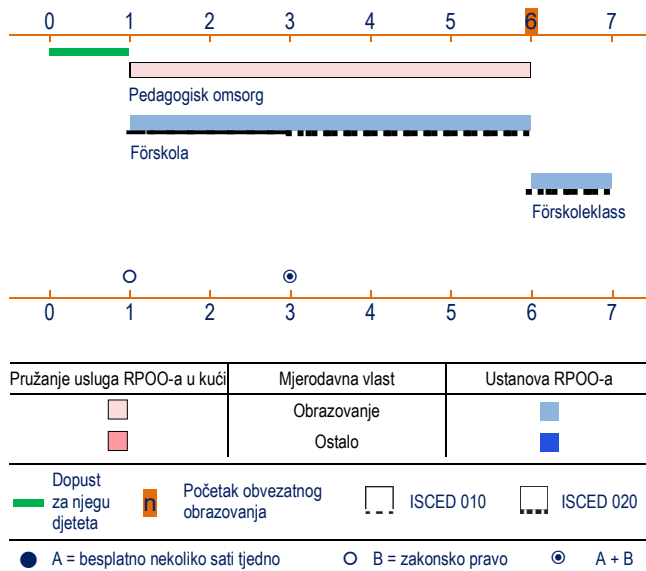
→ Izrada sveobuhvatne nacionalne baze podataka o RPOO-u osnažila je postojeću bazu dokaza. Godine 2018. Ministarstvo obrazovanja i kulture provelo je pilot-projekt besplatnog RPOO-a za petogodišnjake (20 sati tjedno). Projekt će ispitati učinak tih usluga na upisne stope te će uzeti u obzir sve posljedice počinjanja obvezatnoga predškolskog obrazovanja u dobi od pet godina. U novu vladinu program od lipnja 2019. godine navodi se nekoliko mjera politika kojima se nastoje razviti usluge RPOO-a.¹⁰⁹

¹⁰⁹ <https://valtioneuvosto.fi/en/rinne/government-programme>

Švedska

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Švedskoj, u ovom se izvješću kategorija mladih od tri godine odnosi na skupine djece te dobi koje obuhvaća *förskola*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na djecu te dobi koju obuhvaćaju *örskola* i *förskoleklass*.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2017.	1 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
Förskola	48,6	89,2	92,7	94,3	94,5	1,1	0,2
Pedagogisk omsorg	1,1	2,0	2,1	1,9	1,7	(-)	(-)
Förskoleklass	(-)	(-)	(-)	(-)	0,6	97,1	0,9
Ukupno	49,7	91,2	94,8	96,2	96,8	98,2	1,1

Izvor: Skolverket, 2018.

(%) Referentna je godina 2017.	Mladi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	23,7	88,2	92,8	94,3	95,2	98,4	1,7
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	0,9	99,0

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.)

Organizacija

Sustav RPOO-a sastoji se od jedinstvenih ustanova (*förskola*) namijenjenih djeci u dobi od jedne do šest godina. Djeca u dobi od šest i sedam godina pohađaju obvezatan predškolski razred (*förskoleklass*). *Förskoleklass* je obično vezan uz školu koju će učenici pohađati. Usto postoji i sustav poznat kao pedagoška skrb (*pedagogisk omsorg*) koju pružaju registrirane dadilje, a taj sustav može biti ustrojen na različite načine (tj. u kući dadilje ili drugdje). Uz usluge prikazane na dijagramu mnoge lokalne vlasti nude i usluge RPOO-a u otvorenim predškolama (*öppen förskola*) u koje roditelji (ili skrbnici) mogu doći s djecom kad god pože. Za te je usluge mjerodavno Ministarstvo obrazovanja i istraživanja.

U dobi od godine dana djeca imaju pravo na javno subvencionirane usluge RPOO-a, a od treće godine imaju pravo na besplatne usluge koje traju najmanje 15 sati tjedno. Djeca čiji roditelji rade ili studiraju imaju pravo na javno subvencionirano mjesto u centru za skrb za djecu nakon škole (*fritidshem*).

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od sedam godina.

Obrazovne smjernice

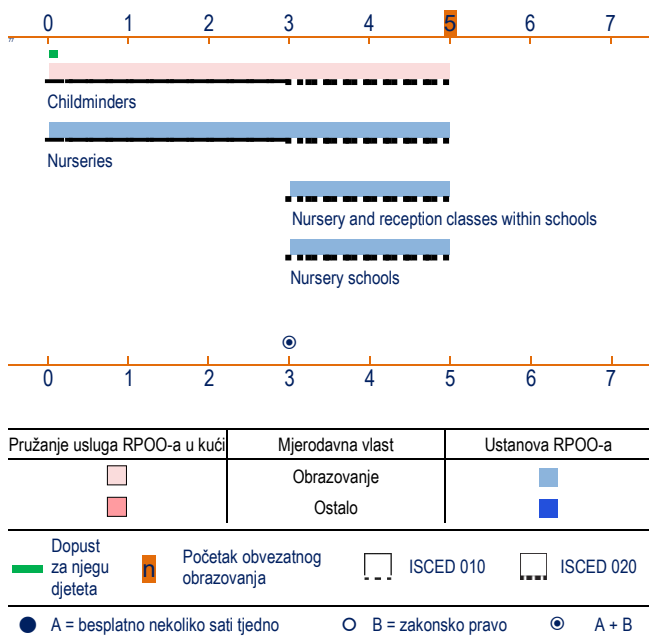
Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama i u kući tijekom cijelog razdoblja RPOO-a. Smjernice su obvezujuće samo za ustanove.

Nadalje, vrhovne vlasti pružaju različite obrazovne smjernice za razdoblje obvezatnog školovanja koje se provodi u ustanovama.

Ujedinjeno Kraljevstvo – Engleska

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Engleskoj, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu koja pohađaju privatne i dobrovoljne ustanove *nurseries*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na javno financirane *nursery schools* i *nursery and reception classes* u javno financiranim školama. Privatne i dobrovoljne usluge za djecu u dobi od tri godine i stariju također su dostupne, no nisu obuhvaćene ovim izvješćem.

Stope sudjelovanja

Postotak djece u dobi od tri i četiri godine koja su prihvatljiva za financirana mjesta u RPOO-u prema obliku pružatelja usluga

(%) Referentna je godina 2018. (siječanj)	3 god.	4 god.
Nurseries and childminders	58	19
Nursery and reception classes within schools	28	72
Nursery schools	4	1
Independent schools	2	2

Izvor: Odjel za obrazovanje, 2018b.

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0*	0,7	52,8	100,0	100,0	(-)	(-)	(-)
ISCED 1*	(-)	(-)	(-)	3,1	97,0	97,9	98,2

* Podaci za Ujedinjeno Kraljevstvo (sve dijelove).

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.).

Organizacija

Za cijelo je razdoblje RPOO-a mjerodavna Uprava za obrazovanje.

Mlađa djeca mogu pohađati privatne i dobrovoljne ustanove *nurseries* (poznate i kao *day nurseries* ili *daycare*) ili ih mogu čuvati *childminders*.

Od treće godine sva djeca imaju zakonsko pravo na 15 besplatnih sati RPOO-a tjedno. Djeca zaposlenih roditelja imaju pravo na 30 sati tjedno. Dvogodišnjaci u nepovoljnom položaju također imaju pravo na 15 besplatnih sati RPOO-a. Ti sati mogu se ponuditi u javno financiranoj ustanovi (*school* ili *nursery school*) ili kod registriranoga privatnog ili dobrovoljnog pružatelja usluga uključujući *childminders*. Privatne i dobrovoljne ustanove *nurseries* mogu biti jedinstvene (za djecu od rođenja do pete godine) ili odvojene (za određene dobne skupine). Ustanove *nurseries* koje nude povremenu skrb (ne cjelodnevni boravak) za djecu od treće godine poznate su i kao *pre-schools*.

Od školske godine u kojoj navršše četiri godine sva djeca imaju pravo na cjelodnevni boravak (32 sata) u javno financiranoj školi (u *reception class*).

Osnovnoškolsko obrazovanje (jedna godina) počinje u dobi od pet godina.

Obrazovne smjernice

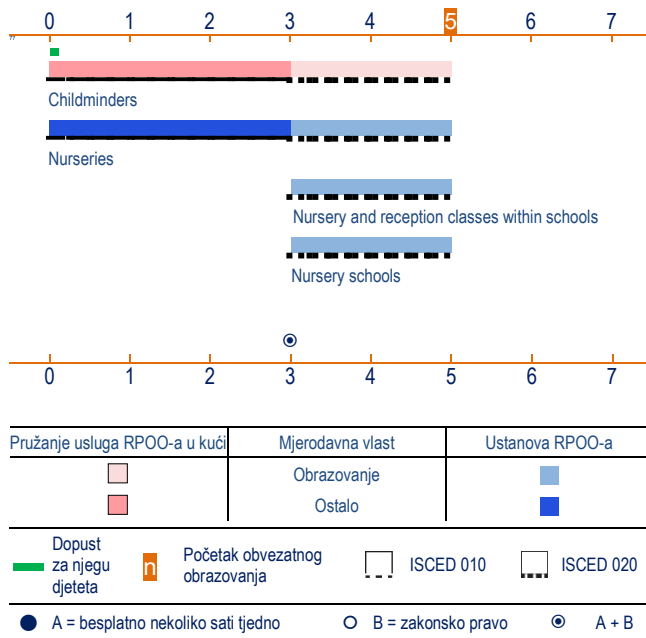
Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a. Smjernice su obvezujuće.

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti za ustanove primjenjuju se i na pružanje usluga u kući.

Ujedinjeno Kraljevstvo – Wales

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Walesu, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu koja pohađaju privatne i dobrovoljne ustanove *nurseries*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na javno financirane *nursery schools* i *nursery and reception classes* u javno financiranim školama. Privatne i dobrovoljne usluge za djecu u dobi od tri godine i stariju također su dostupne, no nisu obuhvaćene ovim izvješćem.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0*	0,7	52,8	100,0	100,0	(-)	(-)	(-)
ISCED 1*	(-)	(-)	(-)	3,1	97,0	97,9	98,2

* Podaci za Ujedinjeno Kraljevstvo (svi dijelovi).

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.).

Postojeće reforme

Petogodišnji plan vlade 2016. – 2021. pod nazivom *Taking Wales Forward* obuhvaća ciljeve povećanja ponude financiranog RPOO-a s 10 na 30 sati tjedno te s 38 na 48 tjedana godišnje za zaposlene roditelje djece u dobi od tri i četiri godine. Usluga se eksperimentalno provodi u svim lokalnim vlastima u Walesu od travnja 2019. godine.

Organizacija

Za cijelo razdoblje RPOO-a mjerodavna je Vlada Walesa. Za skrb za djecu u dobi od tri godine i stariju mjerodavno je Ministarstvo obrazovanja, a za djecu mlađu od tri godine Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi.

Mlađa djeca mogu pohađati privatne i dobrovoljne ustanove *nurseries* (poznate i kao *day nurseries* ili *daycare*) ili ih mogu čuvati *childminders*.

Od treće godine sva djeca imaju zakonsko pravo na besplatne usluge RPOO-a 10 sati tjedno 38 tjedana godišnje. Ti sati mogu se ponuditi u javno financiranoj ustanovi (*school* ili *nursery school*) ili kod registriranoga privatnog ili dobrovoljnog pružatelja usluga uključujući *childminders*. Privatne i dobrovoljne ustanove *nurseries* mogu biti jedinstvene (za djecu od rođenja do pete godine) ili odvojene (za određene dobne skupine). Ustanove *nurseries* koje nude povremenu skrb (ne cjelodnevni boravak) za djecu od treće godine poznate su i kao *pre-schools*. Dvogodišnjaci u nepovoljnom položaju imaju pravo na 12,5 besplatnih sati RPOO-a tjedno.

Od školske godine u kojoj navršše četiri godine sva djeca imaju pravo na cjelodnevni boravak (32 sata) u javno financiranoj školi (u *reception class*).

Osnovnoškolsko obrazovanje (prvi razred) počinje u dobi od pet godina.

Obrazovne smjernice

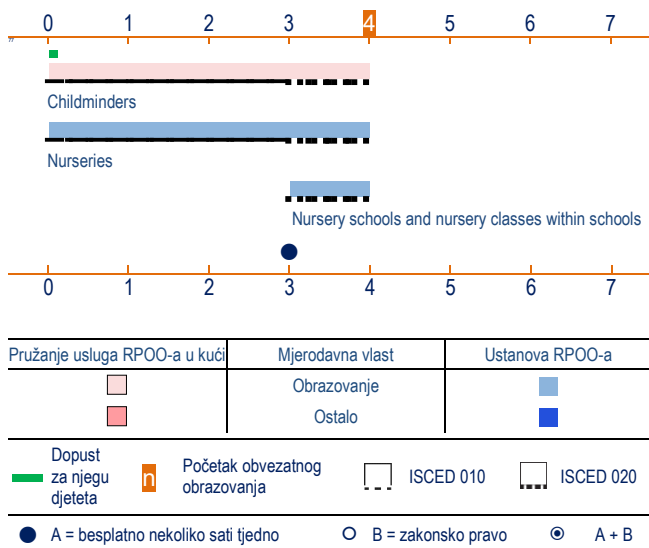
Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti primjenjuju se isključivo na ustanove za djecu u dobi od tri godine i stariju. Smjernice su obvezujuće.

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti za ustanove primjenjuju se i na usluge RPOO-a u kući za djecu stariju od tri godine, a pružatelj usluga prima javna sredstva za svoj posao.

Ujedinjeno Kraljevstvo – Sjeverna Irska

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Sjevernoj Irskoj, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu koja pohađaju privatne i dobrovoljne ustanove *nurseries*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na javno financirane *nursery schools* i *nursery and reception classes in schools*. Privatne i dobrovoljne usluge za djecu u dobi od tri godine i stariju također su dostupne, no nisu obuhvaćene ovim izvješćem.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0*	0,7	52,8	100,0	100,0	(-)	(-)	(-)
ISCED 1*	(-)	(-)	(-)	3,1	97,0	97,9	98,2

* Podaci za Ujedinjeno Kraljevstvo (svi dijelovi).

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.).

Organizacija

Za cijelo je razdoblje RPOO-a mjerodavna Uprava za obrazovanje Vlade Sjeverne Irske, no i Uprava za zdravstvo ima određenu odgovornost za usluge za djecu mlađu od tri godine.

Mlađa djeca mogu pohađati privatne i dobrovoljne ustanove *nurseries* (poznate i kao *day nurseries* ili *daycare*) ili ih mogu čuvati *childminders*.

Od treće godine djeca mogu pohađati javno financirane ustanove (*school* ili *nursery school*) ili biti kod registriranog pružatelja usluga u privatnom ili dobrovoljnom sektoru poput dadilja. Privatni i dobrovoljni pružatelji usluga mogu biti jedinstveni (za djecu od rođenja do četvrte godine) ili odvojeni (za određene dobne skupine). Ustanove *Nurseries* koje nude povremenu skrb (ne cjelodnevni boravak) za djecu od treće godine poznate su i kao *pre-schools*.

U sklopu Programa predškolskog obrazovanja Uprava za obrazovanje plaća 12,5 sati tjedno u RPOO-u za 38 tjedana godišnje. Vlada nastoji ponuditi taj program svoj djeci u dobi od tri godine i starijoj iako nije riječ o zakonskom pravu. Sve ustanove RPOO-a prikazane na dijagramu mogu to pružiti.

Osnovnoškolsko obrazovanje (prvi razred) počinje u dobi od četiri godine.

Obrazovne smjernice

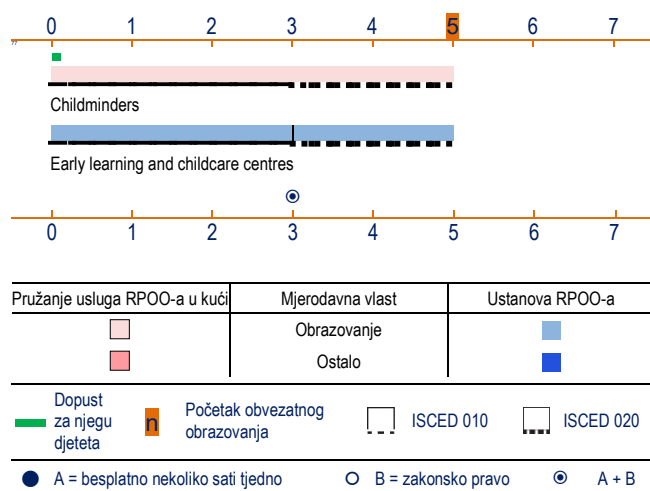
Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti primjenjuju se isključivo na ustanove za djecu u dobi od tri godine i stariju. Smjernice su obvezujuće.

Nema obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti za pružanje usluga u kući.

Ujedinjeno Kraljevstvo – Škotska

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Škotskoj, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu te dobi koja pohađaju bilo koji oblik predškolske ustanove *early learning and childcare (ELC) centres*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na bilo koji oblik predškolske ustanove *early learning and childcare (ELC) centres*.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2016.	Mlađi od 1 god.	1 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.
Childminders	1,4	6,7	8,1	7,0	6,6	5,2
Centre-based ELC	4,1	25,2	41,3	85,3	93,4	5,6
Ukupno	5,5	31,9	49,4	92,3	100	10,8

Izvor: Podaci Inspektorata za skrb (2018). i iz popisa stanovništva u nacionalnoj evidenciji Škotske (NRS). Napomena: Stope sudjelovanja mogu biti veće zbog višestrukih prijava.

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0*	0,7	52,8	100,0	100,0	(-)	(-)	(-)
ISCED 1*	(-)	(-)	(-)	3,1	97,0	97,9	98,2

* Podaci za Ujedinjeno Kraljevstvo (svi dijelovi).

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.).

Postojeće reforme

Besplatni školski obroci u predškolskim ustanovama bit će opće pravo od kolovoza 2020. godine. Od godine 2020./2021. opće zakonsko pravo na besplatne usluge povećat će se na 1140 sati godišnje (30 sati tjedno). Ta je promjena uzeta u obzir u obradi podataka prikupljenih iz tog sektora.

Organizacija

Rano učenje i briga za djecu (*Early Learning and Childcare – ELC*) dostupni su u ustanovama i uslugama RPOO-a u kući koje pružaju dadilje (*childminders*). Svaka od 32 lokalne vlasti u Škotskoj ima određenu razinu autonomije za ponudu prilagodljivih usluga koje zadovoljavaju lokalne potrebe obitelji i individualne potrebe djece. Postoje različiti oblici ustanova (*nurseries, child and family centres, childcare centres, playgroups, nursery schools, nursery classes within schools* itd.) koje skrbe za različite dobne skupine.

Opće pravo na 600 sati RPOO-a godišnje (16 sati tjedno) počinje od treće godine. Otprilike 25 % dvogodišnjaka ima besplatno pravo na RPOO. To se pravo može ostvariti u većini ustanova te u vezi s uslugama koje se pružaju u kući.

Politiku RPOO-a određuje Uprava za rano učenje i skrb za djecu. Sve ustanove RPOO-a moraju uzeti u obzir upute i smjernice s pomoću neovisnih tijela odgovornih za reguliranje ustanova RPOO-a (Inspektorat za skrb, Škotsko vijeće za socijalne usluge i obrazovanje Škotske). Vlada Škotske također daje smjernice lokalnim vlastima u vezi s uslugama besplatnog RPOO-a.

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od pet godina.

Obrazovne smjernice

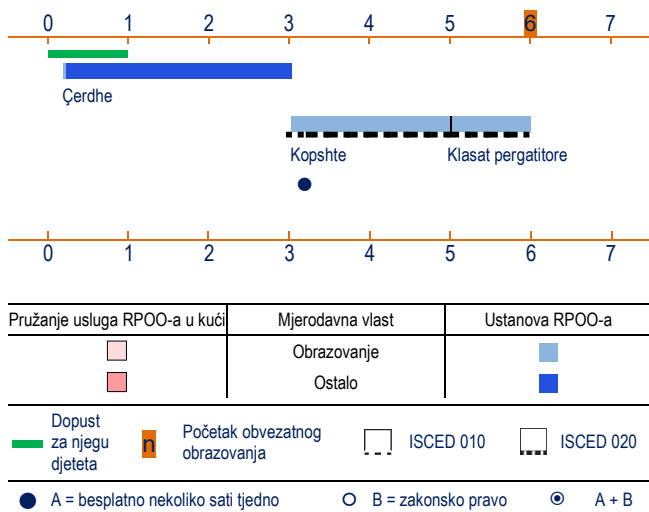
Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a, no razlikuju se za pojedinu dobnu skupinu. Nijedna od skupina smjernica nije obvezujuća.

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti za ustanove primjenjuju se i na pružanje usluga u kući.

Albanija

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Albaniji, u ovom se izvješću kategorija mladih od tri godine odnosi na djecu koja pohađaju ustanovu *çerdhe*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na onu koju obuhvaća ustanova *kopshte*.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2017./2018.

	Djeca od treće do pete godine
Kopshte	80,3

Izvor: Podatke dostavio Odjel za statistiku u Ministarstvu obrazovanja, sporta i mladih

Nema podataka Eurostata.

Organizacija

Do treće godine djeca pohađaju ustanove RPOO-a pod nazivom *çerdhe*. U dobi od treće do šeste godine mogu besplatno pohađati ustanovu *kopshte*. Od pete godine dostupni su pripremni razredi (*klasat per gatitore*) koji pomažu djeci da se pripreme za školu.

Za *çerdhe* je mjerodavno Ministarstvo zdravstva i socijalne zaštite. Standarde, nastavno osoblje i kurikulume u *kopshte* regulira Ministarstvo obrazovanja, sporta i mladih. Za infrastrukturu ustanova *çerdhe* i *kopshte* mjerodavna je jedinica lokalne samouprave.

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od šest godina.

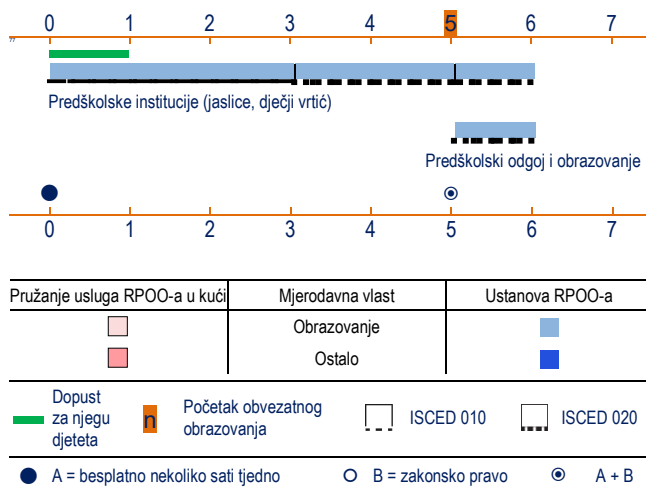
Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti primjenjuju se isključivo na ustanove za djecu u dobi od tri godine i stariju. Smjernice su obvezujuće.

Bosna i Hercegovina

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Bosni i Hercegovini, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu koja pohađaju *predškolske institucije, jaslice*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na djecu te dobi u *predškolskim institucijama, dječjim vrtićima* te u *predškolskom odgoju i obrazovanju*.

Stope sudjelovanja

2017./2018. (%)	Mlađi od 1 god.	1 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.
Predškolske institucije	0,1	4,1	9,5	14,7	17,3	19,4	7,8

Izvor: BHAS, 2018.

Nema podataka Eurostata.

Organizacija

Sustav RPOO-a pruža usluge obrazovanja i skrbi za djecu od rođenja do šeste godine. Uglavnom ustanove RPOO-a (predškolske institucije) kombiniraju jaslice za djecu mlađu od tri godine i vrtić za djecu u dobi od tri godine pa sve do njihova upisa u osnovnu školu. No pojedine predškolske institucije imaju skupine samo za stariju djecu u dobi od tri do pet godina.

Za RPOO je mjerodavno 12 ministarstava obrazovanja – Ministarstvo Republike Srpske te po jedno ministarstvo za deset kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine i jedno za Okrug Brčko.

Od pete je godine RPOO obvezatan u Federaciji Bosne i Hercegovine te u Okrugu Brčkom do pet sati tjedno. Obvezatan program RPOO-a traje 150 – 180 sati, ovisno o kantonu i entitetu. Može se provoditi u školama (*predškolski odgoj i obrazovanje*) i ustanovama RPOO-a (*predškolske institucije*). U Republici Srpskoj RPOO nije obvezatan, no provodi se deset sati tjedno od ožujka do lipnja prije početka osnovne škole.

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od šest godina.

Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a. Smjernice nisu obvezujuće.

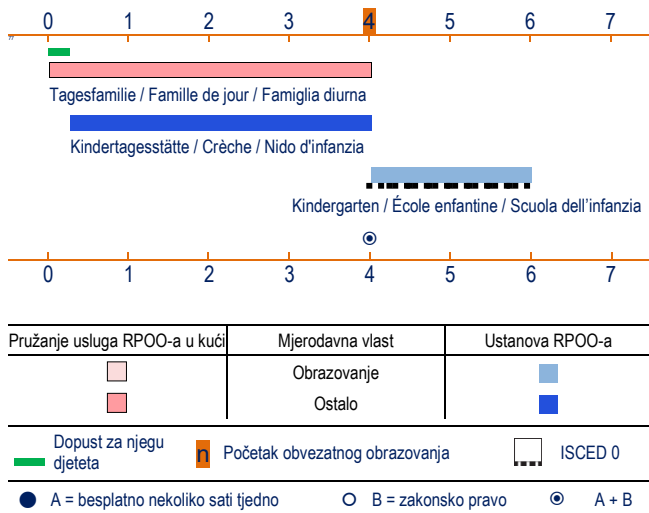
Postojeće reforme

Platforma za razvoj predškolskog obrazovanja u Bosni i Hercegovini za razdoblje od 2017. do 2022. nastoji povećati opseg posebice u pogledu posljednje godine prije početka osnovne škole. Jednako tako nastoji osigurati kvalitetu i redovito financiranje te jačanje uključivosti i podizanje svijesti o važnosti RPOO-a.

Švicarska

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Švicarskoj, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu koja pohađaju *Kindertagesstätte/crèche/nido d'infanzia*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na djecu koja pohađaju *Kindergarten/école enfantine/scuola dell'infanzia*.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	(-)	(-)	2,4	48,1	97,8	53,5	1,2
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	0,5	46,3	98,6

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uoe_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.).

Napomena: ISCED 0 odnosi se isključivo na ISCED 020.

Postojeće reforme

Od 1. srpnja 2018. godine konfederacija će poduprijeti kantone i općine koji povećavaju subvencije za skrb za djecu kako bi se smanjili troškovi za roditelje od ukupno 100 milijuna švicarskih franaka.

Godine 2018. konfederacija i kantoni usuglasili su se u vezi s pet ciljeva za integraciju izbjeglica i privremeno prihvaćenih osoba (plan integracije). Jedan je od ciljeva da 80 % djece iz obitelji koje traže azil i dođu u Švicarsku, a mlađa su od četiri godine, može komunicirati na lokalnom jeziku kad počne obvezatno školovanje.

Organizacija

Zbog saveznog ustroja sustav RPOO-a u Švicarskoj je decentraliziran i razlikuje se u 26 kantona. No pojedina su obilježja zajednička za cijeli sustav.

Ustanove RPOO-a (*Kindertagesstätte/crèche/nido d'infanzia*) namijenjene su djeci u dobi od tri i pol mjeseca do četiri godine (početak obvezatnog školovanja). Postoje i usluge RPOO-a u kući (*Tagesfamilie/famille de jour/famiglia diurna*). Za većinu ustanova za najmlađu djecu mjerodavna su kantonalna ministarstva za socijalna pitanja, a u pojedinim kantonima kantonalna ministarstva obrazovanja.

Za djecu do četvrte godine nema zakonskog prava osim u kantonu grada Basela.

Od početka obvezatnog obrazovanja koje u većini kantona počinje u dobi od četiri godine (u pojedinima u dobi od pet ili šest godina) djeca moraju pohađati predškolske ustanove (*Kindergärten / Ecoles enfantines / Scuole dell'infanzia*) za koje su mjerodavna kantonalna ministarstva obrazovanja. Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od šest godina.

Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti primjenjuju se isključivo na ustanove za djecu u dobi od tri godine i stariju. Smjernice su obvezujuće.

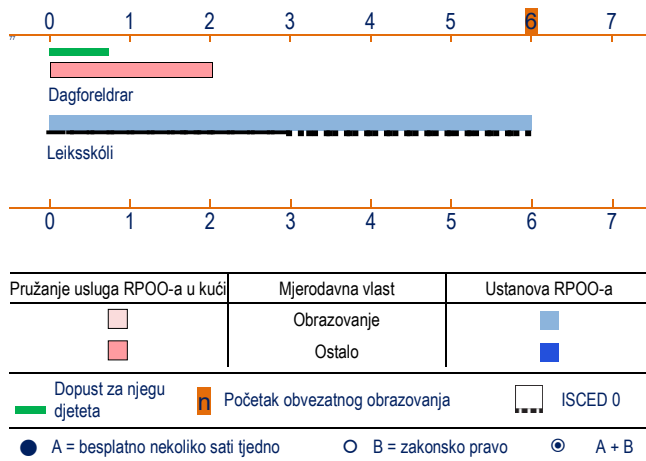
Nema obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti za pružanje usluga u kući.

No postoje neobvezujuće smjernice i orijentacijski okviri za ustanove i usluge u kući za djecu mlađu od tri godine iz privatnih udruženja.

Island

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Islandu, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na skupine djece te dobi u predškolskim ustanovama (*leiksskóli*). Kategorija djece u dobi od tri godine i starije također se odnosi na skupine djece te dobi u predškolskim ustanovama (*leiksskóli*).

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2016.	Mlađi od 1 god.	1 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.
Dagforeldrar	4,3	28,1	0,3	0,1	(-)	(-)
Leiksskóli	2	45	95	97	98	96

Izvor: Statistika Islanda, 2018a i 2018b

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	23,5	94,6	96,9	97,5	97,8	0,2	(-)
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	0,1	98,6	98,5

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uoe_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.)

Organizacija

Do šeste godine djeca mogu pohađati predškolske ustanove (*leiksskóli*) za koje je mjerodavno Ministarstvo obrazovanja. Postoji i sustav reguliranog pružanja usluga RPOO-a u kući (*dagforeldrar*) namijenjen najmlađoj djeci (od rođenja do druge godine) za koji je mjerodavno Ministarstvo skrbi.

Pojedina djeca pohađaju posljednju godinu programa RPOO-a u osnovnim školama koji se naziva nultim razredom za petogodišnjake (*5 ára bekkur*). Budući da to nije uobičajeno, nije ni prikazano na dijagramu.

Iako nema zakonskog prava na RPOO, mnoge općine politički se obvezuju osigurati mjesto u *leiksskóli* do druge godine.

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od šest godina.

Obrazovne smjernice

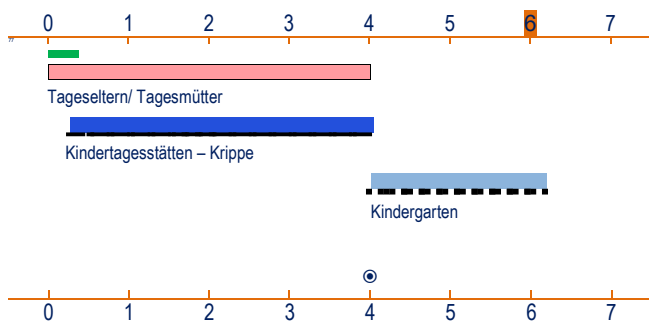
Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a. Smjernice su obvezujuće.

Nema obrazovnih smjernica vrhovnih vlasti za pružanje usluga u kući.

Lihtenštajn

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Pružanje usluga RPOO-a u kući	Mjerodavna vlast	Ustanova RPOO-a
	Obrazovanje	
	Ostalo	

■ Dopust za njegu djeteta
 ■ Početak obvezatnog obrazovanja
 ISCED 010
 ISCED 020

● A = besplatno nekoliko sati tjedno
 ○ B = zakonsko pravo
 ⊙ A + B

Kad je riječ o Lihtenštajnu, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu koja pohađaju *Kindertagesstätte – Krippe*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na onu u dječjem vrtiću.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2016.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	(–)	(–)	0,8	50,8	99,7	54,5	1,9
ISCED 1	(–)	(–)	(–)	(–)	(–)	47,2	100,0

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uoe_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.).

Organizacija

Djeca u dobi od četvrtog mjeseca do četiri godine pohađaju ustanove RPOO-a pod nazivom *Kindertagesstätte/Kinderkrippe*. Postoje i usluge čuvanja djece u kući koje pružaju dadilje (*Tageseltern/Tagesmütter*) iako nisu uobičajene.

Od četvrte godine djeca imaju zakonsko pravo besplatno pohađati program RPOO-a u vrtićima.

Uz glavne se ustanove prikazane na dijagramu roditelji mogu koristiti i dodatnim uslugama čuvanja djece u predškolskim ustanovama ili vrtićima (*Tagesstrukturen*). Te usluge obično traju dva do četiri sata na dan i namijenjene su starijoj djeci koja besplatno pohađaju 21 sat tjedno RPOO-a u vrtiću. Usto postoje i usluge čuvanja djece za kratko vrijeme (*Hütendienste*) i skupine za igru (*Spielgruppen*) za mlađu djecu.

Za dječji vrtić mjerodavno je Ministarstvo unutarnjih poslova, obrazovanja i okoliša. Za sve ostale oblike usluga mjerodavno je Ministarstvo za socijalna pitanja.

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od šest godina.

Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a, no razlikuju se za pojedinu dobnu skupinu. Obje su skupine smjernica obvezujuće.

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti za ustanove primjenjuju se i na pružanje usluga u kući.

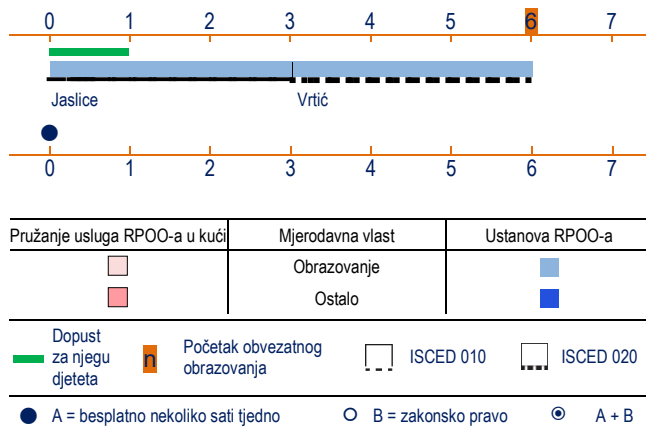
Postojeće reforme

Novi model financiranja na temelju uspjeha za usluge čuvanja djece razvija nacionalna radna skupina (*Kita-Finanzierung*) za godinu 2019.

Crna Gora

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Crnoj Gori, u ovom se izvješću kategorija mladih od tri godine odnosi na djecu koja pohađaju *jaslice*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na *vrtić*.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2017./2018.	Mladi od 1 god.	1 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.
Jaslice – vrtić	1,0	23,2	47,0	61,1	64,4	78,9	6,5

Izvor: Izračun Statističkog ureda Crne Gore

(%) Referentna je godina 2017.	Mladi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	(-)	41,3	52,0	64,7	74,6	5,4	0,1
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	1,5	91,4	100,0

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.).

Organizacija

Usluge RPOO-a pružaju se u predškolskim ustanovama (predškolski odgoj i obrazovanje – jaslice i vrtić). Programi za djecu mlađu od tri godine zovu se jaslice, a djeca od treće do šeste godine pohađaju vrtić. RPOO je dio obrazovnog sustava, a za nj je mjerodavno Ministarstvo obrazovanja. RPOO nudi cjelodnevni boravak, poludnevni boravak ili tri sata obrazovnog programa na dan. RPOO je besplatan, čak i cjelodnevni programi, iako roditelji trebaju platiti obroke i dodatne aktivnosti (npr. posjeti muzeju, kazalištu).

Pravna je osnova za usluge RPOO-a u kući donesena iako još nije na snazi.

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od šest godina.

Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a, no razlikuju se za pojedinu dobnu skupinu. Smjernice su obvezujuće.

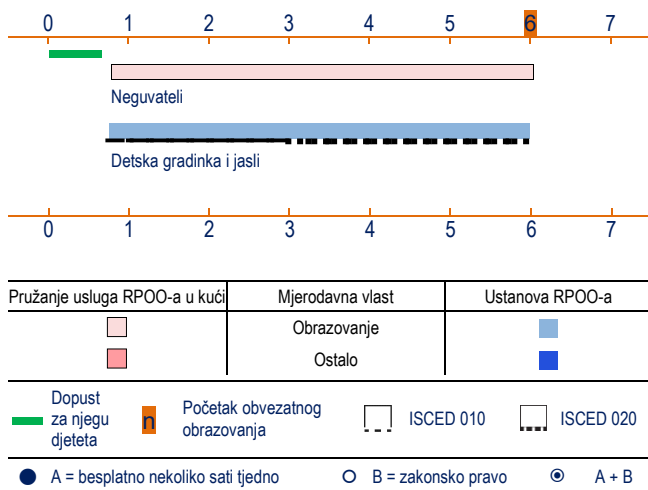
Postojeće reforme

Strategija RPOO-a u Crnoj Gori (2016. – 2020.) nastoji povećati sudjelovanje u RPOO-u unapređenjem infrastrukture, izgradnjom novih prostorija, obnovom postojećih i prenamjenom zgrada. Proširenje usluga ostvaruje se povećanjem interaktivnih usluga, uvođenjem inovativnih i prilagodljivih obrazovnih programa (tri sata besplatnoga obrazovnog programa) te razvojem programa koji zahtijevaju aktivno sudjelovanje roditelja.

Sjeverna Makedonija

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Kad je riječ o Sjevernoj Makedoniji, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na jaslice (*jasli*) u ustanovama pod nazivom *detska gradinka*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na onu koja pohađaju ustanove pod nazivom *detska gradinka*.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 1 god.	1 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.
Detska gradinka							
Javne	5,6	16,1	26,0	32,0	32,5	36,7	2,3
Privatne	0,2	0,5	0,6	0,4	0,7	0,6	0,2
UKUPNO	5,8	16,7	26,7	32,5	33,4	37,4	2,5

Izvor: interni dokumenti Ministarstva rada i socijalne politike

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	6,1	19,8	30,3	33,5	41,7	15,5	(-)
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	4,0	93,5	94,1

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uoe_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.).

Organizacija

RPOO je dio obrazovnog sustava. Cilj mu je pružiti skrb i obrazovanje za djecu u dobi od osam mjeseci do početka osnovne škole. Djeca mogu pohađati ustanove pod nazivom *detska gradinka* koje uključuju jaslice (*jasli*) za najmlađu djecu. Postoje i dadilje koje pružaju usluge RPOO-a u kući – *neguvatelji (fizički lica koi vršat domaćno zgrizivanje na deca od predučilišna vozrast i usluge čuvanja djece s pomoću agencii za davanje uslugi za chuvanje i nega na deca)*.

Uz usluge prikazane na dijagramu manji postotak djece u dobi od tri do pet godina pohađa *centar za ran detski razvoj* (javne i privatne).

Za obrazovni dio aktivnosti mjerodavno je Ministarstvo obrazovanja i znanosti, a za skrb i organizaciju rada predškolskih ustanova Ministarstvo rada i socijalne politike u suradnji s općinama. Stručnjaci iz Ureda za razvoj obrazovanja također su uključeni u rad komisija odgovornih za izradu obrazovnih programa (smjernica) za predškolske ustanove.

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od šest godina.

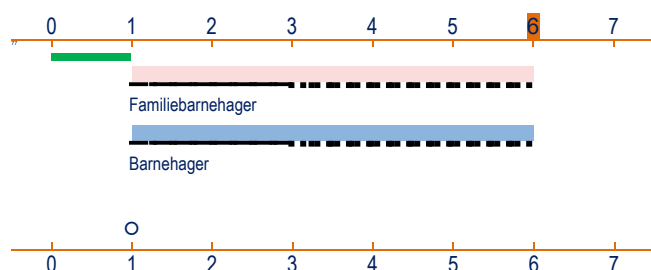
Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a. Smjernice su obvezujuće.

Norveška

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Pružanje usluga RPOO-a u kući	Mjerodavna vlast	Ustanova RPOO-a
	Obrazovanje	
	Ostalo	

Dopust za njegu djeteta
 Početak obvezatnog obrazovanja
 ISCED 010
 ISCED 020

● A = besplatno nekoliko sati tjedno
 ○ B = zakonsko pravo
 ⊕ A + B

Kad je riječ o Norveškoj, u ovom se izvješću kategorija mladih od tri godine odnosi na skupine djece te dobi u jedinstvenim ustanovama (*barnehager*). Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na skupine djece te dobi u jedinstvenim ustanovama (*barnehager*).

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2017./2018.	Mlađi od 1 god.	1 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.
Familiebarnehager	0,3	2,4	2,1	0,8	0,7	0,6	0
Barnehager	3,6	69,7	90,8	95,3	96,5	97,0	0,5
Ukupno	3,9	72,1	92,9	96,1	97,3	97,6	0,5

Izvor – izračuni se temelje na BASIL-u i SSB-u

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	38,0	92,3	95,9	97,2	97,5	0,5	(-)
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	99,2	99,1

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.)

Organizacija

Većina djece pohađa jedinstvene ustanove (*barnehager*) za koje je mjerodavno Ministarstvo obrazovanja i istraživanja. Usto postoje i obiteljski dječji vrtići (*familiebarnehager*) koji pružaju usluge RPOO-a u kući. Pružanje usluga RPOO-a u ustanovama i u kući regulirano je Zakonom o dječjim vrtićima.

Djeca u dobi od godine dana imaju zakonsko pravo na javno subvencionirane usluge.¹¹⁰ Kućanstvo ne plaća više od 6 % dohotka na mjesto u dječjem vrtiću. Nadalje, od treće godine djeca iz obitelji s niskim prihodima imaju zakonsko pravo na 20 besplatnih sati RPOO-a tjedno.

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od šest godina.

Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a. Smjernice su obvezujuće.

Obrazovne smjernice vrhovnih vlasti za ustanove primjenjuju se i na pružanje usluga u kući.

Postojeće reforme

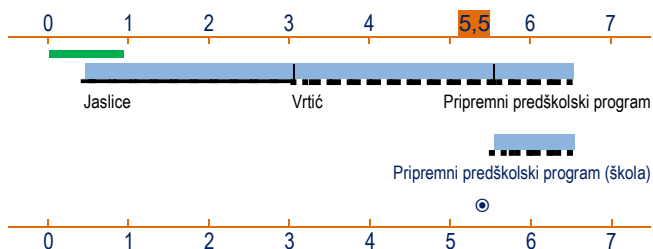
Zakon o omjerima osoblja i djece odredio je omjer 1 : 3 za djecu mlađu od tri godine i 1 : 6 za djecu u dobi od tri i pol godine. Taj je zakon stupio na snagu u kolovozu 2018. godine. U kolovozu 2018. godine stupili su na snagu novi propisi o broju djece po članu pedagoškog osoblja (odgojno-obrazovno osoblje) koje radi u ustanovama *barnehager*. Prema tim propisima najmanje jedan član pedagoškog / odgojno-obrazovnog osoblja skrbi za sedmero djece mlađe od tri godine i najmanje jedan član pedagoškog / odgojno-obrazovnog osoblja skrbi za četrnaestero djece u dobi od tri i pol godine.

¹¹⁰ Djeca koja navršavaju godinu dana najkasnije do kraja kolovoza imaju pravo na mjesto do kolovoza tijekom godine u kojoj se prijave. Djeca koja navršavaju godinu dana u rujnu, listopadu ili studenome imaju pravo na mjesto u dječjem vrtiću do kraja mjeseca u kojemu navršavaju godinu dana.

Srbija

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Pružanje usluga RPOO-a u kući	Mjerodavna vlast	Ustanova RPOO-a
☐	Obrazovanje	☐
☐	Ostalo	☐

Dopust za njegu djeteta Početak obvezatnog obrazovanja ISCED 010 ISCED 020
 A = besplatno nekoliko sati tjedno B = zakonsko pravo A + B

Kad je riječ o Srbiji, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu koja pohađaju *jaslice*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na djecu koja pohađaju *vrtić* te na onu koja pohađaju *pripremni predškolski program (škola)*.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 3 god.	3 do 5,5	5,5 do 6,5
Jaslice	25,0	(-)	(-)
Vrtić	(-)	61,8	(-)
Pripremni predškolski program	(-)	(-)	98,2

Izvor: Ured za statistiku Republike Srbije, 2019.

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	14,8	39,3	51,5	55,2	57,1	78,8	1,8
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	14,7	97,3

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uoe_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.).

Organizacija

RPOO je namijenjen djeci u dobi od šest mjeseci do šest i pol godina kad se upisuju u osnovnu školu. RPOO ima tri stupnja prema dobi – jaslice za djecu od šest mjeseci do tri godine, vrtić za djecu od tri do pet i pol godina i pripremni predškolski program koji traje devet mjeseci i provodi se u ustanovi RPOO-a ili u školama.

Jaslice i dječji vrtić nisu obvezatni i roditelji odlučuju hoće li ih dijete pohađati. Program se sastoji od poludnevnog ili cjelodnevnog boravka s obrazovnim aktivnostima i izbornim posebnim programima, a bira se prema zanimanju djece i roditelja, kapacitetu ustanove RPOO-a i sredstvima koja osiguravaju lokalne vlasti.

Predškolski pripremni program obvezatan je za svu djecu. Traje najmanje devet mjeseci četiri sata na dan. Djeca koja se upisuju u taj program ne smiju biti mlađa od pet i pol ili starija od šest i pol godina na početku školske godine koju će pohađati.

Za cijelo razdoblje RPOO-a mjerodavno je Ministarstvo obrazovanja, znanosti i tehnološkog razvoja.

Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a. Smjernice su obvezujuće.

Nadalje, vrhovne vlasti pružaju različite obrazovne smjernice za razdoblje obvezatnog školovanja koje se provodi u ustanovama.

Turska

Referentna je godina 2018./2019.

Dijagram

Pružanje usluga RPOO-a u kući	Mjerodavna vlast	Ustanova RPOO-a
☐	Obrazovanje	☐
☐	Ostalo	☐

Dopust za njegu djeteta Početak obvezatnog obrazovanja ISCED 010 ISCED 020
 A = besplatno nekoliko sati tjedno B = zakonsko pravo A + B

Kad je riječ o Turskoj, u ovom se izvješću kategorija mlađih od tri godine odnosi na djecu koja pohađaju *Kreş*. Kategorija djece u dobi od tri godine i starije odnosi se na onu koju obuhvaćaju *Bağımsız Ana Okulu* i *Ana Sınıfları*.

Stope sudjelovanja

(%) Referentna je godina 2017.	Mlađi od 2 god.	2 god.	3 god.	4 god.	5 god.	6 god.	7 god.
ISCED 0	(-)	0,8	10,1	36,6	58,9	(-)	(-)
ISCED 1	(-)	(-)	(-)	(-)	14,5	95,2	100,0

Izvor: Eurostat, UOE [educ_uae_enrp07] (ažurirano 23. svibnja 2019.).

Organizacija

Djeca do treće godine mogu pohađati jaslice i predškolske ustanove (*Kreş*) za koje je mjerodavno Ministarstvo obitelji i socijalne politike. Djeca u dobi od tri do pet i pol godina pohađaju *Bağımsız Ana Okulu*, a ona u dobi od četiri do pet i pol godina mogu pohađati i *Ana Sınıfları* u osnovnim školama. Za *Bağımsız Ana Okulu* i *Ana Sınıfları* mjerodavno je Ministarstvo obrazovanja – Opća uprava za osnovno obrazovanje.

Osnovnoškolsko obrazovanje počinje u dobi od pet i pol godina.

Obrazovne smjernice

Obrazovne smjernice koje su donijele vrhovne vlasti primjenjuju se u ustanovama tijekom cijelog razdoblja RPOO-a, no razlikuju se za pojedinu dobnu skupinu. Obje su skupine smjernica obvezujuće.

ZAHVALE

Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizualnu djelatnost i kulturu

Analiza obrazovnih politika i politika za mlade

Avenue du Bourget 1 (J-70 – Odjel A7)

B-1049 Bruxelles

(<http://ec.europa.eu/eurydice>)

Autori

Akvilė Motiejūnaitė-Schulmeister (koordinator)

Marie-Pascale Balcon i Isabelle de Coster

Prikaz i grafička obrada

Patrice Brel

Naslovnica

Virginia Giovannelli

Koordinacija izrade

Gisèle De Lel

NACIONALNE JEDINICE EURYDICEA

ALBANIJA

Jedinica Eurydicea
Odjel europskih integracija i projekata
Ministarstvo obrazovanja i sporta
Rruga e Durrësit, Nr. 23
1001 Tiranë
Dostava podataka – zajednički doprinos

AUSTRIJA

Eurydice-Informationsstelle
Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und
Forschung
Abt. Bildungsentwicklung und monitoring
Minoritenplatz 5
1010 Wien
Dostava podataka – zajednički doprinos

BELGIJA

Unité Eurydice de la Communauté française
Ministère de la Fédération Wallonie-Bruxelles
Direction des relations internationales
Boulevard Léopold II, 44 – Bureau 6A/008
1080 Bruxelles
Dostava podataka – zajednički doprinos

Eurydice Vlaanderen
Departement Onderwijs en Vorming/
Afdeling Strategische Beleidsondersteuning
Hendrik Consciencegebouw 7C10
Koning Albert II-laan 15
1210 Bruxelles
Dostava podataka – Sanne Noël (koordinacija),
stručnjaci:

- Christele Van Nieuwenhuyzen (Kind en Gezin)
- Marie-Hélène Sabbe (flamansko Ministarstvo obrazovanja)
- Liesbeth Hens (flamansko Ministarstvo obrazovanja)
- Véronique Adriaens (flamansko Ministarstvo obrazovanja)
- Sara de Meerleer (flamansko Ministarstvo obrazovanja)
- Bart Maes (flamanski Inspektorat za obrazovanje)

Eurydice-Informationsstelle der Deutschsprachigen
Gemeinschaft
Ministerium der Deutschsprachigen Gemeinschaft
Fachbereich Ausbildung und Unterrichtsorganisation
Gospertstraße 1
4700 Eupen
Dostava podataka – Julia Cremer, Désirée Simon, Ruth de
Sy, Catherine Reinertz i Clara Jacquemart

BOSNA I HERCEGOVINA

Ministarstvo civilnih poslova
Odjel za obrazovanje
Trg BiH 3
71000 Sarajevo
Dostava podataka – zajednički doprinos

BUGARSKA

Jedinica Eurydicea
Centar za razvoj ljudskih resursa
Odjel za obrazovno istraživanje i planiranje
15, Graf Ignatiev Str.
1000 Sofia
Dostava podataka – Marianna Sabeva Nesheva-
Karastoyanova (stručnjak)

HRVATSKA

Agencija za mobilnost i programe Europske unije
Frankopanska 26
10000 Zagreb
Dostava podataka – zajednički doprinos

CIPAR

Jedinica Eurydicea
Ministarstvo obrazovanja i kulture
Kimonos and Thoukydidou
1434 Nicosia
Dostava podataka – Christiana Haperi;
stručnjaci Andri Gavrielidou (osnovnoškolsko obrazovanje,
Ministarstvo obrazovanja i kulture) i Irene Papatheodoulou
(Ministarstvo rada, socijalne skrbi i osiguranja)

ČEŠKA

Jedinica Eurydicea
Centar za međunarodnu suradnju u obrazovanju
Dům zahraniční spolupráce
Na Poříčí 1035/4
110 00 Prag 1
Dostava podataka – Petra Prchlíková i Helena Pavlíková;
stručnjaci izvan odjela: Irena Borkovcová (Češki školski
inspektorat), Jaroslava Vatalová (Ministarstvo obrazovanja,
mladih i sporta), Lucie Hettflejšová (Ministarstvo rada i
socijalnih pitanja) te Hana Splavcová i Andrea Mouchová
(Nacionalni institut za obrazovanje, Centar za savjetovanje
u obrazovanju i Centar za cjeloživotno učenje učitelja)

DANSKA

Jedinica Eurydicea
Ministarstvo visokog obrazovanja i znanosti
Danska agencija za znanost i visoko obrazovanje
Bredgade 43
1260 København K
Dostava podataka – Ministarstvo za djecu i socijalna pitanja
i Ministarstvo visokog obrazovanja i znanosti

ESTONIJA

Jedinica Eurydicea
Odjel za analizu
Ministarstvo obrazovanja i istraživanja
Munga 18
50088 Tartu
Dostava podataka – Tiina Peterson (stručnjak)

FINSKA

Jedinica Eurydicea
Finska nacionalna agencija za obrazovanje
P.O. Box 380
00531 Helsinki
Dostava podataka – Petra Packalén i Timo Kumpulainen

FRANCUSKA

Unité française d'Eurydice
Ministère de l'Éducation nationale et de la Jeunesse (MENJ)
Ministère de l'Enseignement supérieur, de la Recherche et de l'Innovation (MESRI)
Direction de l'évaluation, de la prospective et de la performance (DEPP)
Mission aux relations européennes et internationales (MIREI)
61-65, rue Dutot
75732 Paris Cedex 15
Dostava podataka – Anne Gaudry-Lachet;
stručnjaci: Danielle Boyer i Gilles Petreault

NJEMAČKA

Eurydice-Informationsstelle des Bundes
Deutsches Zentrum für Luft- und Raumfahrt e. V. (DLR)
Heinrich-Konen Str. 1
53227 Bonn
Dostava podataka – Nicole Klinkhammer (Deutsches Jugendinstitut e.V.) i Linda Dieke (Nacionalna jedinica Eurydicea (Bund) pri DLR Agenciji za projektno upravljanje)
Eurydice-Informationsstelle der Länder im Sekretariat der Kultusministerkonferenz
Taubenstraße 10
10117 Berlin

GRČKA

Jedinica Eurydicea
Uprava za europske i međunarodne poslove
Ministarstvo kulture, istraživanja i vjerskih pitanja
37 Andrea Papandreou Str. (Ured 2172)
15180 Maroussi (Attiki)
Dostava podataka – Anastasia Ladopoulou i Evangelia Panta (stručnjaci)

MAĐARSKA

Mađarska jedinica Eurydicea
Tijelo mjerodavno za obrazovanje
19-21 Maros Str.
1122 Budapest
Dostava podataka – Zsófia Nagy (kisgyermekkorreferens; Emberi Erőforrások Minisztériuma: Család- és Ifjúságyügyért Felelős Államtitkárság); Balázs Török (stručnjak)

ISLAND

Jedinica Eurydicea
Uprava za obrazovanje
Víkurbær 3
203 Kópavogur
Dostava podataka – Hulda Skogland i Þorbjörn Kristjánsson

IRSKA

Jedinica Eurydicea
Odjel za obrazovanje i vještine
Međunarodni odsjek
Marlborough Street
Dublin 1 – DO1 RC96
Dostava podataka – zajednički doprinos

ITALIJA

Unità italiana di Eurydice
Istituto Nazionale di Documentazione, Innovazione e Ricerca Educativa (INDIRE)
Agenzia Erasmus+
Via C. Lombroso 6/15
50134 Firenze
Dostava podataka – Erika Bartolini;
stručnjak: Maria Rosa Silvestro (Dirigente tecnico, Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca)

LETONIJA

Jedinica Eurydicea
Državna agencija za razvoj obrazovanja
Valņu 1 (5. kat)
1050 Riga
Dostava podataka – Agrita Miesniece

LIHTENŠTAJN

Informationsstelle Eurydice
Schulamts des Fürstentums Liechtenstein
Austrasse 79
Postfach 684
9490 Vaduz
Dostava podataka – Nacionalni informacijski centar Eurydicea

LITVA

Jedinica Eurydicea
Nacionalna agencija za vrednovanje škola Republike Litve
Geležinio Vilko Street 12
03163 Vilnius
Dostava podataka – Regina Sabaliauskienė i Laimutė Jankauskienė (vanjski stručnjaci)

LUKSEMBURG

Unité nationale d'Eurydice
ANEFORÉ ASBL
eduPôle Walferdange
Bâtiment 03 - étage 01
Route de Diekirch
7220 Walferdange
Dostava podataka – Patrick Hierthes (Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enfance et de la Jeunesse / Service des relations internationales); Claude Sevenig (Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enfance et de la Jeunesse / Service des relations internationales); Flore Schank (Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enfance et de la Jeunesse / Service de l'enseignement fondamental); Jean Schram (Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enfance et de la Jeunesse / Service de l'enseignement fondamental); Gilles Hirt (Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enfance et de la Jeunesse / Service de Coordination de la recherche et de l'Innovation pédagogiques et technologiques – SCRIPT); Claudia Schroeder (Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enfance et de la Jeunesse / Département de l'enfance et de la jeunesse / Service de l'éducation et de l'accueil)

MALTA

Nacionalna jedinica Eurydicea
Odjel za istraživanje, cjeloživotno učenje i mogućnosti zapošljavanja
Ministarstvo obrazovanja i zapošljavanja
Great Siege Road
Floriana VLT 2000
Dostava podataka – Joanne Bugeja i Grazio Grixti (stručnjaci), posebna zahvala dr. Jacqueline Vanhear, ravnateljici za osiguranje kvalitete – MEDE

CRNA GORA

Jedinica Eurydicea
Vaka Đurovića bb
81000 Podgorica
Dostava podataka – Nacionalna jedinica Crne Gore

NIZOZEMSKA

Eurydice Nederland
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Directie Internationaal Beleid
Rijnstraat 50
2500 BJ Den Haag
Dostava podataka – zajednički doprinos

SJEVERNA MAKEDONIJA

Nacionalna agencija za europske programe u obrazovanju i mobilnost
Boulevard Kuzman Josifovski Pitu, br. 17
1000 Skopje
Dostava podataka – stručnjaci Vera Dimitrievska, Katerina Mitevska Petrushevska i Sabina Pacariz

NORVEŠKA

Jedinica Eurydicea
Ministarstvo obrazovanja i istraživanja
Kirkegata 18
P.O. Box 8119 Dep.
0032 Oslo
Dostava podataka – zajednički doprinos

POLJSKA

Poljska jedinica Eurydicea
Zaklada za razvoj obrazovnog sustava
Aleje Jerozolimskie 142A
02-305 Warszawa
Dostava podataka – Magdalena Górowska-Fells, nacionalni stručnjak – Aleksander Tynelski (Ministarstvo nacionalnog obrazovanja)

PORTUGAL

Unidade Portuguesa da Rede Eurydice (UPRE)
Ministério da Educação e Ciência
Direção-Geral de Estatísticas da Educação
Av. 24 de Julho, 134
1399-054 Lisboa
Dostava podataka – Isabel Almeida; vanjski stručnjak:
Clara Barata (stručnjak, Sveučilište Coimbra), Glavna uprava za obrazovanje i Glavni inspektorat za obrazovanje (Ministarstvo obrazovanja), Ured za strategiju i planiranje (Ministarstvo rada, solidarnosti i socijalne zaštite)

RUMUNJSKA

Jedinica Eurydicea
Nacionalna agencija za programe Zajednice u području obrazovanja i strukovnog osposobljavanja, Universitatea Politehnică București
Biblioteca Centrală
Splaiul Independenței, nr. 313
Sector 6
060042 București
Dostava podataka – Veronica – Gabriela Chirea u suradnji sa stručnjakinjom Voicom Predom (Ministarstvo nacionalnog obrazovanja)

SRBIJA

Jedinica Eurydicea Srbija
Fondacija Tempus
Ruže Jovanović 27a
11000 Beograd
Dostava podataka – zajednički doprinos

SLOVAČKA

Jedinica Eurydicea
Slovačka akademska udruga za međunarodnu suradnju
Křížkova 9
811 04 Bratislava
Dostava podataka – zajednički doprinos

SLOVENIJA

Jedinica Eurydicea
Ministarstvo obrazovanja, znanosti i sporta
Ured za razvoj obrazovanja i kvalitetu
Masarykova 16
1000 Ljubljana
Dostava podataka – Barbara Kresal Sterniša; stručnjak:
Nada Požar Matijašič (Ministarstvo obrazovanja, znanosti i sporta)

ŠPANJOLSKA

Eurydice España-REDIE
Centro Nacional de Innovación e Investigación Educativa (CNIIE)
Ministerio de Educación y Formación Profesional
c/ Torrelaguna, 58
28027 Madrid
Dostava podataka – Fátima Rodríguez Gómez, Patricia Díaz-Caneja Sela, Roberto Domingo de la Riva and Elena Vázquez Aguilar (**Eurydice España-REDIE**); Manuel Sáez Fernández, Manuel Barrionuevo Martín and Ezequiel Gómez Gallardo (Consejería de Educación y Deporte de la Junta de **Andalucía**); Gonzalo Herrera Larrondo (Dirección de la Inspección De Educación. Departamento de Educación, Cultura y Deporte del Gobierno de **Aragón**); Rubén Daniel Gallo Acosta (Viceconsejería de Educación y Universidades. Consejería de Educación y Universidades del Gobierno de **Canarias**); Emilia Samperio Hurtado (Unidad Técnica de Innovación Educativa. Consejería de Educación, Cultura y Deporte del Gobierno de **Cantabria**); Carmelo Irigoyen del Amo and Mariemma González Martín (Direcciones Generales de Política Educativa Escolar y de Innovación y Equidad Educativa. Consejería de Educación de la Junta de **Castilla y León**); María Isabel Rodríguez Martín (Servicio de Ordenación Académica, Documentación y Evaluación. Viceconsejería de Educación, Universidades e Investigación. Consejería de Educación, Cultura y Deportes de **Castilla-La Mancha**); Mercè Esteve and Jesús Moral (DG Ed. Infantil i Primaria. Consell Superior d'Avaluació. Departament d'Educació de la Generalitat de **Cataluña**); Milagrosa Pérez Granados and Raquel Élez-Villarroel (Dirección Provincial de Educación y Formación Profesional de **Ceuta**. Ministerio de Educación y Formación Profesional); Dirección General de Política Educativa (Conselleria d'Educació, Investigació i Esport de la Generalitat de la **Comunidad Valenciana**); Eugenia López Cáceres (Servicio de Coordinación Educativa. Consejería de Educación y Empleo de la Junta de **Extremadura**); Manuel Vila López (Subdirección General de Ordenación e Innovación Educativa y Formación del Profesorado. Consellería de Educación, Universidade e Formación Profesional de la Xunta de **Galicia**); Francisca Más, Mateu Tomàs, Assumpció Sempere and Antoni Bauzá (Institut per a l'Educació de la Primera Infància. Direcció General d'Innovació i Comunitat Educativa. Conselleria d'Educació i Universitat del Govern de les **Illes Balears**); Miguel Heredia Zapata (Dirección Provincial de Educación y Formación Profesional de **Melilla**. Ministerio de Educación y Formación Profesional); Belén Izpura Zabalza, Andoni Albeniz Bratos, Eduardo Angulo Álvarez and Manuel Sada Allo (Servicios de Ordenación, Orientación e Igualdad de Oportunidades, de Inspección Educativa y de Tecnologías Educativas y Sistemas de Información. Departamento de Educación del Gobierno de **Navarra**)

ŠVEDSKA

Jedinica Eurydicea
Universitets- och högskolerådet/
Švedsko vijeće za visoko obrazovanje
Box 450 93
104 30 Stockholm
Dostava podataka – zajednički doprinos

ŠVICARSKA

Jedinica Eurydicea
Švicarsko vijeće kantonalnih ministara obrazovanja (EDK)
Speichergasse 6
3001 Bern
Dostava podataka – Alexander Gerlings

Švicarsko vijeće kantonalnih ministara za socijalna pitanja
(SODK)
Speichergasse 6
3001 Bern
Dostava podataka – Veronika Neruda

TURSKA

Jedinica Eurydicea
MEB, Strateji Geliştirme Başkanlığı (SGB)
Eurydice Türkiye Birimi, Merkez Bina 4. Kat
B-Blok Bakanlıklar
06648 Ankara
Dostava podataka – Osman Yıldırım Uğur;
stručnjak: prof. dr. Kemal Sinan Özmen

UJEDINJENO KRALJEVSTVO

Jedinica Eurydicea za Englesku, Wales i Sjevernu Irsku
National Foundation for Educational Research (NFER)
The Mere, Upton Park
Slough, Berkshire, SL1 2DQ
Dostava podataka – Sigrid Boyd, Rachel Mills i Sharon
O'Donnell (suradnici NFER-a)

Jedinica Eurydicea Škotska
Learning Directorate
Scottish Government
2-C North
Victoria Quay
Edinburgh EH6 6QQ
Dostava podataka – Gary Walsh, Siân Neill,
Alison Cumming, Euan Carmichael, Scott Sutherland,
Katherine Tierney, Liz Levy i Louise Scott

Ključni podaci o ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju u Europi – 2019.

Rani i predškolski odgoj i obrazovanje (RPOO) odnosno razdoblje koje prethodi osnovnoškolskom obrazovanju sve se više cijeni kao temelj za cjeloživotno učenje i razvoj. Drugo izdanje Ključnih podataka o ranome i predškolskom odgoju i obrazovanju u Europi prikazuje napredak u glavnim područjima kvalitete utvrđenima u Preporuci Vijeća o visokokvalitetnim sustavima RPOO-a. Izvješće nudi donositeljima odluka, istraživačima i roditeljima pristup međunarodno usporedivim podacima i mnogobrojnim primjerima zemalja u vezi s postojećim politikama RPOO-a u Europi.

U prvom dijelu izvješća nude se pokazatelji glavnih područja kvalitete pristupa, osoblja, obrazovnih smjernica te vrednovanja i praćenja. U svim je tim glavnim područjima izvješće usmjereno prema djetetu, a posebna se pozornost posvećuje međusobnoj povezanosti među politikama različitih područja. Jednako se tako ističe uključivost u obrazovanju zato što se visokokvalitetan RPOO smatra jednim od najboljih načina povećanja pravednosti i jednakosti u društvu. U drugome se dijelu nude nacionalni podaci po državama koji ističu važna obilježja pojedinoga sustava RPOO-a uključujući i dijagram njegova ustroja.

Opseg izvješća je vrlo velik, a obuhvaća pružanje usluga RPOO-a u ustanovama i u kući u javnom i privatnom sektoru u 38 europskih zemalja (43 obrazovna sustava) koji sudjeluju u programu Erasmus+ Europske unije. Navedene su informacije za 28 država članica EU-a te za Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Švicarsku, Island, Lihtenštajn, Crnu Goru, Sjevernu Makedoniju, Norvešku, Srbiju i Tursku.

Zadaća je mreže Eurydice razumjeti i objasniti na koji su način organizirani i kako funkcioniraju različiti obrazovni sustavi u Europi. Mreža opisuje obrazovne sustave u pojedinim državama te donosi komparativne studije posvećene specifičnim temama, pokazateljima i statističkim podacima. Sve Eurydiceove publikacije dostupne su besplatno na mrežnim stranicama Eurydicea ili na zahtjev u tiskanu obliku. U svojem radu Eurydice nastoji promicati razumijevanje, suradnju, povjerenje i mobilnost na europskoj i međunarodnoj razini. Mreža se sastoji od nacionalnih jedinica u pojedinim europskim zemljama čiji rad koordinira Izvršna agencija EU-a za obrazovanje, audiovizualnu djelatnost i kulturu. Za detaljnije informacije o Eurydiceu vidi stranicu <http://ec.europa.eu/eurydice>.

